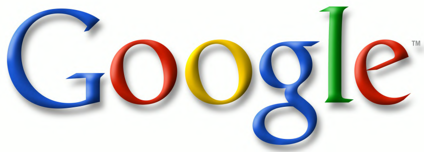

AMSTERDAM,

IN ZYNE

OPKOMST, AANWAS,

GESCHIEDENISSEN,

VOORREGTEN, KOOPHANDEL,

GEBOUWEN,

KERKENSTAAT, SCHOOLEN,

SCHUTTERYE, GILDEN

EN

REGEERINGE,

BESCHREEVEN,

DOOR

JAN WAGENAAR,

HISTORIESCHRYVER DER STAD.

TWEEDE STUK.

TE AMSTERDAM,

By *ISAAK TIRION*.

MDCCLXI.

Met *Privilegie* van de Edele Groot-Mogende Heeren Staaten van Holland en Westvriesland.

TWEEDE DEEL.

GESCHIEDENISSEN VAN AMSTERDAM.

EERSTE BOEK.

AMSTERDAMS GESCHIEDENISSEN; *van de Opkomst der Stad af, tot op het jaar* 1334.

In het voorgaande EERSTE DEEL, hebben wy de opkomst en aanwas van AMSTERDAM beschouwd, en deszelfs tegenwoordige gelegenheid kortelyk aangeweezen. Nu gaan wy over tot de HISTORIE der Stad, die wy, van de vroegste tyden af, ophaalen, en tot digt aan den tegenwoordigen tyd toe, vervolgen zullen. Historie der Stad Amsterdam

Wy hebben, in 't *eerste* Boek van 't eerste Deel, op waarschynlyke gronden, zo wy vertrouwen, getoond, dat het stigten van het Slot der Heeren van Amstel gelegenheid gegeven heeft tot den eersten aanbouw van eenige huizen, die naderhand *Amsterdam* geworden zyn. Wy hebben ook gezien, dat EGBERT VAN AMSTEL voor Stigter van dit Slot gehouden wordt. Hy bloeide in de twaalfde eeuwe; en, voor hem, vindt men geen gewag van iemant uit dit huis, uitgenomen van WOLFGER VAN AMSTEL, die, in brieven van de jaaren Onder de Regeering van den Huize van Amstel.

1105 en 1126, gemeld wordt (*a*). De Heeren van Amſtel waren, ten deezen tyde, *Leen-* en *Dienſtmannen* des Biſſchops van Utrecht: 't zy dat zy eenige ampten uit zynen naame bekleedden; 't zy dat zy eenige goederen van hem ter leen hielden. *Wolfgert*, *Schout van Ameſtelle*, wordt, in den aangehaalden brief van 't jaar 1105, geteld onder de *Servientes Eccleſiæ* of *Dienſtmannen der Kerke.* Egbert van Amſtel draagt, in eenen Brief van den jaare 1156, die in de Domkerke te Utrecht bewaard wordt, en waarvan my een afſchrift ter hand gekomen is, den naam van *Miniſterialis Beati Martini*, dat is, *Dienſtman van S. Maarten*, aan wien de Utrechtſche Hoofdkerk gewyd was. De Brief is, door Keizer Fredrik den I., gegeven, en by den zelven worden zekere goederen, in *Brunthesloithe*, in *Hurſceldrecht*, in *Wiſepe*, in *Curtevenne* en elders, op welken Egbert regt voorgewend hadt, toegeweezen aan het Kapittel van S. Maria te Utrecht (1). In eenen anderen Brief van den jaare 1172, die my, uit het Kapittel der S. Jans Kerke, ter hand gekomen is, wordt Egbert van Amſtel ook onder de *Dienſtmannen* [*Miniſteriales*] *des Biſſchops* gerekend.

Twiſt der Heeren van

't Blykt, uit egte ſtukken, dat Egbert van Amſtel, meer dan eens, met de Bisſchoppen van Utrecht, zyne Leenheeren, over-

(*a*) *Apud* BUCHEL. *ad* HEDAM *p.* 145, 153.

(1) *Zie* den Brief *in de* Bylaagen *Lr.* A. en vergelyk daarmede eene andere uitgaave, in MIERIS *Charterb.* I. Deel, bl. 103.

overhoop gelegen heeft; 't zy dat hy, gelyk men hem beschuldigde, zyn gezag, ten nadeele zyns Leenheers, te zeer zogt uit te breiden; 't zy dat de Leenheer meer vorderde dan hem toekwam. Egbert van Amstel hadt reeds met Bisschop *Herbert*, die den Utrechtschen Stoel van 't jaar 1139 tot het jaar 1150 hadt bekleed, verschil gehad. Doch 't was bygelegd. De twist verrees wederom, na dat *Godefrid van Rheenen*, in 't jaar 1156, tot de Bisschoppelyke waardigheid verheeven geworden was. Godefrid was dapper uit den aart, en ontzag zig niet, de wapenen op te vatten, om de regten der Kerke te verdedigen tegen 't gene hy de geweldenaaryen der Leenmannen noemde. Hy was inzonderheid gestoord op Heere Egbert, die hem de inkomsten uit Amstel en het omgelegen Land onthieldt, onaangezien hy 'er een gegrond regt op oordeelde te hebben. Hy daagde Egbert voor zyne Vierschaar, en bande hem, eerlang, ten Lande uit. Egbert vervoegde zig, naar 't schynt, ten Keizerlyken hove, daar hy even weinig gehoor vondt. Keizer Fredrik de I. verklaarde hem schuldig aan gekwetste Keizerlyke Majesteit, en deedt hem in den Ryksban. Eindelyk, werdt 'er, door bemiddeling van Filips, Aartsbisschop van Keulen, onder wien het Bisdom van Utrecht stondt, en die, van 't jaar 1167 tot het jaar 1191, in 't bewind geweest is, een verdrag getroffen, tusschen Bisschop Godefrid en Heere Egbert, omtrent op gelyken voet, als de overeenkomst, die ten tyde

Amstel met de Bisschoppen van Utrecht.

Verdrag.

van Bisschop Herbert gemaakt geweest was.
„ De Heer van Amstel beloofde alles, wat
„ hy zig, te vooren, in den gantschen om-
„ trek zyns Lands, naar Leenregt, toege-
„ eigend hadt, aan den Bisschop te zullen
„ afstaan, om het, voortaan, als 's Bis-
„ schops Stedehouder [*in Officium Villica-*
„ *tionis*] te bezitten; gelyk een zyner Zoo-
„ nen, *Gysbrecht* naamlyk, het ook, na zy-
„ nen dood, bezitten zou, mids hy zyn
„ ampt wel waarname, en den Bisschop
„ getrouw bleeve. Doch het Moeras *Ben-*
„ *delmerbruc* [waarschynlyk de *Bylemermeer*]
„ met het gene 'er toe behoorde, en de
„ helft der tienden in *Wispe* [Weesp], die
„ Egbert zig, naar 't oordeel des Bisschops,
„ ten onregte toegeëigend hadt, moest hy,
„ voor altoos, aan de Utrechtsche Kerke
„ overgeeven (*b*)." Men weet niet, wanneer deeze overeenkomst getroffen werdt. Doch zy moet, voor 't midden des jaars 1176, geplaatst worden, alzo 'er, in 't Kapittel van S. Maria te Utrecht, een brief van dien tyd wordt bewaard, by 't geeven van welken, niet Egbert, maar GYSBRECHT VAN AMSTEL, zyn Zoon, tegenwoordig is geweest: waaruit af te neemen is, dat Egbert toen reeds overleeden geweest zal zyn. Ik vermoed ook, dat de overeenkomst, van welke wy spreeken, na 't jaar 1172 gesslooten is, om dat Egbert, in dat jaar, nog als getuige gestaan heeft over eenen Brief van Bisschop Godefrid, die

(*b*) *Vide* BUCHEL. *ad* HEDAM *p.* 175.

die in 't Kapittel der S. Jans Kerke te Utrecht berust: waaruit volgt, dat de twist tusschen den Bisschop en Egbert van Amstel toen nog niet op 't hevigst geweest kan zyn, en derhalve, eerst naderhand, bygelegd is. Ik plaats de overeenkomst dan tusschen de jaaren 1172 en 1176.

Wy zien, uit dezelve, dat Egbert regt oefende over Amstel, over de Bylemermeer, en in Weesp. Doch wy zien niet, dat de plaats, die naderhand *Amsterdam* genoemd is, reeds in wezen was, en deel hadt aan 't gene 'er geslooten werdt. Zo Egbert van Amstel egter, gelyk de overlevering wil, het Slot gestigt heeft, welk het begin aan Amsterdam gegeven heeft, kan het zeer wel zyn, dat 'er thans, omtrent dit Slot, reeds eenige wooningen gestaan hebben, die naderhand Amsterdam geworden zyn. De bewooners derzelven zullen zig dan ook hebben moeten voegen, naar de nieuwe schikking op de Regeering, die, by de overeenkomst, van welke wy spreeken, gemaakt was.

Of Amsterdam, in de twaalfde eeuwe, in wezen, en in dit Verdrag begreepen geweest zy.

Weinige jaaren verliepen 'er maar, of Gysbrecht van Amstel, Zoon en Opvolger van Egbert, stak zig in den twist, die, in 't nabuurig Holland, welk door Graaven geregeerd werdt, ontstaan was. *Dirk den VII.*, Graave van Holland, in 't jaar 1203, overleeden zynde, zogt 's Graaven Weduwe, Vrouw *Aleid*, de Graaflyke Regeering te doen opdraagen aan haare Dogter *Ada*, die zy met *Lodewyk*, Graave van Loon, in de egt hadt doen treeden. Eenige Edelen

Gysbrecht van Amstel steekt zig in den twist in Holland, over de Regeeringe.

hielden haare zyde. Doch eenige anderen zogten 't Graafschap te verzekeren voor *Willem*, Broeder van den overleeden Graave. Zy kreegen de Kennemers aan hunne koorde, die zig sterk maakten om Vrouw Aleid en de jonggetrouwden, terwyl zy den Maandelykschen Lykdienst voor den afgestorven Graave, te Egmond, zouden komen bywoonen, te overvallen en in hegtenis te neemen. Doch Vrouw Aleid en het Paar kreegen kennis van den toeleg te Haarlem, en beslooten, terstond, zig te bedienen van de aanbieding van den Heere Gysbrecht van Amstel, die aannam, het Vorstelyk huisgezin te schepe uit Holland, en naar de Stad Utrecht te voeren. 't Gelukte; schoon de buuren van Aalsmeer en Osdorp de vlugtenden dagten te onderscheppen (c). Hoe, sedert, uit deeze oneenigheid, een felle kryg in Holland ontstondt, tusschen de Graaven Lodewyk van Loon en Willem van Holland, waarin de eerste door den Bisschop van Utrecht geholpen werdt, en de laatste, eindelyk, de overhand behieldt, staat ons hier niet te verhaalen; alzo niet blykt, dat de Heer van Amstel eenig verder deel genomen hebbe in den Hollandschen tweespalt.

De Amsteldyk wordt doorgesteken, en 't Slot

Ondertusschen, hadt de hulp, aan het Graaflyk huisgezin beweezen, hem, in 't jaar 1204, eenen inval der Kennemeren op den hals gehaald. *Wouter van Egmond* en *Albrecht Banjaard van Brederode*, aan wel-ken

(c) WILHELM. PROCURAT. *ad ann.* 1203 & 1204.

ken Graaf Willem 't bevel over de Kennemers hadt toevertrouwd, voerden dit volk, te schepe, waarschynlyk langs de Haarlemmer Meer en Schinkel, naar Amstelland; deeden den dyk langs den Amstel, vermoedelyk aan de westzyde, doorsteeken, en de landeryen in Amstelland onder water zetten; 't welk de opgezetenen, van eenige Utrechtsche knegten geholpen, vergeefs hadden gezogt te voorkomen. De Kennemers, door den uitslag hunner onderneeminge aangemoedigd, liepen de Amstellandsche Veenen af, alles alomme ledig plonderende en plat brandende. Zy ontzagen zelfs het deftig Slot van Heere Gysbrecht niet; maar staken 'er den brand in, en offerden ook den Appelboomgaard, die by het Slot stondt, op aan de vlamme (d). Wy hebben, voorheen (e), getoond, dat dit Slot, naar alle waarschynlykheid, bewesten den Amstel, op of aan den dyk, omtrent op de hoogte der Oude- en Paapenbrugge, gestaan heeft. Of de huizen omtrent dit Slot, die 't beginsel aan Amsterdam gegeven hebben, by gelegenheid van deezen inval, ook eenigen overlast hebben geleeden, blykt nergens, hoewel 't niet buiten waarschynlykheid is. De woedende Kennemers, voortgerukt naar Muiden en Weesp, welke Steden ook onder Heere Gysbrecht stonden, leidenze beide, insgelyks, aan kóolen, en stroopten de Vegt langs, tot aan Breukelen

te Amstel verbrand door de Kennemers.
1204.

(d) WILHELM. PROCURAT. *ad ann.* 1204. p. 491.
(e) I. *Deel*, I. *Boek*, *bl.* 14.

len toe (*f*). De vyandelykheden eindigden niet volkomenlyk, dan na dat 'er, in 't zelfde jaar 1204, een Verdrag tusschen Bisschop *Dirk van der Aare* en Graave Willem getroffen was. By dit Verdrag, werdt, onder anderen, vastgesteld „ dat de Ste-
„ dehouders [*Villici*] eerst hunne ampten
„ van den Bisschop, en daarna van den
„ Graave zouden komen ontvangen, en den
„ eed van getrouwheid aan beide afleg-
„ gen (*g*)." De Heer van Amstel, die, gelyk wy gezien hebben, ook Stedehouder des Bisschops was, geraakte, in gevolge van dit Verdrag, ook in eenige afhangkelykheid van den Graave van Holland. Ook droeg hy Graave *Floris den IV.*, in 't jaar 1231, zyn steenen huis te Utrecht op, en ontving het wederom van hem ter leen (*h*); door welke handeling, hy tot hulde en manschap aan den Graave van Holland verbonden werdt. In 't jaar 1225, was hem, daarentegen, het Geregt van Muiden, Weesp en Diemen, welk hy, te vooren, met *Henrik van Velde* in gemeenschap bezeten hadt, door Bisschop *Otto den II.*, alleen opgedraagen (*i*). Maar ten opzigte van *Nardingherland*, sedert *Gooiland* genaamd, welk hy, door gunst van de Abtdisse van Elten, bezat, hadt hy, in 't jaar 1224, verklaard, dat zyne erfgenaamen geen regt altoos op het zelve hebben zouden, dan 't gene hun, door

(*f*) MELIS STOKE in Ada, *bl.* 68.
(*g*) *Vidend.* HEDA *p.* 188.
(*h*) *Uit* een Afschrift van 't Oorspronkelyke.
(*i*) *Vidend.* MATTHÆUS de jure Gladii, *p.* 424.

door de gemelde Abtdisse, zou gegund worden (*k*). In eenen Brief van den jaare 1252, vind ik gewaagd van eenen GERARD VAN AMSTEL, Ridder, en van eenen *Gysbrecht*, *Jongkheer van Amstel*, welke laatste ik vermoed, dat, naderhand, Heer van Amstel geworden is. Hy wordt, by veelen, GYSBRECHT DE II. genoemd.

Terwyl de Heerlykheid van Amstel dus van Heer veranderde, was het Slot der Heeren van Amstel, welk, in 't begin deezer eeuwe, verwoest geworden was, wederom opgebouwd, zonder dat men weet, door wien of wanneer. De huizen omtrent dit Slot waren ook zo zeer toegenomen in getal, dat zy reeds eene bekwaame buurt of gehugt uitmaakten, aan welk het leggen van eenen dam in den Amstel, een stuk wegs boven het Slot, eerlang den naam van *Amsterdam* gaf; onder welken naam, de plaats, zekerlyk, in 't jaar 1275, bekend geweest is.

Het leggen van eenen dam in den Amstel geeft den naam aan Amsterdam.

Doch voor deezen tyd, was Gysbrecht de II. wederom in moeilykheid geraakt met *Henrik van Vianden*, Bisschop van Utrecht, die *Gozewyn van Amstel*, wien men genoodzaakt hadt afstand te doen van de Bisschoppelyke waardigheid, in 't jaar 1250, opgevolgd was. De stap, tot welken men Bisschop Gozewyn gedrongen hadt, smertte zynen Bloedverwant, Gysbrecht, zo zeer, dat hy, zig met *Otto*, Graave van Gelder, en *Herman*, Heere van Woerden, verbonden

Oorlog tusschen Gysbrecht van Amstel en Bisschop Henrik van Vianden.

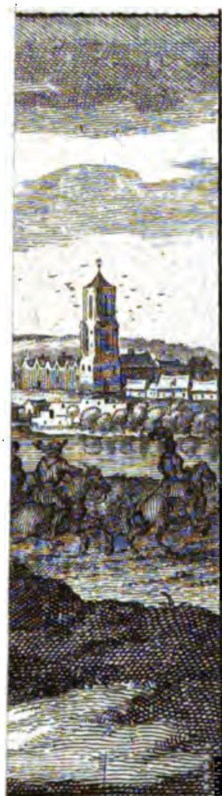
(*k*) *Vide* MATTHÆI *Anal*, *Tom*. III. *p*. 465.

den hebbende, Bisschop Henrik den oorlog aanzeide. Men deedt elkanderen, wederzyds, alle mogelyke afbreuk. Amstelland, en veelligt ook Amsterdam leeden veel by deeze gelegenheid. Doch partyen raakten, eerlang, in een hevig gevegt, buiten de Weerdpoort van Utrecht. De Heeren van Amstel en Woerden kreegen de nederlaag, en werden gevangkelyk binnen Utrecht gevoerd; doch eerlang, op de voorspraak van *Willem*, Roomsch Koning en Graaf van Holland, wederom op vrye voeten gesteld (*l*). Het duurde egter tot in 't

Vrede. 1257. jaar 1257, eer de Vrede, tusschen den Bisschop ter eener, en *Floris*, *Voogd van Holland*, en Broeder van Koning Willem, die toen reeds dood was, en Gysbrecht van Amstel met de zynen ter anderer zyde, getroffen werdt. *Guy*, Graaf van Vlaanderen, en Otto, Graaf van Gelder, met welken laatsten, de Bisschop reeds te vooren verzoend was, bewerkten deeze Vrede. Zy werdt, te Bodegrave, op S. Odulfs-dag, dat is, den twaalfden Juny des gemelden jaars, getekend. Men kwam overeen „ dat de „ wederzydsche gevangenen geslaakt zou„ den worden, tegen voldoening der kos„ ten; dat Gysbrecht van Amstel en de zy„ nen den Bisschop een duizend ponden be„ taalen zouden; welke somme hun egter „ door den Bisschop gunstiglyk zou worden „ kwytgescholden. Dat zy, wyders, ten „ getale van vyfhonderd, ontschoeid en in

„ wol-

(*l*) Beka *p.* 84, 85. Heda *p.* 214.

„ wollen kleedinge, den Bisschop, ten naast-
„ aanstaanden Zondage, in de S. Maartens
„ Kerke van Utrecht, knielende om ver-
„ giffenis zouden komen bidden; die hun
„ ook, terstond, verleend zou worden. Dat
„ Gysbrecht van Amstel en *Gysbrecht van*
„ *Goye*, een Stigtsch Edelman, die Amstels
„ zyde gehouden hadt, den eed van ge-
„ trouwheid aan hunnen Heere, den Bisschop,
„ van nieuws, zouden afleggen; en dat de
„ eerste de agterstallen der Bisschoppelyke
„ inkomsten getrouwelyk voldoen zou (*m*)."
Gysbrecht won, na het treffen van deeze Vrede, het vertrouwen des Bisschops zo zeer, dat hy, in 't jaar 1265, verkooren werdt, tot eenen der Zegsmannen van 's Bisschops zyde, om de geschillen, die tusschen de Gelderschen en Stigtschen ontstonden, af te doen (*n*).

Opstand der Kennemeren tegen 's Lands Edelen.

Doch omtrent het jaar 1268, geraakte hy in nieuwe moeite, ter gelegenheid van den opstand der Kennemeren, die de minderjaarigheid van Graave *Floris den V.* waarnamen (*o*), om 's Lands Edelen den klem der Regeeringe uit de handen te wringen. Zy hadden zig met de Westfriezen en Waterlanders verbonden, en vielen eerst aan op de adelyke sloten in Kennemerland, die gedeeltelyk bemagtigd en vernield werden. Toen rukten zy in Amstelland; 't zy dat de oude wrok tegen den Huize van Amstel nog niet

(*m*) *Uit* een Afschrift van 't Oorspronkelyke. *Zie ook* Mieris Charterb. I. *Deel*, *bl.* 319.
(*n*) *Uit* een Afschrift van den Oorspronkelyken Brief.
(*o*) Heda *in* Joanne I. *p.* 212.

niet verstorven was, 't zy dat zy, op hunnen togt, geene sterkten agter de rugge laaten wilden. De ingezetenen van Amsterdam, daar nu reeds eenige Koophandel was, leeden vry wat, ter gelegenheid van deezen inval. Gysbrecht, zig onmagtig bevindende om den woesten hoop te stuiten, floot een Verdrag met de Kennemers, en liet zig tot hunnen Hoofdman aanstellen. Zyn toeleg was, zig van de magt, die hem toevertrouwd werdt, te bedienen, om zyne byzondere vyanden in 't Stigt aan te tasten, en te beteugelen. Eerst trok hy voor 't Slot *Vreêland*, welk Bisschop Henrik, ter gedagtenisse, naar alle waarschynlykheid, van de Vrede des jaars 1257, gestigt hadt. Doch hy belegerde dit Slot vergeefs. Hy voerde de Kennemers, vervolgens, voor Utrecht, daar de Gemeente, op hunne aankomst, eene geheele verandering maakte in de Regeering, die, sedert, uit en door de Gilden, verkooren werdt. Ook sloot zy een Verbond met de Kennemers, die hierop aftrokken, en de Sloten van *Gysbrecht van Abkoude*, *Willem van Ryzenburg* en *Huibert van Viane*, byzondere vyanden des Heeren van Amstel, ten gronde toe verdelgden. Vervolgens, lieten zy zig, door Heere Gysbrecht, overhaalen, om te rug te keeren naar Kennemerland, en 't beleg te slaan voor Haarlem, binnen welke Stad, de voornaamste Kennemer Edelen geweeken waren. Doch *Jan Persyn*, Heer van Waterland, en een deezer Edelen, vondt middel om hen het beleg te doen opbreeken. Hy reedt heime-

Zy rukken in Amstelland en Amsterdam. Gysbrecht stelt zig aan hun hoofd, en trekt naar Utrecht.

melyk ter Stad uit, maakte zig meester van eenige agtergebleeven' wagenen der Kennemeren, en stak den brand in eenige Kennemer Dorpen. De belegeraars, de vlam hunner wooningen agter zig ziende opgaan, verlieten de Stad, en keerden naar huis. Bisschop *Jan van Nassau*, van den Graave van Gelder geholpen, trok, sedert, ook voor Utrecht, en werdt eindelyk meester van de Stad, by verrassing. Men verdreef de nieuwe, en herstelde de voorige Regenten; doch de eerstgemelden kwamen, na verloop van eenigen tyd, heimelyk in de Stad, en verwekten nieuwe beroerte, die niet gestild werdt, dan na dat *Nikolaas van Kats*, met vyfhonderd man in de Stad gekomen zynde, de rust hersteld, en de Regeering naar zynen zin geschikt hadt. Sommigen schryven, dat deeze Heer van Kats Voogd was van Floris den V. Graave van Holland (*p*). Vast gaat het, ten minste, dat hy diep in deszelfs gunst stondt (*q*). 't Schynt, dat de vyandelykheden der Kennemeren, ondertusschen, een einde genomen hadden. Ook mag men vermoeden, dat Gysbrecht van Amstel zig met den Bisschop van Utrecht zal hebben bevredigd; en zal hy, by deeze gelegenheid, het Slot te Vreêland in pandschap verkreegen hebben (*r*), welk men weet, dat hy, weinige jaaren laater,

Uitslag zyner onderneeminge.

(*p*) Beka *p.* 92, 93. Heda *p.* 212. *Zie ook* Ongen. Klerk, *bl.* 142 *enz.*
(*q*) *Zie* Mieris Charterb. I. *Deel*, *bl.* 363, 383, 388.
(*r*) Beka *p.* 95. *Zie ook* Mieris Charterb. I. *Deel*, *bl.* 399.

ter, bezeten heeft. De opstand der Kennemeren hadt, midlerwyl, Graave Floris den V. gelegenheid gegeven, om zyn gezag uit te breiden in 't Stigt. Nikolaas van Kats hadt zig, gelyk wy gezien hebben, ten dienste van Graave Floris, niet alleen meester gemaakt van de Regeering te Utrecht; maar Gysbrecht van Amstel was, reeds in 't jaar 1270, tot 's Graaven Raad aangenomen (*s*): en op den vyfentwintigsten July des jaars 1274, sloot de Graaf een Verbond van Vriendschap met de Stad Utrecht, en met den *Raad en gezwooren' gemeente* [*Concilium & Universitas Conjuratorum*] van Muiden, Amstel, Mydrecht en Loenen (*t*). Bisschop Jan van Nassau zelf zag zig verpligt, om alle zyne nog openstaande geschillen met Gysbrecht van Amstel te onderwerpen aan de uitspraak des Graaven van Holland (*v*).

Verbond der Amstellanderen met Graave Floris den V.

Men zou hier konnen onderzoeken, of Amsterdam zig ook begeven hebbe in het Verbond, welk die van Amstel onder anderen, in 't jaar 1274, met Graave Floris maakten. En schoon men hier van geen duidelyk bewys vindt, is het my egter ten hoogste waarschynlyk. Het oudste Privilegie, welk Amsterdam heeft, is, den zevenentwintigsten October des jaars 1275, door Graave Floris den V., gegeven: doch dit zou, vermoedelyk, ten deezen tyde, niet geschied zyn, zo Amsterdam zig gehouden hadt

Waarin Amsterdam zig ook schynt begeven te hebben.

(*s*) *Zie* MIERIS Charterb. I. *Deel*, *bl.* 352.
(*t*) *Zie* MIERIS Charterb. I. *Deel*, *bl* 375, 375.
(*v*) *Zie* MIERIS Charterb. I. *Deel*, *bl.* 376.

hadt buiten het Verbond, welk, door 't Land van Amstel, met den Graave van Holland gemaakt was. Bisschop Jan van Nassau hadt ook aan Jan Persyn, Heere van Waterland, zo 't schynt, in erkentenis van den dienst, door hem in 't verdryven der Kennemeren beweezen, *met bewilliging van Graave Floris*, eenig regt over Amsterdam, in eenen Brief van den jaare 1285, *de gifte van Amstelredamme* genoemd (*w*), met zekere *huizen*, *sterkten* en andere goederen, opgedraagen (*x*). Waarschynlyk is dit regt het regt van *Heerlykheid* geweest, welk de Bisschop, met 's Graaven toestemming, Heere Gysbrecht, wiens goederen verbeurd geagt werden, benomen, en Heere Jan toegeweezen heeft: en mogelyk is hieruit ontstaan, dat Gysbrecht, in zekere Handvest van Jan Persyn, in den jaare 1275, aan die van Waterland gegeven, met nadruk, *Heer van Amsterlandt*, niet *Heer van Amstel* genoemd wordt (*y*); alzo *Amsterdam*, welk tot de Heerlykheid van Amstel plagt te behooren, ten dien tyde, eenen anderen Heer hadt. Doch van den juisten tyd en wyze deezer opdragt is my, tot nog toe, geen egt bescheid voorgekomen. 't Zy ons genoeg, dat Jan Persyn eenig regt in of over Amsterdam gehad heeft, en dat hem dit, met bewilliging des Graaven van Holland, opgedraagen geweest is. En hieruit volgt klaarlyk,

Jan Persyn wordt Heer van Amsterdam.

(*w*) *Zie*, onder anderen, Mieris Charterb. I. *Deel*, *bl.* 460.
(*x*) *Zie* Mieris Charterb. I. *Deel*, *bl.* 423.
(*y*) *Zie* Mieris Charterb. I. *Deel*, *bl.* 379.

lyk, dat Amſterdam mede in het Verbond van Vriendſchap met Graave Floris den V. begreepen is geweeſt.

Amſterdam verkrygt het oudſte Privilegie van tolvryheid.

Het oudſte Privilegie van Amſterdam, waarvan wy terſtond gewaagden, verdient, ondertuſſchen, wel, dat wy 'er eenige aanmerkingen over maaken. Het luidt aldus:

Florentius *Comes Hollandiæ univerſis præſentes litteras inſpecturis Salutem. Noverit univerſitas veſtra quod nos homines manentes apud amſtelredamme in reſtitutionem damnorum quæ nos et homines noſtri ipſis fecimus abhinc deinceps ab omni exactione noſtri telonii cum bonis ſuis propriis quæ deducent ſeu deducunt per totam terram noſtram duximus eximendos. In cujus rei teſtimonium præſens ſcriptum ſigillo noſtro fecimus communiri. Datum apud Leyden dominica ante diem Simonis et judæ Apoſtolorum anno Domini milleſimo ducenteſimo ſeptuageſimo quinto.*

Onder aan hangt 's Graaven zegel in wit waſch, aan een enkelen franchynen ſtaart, vertoonende den Graaf te paarde, zonder helm, met een ſperwer op de hand.

Dat is, volgens eene oude overzetting:

Florens grave van Hollant doen condt ende kenlic allen Luden, dat wy onſen Luden van Aemſtelredamme overmids een verſettinge hoirre ſcade die wy ende onſe Lude hem ghedaen hebben. Soe gheven wy hem tollenvry te varen mit horen eyghen goeden wair dat ſy in onſen Lande varen of keren. In oirkonde der wairheyt ſoe hebben wy deſen brief bezegelt mit onſen Zegele. Gegeven tot Leyden des Sonnendages voir ſinte Symons ende Juden dach Apoſtolen, Int Jare ons heren M c c en L x x v.

1. In

1. In de *eerste* plaats, merken wy kortelyk aan, dat dit Privilegie, gelyk veele anderen van deezen tyd, te Leiden gegeven is, alwaar Graaf Floris zig, in zyne jeugd, veel schynt opgehouden te hebben. Ook houdt men voor zeker, dat hy aldaar gebooren is (z). De Feestdag der Apostelen Simon en Judas komt op den agtentwintigsten October, en de Zondag voor den zelven, viel, in 't jaar 1275, op den zevenentwintigsten. Aanmerkingen over het zelve.

2. Floris de V., Graaf van Holland, de schenker van dit Privilegie, begon zig, gelyk wy gezien hebben, ten deezen tyde, wel toe te leggen op het uitbreiden van zyn gezag in 't Stigt van Utrecht; doch hy was nog geen Heer van Amstelland of Amsterdam. Hierom noemt hy de Amsterdammers niet *Homines nostros*, dat is, *onze Luiden*; maar blootelyk *Homines manentes apud Amstelredamme*, dat is, *de Luiden woonende te Amstelredamme*. 't Is een misslag in de aangehaalde oude overzetting, dat aldaar, voor *homines*, *onsen Luden* gelezen wordt.

3. Amsterdam schynt, ten deezen tyde, ook nog geene Stad geweest te zyn. Immers Graaf Floris geeft zulks, nergens door, te kennen. Hy noemt de ingezetenen geene *Oppidanos* of *Burgenses*, *Burgers* of *Poorters*; maar blootelyk *Homines*, *Luiden*.

4. De gelegenheid, waarby den Amsterdammeren dit Privilegie geschonken wordt, is de schade, hun, door den Graave en 's Graa-

(z) Orlers Leyden, *bl.* 291.

's Graaven Luiden, aangedaan; welke ſchade de Graaf, door het ſchenken van tolvryheid, vergoeden wil. Vermoedelyk heeft hy het oog op den jongſten inval der Kennemeren, die zelven den Amſterdammeren merkelyke ſchade zullen hebben aangedaan, met plonderen en branden, of, ter gelegenheid van welken, of van eenen laateren togt tegen de Weſtfriezen, de Graaf en 's Graaven luiden eenig nadeel aan de Plaats hadden toegebragt. Hoe 't zy, de Graaf rekende zig gehouden, tot vergoeding der ſchade, die zyne onderzaaten den onderzaaten van eenen anderen Heer veroorzaakt hadden. En dit oudſte Privilegie van Amſterdam is, zo wel als veele laateren, door de Landsheeren zelven verleend, niet verkreegen uit loutere gunſt van den Vorſt, maar uit erkentenis van 's Vorſten verpligting aan het volk.

5. De gunſt of erkentenis, welke hier beweezen wordt, is een verlof aan de Amſterdammeren, om hunne eigene goederen tolvry te voeren door gantſch Holland. Men weet, dat de Graaven van Holland, al van ouds, eenen tol plagten te heffen van alle waaren en koopmanſchappen, die in hun Land gebragt werden: om welken tol te ontvangen, op verſcheiden plaatſen langs de ſtroomen, tolhuizen waren opgeregt. De Amſterdammers kreegen hier dan vryheid, om deeze tolhuizen, met hunne eigene goederen, voorby te vaaren, zonder dat hun eenige tol mogt afgevorderd worden. Doch 't gene, in deeze vryheid, onze opmerking meeſt

meest verdient is, dat 'er klaarlyk uit blykt, dat de Amsterdammers, ten deezen tyde, reeds eenigen binnenlandschen Koophandel dreeven, en het nabuurig Holland voorzagen van 't gene hunne wateren en weiden uitleverden. Zy hadden schade geleeden van 's Graaven luiden, en in vergoeding van die schade, wordt hun tolvryheid door Holland toegestaan. Zy moeten, derhalve, gewoon geweest zyn, met hunne koopmanschap, door Holland te vaaren; of de tolvryheid zou hun, niet gevoeglyk, als eene vergoeding der geleeden' schade hebben konnen toegerekend worden. Doch het voorregt was alleen bepaald aan hunne *eigene goederen.* Of hieruit volge, dat zy ook *vreemde goederen* in Holland plagten te brengen, en, derhalve, ten deezen tyde, reeds eenigen uitheemschen handel dreeven, is mogelyk met geene volle zekerheid te bepaalen.

6. Ten besluite van onze aanmerkingen over het oudste Privilegie van Amsterdam, melden wy alleenlyk, dat het, den derden February des jaars 1291, door den zelfden Graave, van woord tot woord, vernieuwd geworden is (*a*).

Gysbrecht van Amstel geraakt op nieuws in moeite met den

Weinige jaaren na 't verleenen van deeze Handvest, geraakte Gysbrecht van Amstel wederom in moeite met Bisschop Jan van Nassau. Hy hadt eenen tol gelegd op het Slot te Vreêland, dien de Utrechtschen ongaarne betaalden. De Bisschop, de zynen

(*a*) Handv. *bl.* 125 [2].

Bisschop, over 't bezit van Vreêland.

nen voor altoos van deezen tol willende bevryden, zogt Heere Gysbrecht het Slot wederom afhandig te maaken, door het opschieten der pandpenningen. Men tradt in onderhandeling. Eenige Hollandsche Edelen, tot zegsmannen verkooren, verklaarden, den eenentwintigsten January des jaars 1279, te Wassenaar ,, dat de Heer van Amstel, na ,, dat hem de pandpenningen waren opgebragt, nog een jaar op het Slot zou mogen blyven; waarna hy het den Bisschop ,, zou moeten inruimen (*b*)." Doch 't zy dat deeze uitspraak, van 's Bisschops of van Heere Gysbrechts zyde, niet naargekomen werdt, de Bisschoppelyken hadden, midlerwyl, eenen inval gedaan in Amstelland, daar zy, van Heere Gysbrecht, en van Herman van Woerden, met wien hy verbonden was, zulks ontvangen waren, dat zy met groot verlies wyken moesten. *Steven* en *Fredrik van Zuilen* sneuvelden in deezen stryd, aan de zyde des Bisschops. De Bisschop nam toen zyne toevlugt tot Graave Floris, die 't Verbond van 't jaar 1274, in de jaaren 1277 en 1278, met den Bisschop, met eenige Stigtsche Edelen, en met de Stad Utrecht vernieuwd hadt (*c*), en terstond het beleg sloeg voor 't Slot te Vreêland, welk, door *Arnoud van Amstel*, Gysbrechts Broeder, verdedigd werdt. Gysbrecht zelf, midlerwyl, eenig volk byeen gerukt hebbende tot ontzet van 't Slot, werdt, by Loenen, aangevallen, door

(*b*) *Zie* MIERIS Charterb. I. *Deel*, *bl.* 393.
(*c*) Id. ib. *bl.* 388, 389, 397, 398.

door eenen hoop Zeeuwen, onder *Kostyn van Renesse*. De stryd was hevig; doch Gysbrecht kreeg de nederlaag, en werdt gevangen genomen; waarna het Slot zig, op genade en ongenade, overgeeven moest. Het Huis te Montfoort, welk Herman van Woerden in pandschap hadt, werdt ook ingenomen door den Graave van Holland, na dat het, omtrent een jaar, belegerd geweest was. Doch Heer Herman was, ondertusschen, ten Lande uit geweeken. Gysbrecht en Arnoud van Amstel waren, reeds lang te vooren, gevangkelyk naar Zeeland gevoerd (*d*).

Hy wordt gevangen.

De oude Schryvers hebben niet naauwkeuriglyk aangetekend, wanneer deeze dingen gebeurd zyn. Doch Beka plaatst dezelven, ten onregte, onder de Bisschoppelyke Regeeringe van *Jan van Zierik*, die Jan van Nassau, eerst in 't jaar 1288, opgevolgd is. Heda begaat (*e*) den zelfden misslag. Melis Stoke stelt (*f*), naar waarheid, dat alles, onder de zwakke Regeeringe van Jan van Nassau, gebeurd is. Men heeft nog eenen Brief van den vierentwintigsten January des jaars 1280, waarby Bisschop Jan van Nassau, ter voldoeninge van zesduizend ponden Hollandsch, welken hy Graave Floris schuldig was, *voir sinen aerbeyt ende sire liede, die*, zegt hy, *harde groet geweset hevet in onsen hulpe, ende in onsen oirloghe; voir sine doode liede, ende mennighe swaere wonde ende smarte, die syne liede ontfaen hebben, be-*

Onderzoek naar den netten tyd deezer gebeurtenisse.

(*d*) Beka *p.* 97, 98.
(*e*) *In* Joanne II. *p.* 225.
(*f*) *In* Floris V. *bl.* 102.

behalven den coste, *die hy gedaen hevet vore Vredelant ende Montforde*, aan den Graave, uit de goederen des Heeren van Amstel, *Muden*, *Wesepe*, *Diemen* en *Bindelmerebosch*, vierduizend ponden; en uit de goederen des Heeren van Woerden, *Oudewatre*, *Worden ende Bodegrave*, tweeduizend ponden toewyst (*g*). Uit welke woorden, klaarlyk blykt, dat de Sloten Vreêland en Montfoort, reeds voor 't jaar 1280, en, derhalve, ten tyde van Bisschop Jan van Nassau, bemagtigd geweest zyn. En lust het ons, den juisten tyd van het winnen deezer twee Sloten nog nader naar te spooren; onze oudste Chronyken (*h*) getuigen, dat Montfoort niet belegerd werdt, dan na dat Vreêland gewonnen was; en dat het beleg van Montfoort een jaar geduurd heeft. Hieruit volgt, dat Montfoort, in 't jaar 1279, en Vreêland, in 't jaar 1278, overgegaan is. MELIS STOKE geeft te verstaan, dat Graaf Floris in den Zomer voor Montfoort gekomen is, en dat hy 'er, den gantschen volgenden winter, voor gelegen heeft. De Plaats zal dan, onderstel ik, omtrent het midden des jaars 1279, zyn overgegaan. Immers, dat Vreêland, in 't jaar 1278, gewonnen is, wordt, door een' ander' Chronykschryver (*i*), bevestigd, die getuigt, dat de Broeders van Amstel zeven jaaren gevangen gezeten hebben. Nu is 't bekend, dat hunne gevangenis, ten tyde van

(*g*) *Zie* MIERIS Charterb. I. *Deel*, *bl.* 401.
(*h*) MELIS STOKE *bl.* 102. Ongen. Klerk, *bl.* 153. BEKA *p.* 98.
(*i*) L. VAN VELTHEM Spiegel. Histor. *Cap.* XLV. *bl.* 293.

van het bemagtigen van Vreêland begonnen is, en wy zullen terstond zien, dat zy, in 't jaar 1285, geslaakt zyn.

De Heerlykheid van Amsterdam wordt aan Floris den V., Graave van Holland, opgedraagen.

't Was noodig den tyd van het winnen van Vreêland naauwkeuriglyk aan te wyzen, om dat dit voorval den weg baande tot eene geheele verandering in de Regeering van Amstelland, en eerlang ook van Amsterdam zelf. Wy hebben, onder anderen uit den aangehaalden Brief des jaars 1280, reeds gezien, dat Bisschop Jan de leengoederen van den Huize van Amstel aanmerkte als verbeurd, en dat hy dezelven, gedeeltelyk, aan Graave Floris opdroeg. Gysbrecht van Amstel en zyne Broeders verklaarden ook, in 't jaar 1285, *dat* hun *dat lant van Amestelle ontwiset was* (*k*). En wat Amsterdam betreft; wy hebben reeds getoond, dat Bisschop Jan zeker regt tot de Plaatse, naar alle waarschynlykheid de Heerlykheid derzelve, geschonken hadt aan Jan Persyn. Doch deeze droeg, den zevenentwintigsten July 1282.
des jaars 1282, nevens zyne Heerlykheid in Waterland en Zeevank, alles wat Bisschop Jan hem *in Amstelredamme* afgestaan hadt, met de *huizen*, *sterkten* enz., tegen verwisseling van eenige goederen *in Lire* en *Zoutevene*, aan Graave Floris den V. op (*l*); die dus, veel vroeger dan men in 't gemeen geloofd heeft, Heer van Amsterdam schynt geworden te zyn; ten ware, naderhand, eenige verandering in deeze opdragt gekomen

(*k*) *Zie* Mieris Charterb. I. *Deel*, *bl.* 460.
(*l*) *Zie* Mieris Charterb. I. *Deel*, *bl.* 423.

men mogt zyn, 't welk wy, wat laager, onderzoeken zullen.

Gysbrecht verzoent zig met den Bisschop en met den Graave.

De Broeders van Amstel, schoon zy, zo als Graaf Floris zelf, naderhand, verklaarde (*m*), heuschelyk gehandeld werden, kreegen egter, door den tyd, verdriet in hunne langduurige gevangenisse, en zagen om naar middel, om zig met den Bisschop en met den Graave te verzoenen. Zy namen hunne toevlugt tot hunne vrienden en maagen, die
1285. eindelyk den Zoen troffen, op den zevenentwintigsten October des jaars 1285, op de volgende voorwaarden: „ Gysbrecht, Heer „ van Amstel, beloofde, nimmer eisch te „ zullen maaken op *Nardingerland*, dat is, „ Gooiland, welk de Graaf van Holland „ van de Abtdisse van Elten gekogt hadt. „ Hy stondt af van zyn regt op *Muyden*, „ *Muyderpoort*, *Vindelmerebroecke*, *ende dat* „ *bussche daer die reygers inne broeden*, ten „ behoeve van den zelfden Graave, die al „ dit goed van het Stigt ter leen houden „ zou, als hy ander goed deedt. De Graaf „ scholdt Heere Gysbrecht, daarentegen, „ tweeduizend ponden kwyt van de vier- „ duizend, die hem, door den Bisschop, „ uit den Lande van Amstel waren toege- „ weezen. Gysbrecht, noch zyne maagen „ zouden geene *veste* maaken tusschen de „ Stad Utrecht en het Graafschap van Hol- „ land, noch ergens anders *in* zyn *Land*, „ noch in het Bisdom, dan met 's Graaven „ bewilliging. Hy en zyn broeder verbon- „ den

(*m*) Spiegel. Histor. *Cap.* XLV. *bl.* 204.

„ den zig, op verbeurte van al hun goed,
„ *ende al* Gysbrechts *Heerscap gebeelicke*,
„ ten behoeve des Graaven, en met onder-
„ werping aan den Pauselyken en Bisschop-
„ pelyken ban, dat zy nooit eenige vyande-
„ lykheid pleegen zouden jegens den Graa-
„ ve of zyne helpers, noch binnen noch
„ buiten de Stad Utrecht; zy zouden, daar-
„ entegen, zig tragten te verzoenen met
„ de maagen der gesheuvelden in 't gevegt
„ by Loenen. Gysbrecht en Arnoud droe-
„ gen, daarenboven, hun eigen goed den
„ Graave van Holland op, en ontvingen 't
„ wederom van hem *ten regten leen*. Ook
„ zouden zy de Graaven van Gelder en
„ Kleeve, den Hertog van Brabant en den
„ Bisschop van Utrecht zoeken te bewee-
„ gen, om schriftelyk te verklaaren, dat zy
„ die van Amstel, nimmer, in eenen oor-
„ log tegen den Graave van Holland, zou-
„ den bystaan. Tot borgen voor dit Ver-
„ drag, verbonden zig, van de zyde der
„ Amstels, drie-entwintig Edelen, te wee-
„ ten drie Ridders en negen Knaapen uit
„ Holland, en zeven Ridders en vier Knaa-
„ pen uit het Bisdom; die bedongen, dat,
„ in geval de Graaf eenen onmondigen Zoon
„ nalaaten mogt, deszelfs Voogd geene
„ verandering in dit Verdrag maaken zou,
„ voor dat 's Graaven Zoon twintig jaaren
„ oud geworden zou zyn. Of zo de Graaf
„ eene Dogter naliet, die in de egt tradt,
„ zo zou het Paar dit Verdrag niet mogen
„ veranderen, dan na dat het zes jaaren
„ getrouwd geweest was. Doch behalven

„ dee

„ deeze borgen, ſtelden 'er de Amſtels nog „ zeven uit de Hollandſche Ridderſchap, „ die beloofden, den Graave van Holland, „ met honderd en twintig man, tegen hen „ te zullen dienen, zo zy ooit deezen Zoen „ ſchonden (*n*)." Op den dertigſten Maart des jaars 1287, werdt de Zoen ook met Heere Herman van Woerden getroffen, met welks inhoud wy ons hier niet zullen ophouden. Doch de Zoen met die van Amſtel verdient wel, dat wy 'er nog eenige aanmerkingen over maaken.

Aanmerkingen over deezen Zoen.

1. En wel *voor eerſt*, dat Gysbrecht van Amſtel, by deezen Zoen, niet alle de Heerlyke en Leengoederen, welken hy bezat, aan den Graave van Holland heeft afgeſtaan, ſchoon zulks gemeenlyk zo opgevat wordt. De woorden zelven van den Zoenbrief geeven te verſtaan, dat hy nog *Goet* hadt *binnen den Stifte van Utrecht*, welk hy verbeuren zou, als hy den Zoen ſchondt. Hy noemt dit goed *all onſe Goet*, *ende al onſe Lant*, *ende al onſe Heerſcap*. 't Blykt ook klaarlyk, dat hy dit goed ter leen hieldt van den Biſſchop van Utrecht; want de Zoenbrief hieldt in, dat de Graaf, wanneer het, t'eenigen tyde, ter gelegenheid van het ſchenden van den Zoen door die van Amſtel, aan hem vervallen mogt, *daeraff* doen zou *alſulcken dienſt*, *als men daeraff ſchuldich* was *te doene den Stifte*, *ende betalen alſulcken pacht als daerop* ſtondt. Maar wat *dienſt* kon men van dit goed

(*n*) *Zie* deezen Zoen *ap.* MATTHÆUM de Nobil. *Tom.* II, *Præf. agter* ALKEMADES Melis Stoke, *in* MIERIS Charterb. I. *Deel*, *bl.* 460, en elders.

goed den Stigte *schuldig* zyn dan Leenmansdienst, waartoe die van Amstel verbonden geweest waren? En wat *pagt* kon daarop *staan*, dan die 'er, ten tyde der Heeren van Amstel, op gestaan hadt? Ook zouden de Graaven van Holland zig niet hebben willen verbinden, om de goederen van den huize van Amstel, in eenig geval, onder lastiger voorwaarden, te aanvaarden, dan dezelven, door die van Amstel, bezeten geweest waren. De goederen, waarop hier gezien wordt, waren, derhalve, Leenen van den Utrechtschen stoel.

2. Doch welke de goederen waren, die de Heer van Amstel, ten deezen tyde, nog behieldt, wordt in den Zoenbrief niet klaarlyk uitgedrukt. 't Komt ons egter ten hoogsten waarschynlyk voor, dat 'er de Heerlykheid van Amstel, Amsterdam uitgezonderd, onder begreepen geweest is. Gysbrecht wordt, na deezen tyd, in alle de brieven, waarin men zynen naam vindt, tot in 't jaar 1296 toe, *Heer van Amstel* genoemd. Hy gewaagt, in den Zoenbrief zelven, van *al* zyne *Heerscap*, als dezelve nog bezittende: en op welke *Heerscap* of *Heerlykheid* kan hy hier eigenlyker het oog hebben, dan op de Heerlykheid van Amstel, waarnaar hy en zyne voorzaaten zig altoos plagten te benoemen? 't Is waar, dat Gysbrecht, in den Zoenbrief, erkend, *dat* hem *dat lant van Amestelle ontwiset was, altemale van des Stifftes mannen van Utrecht, met vonnisse ende oerdele voor den Bisschop van Utrecht, met vollen gevolge.* Doch dat dit vonnis van verbeurdverklaa-

klaaring, by het treffen van den Zoen, wederom te niet gedaan, en Gysbrecht in 't bezit zyner Heerlykheid van Amſtel herſteld geworden is, kan hieruit afgenomen worden „ dat de Biſſchop den Graave van „ Holland, te vooren, uit de inkomſten van „ het verbeurdverklaarde Land van Amſtel, „ vierduizend ponden toegeweezen hadt, „ die Heer Gysbrecht nu gehouden werdt „ te voldoen:" 't welk hem met geenen ſchyn van regt gevergd kon worden, zo hy niet in 't bezit van 't Land van Amſtel herſteld geworden was. Ook beloofden de drie Broeders van Amſtel, *Willem*, Prooſt van S. Jan te Utrecht, Gysbrecht en Arnoud, by een byzonder Handſchrift, ten dage van den Zoen getekend, tweeduizend ponden van deezen vier, tegen S. Maartens Miſſe in den Winter des jaars 1286, te zullen voldoen (*o*). De andere tweeduizend ponden waren hun, by den Zoenbrief zelven, kwytgeſcholden.

3. De Leengoederen, die de Heer van Amſtel den Graave van Holland, by den Zoen, afſtondt, waren *Nardingerlant*, *Muyden* en *Muyderpoort*, *Vindelmerebroecke*, *en dat buſſche*, *daer die Reygers inne broeden.* *Nardingerland* bezat de Heer van Amſtel ſlegts voor zyn leeven, door gunſt der Abdiſſe van Elten; doch Graaf Floris de V. hadt het, geduurende de gevangenis van Heere Gysbrecht, in 't jaar 1280, voor vyf-

(*o*) *Zie* MIERIS Charterb. I. *Deel*, *bl.* 462 *en* MATTHÆUS de Jure Gladii. *p.* 427.

vyfentwintig Utrechtsche ponden 's jaars, gekogt van de tegenwoordige Abtdisse *Godela* of *Godelinde*, naar wie het Land den naam van *Godelenland*, by verkorting *Gooiland*, gekreegen heeft. De Abtdis bedong egter, dat de koop te niet zyn zou, zo Gysbrecht van Amstel bewyzen kon, meerder regt tot dit Land te hebben, dan de Graaf daar op, van wege de Abtdisse, verkreegen hadt (*p*). Doch dit bewys schynt agtergebleeven te zyn, en Gysbrecht heeft al zyn regt op Nardingerland, by den Zoenbrief, aan Graave Floris afgestaan. 't Geregt van *Muyden* was Gysbrecht den I., reeds in 't jaar 1225, door den Bisschop van Utrecht, opgedraagen geweest, benevens de tienden, den tol, de landeryen, de visscheryen, en 't gene 'er verder toe behoorde (*q*). Doch de naam van *Muyderpoort* is my, tot nog toe, nergens, dan in den Zoenbrief, van welken wy spreeken, voorgekomen. Alkemade schynt 'er *Muiderberg* door verstaan te hebben. Doch naardien *Muiderberg* nooit eene *Poort* of *Stad* geweest is, zou ik hier liever, door *Muyden*, het gantsche *Geregt* of *de Ban van Muiden*, en door *Muyderpoort*, de *Stad Muiden* in 't byzonder verstaan. *Vindelmerebroecke*, of, gelyk het gemeenlyk heet, *Bindelmerebroek* was, gelyk wy, hier voor (bl. 6.) hebben aangemerkt, al van ouds, onder de goederen van Amstel gerekend geweest. Men neemt 'er, in

(*p*) *Vide* Matthæi Anal. *Tom.* III. *p.* 458, 459, 462. Mieris Charterb. I. *Deel*, *bl.* 404, 406, 408, 408.
(*q*) *Zie* Mieris Charterb. I. *Deel*, *bl.* 196.

in't gemeen, de *Bylemermeer* en't naaste Land voor. Het *Bosch*, *daar de reigers in broedden*, van welken men zig bediende in de vogeljagt, schynt niet verre van of in de Meer gelegen geweest te zyn, om dat het, meermaalen, te gelyk met, of in plaats van de Meer, genoemd wordt. Veelligt wordt het hierom, in den Brief van den jaare 1280, dien wy boven (bl. 23) aanhaalden, onder den naam van *Bindelmerebosch* betekend. In eenen Brief van den jaare 1298, wordt gewaagd van *Bendelmerebroeke*, *daer die reygers in broeden* (*r*): waaruit volgt, dat het bosch in de broek gelegen geweest is. Hertog Albrecht meldt ook, in eenen Brief van den negenden July des jaars 1386, van zyn *Reygerbosch in Bindelmerbroec* (*s*). Zy schynen dan van den weg af te zyn, die dit Reigerbosch, aan of omtrent den Amstel, even boven Ouderkerk, geplaatst, en 'er een Lusthuis der Heeren van Amstel van gemaakt hebben.

4. Doch behalve deeze Leengoederen, droegen de Broeders, Gysbrecht en Arnoud van Amstel, *al* hun *Eygen* of *allodiaal* goed den Graave van Holland op, en ontvingen 't wederom van hem *ten rechten Leene*, dat is te zeggen, dat het alleenlyk op hunne mannelyke nakomelingen versterven kon, en, by mangel van dezelven, verviel aan de Graaflykheid. Welke goederen al onder dit eigen goed van den Huize van Am-

(*r*) *Uit* een Afschrift van 't Oorspronkelyke.
(*s*) *Zie* MIERIS Charterb. III. *Deel*, *bl.* 446.

Amſtel begreepen waren, is bezwaarlyk te zeggen. Zekerlyk behoorden 'er de gebouwen [*ædificia*] in Loenen onder, die Gysbrecht, Heer van Amſtel, in 't jaar 1291, erkende, zo wel als zyn ander goed, ter leen te houden van zynen *Heere, den Graave van Holland* (*t*). Men moet 'er de tienden te Bodegrave, die Gysbrecht, in 't jaar 1289, ſchonk aan het Witte Vrouwen-Klooster te Utrecht, ter gelegenheid dat zyne Dogter, *Elizabet*, aldaar Nonne werdt (*u*), insgelyks onder rekenen. Men weet, uit Brieven van de jaaren 1319 en 1408 (*v*), dat de Graaven van Holland, naderhand, deeze tienden, met zekere jaarlykſche ſomme, voldeeden. Ook behoorden 'er de Landeryen toe, die in *de Geyne*, in *Replickerweerde*, in *Polsbroec*, in *Benſchop*, en in *Hoencop* gelegen, en door Arnoud van Amſtel, tot een lyftogt, aan *Janne*, zyne Weduwe, nagelaaten waren; doch die zy niet bezitten kon, dan na bekomen verlof van Jan den II., Graave van Henegouwen en Holland; gelyk my, uit een egt affchrift van eenen Brief van den jaare 1299, gebleeken is. En indien 't der moeite waardig ware, zou men, uit oude Gedenkſchriften, nog meer van deeze goederen konnen opſpooren. Doch 't zy ons genoeg, met drie voorbeelden getoond te hebben, dat die van Amſtel, welken, te vooren reeds, Leenmannen beide van Holland

(*t*) *Vid.* MATTHÆUS de Jure Gladii. *Cap.* XXV. *p* 427. MIERIS Charterb. I. *Deel*, *bl.* 540.
(*u*) *Vide* MATTHÆI Fundat. & Fata Eccleſ. *p.* 275.
(*v*) E Regiſtro Conv. Albar. Domin. Trajectenſ.

land en van 't Stigt waren, door deeze opdragt van hun vry eigen goed aan Graave Floris nog nadere verbindtenissen aan Holland hebben gekreegen.

5. Wy moeten, wyders, niet verzuimen, in den Zoenbrief, op te merken, dat die van Amstel zig verbonden, nergens *tusschen de Stadt Utrecht ende die Graefschap van Hollant, nochte nergent in* hunnen *Lande*, *noch in den Bisdomme*, eenige *veste* of Sterkte te *maecken*, dan met bewilliging van de Graaven van Holland. Deeze plaats zal ons, tot opheldering van 't vervolg der Historie van Amsterdam, eenigszins te passe komen.

6. De Borgen, die zig voor de onderhouding van het Verdrag, van de zyde der Broederen van Amstel, verbinden, zyn een tastelyk bewys van de zwakheid der Vorstelyke Regeeringe deezer Landen, op zig zelve aangemerkt. De Graaf van Holland sluit een Verdrag met een' byzonder' Heer, zynen Leenman, en hy is niet in staat, om dien Heer tot naarkoming van de voorwaarden des Verdrags te dwingen, zonder de hulp van eenige Edelen, die hem daartoe van manschap voorzien moesten. Zo lang de Vorsten geene bezoldigde Knegten in dienst hadden, warenze altoos genoodzaakt, in geval van binnenlandsche beroerte of uitheemschen oorlog, hunne toevlugt te neemen tot 's Lands Edelen, en naderhand ook tot de Steden: 't welk hen eenigszins afhangkelyk hieldt van den adel en de gemeente; en den Steden, die maar in zekere gevallen en tot bepaalde hulp verpligt waren,

ten, veele Privilegien verworven heeft; wanneer zy, om den Vorst te believen, meer gedaan hadden dan zy gehouden waren te doen: 't welk wy, by deeze gelegenheid, slegts in 't algemeen hebben willen aanmerken, zullende 't gevolg deezer Historie ons daarvan byzondere bewyzen uitleveren.

Onderzoek naar de meening van een punt in den Zoenbrief, Amsterdam in 't byzonder betreffende.

De aanmerkingen, welken wy, tot hiertoe, over den Zoenbrief des jaars 1285, gemaakt hebben, betreffen Amsterdam niet in 't byzonder. De brief heeft egter nog een punt, welk deeze Plaats byzonderlyk aangaat, en hierom verdient, op zig zelf, overwoogen te worden. Dus luidt het:

Voert so hebben wy dat gelooft mit goeder trouwen, dat die GIFTE VAN AMSTELREDAMME, *die gegeven was Heren* Jan Persynne, *ende al dat daer toe behoort, als van verboede* [lees *verboerde*, dat is, *verbeurde*] *goede, gestade solen houden voer ons ende onse nacomelingen.*

Wy hebben hier voor (bl. 17.) gezien, dat Bisschop Jan van Nassau, na 't jaar 1268, eenig regt in Amsterdam, waarschynlyk onder anderen de Heerlykheid der Plaatse, aan Jan Persyn hadt opgedraagen: wy hebben (bl. 25.) ook getoond, dat Jan Persyn zyn regt in Amsterdam, in 't jaar 1282, aan Graave Floris den V. afgestaan heeft. En hier leezenwe, dat de *gifte van Amstelredamme*, aan Jan Persyn gedaan, stand houden zou. In den eersten opslag, zou dit schynen te betekenen, dat de afstand van Amstelredamme aan Graave Floris hier-

by vernietigd, en dat Jan Perſyn in 't bezit van de Heerlykheid der Plaatſe, die hem, door Biſſchop Jan van Naſſau, opgedraagen was, herſteld werdt. Ook heb ik zelf, voor deezen, de woorden in dien zin opgevat. Doch in aanmerking neemende, dat Jan Perſyn, volgens de *Doodlyſt der Egmondſche Abtdye*, door MATTHEUS uitgegeven, den zesentwintigſten December des jaars 1283, reeds overleeden, en in zyne Heerlyke goederen, door zynen Zoon *Claas* of *Nicolaas*, opgevolgd was, van wien, onder anderen, in brieven van de jaaren 1291 en 1293, gewaagd wordt (*w*); zo zag ik klaarlyk, dat de Zoenbrief des jaars 1285 niet ſpreeken kon van eene *Gift van Amſterdam*, die toen nog door Jan Perſyn bezeten werdt; en ik beſloot, dat de woorden geenen anderen zin hebben konden, dan „ dat die van Amſtel ver„ klaaren te beruſten in de gifte van Am„ ſterdam, die, voor deezen, door den Bis„ ſchop van Utrecht, uit de verbeurdver„ klaarde goederen van hun Huis, aan wy„ len Heere Jan Perſyn gedaan was;" waaruit klaarlyk volgde, dat de overdragt van die Gifte, in 't jaar 1282, aan Graave Floris den V., wel en wettiglyk geſchied was, en derhalve ook tegenwoordig ſtand grypen moeſt. Zo wy de meening van den Zoenbrief wel gevat hebben; komt de inhoud overeen met andere egte ſtukken, en met de Hiſtorie deezer tyden. Gysbrecht van Am-

(*w*) *Zie* MIERIS Charterb. I. *Deel*, *bl.* 534, 551.

Amſtel is, na den Zoen des jaars 1285, Heer van Amſtelland gebleeven. Doch Graaf Floris de V. is beveſtigd geworden in de Heerlykheid van Amſterdam, welke hy, reeds van 't jaar 1282 af, door den afſtand van Heere Jan Perſyn, bezeten hadt.

Hoe lang Jan Perſyn Heer van Amſterdam geweeſt zy?

Hoe lang Jan Perſyn Heer van Amſterdam geweeſt zy, weet men niet, om dat men niet weet, wanneer hem deeze Heerlykheid opgedraagen geweeſt is. Doch hy heeftze, waarſchynlyk, niet veel boven de twaalf jaaren bezeten. In of kort na 't jaar 1268, deedt hy den dienſt, die hem deeze gifte verwierf (x), en in 't jaar 1282, deedt hy reeds afſtand van zyne Heerlykheid.

Of hy der Stad eenige Handveſten gegeven hebbe?

Of wyders Heer Jan Perſyn, als Heer van Amſterdam, eenige Keuren gemaakt, of eenige Wetten gegeven hebbe, is niet tot myne kenniſſe gekomen. Alleenlyk kan ik niet voorby, hier aan te merken, dat men Handveſten voor Waterland van hem heeft, die in de jaaren 1273 en 1275 gegeven zyn. De eerſte deezer Handveſten is gevoegd agter den Druk der Handveſten van Amſterdam van den jaare 1624. De andere wordt gevonden onder eene Verzameling van geſchreeven' Handveſten der Stad (y). Of hieruit te beſluiten zy, dat deeze Handveſten van Waterland, gegeven, terwyl de Heer van Waterland ook Heer van Amſterdam was, van ouds zyn aangemerkt, als Amſterdam betreffende, wil ik gaarne aan het

(x) *Zie* hier voor, *bl.* 14.

(y) *Zie* dezelve ook *in* Mieris Charterb. I. *Deel*, *bl.* 379.

het oordeel van kundiger overlaaten. Wy hervatten den draad der Historie.

Gysbrecht wordt hersteld in 'sGraaven gunst.

Gysbrecht van Amstel werdt, terstond na de verzoening des jaars 1285, niet alleen op vrye voeten gesteld; maar de Graaf van Holland liet hem ook wederom toe in zynen Raad (z), waar in hy, reeds te vooren, plaats gehad hadt (a). Herman van Woerden genoot gelyke eere. En zo men staat maaken mag op 't gene MIRÆUS verklaart, uit een oud Regîster der Ridderschap in den Haage, getrokken te hebben, is Gysbrecht van Amstel, nevens elf andere Edelen, in 't jaar 1290, door Graave Floris den V., met eene nieuwe Ridder-Orde van S. Jakob vereerd geworden (b).

Misnoegen der Edelen op Graave Floris.

Doch omtrent deezen tyd, rees 'er, onder de Hollandsche en Zeeuwsche Edelen, een zwaar misnoegen tegen de Regeering van Graave Floris den V., waaryan de oorzaaken nergens, myns weetens, klaarlyk zyn aangeweezen. WILHELMUS PROCURATOR tekent aan (c), dat de Zeeuwsche Edelen te onvrede waren, om dat de Graaf hun eene ongelyke en zwaare schatting, te weeten den vierden penning hunner inkomsten, hadt opgelegd. Men mag 'er byvoegen, dat de Graaf, sedert eenige jaaren, zyn werk gemaakt hadt, om het aanzien der Hollandsche en Zeeuwsche Steden, door het verleenen van gunstige Handvesten, te doen toenee-

men;

(z) MELIS STOKE, *bl.* 114.
(a) *Zie* hier voor, *bl.* 16.
(b) MIRÆI Opera Diplom. *Tom.* I. *p.* 441.
(c) *Ad annum* 1287. *p.* 532.

men; 't welk den Edelen, ongetwyfeld, zeer in den krop gesteken heeft. Melis Stoke geeft (d), niet donkerlyk, te kennen „ dat Floris de V. de gunst der Ge„ meente hadt weeten te winnen; dat zulks „ den Grooten tegen de borst was; doch „ dat de Graaf volhardde by de genomen' „ maatregels. Dat de Edelen zig hierom „ aanmerkten, als te zeer onder bedwang „ van den Graave, wiens gezag, onder„ tusschen, door het toeneemend vermo„ gen der Steden, kragtiglyk gestyfd werdt." Zie hier de woorden des Rymchronykschryvers, waaruit wy dit afneemen:

Bl. 106. *Doe die Vriesen hadden verloren,*
Als ic u seide hier te voren,
Den seghe, ende hi se had ontfaen,
Ende ten beste was vergaen,
Also als ic te voren seide,
Dat bi sine sinnen daer an leide,
Hoe bi berechte sine Liede,
Dat rike ende arme ghediede;
Ende hoe hi dat volbringhen mochte.
Den Heren van Zelant doe dat dochten,
Beide den Ouden ende den Jonghen,
Dat si te sere waren bedwonghen.

Bl. 107. *Grave Florens, die grote minne*
Hadde gheleit an sine Liede,
Dat hy, dor have, no dor miede,
Noch doer bedwanc woude late,
Dat hy den armen ende den maten
Al

(d) *In* Floris den V. *bl.* 106, 107.

Aldus woude laten verduwen
Pensde enz.

Bl. 106. *Mer die Ghemeente ende die Steden*
Hilden (*) doe in mogentheden.

* Hielden hem, *t. w.* den Graaf.

Onder de Zeeuwsche Edelen, die op den Graave gestoord waren, bevonden zig *Wolferd* en *Floris van Borselen*, 's Graaven Raaden (*e*), en *Jan van Renesse*: onder de Hollandschen, *Dirk van Brederode*, Zwager van Renesse. 't Misnoegen ging zo ver, dat de Zeeuwen ondernamen, Guy, Graaf van Vlaanderen, in Walcheren te lokken, die egter, eerlang, genoodzaakt werdt, het Land te ruimen. Brederode en Renesse waren, midlerwyl, Graave Floris in handen gevallen, en werden te Geertruidenberg in hegtenis gehouden (*f*), tot dat zy zig, in 't begin des jaars 1291, met den Graave verzoenden (*g*). Verscheiden' Edelen stonden borg voor 't gene met Dirk van Brederode geslooten werdt; en onder anderen ook Gysbrecht van Amstel, die beloofde „ den Heer „ van Brederode, zo deeze 't Verdrag schen„ den mogt, te zullen helpen uit het Land „ houden; of deedt hy 't niet, al zyn goed „ aan den Graave te zullen verbeuren, en „ zig aan 's Bisschops ban, als een trouw„ looze en meineedige, te zullen onder„ werpen (*h*)." Het Verbond van Vrede en Vriendschap, tusschen Graave Floris en Bis-

Wordt bygelegd.

(*e*) *Zie* Mieris Charterb. I. *Deel*, *bl.* 510, 511.
(*f*) Wilh. Procurat. *ad ann.* 1287. *p.* 533.
(*g*) *Zie* Mieris Charterb. I. *Deel*, *bl.* 526, 529, 547.
(*h*) Id. ibid. *bl.* 533.

Bisschop Jan van Nassau gesloten, werdt, in 't jaar 1293, met Bisschop Jan van Zierik vernieuwd. Onder het groot getal borgen voor de onderhouding van dit Verdrag, welken Graaf Floris den Bisschop stelde, bekleedde Gysbrecht van Amstel de tweede plaats (*i*).

Nieuwe toeleg van eenige Edelen op 's Graaven vryheid.

't Blykt hieruit klaarlyk, dat Heer Gysbrecht, ten deezen tyde, in gunst was by Graave Floris: doch 't leedt maar weinige jaaren, of hy liet zig inwikkelen in eenen toeleg op de vryheid van den Graave, die met deszelfs ongelukkigen dood eindigde. Wy hebben, by eene andere gelegenheid (*k*), omstandiglyk gehandeld van de oorzaaken van deezen toeleg. Hier moetenwe 'er alleenlyk van spreeken, voor zo ver 'er de Heer van Amstel in gemengd geweest is, en voor zo ver de gevolgen van den aanslag betrekkelyk geweest zyn op de geschiedenissen van Amsterdam.

Aanleiding daartoe.

Floris de V., naauw verbonden geweest zynde met *Eduard den I.*, Koning van Engeland, en zelfs een Huwelyk gesloten hebbende tusschen zynen Zoon *Jan* en 's Konings Dogter *Elizabet*, bevondt, na eenige jaaren verloops, dat de Koning zig met Guy, Graaf van Vlaanderen, met wien hy thans in oorlog was, zogt te verbinden: 't welk hem bewoog tot het sluiten van een Verbond met *Filips den IV.*, Koning van Frankryk. Doch hy gaf hiermede zo veel ongenoe-

(*i*) *Zie* MIERIS Charterb. I. *Deel*, *bl.* 551.
(*k*) Vaderl. Hist. III. *Deel*, *bl.* 64 enz.

noegen aan 't Engelsche Hof, dat Koning Eduard een besluit nam, om zig van 's Graaven persoon te verzekeren. Hy bewerkte, sedert, onder de hand, eene verbindtenis van veele Edelen, die, uit meer dan eene oorzaak, misnoegen opgevat hadden tegen den Graave, en, in 't begin des jaars 1296, te Kameryk byeengekomen zynde, een besluit namen „ om Graaf Floris te ligten, en „ naar Engeland te voeren, alwaar men „ hem, zyn leeven lang, gevangen houden zou, terwyl men 't Graaflyk bewind zynen Zoon Jan in handen zou stellen (*l*)." Hoofden van dit eedgespan waren *Gerard van Velzen*, een der borgen van den Zoen des jaars 1285, Herman van Woerden en Gysbrecht van Amstel. Woerden hadt Amstel, die hoog bejaard was en weinig loosheid bezat, in het eedgespan weeten in te wikkelen. De Graaf werdt, in den Zomer des jaars 1296, verzogt, te Utrecht te komen, om Gysbrecht van Amstel te verzoenen met de maagen der Heeren van Zuilen, die, in den oorlog des jaars 1278, gesneuveld waren. En deezen tyd dagt men waar te neemen, om den Graaf te ligten en te vervoeren. Na het treffen van den Zoen, hieldt men de middagmaaltyd te Utrecht, op welke de Graaf, gezeten tusschen Amstel en Woerden, het gezelschap aanspoorde tot vreugde. Na de maaltyd, begaf hy zig een weinig ter ruste; doch, toen men alles tot het uitvoeren van den

Gysbrecht van Amstel laat 'er zig in inwikkelen.

1296.

(*l*) Ongen. Klerk, *bl.* 166. Beka *in* Joanne II. *p.* 91.

den toeleg gereed gemaakt hadt, werdt hy gewekt van den Heere van Amſtel, die hem tot eene Vogeljagt nodigde. Hy toonde zig bereid; doch verzogt Amſtel vooruit te ryden, hem, in 't afſcheid neemen, ter gedagteniſſe van S. Geertruid, naar het gebruik dier tyden, een beker wyns toebrengende.

De Graaf was maar een half uur gaans buiten Utrecht naar den Vegtkant gekomen, toen Amſtel, Woerden, Velzen en anderen te voorſchyn kwamen, den Graaf aangreepen, en eerſt naar 't Slot *Kroonenburg* aan de Vegt, den Heere van Amſtel toebehoorende, en daarna naar 't Slot te Muiden voerden. Hier hieldt men hem vier dagen gevangen, binnen welken tyd, het Slot, door de Kennemers, Waterlanders en Weſtfriezen, te water en te lande, belegerd werdt. Men vondt hierop geraaden, den Graaf te paarde te zetten, en langs eenen afgelegen weg naar Brabant of Vlaanderen te brengen. 't Beſluit werdt, den vyfden dag na 's Graaven gevangenis, in 't werk geſteld Men ſloeg den weg naar Naarden in. Maar Velzen, vooruit gereeden, kreeg, niet verre van Muiderberg, eenen hoop Naarders in 't oog, die den Graaf, hunnen Heer ſedert het jaar 1285 (*m*), kwamen verloſſen. Velzen begeeft zig, hierop, in alleryl te rug: en toen eerſt ſchynen de Edelen een ſchielyk en eenpaarig beſluit genomen te hebben, om den Graaf van kant te helpen. Velzen gaf hem den

Graaf Floris wordt gevangen en vermoord.

(*m*) *Zie* hier voor, *bl.* 26.

den eersten houw; waarna hy, door deezen en eenige anderen, met meer dan twintig wonden, afgemaakt werdt (*n*).

Wy hebben niet voor, omstandiglyk te verhaalen, hoe 't met de Edelen, die deel aan deezen moord hadden, afliep. Eenigen werden gevat en gestraft. Anderen weeken ten lande uit: van welke laatsten ook eenigen, eerlang, te rug keerden, en zig met de Opvolgers des vermoorden Graaven verzoenden. Wy bepaalen ons by het lot van Heere Gysbrecht en van de Heerlykheid van Amstel.

Gysbrecht wykt ten Lande uit.

Een groot getal van Edelen en de voornaamste Steden, die allen den moord verfoeiden, waren terstond op middelen bedagt, om de moorders in handen te krygen, en 't bewind der Regeeringe, voor 's Graaven Zoon, JAN DEN I., te verzekeren. Gysbrecht van Amstel vondt toen geraaden het Land te ruimen, en onthieldt zig, in 't jaar 1297, eenigen tyd in Vlaanderen (*o*). Eenige Chronyken melden, dat hy, buitens Lands, van zyne vrienden onderhouden werdt, zo lang hy leefde (*p*). Of hy, gelyk sommigen schryven (*q*), na de dood van Jan den I., nog wederom in Amsterdam gekomen zy, zullen wy beneden onderzoeken.

Jan, Graaf

Willem van Mechelen, Bisschop van Utrecht,

(*n*) WILH. PROCUR. *ad ann.* 1296. *p.* 537 &c. MELIS STOKE *bl.* 122 *enz.* Spieg. Hist. *bl.* 202 *enz.*
(*o*) *Zie* MELIS STOKE *in* Jan I. *bl.* 152.
(*p*) Ongen. Klerk, *bl.* 174. BEKA *in* Joanne II. *p.* 99.
(*q*) BEKA *in* Wilhelmo II. *p.* 102.

trecht, zyn voordeel willende doen met de verwarringen, waarin Holland, na de dood van Floris den V. geraakt was, floeg het beleg voor het Slot te Muiden, en bemagtigde het, na eenige dagen verloops. *Jan van Avennes*, Graaf van Henegouwen, die zig voor Voogd van Graave Jan den I. hadt doen erkennen, was reeds, met een Leger, *te Aemſtelredam* gekomen, om het Slot te ontzetten; doch 't was overgegaan, eer hy zynen toeleg in 't werk ſtellen kon (*r*). Wy melden deeze byzonderheid, om dat deeze de eerſte reis is, dat wy den naam van *Amſterdam*, by oude Schryvers, geſpeld gevonden hebben.

van Henegouwen, komt te Amſterdam.

De Biſſchop, in 't jaar 1297, eenen ongelukkigen togt in Waterland gedaan hebbende, zag zig, eerlang, genoodzaakt, vrede te maaken met Graave Jan den I. Zy werdt, den negenentwintigſten September, te Kampveere in Zeeland, getekend. Wy zullen 'er niets uit aantekenen, dan 't gene de goederen van den huize van Amſtel betreft. Graaf Jan verkreeg of behieldt, by deeze Vrede, *gheheelike ende al alle dat ghoet, dat Ghiſebrecht, die men hiet Here van Amſtele, hadde ende houdende was in 't Gheſtifte van Utrecht, omme die grote openbare ondaet, die hi gedaen heeft an* zynen *lieven Here*, 's Graaven *Vader, Haren Florenſe, wilemneer Grave van Hollant, van Zelant, ende Here van Vrieslant, daer God die Ziele of hebben moete, ende mede dat hyt verwilcoert heeft met zine ope-*

De goederen van Gysbrecht van Amſtel worden aan Jan den I., Graave van Holland, afgeſtaan. 1297.

(*r*) Melis Stoke *bl.* 137.

openen letteren, naamlyk, by den Zoen des jaars 1285. *Ende in den voer ghenoemden goede* zou de Graaf *zetten enen man*, *die zynen lieven Neve*, *Haren Wilame*, *Bisscop van Utrecht*, *van desen daghe voert dienen* zou, *ende ghelden van den voerghenoemden ghoede alsulken pacht*, *alsen Ghisebrecht voerseyt*, *die men hiet Here van Aemstele*, *die wile dat hi een besitter daer af was*, *schuldich was te ghelden*, *weder dat hi den pacht ghave jof enne deede*, dat is, 't zy dat hy de pagt betaald hadt, of niet (2). *Voert* zou *die Bisscop van Utrecht voerseyt behouden an den voerghenoemden ghoede alle dat recht*, *est hoghe Gherechte*, *jof andersins dinghe*, *die hire schuldich es ane te houdene en te hebbene*, *in wat maniere dat het zi*. In Weesp, Muiden *ende 't goet bi der Vecht*, veelligt, ten minsten onder anderen, het Huis te Kroonenburg by Loenen, zou de Graaf *boden* mogen zetten, tot dat de Bisschop plegtiglyk verklaard zou hebben, dat deeze goederen aan 't Stigt behoorden, gelyk hy, tien dagen laater, deedt (s). De Graaf van Holland zou, daarentegen, met zynen Raad onderzoeken, of *Bindelmaerbroec* aan 't Stigt, of aan den huize van Amstel behoorde, en, zo hy 't laatste bevondt, dan zou hy, in 't bezit van het zelve

(s) *Vid.* Matthæus de Jure Gladii, *p.* 422. Mieris Charterb. I. *Deel*, *bl.* 590.

(2) Diergelyke spreekwys vindt men, in eenen Brief van Vrouwe Janne, Weduwe van Arnoud van Amstel, die zegt, *weder ic kinder wonne*, *off en dede*, dat is, *'t zy ik kinderen kreege*, *of niet*. Zie Mieris *Charterboek* II. Deel, bl. 7.

ve blyven. Ook wees hy 't, in 't volgende jaar, zig zelven en zynen nakomelingen toe (*t*). Wyders, beloofden de Bisschop en de Graaf elkanderen, dat zy zig nimmer met *Ghysebrecht, die men hiet Here van Amstel,* zouden laaten verzoenen, noch hem op zyn goed, dat hy in 't Stigt plagt te bezitten, laaten wederkeeren (*u*).

Verdere gevolgen van den moord van Floris den V.

Wy zien, uit de voorwaarden deezer Vrede, dat de Graaf van Holland nu eerst in 't bezit raakte van den Lande van Amstel, op gelyken voet als Gysbrecht het zelve bezeten hadt, dat is, leenroerig van het Stigt van Utrecht, en terwyl de Bisschop het hoog geregt over het zelve behieldt. Gysbrecht werdt de naam van *Heere van Amstel* voortaan onwaardig gekeurd. Het deel, welk hy aan den moord van Graave Floris den V. gehad hadt, werdt gehouden voor zulk eene blykbaare schending van den Zoen des jaars 1285, dat hy geoordeeld werdt, zyn Land aan den Graave van Holland verbeurd te hebben. Amsterdam in 't byzonder was, reeds te vooren, in 't bezit van den Graave van Holland geweest. De haat tegen Heere Gysbrecht bleef zo bestendig, dat Jan, Graaf van Henegouwen, en Jan, Graaf van Holland, den zeventienden October des jaars 1299, een Verbond slooten met de Steden Dordrecht, Middelburg, Zierikzee, Leiden, Delft, Haarlem, Alkmaar en Geertruidenberg, waarby men beloofde, met de Ver-

(*t*) Mieris Charterb. I. *Deel, bl.* 593.
(*u*) *Zie* Mieris Charterb. I. *Deel, bl.* 587, 588, 589, 590.

Verraaders en Moorders van Graave Floris, en onder anderen met *Ghysebrecht*, *die men hiet Heere van Aemstelle*, en met hunne mannelyke nakomelingen, tot in 't zevende Lid toe, geene Vrede te zullen maaken; maar hen uit het Land te zullen houden, en hun aan lyf en goed alle mogelyke schade te zullen doen (*v*). Verscheiden' Hollandsche en Stigtsche Edelen traden, naderhand, in dezelfde verbindtenissen (*w*).

De Vrede met den Bisschop van Utrecht was midlerwyl van korten duur geweest. Hy begon de vyandelykheden reeds in 't jaar 1297 (*x*); doch de Hollanders wonnen 't Slot te Ysselstein, welk, door *Gysbrecht van Ysselstein*, Zoon van Arnoud van Amstel, of liever door deszelfs Egtgenoote, Vrouwe *Baarte van Heukelom*, verdedigd was (*y*). Graave Jan den I., sedert, in November des jaars 1299, overleeden zynde, ging het Graafschap van Holland over aan Jan van Avennes, Graave van Henegouwen, wiens Moeder eene Moei van Floris den V. geweest was.

Guy van Henegouwen wordt Heer van Amstel.

1300. JAN DE II. was nog maar weinige maanden Graaf van Holland geweest, toen hy de inkomsten van alle de goederen, die, door zulken, welken deel aan den moord van Graave Floris den V. gehad hadden, bezeten geweest, en in 't Stigt van Utrecht gele-

(*v*) *Zie* BALEN Dordrecht *bl.* 726. MIERIS Charterb. I. *Deel*, *bl.* 613.
(*w*) *Zie* MIERIS Charterb. II. *Deel*, *bl.* 26, 27, 28, 31.
(*x*) BEKA *in* Wilh. II. *p.* 102.
(*y*) MELIS STOKE *in* Jan I. *bl.* 155 *enz.*

legen waren, en in 't byzonder *allè dat goet ende gherechte* van *Ghisebrecht van Amestelle uuytghenomen. den reygherbosch in 't lant van Amestelle ende de manschap* van alles, opdroeg aan Guy van Henegouwen, zynen Broeder, mids dat dezelven, na deszelfs dood, of wanneer hem een bisdom, of eenig ander goed zo waardig als een bisdom mogt opgedraagen worden, wederom aan Graave Jan, of deszelfs nakomelingen vervallen zouden. De Brieven, hiervan verleend, waren den eenentwintigsten May des jaars 1300 getekend (z). In dezelven is meest opmerkelyk, dat Graaf Jan de *manschap* der goederen van Amstel, welke de Graaven, zyne voorzaaten, erkend hadden aan 't Stigt schuldig te zyn, aan zig behieldt; 't zy dat hy geoordeeld hebbe, dat Bisschop Willem deeze manschap, door 't schenden der Vrede, verbeurd hadt; 't zy dat hy Guy eene manschap heeft willen afvorderen, wegens goederen, die hy zelf van 't Stigt ter leen hieldt, en die, door deeze zyne opdragt, agterleenen van 't Stigt werden.

Hy geeft Keuren en Vryheden aan Amsterdam.

Dus kreeg Amstelland, welk, eerst in 't jaar 1297, aan den Graave van Holland opgedraagen geweest was, wederom eenen nieuwen Heer aan Guy van Henegouwen. Niet geheel zeker is 't, of hy ook Heer van Amsterdam geworden zy. Doch 't is ten hoogste waarschynlyk. Amsterdam hadt, voorheen, altoos tot de Heerlykheid van Amstel behoord, en was 'er, eerst na 't jaar 1268, van

(z) *Zie* Mieris Charterb. II. *Deel, bl.* 11.

van afgescheiden, en in 't jaar 1282 aan den Graave van Holland opgedraagen. Het zal, derhalve, na dat gantsch Amstelland, in 't jaar 1297, aan Graave Jan den I. afgestaan was, wederom met het zelve vereenigd geweest zyn, en nu, in 't jaar 1300, te gelyk met Amstelland, aan Guy van Henegouwen opgedraagen zyn geworden. Deeze waarschynlykheid wordt bevestigd door de woorden van den ONGENOEMDEN KLERK, die maar omtrent vyftig jaaren na deezen tyd gebloeid heeft, en (a) dus schryft: *Gy sult weeten, dat dese Ghye [van Henegouwen, Broeder van Grave Jan], eer hy Biscop t' Utrecht wart, der Stede van Amstelredamme gaff veel vryheede van keuren ende van rechte, daer men die Stede mede regeerde.* Doch 't getuigenis van deezen Schryver is te merkwaardig, dan dat wy 'er niet eenige aanmerkingen over maaken zouden.

Aanmerkingen over deeze Keuren en Vryheden.

1. Schoon ons, tot hiertoe, nergens, noch in gedrukte, noch in ongedrukte schriften, noch in de oude Kerke deezer Stad, daar de oude Handvesten bewaard worden, noch op 't Stadhuis, noch elders, de Keuren of Handvesten van Heere Guy van Henegouwen voorgekomen zyn; durven wy egter het getuigenis van zulk een' ouden Schryver geenszins van de hand wyzen. Te minder, daar hy blyk van naauwkeurigheid geeft, in het aanwyzen van den tyd, wanneer deeze Keuren aan Amsterdam gegeven zyn, te weeten eer Guy Bisschop van Utrecht werdt: en dit

(a) *Bladz.* 187.

dit werdt hy, waarschynlyk, in July des jaars 1301, op den vierden van welke maand, zyn Voorzaat overleeden was (*b*); naardien hy zelf, op den negenentwintigsten May des jaars 1317, gestorven is, en men aangetekend vindt, dat hy de Bisschoppelyke waardigheid zestien jaaren bekleed heeft (*c*). Hy moet, derhalve, overeenkomstig met het getuigenis van den *ongenoemden Klerk*, de Keuren aan Amsterdam, na den eenentwintigsten May des jaars 1300, toen hy eerst Heer van Amstel geworden was, en voor de maand July des jaars 1301, toen hy Bisschop van Utrecht werdt, gegeven hebben.

2. De aangehaalde plaats is de oudste, in welke Amsterdam met den naam van *Stede* of *Stad* voorkomt. In de gedrukte *Handvesten*, vindt men geen ouder' Brief dan van 't jaar 1339 (*d*), waarin de ingezetenen van Amsterdam *Poorters* genoemd worden: 't welk onderstelt, dat de Plaats toen Stads geregtigheden hadt. Wy zullen dit egter beneden nog met ouder Brieven toonen. Doch zo oud als het jaar 1300 of 1301 zyn ons geene Brieven voorgekomen, waaruit dit blyken zou.

3. De *ongenoemde Klerk* alleen schynt te onderstellen, dat Amsterdam eene Stad geweest is, omtrent het begin der veertiende eeuwe. Zy zal, derhalve, naar alle waarschynlykheid, by de Keuren van Heere Guy, met

(*b*) Beka p. 103.
(*c*) Beka p. 109.
(*d*) Bladz. 330.

met Stads Regt, dat is, met eene Regeering, uit Schout en Schepenen bestaande, en met beschreeven' Keuren, waarnaar dezelven regt oefenen moesten, beschonken geweest zyn. De Steden Alkmaar, Hoorn, Enkhuizen, Medenblik en anderen hebben ook diergelyke oude Keuren, by welken zy voor Steden erkend, en aan eene Regeering, gelyk in de Steden deezer Landen gebruikelyk was, onderworpen zyn. Jammer is 't maar, dat de Keuren van Heere Guy niet meer voorhanden schynen. Zy zouden ons, vermoedelyk, omtrent de oudste gesteldheid der Regeeringe van Amsterdam, eenig licht geeven.

Onderzoek van Beka's verhaal aangaande de wederkomst van Gysbrecht van Amstel, en het sterken en slegten van Amsterdam.

Het jaar 1300, waarin Guy van Henegouwen Heer van Amstelland en Amsterdam werdt, is juist het tydpunt, waarin Beka de wederkomst van Gysbrecht van Amstel, en het sterken en wederom slegten van Amsterdam geplaatst heeft. Zie hier zyne woorden: „ Na de dood van Graave „ Jan den I., bevestigde Gysbrecht van „ Amstel zyne Stad rondsom met houten „ bruggen en toorenburgten. Doch de gemeente van Waterland, en de burgers „ van Haarlem, Gysbrecht verjaagd hebbende, verbrandden de bruggen en sterkten tot assche." [*Post ejusdem Domicelli* [Joannis I.] *mortem, Giselbertus de Aemstel oppidum suum ligneis pontibus, & turritis propugnaculis undecunque munivit. Sed vulgus Waterlandiæ cum oppidanis de Harlem, profugato Giselberto, pontes & munitiones favilla-*

temus inflammavit (*e*).] En naardemaal de overlevering dit verhaal meer of min bevestigd, en het Hoofd der Nederduitsche Digteren, Joost van den Vondel, op het zelve, zynen deftigen *Gysbrecht van Amstel*, die nog, jaar op jaar, te Amsterdam ten tooneele gevoerd wordt, gebouwd heeft; zo zal 't niet ondienstig zyn, dat wy, met de vereischte naauwkeurigheid, onderzoeken, hoe veel staats 'er op te maaken zy.

Getuigenissen van andere Schryvers, aangaande Gysbrecht van Amstel.

1. Wy moeten, in de *eerste* plaats, aanmerken, dat Beka, die op 't einde der veertiende eeuwe bloeide, de oudste Schryver is, die van Gysbrechts wederkomst te Amsterdam, en van het sterken en slegten der Vesten ten dien tyde gewag maakt. De ouder Schryvers, met naame de Ongenoemde Klerk, Wilhelmus Procurator en Melis Stoke, welke twee laatsten den tyd beleefd hebben, waarin deeze dingen zouden moeten gebeurd zyn, maaken 'er geen het minste gewag van. De *ongenoemde Klerk* drukt zig, omtrent het lot van Heere Gysbrecht, op deeze wyze, uit (*f*): *Ghysbrecht* [van Amstel] *ende Herman* [van Woerden] *en woudens den buse* [*van Cronenburch*] *nyet betrouwen, pynden hem op 't rume te comen, ende toegen butens Lants. Herman sterf in ellende, maer Gysbrecht, want hy een out simpel man was, wart buitens lants van zyn vrinden onthouden, zoe lange als hy leefde.* 't Was hier de regte plaats

(*e*) Beka p. 102.
(*f*) Bladz. 174.

plaats geweeſt, om van Gysbrechts te rugkomſt te Amſterdam te gewaagen; doch hy rept 'er, noch hier noch naderhand, geen enkel woord van. WILHELMUS PROCURATOR zegt alleenlyk „ dat de Heeren van „ Amſtel en Woerden gevlugt, en in bal„ lingſchap geſtorven zyn." [*Hujus verò maledictionis primi & præcipui, Dominus videlicet de Aemſtel & Dominus de Woerden, fuga ſubtrahuntur & in exilio moriuntur* (g)]. MELIS STOKE ſpreekt (h) ook alleenlyk van de vlugt der twee Heeren. Onder de laatere Schryvers, die BEKA gekend en gebruikt hebben, zyn 'er ook eenigen, die hem, in 't gene hy van Gysbrechts wederkomſt te Amſterdam verhaalt, niet gevolgd zyn. VELDENAAR komt met den *Ongenoemden Klerk* overeen (i). '*t Goudtſche Kronycxken* zwygt 'er geheellyk van: en de Haarlemmer Karmeliet JOAN GERBRANDSZ. VAN LEIDEN, die immers wel weeten moeſt, wat 'er, ruim honderd jaaren vóór zynen tyd, omtrent Amſterdam voorgevallenware, wykt hier af van BEKA, dien hy doorgaands volgt, en zegt alleenlyk „ dat Gys„ brecht, van zyne goederen beroofd en „ buitens Lands gebannen zynde, tot zynen „ dood toe, door zyne vrienden, onderhou„ den is (k)." En meer vindt men ook niet in de *Oude Hollandſche Chronyk* (l). Al het wel-

(g) *Ad annum* 1296. *p.* 540.
(h) *In* Floris V. *bl.* 127.
(i) *Zie* Chron. *bl* 59.
(k) Chron. *Libr.* XXIV. *Cap.* XXX. *p.* 227.
(l) *Divis.* XIX. *Cap.* XXVI.

welke ons byna zou doen vermoeden, dat Beka, in zyn verhaal van Gysbrechts wederkomst te Amsterdam, kwalyk onderregt geweest is.

2. Voeg hier nu nog by, dat Beka zelf den tyd deezer wederkomste niet naauwkeuriglyk aanwyst. Hy plaastze alleenlyk, na de dood van Graave Jan den I. Doch wy hebben reeds gezien, dat Amstelland en Amsterdam, kort na de dood van Jan den I., door Jan den II., aan Guy van Henegouwen opgedraagen werden; 't heeft, derhalve, weinig schyns, dat Gysbrecht, voor deeze opdragt, van buitens Lands, te Amsterdam zou hebben konnen wederkeeren niet alleen; maar zyne Stad, daarenboven, rondsom met wallen en toorens versterken. En na de opdragt kan men dit werk niet gevoeglyk aan hem toeschryven, om dat Heer Guy toen meester van Amsterdam was. De Amsterdammer Schryver Petrus Opmeer, die in de zestiende eeuwe bloeide, heeft wel begreepen, dat men het sterken van Amsterdam door Heere Gysbrecht voor de opdragt aan Heere Guy stellen moest; doch hy plaast het in 't jaar 1304 (m), en dus wel vier jaaren na den tyd, waarin wy, uit egte stukken, getoond hebben, dat de opdragt aan Heere Guy geschied is.

Zwaarigheid omtrent den tyd zyner wederkomste te Amsterdam.

3. Maar al was 'er kans, om eenen bekwaamen tyd aan te wyzen, waarin Gysbrecht zyne Stad zou hebben konnen sterken;

Omtrent de middelen om zyne Stad

(m) Chronograph. p. 674. by van Heussen, Kerk. Oudh. IV. Deel, bl. 174.

rondsom te versterken.

ken; hoe komt hy aan 't vermogen en aan de middelen, om een werk van zo veel omslags, onder 't oog zyner doodvyanden, die zig, sedert het jaar 1297 of eerder, in 't bezit van alle zyne goederen gesteld hadden, ter uitvoeringe te brengen? Men bedenke eens, aan de eene zyde, in welk een' staat Gysbrecht, sedert het jaar 1296, geweest ware; en aan de andere, in welk een' staat Graaf Jan de II. zig, ten deezen tyde, bevondt. Gysbrechts goederen waren, reeds in 't jaar 1297, allen verbeurd verklaard; hy zelf zworf balling 's lands, in hoogen ouderdom, en zo arm, dat hy door zyne vrienden onderhouden moest worden. Graaf Jan de II. was, daarentegen, in 't bezit van alle de goederen van den huize van Amstel, en hadt, reeds ten tyde van Jan den I., met den Bisschop van Utrecht niet alleen, maar ook met de voornaamste Hollandsche en Zeeuwsche Steden, een Verbond geslooten, om Gysbrecht van Amstel uit het Land te houden. Van waar toch kon de arme balling volk, geld en andere middelen bekomen, om eene Stad, die in de handen van zyne vyanden was, te sterken, rondsom te sterken, met bruggen en toorens te sterken? Moet men niet zeggen, dat, zo hy dwaas genoeg geweest ware om het te onderneemen, de ondervinding hem terstond zou geleerd hebben, dat de uitvoering onmogelyk was? Men mag hierby, misschien, nog in aanmerking neemen, dat hy, volgens den Zoen des jaars 1285, buiten

ten bewilliging des Graaven van Holland, geene *veste* of sterkte tusschen Holland en Utrecht maaken mogt (*n*): hoewel hiertegen wederom in bedenking komt, dat deeze Zoen, door den moord van Graave Floris, en 't gene 'er op gevolgd was, als reeds geheel verbroken, werdt aangemerkt.

4. Sommigen, naar 't schynt, deeze zwaarigheden merkende, hebben hierom gesteld, dat het bewallen en versterken van Amsterdam en van het Slot aldaar slegts begonnen geweest, en terstond, door de Kennemers en Waterlanders, gestuit geworden is (*o*). Doch, behalve dat zy de dwaasheid der onderneeminge dan nog niet verdedigen, zo verschilt hun verhaal ook van dat van Beka, dien zy nogtans gevolgd zyn; doch die niet zegt, dat de versterking slegts begonnen geweest, maar *rondsom* [*undecunque*] voltooid geworden is. Alles schynt dan samen te loopen, om opmerkenden te doen vermoeden, dat Beka kwalyk onderregt is geweest, in 't gene hy van Gysbrechts wederkomst te Amsterdam en 't gene 'er op gevolgd is te boek heeft gesteld.

Sommigen willen, dat deeze versterking slegts begonnen geweest is.

5. Eene bedenkelykheid blyft 'er egter nog overig, volgens welke, aan het verhaal van Beka eenige waarschynlykheid zou konnen worden bygezet. Wy hebben, hiervoor (*p*), gezien, dat de Bisschop van Utrecht de vyandelykheden tegen den Graave

Bedenking, of Gysbrecht ook met den Bisschop

(*n*) *Zie* hier voor, *bl.* 34.
(*o*) Anonym. *ap.* Pontanum *p.* 3. H. van Ryn *op de* Kerk. Oudh. IV. *Deel*, *bl.* 181.
(*p*) *Bladz.* 45.

van Utrecht hebbe aangespannen.

ve van Holland, in 't jaar 1297, kort na het sluiten der Vrede, wederom begonnen hadt; en Melis Stoke verhaalt (q), dat hy, in 't jaar 1301, eenen inval deedt in Amstelland, welk aan Heere Guy afgestaan was, en welk hy, met geweld, wederom aan 't Bisdom zogt te brengen. De Rymchronykschryver voegt 'er by, dat deeze togt den Bisschop kwalyk bekwam; dat de Hollandsche Edelen en Steden de wapenen aangreepen, en de Stigtschen overwonnen, in een hevig gevegt, op de Hoogewoerd buiten Utrecht, waarin de Bisschop zelf, den vierden July des gemelden jaars, omkwam. Zo men nu onderstellen mogt, dat Gysbrecht van Amstel deel gehad hadt aan de onderneeming des Bisschops, en dat deeze hem van middelen en manschap voorzien hadt, om Amsterdam wederom in te neemen en te versterken; dan zou het verhaal van Beka veel meer schyn van waarheid hebben, en niet zo zeer aanloopen tegen de Historie en gesteldheid dier tyden, als het nu schynt te doen. Doch jammer is 't dat zulk eene onderstelling op loutere gissing steunt, en door geen egt stuk of oud getuigenis, my bekend, bevestigd wordt.

Bewys dat de bruggen en vesten van Amsterdam, niet voor

6. Maar nu zal ik, ten besluite, een egt stuk bybrengen, waardoor het verhaal van Beka, aan den eenen kant, onwaarschynlyker, en aan den anderen, waarschynlyker gemaakt wordt. Volgens de aangeroerde onderstelling, zou Gysbrecht, in 't jaar 1301, te

(q) In Jan II. bl. 191.

te Amsterdam wedergekeerd moeten zyn; volgens Beka, zou hy toen de Plaats *rondsom* gesterkt hebben; volgens anderen, zou hy hiervan slegts een begin hebben gemaakt. Doch 't zy het werk begonnen of voltrokken ware; Beka, en anderen, die hem gevolgd zyn, verhaalen, dat de Haarlemmers en Waterlanders Gysbrecht verdreeven en de nieuwe werken om de Stad aan koolen gelegd hebben: en zy plaatsen dit hun verhaal lang voor het verhaal van het omkomen des Bisschops van Utrecht. Maar men heeft nog eenen Brief (*r*) van *Willem*, Zoon van Graave Jan den II., *toit Aelbrechtsberge*, den twee-entwintigsten May des jaars 1304, gedagtekend, waarby blykt, dat Amsterdam toen nog *bruggen* en *vesten* hadt, die Jongkheer Willem beveelt „ af te breeken en te „ slegten: te beginnen met den naastko„ menden Maandag, en binnen veertien da„ gen daarna te voltrekken; zonder dat men „ dezelven ooit zou mogen hermaaken, dan „ by believen van hem en van *den goeden* „ *luden van zyne landen*." Zo nu Amsterdam, in 't jaar 1304, nog bruggen en vesten gehad heeft, dan konnen dezelven, kort na de dood van Graave Jan den I., of zelfs in 't jaar 1301, door de Haarlemmers en Waterlanders, niet geslegt geweest zyn. In dit opzigt, maakt, derhalve, de brief het verhaal van Beka onwaarschynlyker. Doch men vindt 'er, daarentegen, iet anders in, welk Bekas verhaal waarschynly-

het jaar 1304, gesiegt zyn.

1304.

(*r*) *Zie* Mieris Charterb. II. *Deel*, *bl.* 40 *en onze* Bylaagen *op* I. *Deel*, I. *Boek*, Lt. B.

lyker moet doen voorkomen. Jongkheer Willem geeft, volgens ons afschrift van zynen Brief, voor reden van zyne strengheid over de Amsterdammers „ dat zy „ *Jan van Amstel*, Gysbrechts Zoon, en „ de moorders van Graave Floris hadden „ ingehaald." Maar onder deeze moorders werdt Gysbrecht van Amstel geteld. Is 't dan niet te vermoeden, dat zy deezen, zowel als zynen Zoon, Jan, in de Stad ontvangen zullen hebben? En zo hy 'er geweest is; zou hy de versterking der Stede dan niet hebben konnen uitvoeren? Of alware hy niet in de Stad geweest; zou eene versterking, door zynen Zoon ondernomen, niet bekwaamlyk aan hem konnen worden toegeschreeven? En zouden de vesten, naderhand, niet op bevel van Jongkheere Willem hebben konnen geslegt worden? En schoon de brief dit slegten niet aan de Haarlemmers en Waterlanders toeschryft, gelyk Beka doet; 't kan egter zeer wel zyn, dat, die van Amsterdam zig, in 't jaar 1304, niet zeer gereed getoond hebbende tot het vernielen hunner Sterkten; Jongkheer Willem zig daartoe van eenige Haarlemmer- en Waterlandsche manschap bediend heeft. Doch dan zelfs zou het verhaal van Beka, zo wel ten opzigte van den tyd als ten opzigte van verscheiden omstandigheden van 't gebeurde, voor zeer onnaauwkeurig moeten gehouden worden. Immers hy gewaagt niet van 't inhaalen van Jan van Amstel, Zoon van Gysbrecht, waarvan in ons afschrift van den Brief van den

jaa-

jaare 1304 klaarlyk gemeld wordt; schoon de plaats, in de uitgaave van den Heere *van* Mieris, waarschynlyk door een' misslag van den uitschryver of letterzetter, overgeslaagen is: welke uitlaating, ondertusschen, den zin van den Brief merkelyk verandert, gelyk wy wat laager zien zullen.

7. Zo men, eindelyk, na al 't gezeide, nog zo veel agting voor Beka behouden wil, dat men aan zyn verhaal eenen goeden zin zou willen geeven, dan zal men 't, op deeze wyze, verstaan moeten „ dat Gysbrecht van Amstel, na de dood van Graave Jan den I., wederom in 't Land gekomen zynde, aangespannen heeft met Bisschop Willem, die hem in staat gesteld heeft om, waarschynlyk onder beleid van zynen Zoon Jan, Amsterdam wederom in te neemen en te sterken, in 't jaar 1301. Dat Gysbrecht, tot in 't jaar 1304, in 't bezit van Amsterdam gebleeven is, alzo de Hollanders, in dien tusschentyd, de handen vol werks hadden aan het verdryven der Vlaamingen uit Holland en Zeeland. Dat Jongkheer Willem, dit werk, gedeeltelyk ten minsten, onder de knie hebbende, om het verzwakken van Amsterdam begon te denken; dat hy, ten dien einde, het afbreeken der bruggen en het slegten der vesten beval, by den aangehaalden Brief. Dat Gysbrecht en de Amsterdammers zig hiertoe ongereed getoond hebbende, de Haarlemmers en Waterlanders, of uit eigen beweeging en ou-

Onderstelling, die Beka's verhaal met andere stukken en schriften doet overeenkomen.

„ den

„ den wrok tegen de Amsterdammers, of „ aangezet door Jongkheer Willem, opge- „ trokken zyn naar de Stede, en bruggen en „ vesten in den brand gesteken hebben, ná „ dat zy den ouden Heer van Amstel, an- „ dermaal, genoodzaakt hadden, zyn Va- „ derland te ruimen." Op deeze wyze kan, dunkt ons, het verhaal van BEKA, zo men 't niet geheel verwerpen wil, met de egte stukken en geschiedenissen deezes tyds, worden overeengebragt.

Aanmerkingen over Vondels *Gysbrecht van Amstel.*

't Is misschien niet onnut, hier, met een enkel woord, aan te merken, dat de Digter JOOST VAN DEN VONDEL, het kort verhaal van BEKA tot een deftig en uitvoerig Treurspel willende hersmeeden, het verjaagen van Heere Gysbrecht, en het slegten der bruggen en vesten van Amsterdam opgesierd heeft met omstandigheden, die geenen grond altoos hebben in de Historie. De Tooneeldigters oordeelen, dat zy hiertoe vryheid hebben. Doch de leezers en aanschouwers hunner Tooneelstukken behooren zo wys te zyn, dat zy 'er de waarheid der geschiedenisse nimmer in zoeken. De wyze van het inneemen der Stad, het bemagtigen van de *nieuwe Kerke*, die eerst honderd jaaren laater gebouwd werdt; de moord in 't *Klooster van S. Clara*, dat ook nog niet in wezen was; de bedryven omtrent den *Schreijerstooren*, het *Stadhuis*, de *Beurs* zelve, welke laatste wel drie eeuwen laater gestigt is; dat alles en veel meer bewyst, dat de Tooneeldigter Amsterdam eer heeft willen vertoonen,

nen, zo als het kort voor en in zynen tyd was, dan zo als het bestondt, in 't begin der veertiende eeuwe. Hy erkent, in het *Voorspel*, dat hy eene geschiedenis ten tooneele voert, die toen drie honderd jaaren oud was; zingende

Het nieuw Tooneel dry eeuwen springht te rugh,
Om Aemstels vesten te verstooren.

En nogtans doet hy (*Act.* IV. *Sc.* II.) *Arend van Aemstel* van Amsterdam zeggen:

De groote aeloude Stad, vermaert in oorelogen,
Zoo Scheepryck, en voor wie zich zee en stromen bogen,
Gaet plotselijck te gronde, en zinckt met eenen slagh.

Doch men ziet ligtelyk, dat de Digter zig hier Amsterdam verbeeld heeft, zo als het in de zeventiende, niet zo als het in de veertiende eeuwe was. Al dit zy egter niet gezeid, om de waarde van zyn schoon Tooneelstuk te verkleinen; maar alleen om min opmerkende te binnen te brengen, dat men de waarheid der geschiedenissen uit andere bronnen scheppen moet.

Werwaards Gysbrecht van Amstel, 't zy na den moord van Graave Floris, in 't jaar 1296, 't zy na het slegten der vesten van Amsterdam, in 't jaar 1304, eindelyk geweeken, en waar hy overleeden zy, is, onzes weetens, van geen oud Schryver aangetekend. Wy hebben, hier voor (*s*), reeds ge-

Onderzoek, of Gysbrecht van Amstel zig, op 't laatst van zyn leeven, met den

(*s*) *Bladz.* 44.

woon naar Pruissen begeven hebbe.

gezien, dat hy zig, in 't jaar 1297, ten minsten eenigen tyd, in Vlaanderen onthouden heeft. Zyn Zoon bevondt zig, volgens 't gene men MELIS STOKE berigt hadt, in 't jaar 1304, te Utrecht (*t*). Maar zo hy zelf, van deezen Zoon verzeld, omtrent het jaar 1300 of 1301, wederom in Amsterdam gekomen is, schynt hy aldaar, tot in 't jaar 1304, gebleeven te zyn. Doch werwaards hy toen vertrokken zy, is onzeker. Eene oude overlevering, van welke ik egter geen ouder gewag vindt, dan by MONTANUS (*u*), ten ware men zig hier ook op de gedagten van den Digter JOOST VAN DEN VONDEL beroepen wilde (*v*); berigt ons „ dat „ Gysbrecht naar Pruissen getrokken is, en „ aldaar eene Stad, *Holland* genaamd, ge- „ bouwd of bewoond heeft." En schoon de gegrondheid deezer overleveringe, tot hiertoe, door geene egte bewyzen, heeft konnen bevestigd worden, agt ik het der moeite waardig, in eenige aanmerkingen te doen zien, dat zy niet van waarschynlykheid ontbloot is.

1. Wy merken, in de *eerste* plaats, aan, dat Pruissen, ten deezen tyde, een land was, waarin zig edel en onedel, uit Duitschland en uit de Nederlanden, begon neder te zetten. De Ridders van de Duitsche Orde hadden, omtrent het jaar 1226, eerst voet gekreegen in Pruissen, welk toen nog ongeloovig was. De overwinningen, die zy op de on-

(*t*) *Zie* hem *in* Jan den II. *bl.* 253.
(*u*) Leeven der Heeren van Amstel, *by* DOMSELAAR II. *Boek*, *bl.* 148. *en by* COMMELIN *bl.* 122.
(*v*) *Zie zyn'* Gysbrecht van Aemstel, *Act.* V. *Scen.* IV.

ongeloovigen behaalden, waren oorzaak, dat hun, door den tyd, een groot gedeelte van 't geweſt onderworpen werdt (w). De voorſpoed der Ridderlyke wapenen lokte elk uit, om zig naar Pruiſſen te begeeven, en deel te verkrygen aan de zege, die aldaar bevogten werdt. Veele Duitſche en Nederlandſche Edelen traden zelfs in de Orde, en, in de veertiende eeuwe in 't byzonder, werden, onder de vreemden, die zig in Pruiſſen onthielden, Brabanders, Vlaamingen, Gelderſchen en Hollanders zelven opgeteld (x). Wat wonder is 't dan, dat ook veele Hollandſche Edelen, die, na het ombrengen van Graave Floris, balling 's Lands zwerven moeſten, zig naar Pruiſſen onder de Ridders der Duitſche Orde begeven hebben? En wat onwaarſchynlykheid is 'er in, dat Gysbrecht van Amſtel zig, toen hy 't hier te Lande niet langer houden kon, by zyne oude vrienden in Pruiſſen vervoegd heeft? Sommigen, 't is waar, ſchynen vreemd te vinden, dat Gysbrecht een verblyf zou hebben gaan zoeken in een land, daar 't, ſedert veele jaaren, vol onruſt en oorlog was (y). Doch de oorlog, en vooral een oorlog tegen de ongeloovigen was juiſt, 't gene de Ridders van deezen tyd ſterk aanlokte; inzonderheid, wanneer dezelve, gelyk in Pruiſſen, met voordeel gevoerd werdt. En zo men al waanen mogt, dat

(w) *Vide* Chron. Eq. Ord. Teuton. *in* Matthæi Analect. *Tom.* V. *p.* 682 & *ſeqq.*
(x) Chron. Eq. Ord. Teuton. *p.* 781, 792.
(y) H. van Ryn *in de* Kerk. Oudh. IV. *Deel*, *bl.* 182.

dat Gysbrecht, die, toen hy Amſterdam of Amſtelland verliet, al zeer hoog van jaaren geweeſt moet zyn, weinig luſt ten oorloge kan gehad hebben; was hy gewiſſelyk nergens veiliger, dan onder zyne vrienden, de Hollandſche Edelen, welken men, volgens onze onderſtelling, in Pruiſſen een verblyf hadt toegeſtaan.

2. Men voege hier nu, in de *tweede* plaatſe, by, dat het meer dan eene bloote onderſtelling is, dat 'er, omtrent het einde der dertiende, of het begin der veertiende eeuwe, Hollanders in Pruiſſen aangekomen zyn, naar welke het Steedje *Holland*, welk nog in wezen, en drie mylen zuidooſtwaards van Elbing gelegen is, den naam gekreegen heeft. CHRISTOFFEL HARTKNOCH heeft, uit oude Handveſten, dit *Holland* betreffende, opgemaakt „ dat het, omtrent het jaar „ 1290, door *Meneko*, of *Meinhardus de* „ *Querfurt*, Opperkommandeur van Pruis- „ ſen, in de Landſtreek *Pazlaken*, gebouwd, „ en naar de eerſte bewooners, die uit Hol- „ land gekomen waren, *Holland* genoemd „ is (z)." Een ander Hoogduitſch Schryver tekent aan, „ dat de Stad *Holland*, door „ eenige Hollanders van Adel, die uit Hol- „ land verdreeven waren, gebouwd is (*a*)." 't Is waar, dat, volgens onze onderſtelling, de Hollandſche Edelen, niet voor het jaar 1296, in Pruiſſen gekomen zyn, en Gysbrecht

(z) De Orig. Gent. Pruſſic. *by* H. VAN RYN op de Kerk. Oudh. IV. *Deel*, *bl.* 182.

(*a*) CASP. HENNEBERG Verkl. der groote Pruiſſiſche Landtafel, *p.* 158.

brecht van Amſtel nog laater; daar *Hartknoch* het ſtigten van *Holland* vroeger ſchynt te ſtellen; doch men moet hierop, *voor verſt*, aanmerken, dat *Hartknoch* met eenige ruimte ſpreekt van den tyd van het ſtigten van *Holland*, dien ſtellende *omtrent* het jaar 1290, 't welk zeer wel zo opgevat kan worden, dat het met onze onderſtelling, volgens welke, de Hollanders, niet voor het jaar 1296, in Pruiſſen gekomen zyn, overeenſtemt. *Hartknoch* ſchryft, *ten anderen*, het ſtigten van *Holland* toe aan *Meneko van Querfurt*, Opperkommandeur van Pruiſſen. Doch, volgens de boven aangehaalde *Chronyk van de Ridderen der Duitſche Orde*, is 'er geen Kommandeur in Pruiſſen geweeſt, die diergelyken naam gevoerd heeft, voor het jaar 1299. Zie hier de eigen' woorden deezer *Chronyke*: *Ende in den jaer* M.CC. *ende* XCIX. *ſette deſe Hoichmeiſter* [*Godefridus, Grave van Hoenloch*], *enen anderen* Lantmeiſter *in* Pruyſſen, *ende heit Heer* Mencke *van* Overbrouwe, *ende was die dertiende* Lantmeiſter *in* Pruysſen (*b*). Zo *Menke van Querfurt* of *van Overbrouwe*, in 't jaar 1299, eerſt gebied in Pruiſſen gekreegen heeft, ſchynt hy de Stad, voor dien tyd, niet te hebben konnen ſtigten: hy heeftze, derhalve, naar de aangekomen' *Hollanders*, die na, en, miſſchien, eenige jaaren na het jaar 1296, in Pruiſſen aankwamen, zeer wel *Holland* konnen noemen. De Ridders der Duitſche Orde behielden, wyders, de *Stad* en het *Slot Hollant*, by de

(*b*) Chron. Equit. Ord. Teuton. *p.* 766.

de verdeeling van Pruissen, die, in 't jaar 1466, tusschen hen en den Koning van Poolen, gemaakt werdt; gelyk uit de lyst van de plaatsen, welken in die verdeeling kwamen, te zien is (*c*).

3. Wat nu, in de *derde* plaats, Gysbrecht van Amstel in 't byzonder betreft; 't vertrek van veele Hollanders naar Pruissen was, veelligt, nog de eenige reden niet, welke hem besluiten deedt, om derwaards de wyk te neemen. Hy was een Stigtsch Edelman. En de Ridders der Duitsche Orde hadden, reeds van omtrent het jaar 1230 af, een een Huis by Utrecht gehad. 't Is zeer te vermoeden, dat Gysbrecht, onder deeze Ridders, ook zyne vrienden gehad zal hebben, die hem gelegenheid hebben konnen geeven tot een verblyf in Pruissen onder hunne medebroeders: en zal dit dan de plaats buitens Lands zyn geweest, alwaar zy hem, volgens het getuigenis onzer Chronyken (*d*), tot aan zynen dood toe, van onderhoud zullen verzorgd hebben. Men vindt, ten minsten, dat, in laater tyd, een, uit het geslagt van Amstel zelf, Ridder, en een ander, Landkommandeur van den Duitschen Huize te Utrecht geweest is (*e*).

4. Wanneer wy hierby nu, *eindelyk*, in aanmerking neemen, dat men niet alleen overblyfsels van Nederlandsche, maar zelfs in 't byzonder van Stigtsche naamen in Pruissen

(*c*) *Vide* Chron. Eq. Ord. Teuton. *p.* 115.
(*d*) *Zie* hier voor, *bl.* 44.
(*e*) MATTHÆI Contin. Chron. Ord. Teuton. *p.* 184. MONTANUS *by* DOMSELAAR II. *Boek*, *bl.* 149.

sen vindt, dan zal de overlevering, dat Gysbrecht van Amstel, een Stigtsch Edelman, zig, in zynen hoogen ouderdom, naar Pruissen begeven heeft, nog al meer bevestigd worden. Men vondt aldaar, nog in 't jaar 1466, een Slot *Belgenborch*, vermoedelyk zo genoemd naar de *Belgen* of Nederlanders; eene Stad *Rosenborch*, van welken naam men, ten deezen tyde, een Slot hadt tusschen Leiden en den Haage; een Slot *Wildenborch*, vernoemd, zo 't schynt, naar een Huis van dien naam, te Vegten by Utrecht, en eene Stad *Vredeland*, welken naam ook het Slot aan de Vegt droeg, welk eertyds, door Gysbrecht van Amstel, bezeten geweest was; om niet te spreeken van verscheiden' andere Steden en Sloten in Pruissen, welker naamen van Stigtsche of Hollandsche Plaatsen ontleend schynen (*f*). Al het welke, gevoegd by den naam der Stad *Holland* by Elbing, het meer dan waarschynlyk maakt, dat zig, omtrent den aanvang der veertiende eeuwe, Hollanders en Stigtschen in Pruissen hebben nedergezet, en onzes agtens niet weinig strekt tot bevestiging der overleveringe, dat Gysbrecht van Amstel zig, op 't einde zyns leevens, met der woon naar Pruissen begeven heeft.

Verval van 't Huis van Amstel.

Doch wat 'er van de gegrondheid deezer overleveringe zyn moge, het huis van Amstel heeft, na deezen tyd, nooit wederom eenig bewind over Amstelland of Amsterdam gehad. Zelfs durfden zy, die uit deezen

(*f*) *Vide* Chron. Eq. Ord. Teuton. *p.* 814, 815.

zen huize in 't Land bleeven, of naderhand uit hunne ballingschap te rug kwamen, den voorigen naam, of het oude geslagtwapen in langen tyd niet voeren. Sommigen namen, volgens eene oude overlevering, die in den huize van Witsen bewaard is, den naam van *Banning* aan, om dat zy *balling* 's Lands gezworven hadden, of *gebannen* geweest waren (*g*), en geraakten hier, door den tyd, in de Regeeringe. Eenigen begaven zig tot den landbouw, en betaalden schot, gelyk de onedelen plagten (*h*). De naam van *Amstel* is dus, voor eenen tyd, hier te Lande, geheellyk ondergegaan. De Zoonen van Arend van Amstel, Gysbrechts Broeder, namen den naam aan van *Ysselstein*, welk hy by huwelyk verkreegen hadt (*i*). Doch hunne nakomelingen hebben, in laater' tyd, den naam van *Amstel* wederom aangenomen: die ook, sedert, door anderen van burgerlyken stamme, doch uit deezen huize herkomstig, gevoerd is.

Amsterdam verliest zyne markten en vryheden.

Het jaar 1304, waarin Jongkheer Willem van Holland, gelyk wy boven zagen, het breeken der bruggen en het slegten der vesten van Amsterdam beval, was, ook in andere opzigten, ongelukkig voor de Stede. Volgens de uitgaave van Jongkheere Willems Brief in het *Charterboek* van den Heere van Mieris (*k*), waren de Amsterdammers schuldig geweest aan den moord van Graa-

(*g*) *Uit* Aantek. van Burgem. N. Witsen.
(*h*) Ongen. Klerk, *bl.* 178.
(*i*) *Zie* Mieris Charterb. II. *Deel*, *bl.* 71, 72.
(*k*) II. *Deel*, *bl.* 40.

Graave Floris den V. Men leeft aldaar, *dat die van Aemſtelerdamme die geene waaren, die dier Graue Floris metter hant vermoorden, die wy ute die Lande verſwooren hadde* Doch in deeze leezing ſchuilt een blykbaare misflag, die zig, voor kundigen en opmerkenden, terſtond ontdekken moet. Nergens vindt men, dat de ingezetenen van Amſterdam deel aan den moord van Graave Floris gehad hebben; veel min, dat zy dit werk, *met eigen hand*, zouden hebben uitgevoerd; en even weinig, dat zy daarom *uit den Lande verzwooren* waren. De moord des Graaven was een werk van de Edelen, niet van de Steden of van de Gemeente. Men hadt zig ook by eede verbonden (*l*), niet om de ingezetenen van eenige Stad, 't welk in zig zelf ongerymd geweeſt zou zyn, maar om zeker getal van Edelen uit het Land te houden. Gysbrecht van Amſtel, een deezer Edelen, was zelfs geen Heer van Amſterdam meer, toen hy Graaf Floris hielp vangen en ombrengen. Men ziet, uit dit alles, klaarlyk, dat Jongkheer Willem niet kan hebben willen zeggen, dat die van Amſterdam Graaf Floris vermoord hadden, en daarom ten lande uit *verzwooren* waren. In de uitgaave van den Heere VAN MIERIS, zyn eenige woorden uitgelaaten, die, in ons afſchrift van den Brief, bewaard zyn, en alle zwaarigheid ophelderen. Wy leezen, *dat die van Aemſtelredamē die ghenen waren* die Janne van Aemſtelle inhaelde, eñ die ghene *die dien graue*

(*l*) Zie hier voor, *bl.* 47.

graue Florense mette hant vermorede, die wi ute die Landen versworen hadde. En hier worden de Amsterdammers niet van den moord beschuldigd; maar van het *inhaalen voor eerst* van Jan van Amstel, Gysbrechts Zoon, en *ten anderen* van zulken, die schuldig aan den moord geweest, en daarom ten Lande uit gezwooren waren; onder welke laatsten, volgens Beka, Gysbrecht zelf geweest is. 't Schynt, dat de Heer van Mieris, in zyn Afschrift van den Brief, juist zo als wy gelezen heeft, om dat hy, in den inhoud van den zelven, gesteld heeft, dat Amsterdam veroordeeld wordt, om bruggen en vesten te slegten, *als ingehaald hebbende Jan van Aemstel, en de genen, die Graaf Florens vermoord badden:* 't welk, in zyne uitgaave van den brief zelven, is overgeslaagen. Dat nu de Stad zulke Luiden ingelaaten, of *ingehaald* hadt, werdt haar zo duur aangerekend, dat haar „ alle haare vryheden en markten, die zy van den Graave
„ of van deszelfs Voorvaders verkreegen
„ hadden, werden afgenomen. Zy moest,
„ daarenboven, het gruitgeld dubbel betaalen: en nog behieldt 's Graaven Zoon
„ aan zig, haar te doen boeten voor 't ge-
„ ne zy, jegens hem, jegens de Stad van
„ Haarlem, jegens de goede luiden van
„ Kennemerland en Waterland, en jegens
„ andere goede luiden misdaan hadt (*m*)."

Aanmerkingen over het Men ziet hieruit ligtelyk, dat Amsterdam, door zulk een vonnis, in veel erger staat ge-

(*m*) *Zie in de* Bylaagen *op*, I. *Deel*, I. *Boek*, L. B.

geraakte, dan het te vooren geweest was. Ondertusschen, geeft ons dit vonnis zelf eenig gering licht omtrent den voorigen toestand der Stede, welk men elders te vergeefs zoeken zou. Wy moeten 'er, derhalve, nog eenige korte aanmerkingen over maaken. vonnis, ten nadeele der Stede geveld.

1. *Voor eerst*, blykt uit dit vonnis, welk men met regt een Graaflyk vonnis noemen mag, alzo Jongkheer Willem, ten deezen tyde, 's Lands Regeering, van wege zynen Vader, Graave Jan den II., waarnam, dat Amsterdam, voor deezen tyd, *vryheden* en *markten* van den Graave of deszelfs Voorzaaten verkreegen hadt. Maar men heeft, tot nog toe, geen blyk gevonden van eenige andere *vryheid*, aan de Stede verleend, dan van de tolvryheid, haar, in 't jaar 1275 en in 't jaar 1291, door Graave Floris den V., geschonken. 't Vonnis alleen leert ons, dat zy ook *markten*, 't zy week-, of jaar- of andere markten, gehad heeft, die haar nu, nevens alle haare andere vryheden, en derhalve ook met de tolvryheid, benomen werden. Wy hebben tegenwoordig te weinig kennis van de omstandigheden, waarin, en van het oogmerk, waarmede dit vonnis geveld werdt, om van de regtvaardigheid of onregtvaardigheid van het zelve te konnen oordeelen. Wy weeten niet, hoe veel magt de ingezetenen van Amsterdam gehad hebben, om den intogt van Jan van Amstel en van de moorders van Graave Floris te weeren. Wy weeten, derhalve, ook niet,

hoe ver zy over dit inhaalen te beſchuldigen zyn. 't Moet ons zelfs zeer vreemd voorkomen, dat Jongkheer Willem, in 't jaar 1304, zo ſtreng een vonnis velt over eene Plaats, waarvan de Heerlykheid, in 't jaar 1300, aan zynen Oom Guy opgedraagen was, en die, na deeze opdragt, keuren en voorregten van denzelven ontvangen hadt. 't Komt daarom by my zeer in bedenking, of men niet agten moet, dat Jongkheer Willem, het Graafſchap van Holland, ten deezen tyde, ingewikkeld vindende in den oorlog met Brabant en Vlaanderen, om welken te voeren onder anderen geld noodig was, het vonnis van Amſterdam zo ſtreng heeft willen ſtellen, om de Plaats, die in haare eerſte opkomſt was, te noodzaaken om hem, tegen hergunning der voorige vryheden, eenige penningen op te ſchieten. Wat hiervan zy, zeker is 't, dat de Stad de voorige vryheden, en nog meer anderen daartoe, eerlang, wederom gekreegen heeft, gelyk wy beneden toonen zullen.

Wat *Gruite* en *Gruitgeld* geweeſt zy.

2. Dat het ondertuſſchen Jongkheere Willem om geld te doen was, blykt uit dat gedeelte van het vonnis, waarby aan die van Amſterdam belaſt wordt, het *Gruitgeld* dubbel te betaalen. De Graaven van Holland vorderden, ten deezen tyde, onder andere laſten, zeker Gruitgeld van 's Lands ingezetenen, die bier brouwden, en van zulken, welker beroep brouwen was, in 't byzonder. Jan van Hout, een Schryver der zestiende eeuwe, vermoedt, niet zonder grond, dat

dat het woord *grute* of *gruite* afkomſtig is van *gruijen*, dat is, *groeijen*, en zo veel betekent, als *mout*, zynde *gerſt* of ander graan, welk, eenigszins vogtig gemaakt, *groeit* of *uitſpruit*, en zo om bier van te kooken gebruikt wordt (*n*). De Graaven waren van ouds gewoon, de *gruit* of het mout te leveren aan elk, die bier brouwde, en hielden 'er voorraad van, in een *Gruithuis* of Moutery, ten deezen einde opgeregt, welke zy gewoon waren te verhuuren; gelyk duidelyk blykt uit eenen Brief van Graave Willem den III. van den zeſtienden May des jaars 1322 (*o*). Doch 't ſchynt, dat zy, door den tyd, ook aan byzondere perſoonen hebben toegeſtaan, hun eigen mout te maaken, en zelfs bier met hoppe, welk duuren kon, te brouwen (*p*), mids men hun zeker regt betaalde, welk gemeenlyk *gruitgeld*, en ook wel *ketelgruit*, naar den *brouwketel*, waarin de gruit werdt gekookt, genoemd werdt (*q*). De Amſterdammers, die, ſedert het jaar 1297, den Graave van Holland niet alleen ter heirvaart plagten te volgen, maar hem ook zekere laſten te betaalen (*r*), voldeeden ook dit Gruitgeld. In 't begin der zeſtiende eeuwe, beloofden negen brouwers, en veelligt waren 'er, ten dien tyde, geen meer in de Stad, vier ponden grooten vlaams 's jaars

(*n*) Dienſtbouck der Stede Leyden, *bl.* 14.
(*o*) *Zie* Mieris Charterb. II. *Deel*, *bl.* 289.
(*p*) Id. ibid. *bl.* 256.
(*q*) *Vide* Matth. de Jure Gladii. *p.* 278, 248. ejusd. Not. in Tom. III. Anal. *p.* 258 & *ſeqq.* Bleyswyck Beſchr. van Delft *bl.* 696 enz.
(*r*) *Zie* Mieris Charterb. II. *Deel*, *bl.* 11.

jaars *voer de grute* te zullen betaalen in Stads Kasse, mids dat de Regeering de Graaflykheid voldeede (*s*). 't Gruitgeld beliep, eenige jaaren laater, wanneer het, door den Graave, aan de Stad verkogt werdt, een *negenmanneken* of *deutgen op elk vat bier* (*t*). 't Was dit regt, welk zy, in 't jaar 1304, verpligt werden dubbel op te brengen. In MIERIS uitgaave van den Brief van Jongkheere Willem, leest men, desaangaande, *voort dat men dat gruitgeld dubbeld of twevoudig aldaer geeven zal, dat hier na Sparendamme legghet na en maendaghe in te gane, behoudende elke manne zyns rechts, utegenomen die van Aemstelredamme.* Doch het oorspronkelyke van ons afschrift was, na de woorden *geuen sal*, ten minsten een regel ver, onleesbaar, en dan volgden eerst de woorden *dat hiernae te Spaernedamme leghet*; die ons, by gebrek van kennisse van 't gene 'er onmiddelyk voorgaat, duister blyven, en die ook in MIERIS uitgaave geenen zin hebben. Zienze op het Sluisgeld, welk te Spaarnedam betaald werdt (*u*)? of zienze op het leggen van den Spaarnedammerdyk, dien Graaf Floris, in 't jaar 1285, belast hadt te leggen, naar de raaminge der Heemraaden van Rynland, die toen *Heemraaden van Spaarnedamme* genoemd werden (*v*), *behouden elkes mans syns rechts* (*w*)? 't Laatste

(*s*) Groot Memoriaal'). *N.* I. *f.* 253 *vers.*
(*t*) Handv. *bl.* 185. [72.]
(*u*) Handv. van Rynl. *bl.* 1.
(*v*) Ibid. *bl.* 7.
(*w*) Ibid. *bl.* 5.

ſte zou eenigen ſchyn hebben, om dat men deeże laatſte woorden ook in den Brief van Jongkheere Willem vindt. Doch wy durven hier niets beſluiten. De plaats is verminkt en duiſter.

3. Wy maaken geene aanmerking over 't regt, welk Jongkheer Willem zig voorbehieldt, om de Amſterdammers te doen boeten wegens 't gene zy, tegen de Haarlemmers, Kennemers, Waterlanders en anderen, geoordeeld werden misdaan te hebben; om dat wy 'er, te vooren (x), reeds van hebben gewaagd.

Guy van Henegouwen, Bisschop geworden, blyft egter Heer van Amſtel.

Guy van Henegouwen, Heer van Amſtelland en Amſterdam, was, in 't jaar 1301, Biſſchop van Utrecht geworden, en moeſt derhalve, volgens de voorwaarden, waarop hem die Heerlykheden waren opgedraagen (y), van toen af, afſtand van dezelven gedaan hebben ten behoeve van zynen Broeder, Graave Jan den II. Doch hy deedt den den Graave zo veel dienſt in den kryg tegen de Vlaamingen, in welken hy zelfs gevangen, en niet dan na verloop van eenen geruimen tyd, tegen den Zoon des Graaven van Vlaanderen, uitgewiſſeld werdt; dat Graaf Jan hierdoor ſchynt bewoogen gewor den te zyn, om Guy in 't bezit der Heer lykheid van Amſtel te laaten. Maar toen Willem de III., in Auguſtus des jaars 1304, Graaf geworden was, ſchynt hierin eenige verandering gekomen te zyn. De Graaf werdt,

(x) I. *Deel*, I. *Boek*, *bl.* 57.
(y) *Zie* hier voor, *bl.* 49.

werdt, zo 't ons voorkomt, bedugt, dat Bisschop Guy de Heerlykheid van Amstel, die van ouds tot het Stigt behoord hadt, voortaan, als Bisschop, en niet meer uit hoofde der gifte van Graave Jan den II. zou willen blyven bezitten; waardoor hy van het regt, om, ten minste na Guys dood, wederom in 't bezit der Heerlykheid te tree-
1309. den, versteken geweest zou zyn. En de Bisschop schynt hem hieromtrent niet te hebben konnen gerust stellen, dan door het verleenen van eenen Brief, die nog voorhanden, en den negenentwintigsten Juny des jaars 1309 gedagtekend is. De Bisschop verklaart, in den zelven „ dat hy de Heer„ lykheid van Amstel niet hieldt, uit hoof„ de van zyn Bisdom van Utrecht; maar „ eeniglyk uit hoofde der gifte van zynen „ Broeder, Graave Jan den II. hem, eer hy „ Bisschop van Utrecht werdt, gedaan (z)." Op deezen voet, liet Graaf Willem de III. Bisschop Guy in 't bezit der Heerlykheid van Amstel.

Hy staat af van deeze Heerlykheid, ten behoeve van Graave Willem den III.

Doch 't leedt niet lang, of daar viel iets voor, 't welk Graaf Willem, eerder dan men verwagt zou hebben, treeden deedt in 't bezit deezer Heerlykheid. De aanhoudende beweegingen der Stellingwerver Friezen hadden Bisschop Guy aangezet, om, ter hunner beteugelinge, een Slot op te werpen te Vollenhove. Voor dit Slot, floegen de Stellingwervers het beleg. Doch Graaf Willem, om bystand aangezogt door zynen Oom, beschreef

(z) Zie Mieris Charterb. II. Deel, bl. 86.

schreef Heirvaart in Holland, ſtak de Zuiderzee over met een Leger, en noodzaakte de Friezen tot het opbreeken van 't beleg; waarop eerlang een Verdrag volgde (*a*). De 1311. dienſt, dien Graaf Willem, ter deezer gelegenheid, deedt, was Biſſchop Guy zo veel waardig, dat hy hem, of eer, of kort na dat dezelve gedaan was, by eenen brief van den elfden October des jaars 1311, onder andere goederen, alle de inkomſten van den Lande van Amſtel opdroeg, alle inwooners van den gemelden Lande ontbiedende, *dat ſi hem ghehorich ende onderdanich zouden ſien alſe haren Here, tot alle ſinen ghebode ende wille*, met beding dat hy alles zo lang bezitten zou, tot dat het Bisdom hem de koſten, in den Frieſchen oorlog gemaakt, volkomenlyk voldaan zou hebben (*b*). Op deeze wyze, kwam Willem de III. wederom in 't bezit der Heerlykheid van Amſtelland en Amſterdam, die, in 't jaar 1300, aan Guy, tegenwoordig Biſſchop van Utrecht, opgedraagen geweeſt was.

Die dezelve nog ter leen hieldt van den Utrechtſchen Stoel.

Ondertuſſchen, was, ten deezen tyde, nog niet klaarlyk beſliſt, of de Graaf van Holland de Heerlykheid van Amſtel niet nog ter leen bleef houden van het Bisdom van Utrecht. Immers Graaf Willem de V. verklaarde, in de jaaren 1351 en 1356, dat hy deeze Heerlykheid nog op den zelfden voet van 't Stigt houden wilde, als zy, door de laatſte Heeren van Amſtel, bezeten geweeſt was;

(*a*) Beka *in* Guidone *p.* 107, 108.
(*b*) *Zie* Mieris Charterb. II. *Deel*, *bl.* 121.

was; gelyk wy, in 't vervolg deezer Historie, zien zullen. Eenige oude Schryvers hebben aangetekend, dat Willem de III., eerst na de dood van Bisschop Guy, die op den negenentwintigsten May des jaars 1317 voorviel, in 't bezit tradt der Heerlykheid van Amstel (*c*); doch 't is ten hoogsten waarschynlyk, dat hyze, al terstond na de opdragt des jaars 1311, bezeten zal hebben.

Eenige ballingen keeren in 't Land van Amstel weder.

Willem de III. was nog niet veele jaaren in 't bezit deezer Heerlykheid geweest, of eenigen, die, ter gelegenheid van den moord van Graave Floris, uit den Lande van Amstel voorvlugtig geweest waren, zogten naar middel, om veiliglyk derwaards weder te keeren. En 't gelukte hun, eerlang, den Graaf te beweegen, om hun zulks te ver-
1321. oorlooven. Hy magtigde, op den agtenentwintigsten April des jaars 1321, Jakob, Bisschop van Zuden, in 't Eiland Creta, Simon van Benthem en Gerard van Raaphorst, Ridders, en Engelbrecht, zynen Rentmeester in den Haage, om met de ballingen te handelen over de voorwaarden, waarop zy zig met den Graave verzoenen, en voortaan veiliglyk in 't Land van Amstel verblyven zouden konnen (*d*). En 't is ten hoogsten waarschynlyk, dat verscheiden' zig van deeze gelegenheid bediend zullen hebben, en sedert in hun Vaderland wedergekeerd zullen zyn.

Staat der

In wat staat, Amsterdam zig, omtrent dee-

(*c*) Beka *in* Guidone *p.* 109. Veldenaar *bl.* 75.
(*d*) *Zie* Mieris Charterb. II. *Deel*, *bl.* 235.

deezen tyd, bevondt, hebben wy, in 't *eerste Boek* van 't *eerste Deel*, kortelyk onderzogt. De Plaats hadt, naar 't schynt, in 't jaar 1300 of 1301, Stads regten verkreegen van Heere Guy. Doch haare vryheden en markten waren haar, in 't jaar 1304, benomen: haare bruggen werden afgebroken, en haare wallen geslegt, in 't zelfde jaar. Hoe lang zy haare Vryheden heeft moeten missen, is my tot hiertoe nergens klaarlyk gebleeken. Zy is egter, ongetwyfeld voor 't jaar 1323, eenigszins verzoend geweest met Graave Willem den III., die, in eenen Brief van den eersten Augustus des gemelden jaars, beveelt, het Oosterscħ en Stigtsch bier, welk in zynen Lande gevoerd werdt, in eene der twee *Steden*, *Medenblick* of *Amstelredamme*, te komen vertollen (*e*): uit welken Brief niet alleen op te maaken is, dat de buitenlandsche handel, ten deezen tyde, begon toe te neemen te Amsterdam; maar ook, dat de Graaf de Plaats wel wilde begunstigen met den ontvangst van zynen tol: 't welk overal, waar het ooit geschiedde, neering en vertiering plagt aan te brengen. Men merke hier ook, in 't voorbygaan, aan, dat de Graaf Amsterdam eene *Stad* noemt. Ook leest men, in eenen anderen zyner brieven van den jaare 1336, reeds in 't *eerste* Boek van 't *eerste Deel* (*f*), aangehaald, van *der porte*, dat is,

Stad Amsterdam, ten deezen tyde.

1323.

(*e*) Mieris Charterb. II. *Deel*, *bl.* 321.
(*f*) *Bladz.* 29.

is, de Stad *van Aemstelredamme*. 't Een en 't ander toont klaarlyk, niet alleen dat Amsterdam, niet eerst in 't jaar 1342, gelyk in 't gemeen geloofd wordt, voor eene Stad erkend geweest is; maar ook, van Willem den III. eenige Privilegien ontvangen heeft, die niet in de uitgegeven' *Handvesten* geplaatst, en daarom aan onze Beschryvers van Amsterdam onbekend geweest zyn (*g*). 't Is, wyders, ten hoogste waarschynlyk, dat die van Amsterdam ook geweest zyn onder de ingezetenen van Amstelland, die, in 't jaar 1332, of wat eerder, onder beleid van *Willem Kuser*, Baljuw van Rynland, het Slot te Hagestein, waaruit de Slotvoogd *Henrik* het Stigt van Utrecht veel overlast plagt aan te doen, ten behoeve van Graave Willem den III., hielpen bemagtigen (*h*).

Haare Kerspelkerk wordt van de Kerk van Ouder-Amstel gescheiden verklaard.

1334. De Stad was nu zo zeer aangenomen in getal van Huizen en ingezetenen, dat haare Kerk, in 't jaar 1334, verklaard werdt voor eene Kerspelkerk op zig zelve; daar de ingezetenen der Stede, nog in 't jaar 1323, tot het Kerspel van *Ouder Amstel* of Ouderkerk behoord hadden (*i*). Nogtans blykt niet, dat zy tegenwoordig nog in eenige Staatshandelingen gekend, of tot bekragtiging van Graaflyke Verdragen geroepen werdt; gelyk, ten deezen tyde, van de Steden Dordrecht, Haarlem,

(*g*) Le Long *bl.* 189 *enz.*
(*h*) Beka *in* Joanne III. *p.* 114.
(*i*) *Zie* Mieris Charterb. II. *Deel*, *bl.* 304, 562.

lem, Delft en Leiden aangetekend is (*k*). Doch daar verliepen maar weinige jaaren, of Amsterdam werdt onder de goede Steden van Holland geteld, in gewigtige Graafslyke handelingen gekend, en ter gemeene Dagvaarten beschreeven; gelyk wy, in 't volgende Boek, zien zullen.

(*k*) *Voiez* P. D'OUDEGHERST Chron. de Flandres *Ch.* CXLIX. *f.* 246 *verf.*

BYLAA-GE. L^r. A.

BYLAAGE

op het II. DEEL, I. BOEK.

L^r. A.

Keizer FREDRIK DE I. beslist het geschil tusschen de Kanonniken van S. Maria te Utrecht, en Egbert van Amstel, in 't jaar 1156.

Ex Copia, quæ servatur in Scriniis Majoris Ecclesiæ Trajectinæ.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis Amen. Ego Fredericus Dei gratia Romanorum Imperator Augustus notum facio tam posteris quam præsentibus, quomodo contentionem, quæ inter fratres nostros Canonicos videlicet Beatæ Mariæ & ENGBERTUM Ministerialem Beati Martini *fuerat, absciderimus, & quomodo eorum querimoniam, quæ coram nobis mota est, prudenti principum consilio terminaverimus. Cum enim dicti fratres cum ipsorum Advocato, Henrico videlicet Comite de Gelre, coram nobis conquererentur, quod idem Engbertus quorumdam novalium justitiam, censum, decimas, quas coram Herberto bonæ memoriæ Episcopo eis recognoverat, iterum invasisset, & ad hoc probandum testes idoneos produxissent, ipse artatus dispensationem tandem cessit, & ea, de quibus fratres conquerebantur, tam Ecclesiæ quam Advocato & fratribus coram nobis resignavit. Sed, nihilominus orta contentione de latitudine terminorum, principum consilio & utriusque partis consensu prudentes regionis illius viros Walterum videlicet de A, Alberonem de A, Henricum de Londersloetbe,* Alar-

Alardum Cultell sacramento constrinximus, ut acceptis judiciis sicut scirent, vel sicut perscrutari a veracioribus terræ possent sub attestatione jurisjurandi sui eos veraciter sequestrando discernerent. Idem ad nos reversi contestati sunt, a Bruntbesloithe fratrum esse omnem decimam novæ terræ usque ad terram Wilbelm de Velsen & domum Walteri & ad vallum quod Dyck vocatur, excepto uno Voirlant mensurato brevi virga, virga undecim pedum. A terra vero Wilbelmi & domo Walteri usque ad Hursceldrecht & ad terminum Wisepe & contra flumen usque ad loca, ubi sunt curvaturæ, quas Kui *vocant. Ubi vero hæc non sunt, ad mensuram dictæ prius Voirlant, decimam fratrum esse contestati sunt. Decimam etiam earum terrarum, quæ Retfelt vocantur & justitiam & censum ibidem fratrum esse contestati sunt. Item ex altera parte fluminis ab Amne Sidubbinde ad lacum qui dicitur Vuermere justitiam & censum, & in Curtevenne justitiam & censum & omnem decimam Ecclesiæ esse contestati sunt. Hæc itaque omnia Ecclesiæ & fratribus auctoritate nostra firmavimus, & ne quis inposterum infringere præsumat, hac pagina, sigilli nostri impressione roborata, prohibuimus. Cetera vero, quæ adhuc de ecclesia B. Mariæ, fratribus contradicentibus, presumptuose & contumaciter retinet, judicio episcopi discutienda relinquimus. Acta sunt hæc Trajecti anno Dominicæ incarnationis millesimo centesimo quinquagesimo sexto, anno regni nostri quinto, imperii primo, principibus testibus Arnoldo Venerabili Coloniensi Archiepiscopo Henrico Leodiensi Episcopo, Godefrido Trajectensi electo, Comitibus Henrico de Ghelre, Theodrico de Hollant, Theodrico de Cleve.*

BYLAAGE. LT. A.

BYLAAGE. Lr. A.

VERTAALING

Van den voorstaanden Brief.

„ In den naam der heilige en onverdeelde „ Drie-eenheid, Amen. Ik FREDRIK, „ door Gods genade, Roomsch Keizer, Ver- „ meerderaar des Ryks, doe kond beide aan „ nakomelingen en tydgenooten, dat wy den „ twist, die, tusschen onze broeders, de Ka- „ nonniken van S. Maria, en ENGBERTUS, „ *Dienstman van S. Maarten*, geweest is, be- „ slegt, en de klagte, die zy voor ons hebben „ gebragt, by wyzen raade onzer Vorsten, „ ter neder gelegd hebben. Want naardien „ de gemelde Broeders, met hunnen Advo- „ kaat, Henrik, Graaf van Gelder, aan ons „ geklaagd hadden, dat gemelde Engbertus „ zig, op nieuws, hadt toegeëigend het regt „ van eenige *novalen*, cynzen en tienden, wel- „ ken hy, voor Bisschop Herbert goeder ge- „ dagtenisse, erkend hadt, hun toe te behoo- „ ren; en zy, ten bewyze hiervan, wettige „ getuigen hadden bygebragt; zo is hy ten laatste „ genoodzaakt geworden, het [aangenomen] „ bewind af te staan, en alles, waarover de „ broeders geklaagd hadden, aan de Kerk, „ aan den Advokaat, en aan de broeders, in „ onze tegenwoordigheid, over te geeven. „ Doch, alzo 'er, daarenboven, geschil ont- „ staan is, over de uitgestrektheid der gren- „ zen, zo hebben wy, by raade der Vorsten, „ en met toestemming van beide de partyen, „ de voorzienige mannen van die Landstreek, „ *Wouter van der A*, *Albrecht van der A*, „ *Henrik van Londersloetbe*, en *Alard Cultelt* „ by eede doen belooven, dat zy, op ge- „ daan

„ daan onderzoek, naar hunne beste kennis, Bylaage. Lr. A.
„ en naarspooring by de eerlykste Landzaa-
„ ten, die zy onder eede zouden moeten hoo-
„ ren, de grenzen regelen zouden. En dee-
„ zen, tot ons zynde wedergekeerd, hebben
„ verklaard, dat de gantsche tienden van het
„ nieuwe Land, van *Bruntbesloitbe* af, tot
„ aan het Land van Willem van Velzen, het
„ huis van Wouter, en den Dyk toe, den
„ broederen toebehoort, een stuk Voorlands,
„ gemeeten met de korte roede van elf voe-
„ ten, uitgenomen. Voorts, van het Land
„ van Willem en het huis van Wouter af tot
„ aan *Hursceldrecbt* en de banne van *Wise-*
„ *pe*, en tot tegen den stroom [de Vegt] tot
„ aan de plaats, daar de kromten zyn, *Kui*
„ [of het *Keuijenland*] geheeten: en daar die
„ kromten niet zyn, hebben zy verklaard,
„ dat de tienden, volgens de maat van 't ge-
„ melde Voorland, den broederen toekomen.
„ Ook hebben zy verklaard, dat de tienden
„ der Landeryen, *Retfelt* [Rietveld] ge-
„ naamd, en de geregtigheid en cyns aldaar
„ den broederen toekomen. Voorts, hebben
„ zy verklaard, dat, aan de andere zyde van
„ den stroom, van het water *Sidvvinde* af,
„ tot aan de Meer, die *Vuermere* genaamd
„ wordt, de geregtigheid en cyns, en in *Cur-*
„ *tevenne* de geregtigheid, de cyns en de ge-
„ heele tienden der Kerke toebehooren. Wy
„ hebben, derhalve, de Kerk en de broeders,
„ door ons gezag, in dit alles bevestigd, en
„ op dat niemant zig vermeete hierin, na dee-
„ zen, eenige inbreuk te doen, hebben wy
„ bevolen, dit geschrift met ons zegel te be-
„ kragtigen. Het overige, welk hy [Engber-
„ tus] van de Kerk van S. Maria, tegen den
„ wil der broederen, hoogmoediglyk en hard-
„ nekkiglyk, onder zig houdt, stellen wy ter

BYLAAGE. L

„ besliffing van de Bisfchoppelyke regtbank.
„ Gedaan te Utrecht, in 't jaar van des Heeren Menfchwordinge duizend, eenhonderd, zes en vyftig, in 't vyfde jaar onzer Koningklyke, en in het eerfte onzer Keizerlyke Regeeringe, in tegenwoordigheid deezer Vorftelyke getuigen, de eerwaardigen *Arnold*, *Aartsbisfchop van Keulen*, *Henrik*, *Bisfchop van Luik*, *Godefrid*, *verkooren Bisfchop van Utrecht*, en de Graaven *Henrik van Gbelre*, *Dirk van Hollant*, en *Dirk van Cleve*.

Uit een Affchrift, welk in de Archiven der Domkerke van Utrecht bewaard wordt.

TWEE-

TWEEDE DEEL.

GESCHIEDENISSEN VAN AMSTERDAM.

TWEEDE BOEK.

AMSTERDAMS GESCHIEDENISSEN, *van 't jaar* 1339 *tot het jaar* 1401.

Niet lang na dat Graaf Willem de III., die in Juny des jaars 1337 overleedt, door zynen Zoon, Graave WILLEM DEN IV., opgevolgd was, viel 'er, in Amstelland, een doodslag voor, zonder dat men weet by welke gelegenheid. De nedergeslaagen was *Dieric Vrederics soen*, en de schuldigen aan den manslag waren *Baerde Hoeft* [of Hooft] en *Vedeke Ghyerlofs sone*. De manslag werdt, naar het gebruik dier tyden, en *na den rechte van Aemstelreland*, op last van den Graave, door eenige Edelen, onder welken ook was *Gherard van Heemskercke*, *Bailiu van Aemsterland*, verzoend, op de volgende voorwaarden: „ *Baerde Hoeft* en *Vedeke* werden ten Lande uit „ gebannen. Hunne onschuldige maagen „ moesten, in drie termynen, *tot Aemstelredam*, betaalen *hondert ende tsestig pond* „ *Hollands;* van welken, *tagtig* ponden „ onder de maagen van den nedergeslaagen

Verzoening van een' doodslag in Amstelland. 1339.

 „ ver-

„ verdeeld werden. De Vader kreeg XX. „ pond: de overige maagen, *ten voer soene*, XV. „ pond, die zy onderling deelen moesten, „ of die, zo zy elkanderen, niet mogten „ konnen verstaan, door den Baljuw en ee- „ nigen hunner, naar zyn welgevallen te „ kiezen, gedeeld moesten worden, mids „ 'er veertig schellingen Hollandsch van wer- „ den uitgekeerd aan een *Keefs-* of *Bastaard-* „ *kind* van den nedergeslaagen. Het zelfde „ Bastaardkind kreeg, daarenboven, kos- „ teloos, voor *sine erfzoene*, XX. pond, en „ de overige XXV. pond werden, als *maech-* „ *zoene*, onder de maagen, verdeeld. Uit „ de andere tagtig pond, werden VIII. „ pond uitgekeerd aan *Hanneken Felyensz*, „ die, zo 't schynt, in 't gevegt, gekwetst „ geworden was, *vor sine smerte*. De Graaf „ kreeg XXV. pond, *om dat die doitslag in* „ *sinen Lande van Aemstel ghescheide.* Hy „ deelde, daarenboven, XXXV. pond met „ *Jan Persyn van Velsen*, *Here van Water-* „ *land*, eenen der Edelen, die de uitspraak „ gedaan hadden. De overige XII. pond „ werden, naar 't goedvinden dier Edelen, „ verdeeld. De maagen der schuldigen „ moesten, wyders, op den middelsten ter- „ myn van den betaaltyd, *overveede* of *oir-* „ *veede* doen," dat is, plegtiglyk zwee- ren, dat zy nimmer iemant, ter oorzaake van deeze uitspraak, eenig leed zouden aan- brengen (*a*). „ Op den laatsten termyn, „ moes-

(*a*) Leg. Saxon. *Tit.* II. *Leg.* 5. Longobard. *Tit.* XXX. *Leg.* 8. *Vidend.* & S. SICCAMA *ad* Leg. Frision. *p.* 135.

„ moeften zy, naar 's Lands gebruik, *voet-*
„ *val* doen met vyftig man, dat is, God en
„ 't Geregt plegtiglyk om vergiffenis bid-
„ den. De ballingen mogten nergens ge-
„ huisd noch gehoofd worden. De huizen
„ in Waterland, daar zy zig onthielden,
„ mogten vryelyk, by nagt en by dage,
„ omringd, en daarna door den Regter be-
„ zogt worden, zonder dat 'er zig iemant
„ tegen verzetten mogt." Al het welke om-
ftandiger te vinden is in den Zoenbrief zel-
ven, die, den vierden July des jaars 1339,
te Monikendam, gedagtekend is (*b*). Wy
hebben 'er wel zo veel uit willen aanhaalen,
om dat 'er uit blykt, welk eene wyze van
regtpleegen men, van ouds, in Amftelland
en te Amfterdam, in geval van doodflag,
plagt te houden.

Gefchil tusfchen Amfterdam en Slooten bygelegd.

Wat laater, in 't zelfde jaar, werdt 'er,
door 's Graaven Raaden, *Jan van Polanen*
en *Jan van Saffenheim*, op 's Graaven naam,
nog een ander gefchil afgedaan, welk, tus-
fchen der *poirte* of Stad *van Aemftelredamme*
en die van Slooten, ontftaan was. De Am-
fterdammers, die, met het toeneemen van
hunnen Koophandel, ook hun vermogen za-
gen aanwasfen, waren, ten deezen tyde,
reeds bezitters van eenige Landeryen, in het
Ambagt van Slooten gelegen. Van deeze
Landeryen begeerden zy mindere laften te
betaalen, dan die van Slooten oordeelden
dat zy fchuldig waren. Hieruit was de twift
ontftaan, die 's Graaven Raaden, den twee-
den

(*b*) *Zie* Mieris Charterb. II. *Deel*, *bl.* 621.

den December des jaars 1339, in deezer voege, afdeeden „ dat de Amſterdammers „ van alle Landen, die zy in den Ban van „ Slooten reeds bezaten, of na deeze ver- „ krygen mogten, zo veel dyk-, dam-, „ weg-, watering- en ſluisgeld betaalen zou- „ den, als de andere Landen aldaar betaal- „ den." *Vord*, ſtaat 'er wyders, in de uitſpraak, *ſullen ſi ghelden met horen lande, ghe- liken dien van Sloten, onſe rechte jairſcot, bottinghe, ende onſe rechte herevaird* (*c*): welke woorden eenige opheldering noodig hebben.

Aanmerkingen over 's Graaven Schot,

De Graaven van Holland vorderden van hunne onderzaaten zekere ſchatting in geld, en zekeren Krygsdienſt, in geval van oorloge. De ſchatting in geld ſtaat, in oude ſtukken, bekend onder de naamen van *Schot* en van *Bottingen*: de krygsdienſt, onder den naam van *Heirvaart*. *Schot*, welk zo veel is als *ſchat* of *ſchatting*, en daarom, ſomtyds, met het woord *ſchat*, verwiſſeld wordt (*d*), was eene jaarlykſche belaſting op perſoonen en goederen, en werdt, onder anderen, geheeven in Kennemerland (*e*), waaronder Slooten gelegen was: waarom niet vreemd is, dat de Amſterdammers ook van hnnne Landeryen in den Ban van Slooten *de rechte* of gewoonlyke *jairſcot* moeſten opbrengen. Het hoogſte *ſchot*, waarop de perſoonen geſteld waren, ſchynt, in Kennemer-

(*c*) *Zie* MIERIS Charterb. II. *Deel*, *bl.* 639. Handv. van Kennemerl. *bl.* 750.

(*d*) *Zie* Handv. van Kennemerl. *bl.* 40.

(*e*) Handv. van Kennemerl. *bl.* 6, 44, 741, 831.

merland, tien pond beloopen te hebben (*f*). De Vorsten uit den stam van Karel den Grooten, van welken de oudste Graaven van Holland hun gezag ontleend hebben, plagten dit *schot* reeds, hier te Lande, te heffen; doch zy hadden 'er 't Stigt van Utrecht, al in de negende eeuwe, van vry verklaard (*g*); weshalve niet te vermoeden is, dat Amstelland en Amsterdam aan het zelve onderhevig geweest zullen zyn, voor dat zy onder 't gebied der Graaven van Holland kwamen. En na dien tyd, schynt men, ten minsten in Amsterdam, de Graaflyke inkomsten, onder den naam van *Jaarschot*, onder verscheiden' andere naamen, en ook onder dien van *Bottingen* en Beden te hebben opgebragt. De naam van *Bottingen* is van onzekere betekenis: want dien, met sommigen, af te leiden van het *Bod*, welk de Steden op 's Graaven *bede* deeden, heeft te minder schyns, om dat de gewoonlyke *Bottingen*, niet in gevolge van zeker *Bod*, welk men verhoogen of verlaagen kon; maar, in gevolge van eene vastgestelde schikking, werden opgebragt, gelyk wy terstond zien zullen. In eene Handvest der Stad Leiden van den jaare 1266, wordt, voor het woord *Bottinghe*, het Bastaard-Latynsch woord *Caligia* of *Callega* gesteld (*h*); 't welk *schatting* of *belasting* betekende (*i*): en diergelyken zin hadt ook het woord *Bot*, van ouds,

Bottingen,

(*f*) Handv. van Kennemerl. *bl.* 6.
(*g*) Diplom. *ap.* Hedam *p.* 45, 63.
(*h*) *Zie* Jan van Hout Dienstb. der Stede Leyden, *bl.* 9.
(*i*) *Vide* Du Cange *Voce* Callega.

ouds, in 't Anglo-Saxisch (*k*); waarvan, veelligt, by onze Voorouders, zo wel *Bottinge* als *Boete* gemaakt is. Doch wat ook van de waare betekenis deezes woords zyn moge; de Graaven vorderden gewoonlyke *Bottingen* en *Beden*, die jaarlyks (*l*), of om de drie jaaren, betaald werden. Ook werdenze buiten gewoon opgebragt, wanneer de Graaf, of zyn Zoon of Dogter, Broeder of Zuster trouwden; wanneer hy of zyn Zoon of Broeder Ridder werden; en wanneer hy ten Keizerlyken Hove trok. De grootheid der *Bottinge* was by de Handvesten bepaald; doch beliep, in alle Steden, niet evenveel. De burgers van Leiden moesten, by voorbeeld, om het derde jaar, maar drie ponden vyf schellingen, voor gewoone *Bottingen*, opbrengen, en, in ieder der andere genoemde buitengewoone gevallen, tien ponden Hollandsch (*m*). Die van Haarlem betaalden, daarentegen, jaarlyks twintig pond; doch in de andere genoemde buitengewoone gevallen, gaven zy, zo dezelven den Graaf in persoon betroffen, twintig, anders maar vyftien pond (*n*). Maar die van Rotterdam moesten, zo wel in alle de buitengewoone gevallen, als jaarlyks, twintig pond geeven (*o*). De Kennemers zaten, gelyk die van Leiden, twee jaaren vry van *Bottingen* (*p*); doch hoe veel zy in het derde

(*k*) *Vide* Du Cange *Voce* Bot.
(*l*) Mieris Charterb. II. *Deel*, *bl.* 639.
(*m*) Mieris Charterb. I. *Deel*, *bl.* 344.
(*n*) Privil. van Haarl. *bl.* 18.
(*o*) *Zie* Mieris Charterb. II. *Deel*, *bl.* 639.
(*p*) Handv. van Kennemerl. *bl.* 43.

de jaar moeften opbrengen, vind ik nergens gemeld. Ook weet ik niet, wat Amfterdam, 't zy jaarlyks, of om de drie jaaren, aan *Bottingen* opbrengen moeft: 't welk ten minften, uit hoofde der Landeryen in Slooten gelegen, niet meer geweeft zal zyn, dan men in Kennemerland plagt te geeven. Doch 't blykt, uit eenen Brief van Graave Willem den IV. van den jaare 1342, waarvan wy terftond nader zullen moeten handelen, dat de Graaven, ook van de Stad op zig zelve, *Bottinge* heften. *Soo waer dat der Poorter goet ghelegen is*, leeft men in dien Brief, *dat en fal nerghens ongelt gelden dan binnen Amftelredamme*, *anders dan onfe Jaerfchot*, *bockinghe*, [lees, vooral, *bottinghe*, gelyk fommigen (*q*), te regt, gelezen hebben] *zwynbede* [waarfchynlyk, een regt op de *Zwynen*, die, ten deezen tyde, in en om Amfterdam, gemeft werden] *wederbede* [een diergelyk regt op de *Weders*, *weeren* of fchaapen (*r*)], *ende diergelycke Dyck-*, *Dam-*, *Wegh-*, *Wetering- ende Sluysgelt* (*s*). Men ziet, uit deeze woorden, dat de Stad Amfterdam den Graave geene andere fchatting fchuldig was, dan het bepaalde Jaarfchot, de *Bottinge* en andere bekende regten. En zo was 't ook gelegen met de andere Hollandfche Steden. Ten opzigte van Leiden, by voorbeeld, hadt Graaf Floris de V., in de aangehaalde Handveft van 't jaar 1266, reeds verklaard „ dat die Stad niet verpligt

„ zou

(*q*) MIERIS Charterb. II. *Deel*, *bl.* 669.
(*r*) *Zie* KILIANI Diction. Etym. op *weer* i. e. *weder*.
(*s*) Handv. *bl.* 12. [3]

„ zou zyn, hem of iemant eenige andere „ schatting op te brengen dan de driejaarige en buitengewoone *Bottinge* (*t*)", van welke wy, zo even, gesproken hebben. De Graaven vorderden, 't is waar, naar gelang dat zy zig dieper inwikkelden in uitheemsche oorlogen, door den tyd, zwaarder Beden van de Steden; doch 't stondt aan deezen, in dezelven te bewilligen, of niet: 't welk, uit het vervolg deezer Historie, by verscheiden' gelegenheden, klaarlyk blyken zal. Doch die van Amstelland, en gevolgelyk ook die van Amsterdam dienden den Graave, reeds voor 't jaar 1300, in *heervaarden;* gelyk, uit eenen Brief van Guy van Henegouwen van den dertienden May des gemelden jaars, klaarlyk af te neemen is (*u*). De Kennemers lagen onder dezelfde verpligting (*v*). 't Was dan geen wonder, dat de Amsterdammers, wegens hunne Landeryen, onder Slooten gelegen, in den Brief, welken wy onderzoeken, verpligt werden, den Graave, in zyne *rechte herevaird*, te *ghelden.* Toen de Graaven hier te Lande nog van de Frankische Koningen afhingen, werden zy, by derzelver Wetten, verbonden, 's Konings Leenmannen, die in hun Graafschap woonden, en alle de Ridders, by 't ontstaan van eenen oorlog, ter Heirvaart te beschryven. De onedelen, f gemeenen werden ook verpligt, een zeker

en Heirvaart.

(*t*) *Zie* van Hout Dienstb. *bl.* 9. Mieris Charterb. I. *Deel*, *bl.* 344.
(*u*) *Zie* Mieris Charterb. II. *Deel*, *bl.* 11.
(*v*) Handv. van Kennemerl. *bl.* 41, 57.

ker getal van manſchap te leveren, welk, ſomtyds, op een van de zeven bepaald werdt (*w*). En toen de Graaven zig, naderhand, genoegzaam ontſlaagen hadden van de afhangkelykheid van uitheemſche Vorſten, bedienden zy zig van het zelfde regt, om de Edelen en Steden ter Heirvaart te beſchryven. Het getal der manſchap, welke de Steden leveren moeſten, was, by de oude Handveſten, bepaald. Haarlem moeſt, by voorbeeld, vierenzeſtig man te velde brengen (*x*); Leiden maar vyfentwintig man (*y*); Rotterdam, insgelyks, een kogge van vyfentwintig man (*z*), en de andere Steden naar evenredigheid. Doch hoe veel manſchap Amſterdam te velde brengen moeſt, is my nergens klaarlyk gebleeken. Alleenlyk weet ik, dat, by de Handveſt van Graave Willem den IV. van den jaare 1342, gevorderd werdt, dat de Amſterdammers den Graave *dienden tot* zyner *wille*, *naer hare macht* (*a*); en dat 'er, in 't jaar 1405, tot den Arkelſchen oorlog, honderd en twintig gewapenden van de Stad gevorderd werden. Doch toen moeſt Haarlem tweehonderd en vyftig, en Leiden tweehonderd man leveren (*b*): waaruit blykt, dat de Graaf de paalen reeds te buiten ging, die by de oude Handveſten geſteld waren; in

(*w*) Capit. Reg. Franc. *Tom.* I. *c.* 459. *Edit.* BALUZII.
(*x*) Privil. van Haarl. *bl.* 19.
(*y*) *Zie* VAN HOUT *bl.* 9.
(*z*) MIERIS Charterb. II. *Deel*, *bl.* 639.
(*a*) Handv. *bl.* 13. [3.]
(*b*) *Zie* MIERIS Charterb. IV. *Deel*, *bl.* 13.

in welke gevallen, de Steden niet gehouden waren, aan 's Graaven eisch te voldoen, en hy 't voor eene gunst rekenen moest, wanneer zy 't egter deeden. De ingezetenen deezer Landen waren, wyders, oudtyds, niet verpligt, buiten hunne Landpaalen ter heirvaart te trekken. Hiervan kwam de gewoonte om 's morgens uit te trekken, en 's avonds wederom t'huis te zyn. MELIS STOKE gewaagt hiervan duidelyk, met opzigt op de Friezen, zeggende (*c*),

Maer jeghen nacht ginghen si scaven
Die Vriesen weder te haren wiven:
Want hare sede nes niet dat bliven
Bi nachte selden of nimmermee,
Van haren huse, wien lief of wee.

En 't wordt bevestigd in de oude *Friesche Regten* (*d*), die dus spreeken: *It is riucht dat dy frie Fresa oen nen heerferd thoer for fara dan mitta ebba wt, ende mitta floed op.* En wat verder wordt hun vergund, *dat se neen heerferd fordera folgia wolden enich Hera dan aester toda wisere ende wester toe da flee, wt mitta ebba, ende op mitta floed:* van welke woorden de zin is „ dat de vrye Friezen „ niet gehouden waren, eenigen Heere ver„ der ter Heirvaart te volgen, dan oost„ waards tot aan de Wezer, en westwaards „ tot aan 't Vlie, uittrekkende met de ebbe, „ en te rug keerende met den vloed." 't Is waar, dat onze Landsluiden, in laater tyd,

(*c*) *In* Dirk den VI. *bl.* 44.
(*d*) *By* C. SCHOTANUS Beschr. van Friesl. *bl.* 41, 55.

tyd, dikwils verder trokken, en langer uitbleeven (e): doch dan weekenze af van hunne gewoonte, om den Graave te believen, die 'er hun dikwils byzondere gunſten voor toeſtondt, gelyk wy, in 't vervolg, met opzigt op Amſterdam, toonen zullen. Eindelyk, waren de ingezetenen deezer landen, oudtyds, niet verpligt, den Graaf op hunne eigene koſten in den kryg te dienen. Melis Stoke tekent, als heel iet byzonders, en dat te vooren in Holland nooit gezien was, aan (f), dat zulks, in 't jaar 1303, door de Edelen en Poorters, in den kryg tegen de Vlaamingen, geſchiedde. Van der Steden-Poorteren in 't byzonder, zegt hy:

Oec dienden hem Porters (ſonder waen)
Die hem doe der eren jonden,
So ſi alreſcoenſte konden,
Op haren coſt met haren vrienden,
Sonder die hem anders dienden
Op ter Porten coſt ghemene.

Alleenlyk ſchynt gebruikelyk geweeſt te zyn, dat de Poorters, by hunnen uittogt, en tot dat zy aan de zamelplaats des Legers gekomen waren, zig zelven onderhielden, of door de Steden onderhouden werden; doch daarna, en zo lang als de oorlog duurde, kwam hun onderhoud ten laſte van den Graave. Immers, men leeſt zulks, met duidelyke woorden, in de meeraangehaalde Handveſt der

(e) *Zie* Handv. van Kennemerl. *bl.* 43.
(f) *In* Jan den II. *bl.* 225, 226.

der Stad Leiden van den jaare 1266 (g). En dat de Steden, en de Stad Amſterdam in 't byzonder, alleenlyk eenige koſten droegen, die, door de Poorters, by hunnen uittogt ter Heirvaart, gemaakt werden, blykt uit eene Keur op de oude Amſterdamſche Schutterye van den vyfden September des jaars 1394, die dus ſpreekt: „ *Wanneer*
„ *wy,* [*Schout, Schepenen ende Rade*] *die*
„ *Schutters uytbieden in ons liefs Heeren Heer-*
„ *vaart of elwaer, daer wy van der Stede we-*
„ *gen te doen hebben te varen, met hare bo-*
„ *gen, ſoo ſullen wy hen mede geven alſo ve-*
„ *le Knechten als den Gherechte van der Ste-*
„ *de voornoemt ende den Overmans van der*
„ *Schutteren Gilde ſal goetduncken, die hun*
„ *haer Taertſen* [toortſen] *dragen, op der Ste-*
„ *de koſte, en buyten der Schutteren koſte* (h).

Wanneer de Graaf nu, in 't gebieden van Heirvaart, zig hieldt aan 's Lands wel herbragte Gewoonten, of aan de beſchreeven' Handveſten, dan werdt hy geagt, *rechte Herevaird*, gelyk de Brief, dien wy onderzoeken, ſpreekt, te gebieden, en dan waren 's Lands ingezetenen en de Amſterdammers in 't byzonder verpligt, hem in den kryg ten dienſte te ſtaan: 't welk wy, nevens het gene wy van het Jaarſchot en de Bottingen gezeid hebben, hier wel hebben willen aantekenen, niet ſlegts om den Leezer op te leiden tot de kennis van de geſteldheid der aloude Regeeringe deezes

Lands

(g) *Zie* VAN HOUT Dienſtb. *bl.* 9. MIERIS Charterb. I. *Deel*, *bl.* 342 *enz.*
(h) Handv. *bl.* 140. [150.]

Lands in 't gemeen; maar vooral ook, om dat het dienen kan, tot beter verstand van het vervolg onzer Historie van Amsterdam, tot welke wy nu wederkeeren.

Op 't einde van 't voorgaande Boek, zagen wy, dat Amsterdam, welk, in 't jaar 1304, gevonnist was, om bruggen en vesten te slegten, en markten en andere vryheden te missen, nog voor 't einde der Regeeringe van Willem den III., meer of min, hersteld werdt in 's Graaven gunst. De Stad verkreeg egter de verlooren' vryheden niet volkomenlyk wederom, voor dat Graaf Willem de IV. aan 't bewind gekomen was. Gelegenheid hiertoe gaf, dat de Graaf zig inwikkelde in verre reistogten, en in verscheiden' oorlogen (*i*), 't welk zyne schatkist uitputte. De Amsterdammers bedienden zig van 's Graaven behoefte, en booden hem zekere somme gelds aan, zo hy hun de voorige vryheden wedergeeven en vermeerderen wilde; waartoe hy besloot (*k*). Op den negenden December des jaars 1342 in den Haage zynde, gaf hy hun verscheiden' Handvesten, en onder anderen de volgende:

De Stad verkrygt nieuwe en merkwaardige Handvesten van Graave Willem den IV. 1342.

In den Name des Vaders des Soons ende des H. Geests Amen.

Willem, Grave van Henegouwen, van Hollandt, van Zeelant, ende Heere van Vrieslant doen kont ende kennelyck allen Luyden, dat wy, by onsen goede lude van onsen rade, ghege-

(*i*) *Zie* Vaderl. Hist. III. *Deel*, *bl.* 237, 240, 246, 252.
(*k*) *Zie* Mieris Charterb. II. *Deel*, *bl.* 670.

geven hebben ende gheven onser poorte van Amstelredamme, voor ons ende voor onsen nakomelinghen, alsulck reght ende alsulcke vryhede, eeuwelyck te dueren, als hier na beschreven staat.

1. In den eersten so sullen die palen van hare vryheyt wesen, op die Oostzyde van der poorten, aen Jans Witten hofstede, op de noordzyde, aen het groote Gods huys lant; op de westzyde aen den uytere egge van der laen die leget in Isbrandts landt van der Zydwynde; op die Zuydzyde in die nesse tegens der lane over, also alst metter graft begreuen is, ende in die Haven ten halven stroom toe in 't ye, ende voorts streckende in 't ye, langhes den dycke oostwaerts, vyftigh roeden buiten de Wintmolen, die haer Willem van Outshoorne van onsen wegen maken dede.

2. Voorts soo sullen sy tollen vry varen met alle hare goeden voor by alle onsen tollen in onsen landen, beyde te water ende te lande, ende niemant en sal tollen vry varen, eer hy jaer ende dagh poorter gheweest is, ende in der poorten gewoont heeft: ende der poorte brieve, daer die poorters mede varen voor by onser tollen, die sullen sy alle jaren vernieuwen, 't en ware sy buytens lants al soo langhe gheweest hadden, dat sy ze binnen den jare niet vernieuwen en moghten; ende tot elcker tollen aen te varen daer sy voor (*) liden zellen, ende oorlof te nemen; ende waert sake, dat eenigh poorter, by avontuere, sonder brief ter tolle quame met zyns selfs goede, zoe zoude hy weder achterwaert varen ende halen zyn betoogh, ende daer mede soude hy quyt wesen; ende waer oock dat sake dat eenigh poorter hem misgrepe of misdede voor onser tollen, dat soude komen op hem selve; ende die gemeene poorte en souder niet by verliesen, noch aen rechte, noch aen vryheden, noch aen tollen.

(*) *voorbygaan.*

3. Voorts

3. Voorts soo wie dat eenen man doodt slaet, ende daer mede begrepen wort, die sal zyn lyf verliesen, wordt hy verwyst als recht is, ende ons ghelden 20 pont hollandts van zynen goede. Ontruymt hy, ende wort hy ballinck ghemaeckt, als recht is; soo sullen wy hebben van zynen goede 20 pont hollandts, ende die Schout sal voorts rechten by den Schepenen, als recht is. voorts willen die maghe klagen metten dooden, soo sullen vier mannen uyt der maegschap zweren, die den Schepenen dunc-ken goede knapen zyn, dat sy ghene onschuldigen man beklagen en sullen. Ende worde een ellendigh man doot gheslagen, daer soude die balljeu, of dien hy 't beval van onsen weghen mede klagen, ende die Schepenen daer af wysen dat recht is.

4. Voort waer dat saecke dat een mensch den anderen lemde, dat waer om vyf pont hollandts, of op zyn handt, het en waer of hy hem leemde te vollen, als van eenen ooge uyt of voet of hant al af, die waers op tien pont hollandts.

5. Voorts soo wie vrede brake, die waers op lyf ende goet.

6. Voorts so wie een huys aenstormt, by dage, die waers op vyf pont hollants, ende by nachte op thien pont hollants.

7. Voorts soo wie knyf of swaert toghe in arren moede, die waers op een pont hollants; of die vochte met staven of met verbodene wapenen, die waers op een pondt hollandts; ofte die metter vuyst sloege, die waers op thien schellingen hollants. Voorts soo wie eene Coorwonde den ander dade, die waers op drie pont hollandts: ende van allen vervochte boeten, so sullen wy hebben die twee deel, ende die poorte ende die Schepenen metten Schoute dat derden deel, ende van dien derdendeele half de poorte ende half den Schoute ende den Schepene, even gelyck te deelen, sonder van doot-

slaghe, vredebrake ende diergelycke, dat sal alleene aen ons komen.

8. Voort so waer een vechtelyck is, ende die Schout met twee Schepenen vrede eysschet, of twee Schepenen, daer die Schout niet by en is, so wie die des weygherde, die waers op vyf pont hollants, tot elcker tyt dat men hem eysschede, tot dryen tyden; ende so sal dat gherecht helpen den genen dies vreden begheert.

9. Ende, soo wie an der Schepene eedt spreeckt, die waers teghen elcken Schepene op twee pont hollants, ende ons alsoo veel als hem allen.

10. Wat vonnissen den Schepenen wert ghevraeght, ende zy zyns niet wys, soo sullen zyt soecken te Haerlem, ofte daer zys beste wys mogen worden, binnen onsen lande; ende dan sal 't voortgaen; maer en gheen vonnisse langer te dragen dan drie veerthien naghten.

11. Wat Willekore dat die Schout metten Schepenen maeckt, dien moghen sy houden een jaer, alsoo verre als hen goetdunkt behouden ons ons rechts, ende ten eynde van den jaere te vernieuwen.

12. Ende wat poorter dat die Schoute ende die Schepenen ontfaen, die goedt knaep is, ende onberust daer en sullen wy niet weder seggen.

13. Ende soo waer dat der poorter goet gheleghen is, dat en sal nerghens ongelt gelden dan binnen Amstelredamme, anders dan onse jaerschot, bockinghe [*lees* bottinghe], zwynbede, wederbede ende diergelycken dyck, dam, wegh, weteringhe ende sluysgelt.

14. Ende soo wat poorter sy ontfaen, die heeft ses weken hem te bereyden, ende dan binnen te komen metter woone.

15. Ende die binnen der poorte woonachtigh zyn, soo moch elck poorter buyten wesen zynen lenten te doen ses weken, ende in

den

den ooſt zynen bouwen te doen ſes weken.

16. Voort wat poorter dat uyt der poorte vaert, buyten ons of buyten den Schepenen en buyten den rade, rooven ende bornen, of luyden te vaen, die is op thien pont Hollants, ende zyns poortrechts quyt: ende deſe boete ſal gaen als die ander, daer wy die twee deelen af hebben ende die poort, Schepenen ende Schout dat derden deel.

17. Waer dat zaeke dat een poorter buyten der vryhede in noode quame, of buyten belegen worde, ſoo ſal die ghemeyne poorte dien man ontſetten, ende uyt zynen noot helpen, iſt dat ſaecke dat zy willen, by den gemeenen rade des Schouten ende der Schepenen, daer 't tegens ons niet en gaet: ende van dien uitvaren ſullen zy teghens ons niet misdoen maer ſloeghen zy yemant doodt of lam of wonde, of deden zy overdaet, dat ſouden zy beteren ons ende den genen daer zy op misdeden, nae den rechte van den lande.

18. Voort wat gheſchiede binnen der vryheden van Amſtelredamme, dat ſal berechten onſen Schout met den Schepenen van binnen, daer 't tegen onſen heerlyckheyt niet en draget.

19. Voort daer die rechter of Schepenen yemant vermaent onſen recht te ſtercken, die des weygerde, die is op een pont hollandts.

20. Voort ſullen zy ons dienen tot onſer wille, naer hare machte.

21. Voort dat men gheenen poorter van Amſtelredam noch zyn goet beſetten en mach van ſchade of van ſchoude onverwillecoeurt, benoorden der maſe, in al onſen lande, uytghenomen onſen vrye Steden.

22. Voort ſoo en ſal men geenen poorter campen moghen binnen onſen lande, hy ne wil hem ſelven daer in verwilcoren.

23. Ende alle ſtucken voorſz. ſonder argeliſt, ende behouden ons onſer heerlyckheden.

24. Mer zy sullen behouden die Schole, dat Schryfambocht ende die Costerye binnen hare vryhede, te geven den genen die 's hen genoeght.

25. Ende want wy alle dese puncten voorsz: vast ende ghestade willen houden, voor ons ende voor onse naekomelinghen, hen ende alle hare nakomelinghen, duerende tot eeuwelycken jaren; hier omme soo hebben wy desen brief bezeghelt met onsen grooten Zegele. Gegeven in den Hage, op den negenden dagh in Decembri, in 't jaer ons heeren duysent drie hondert twee ende veertigh.

(geteykent)

Per Dominum Comitem præsentibus dominis de Mourmont. Th. de Brederode. W. d'Outshoorn. Th. Mulnaer. P. de Haye mag. N. Stuye & G. Alewin. P: R: V: Lee. Dominus C. H. de Matthenisse.

Ophelderende aanmerkingen over

Wy hebben deeze Handvest hier wel volkomenlyk willen invoegen, naar een afschrift van 't oorspronkgkelyke, welk in de *Oude Kerke*, *Laade* IV. bewaard wordt, niet slegts om dat zy nog nooit met de ondertekeningen in 't licht gegeven is; maar voornaamlyk om, over dit oude stuk, te bekwaamer, eenige ophelderende aanmerkingen, geschikt naar de punten, waarin wy het zelve verdeeld hebben, te konnen maaken.

Stads Regtsgebied,

1. Over de bepaaling van de uitgestrektheid der Stads Vryheid, hebben wy, in 't *eerste* Boek van 't *eerste* Deel (*l*), onze gedagten reeds geopend, waartoe wy den Leezer wyzen.

2. Het

(*l*) *Bladz.* 32 *enz.*

2. Het *tweede* punt herstelt de Amsterdammers volkomenlyk in de tolvryheid door 's Graaven Landen, welke hun, door Floris den V., toegestaan, en in 't jaar 1304 benomen geweest wat. De *Markten*, welken zy toen ook kwyt raakten, hebben zy, waarschynlyk, ten deezen tyde, zo niet al eerder, wederom gekreegen. Immers, men vindt, in de oudste *Keurboeken* der Stad, bewyzen, dat 'er, reeds in de vyftiende eeuwe, weekmarkten gehouden werden, waarop vrygegeleide plagt verleend te worden (*m*).

Tolvryheid,

Markten,

3. In 't *derde* punt, wordt verklaard, dat een doodslag, *daar mede* de daader *begrepen*, of waarop hy gevat wordt, met den hals, en met twintig pond Hollandsch, ten behoeve des Graaven, geboet zal worden. De reden, waarom, boven de doodstraf, nog eene geldboete gevorderd werdt, schynt deeze geweest te zyn. In de oudste tyden, plagt de doodslag, in deeze Landen, niet met den hals, maar met een zeker getal van vee of van wapenen (*n*), en naderhand met eene zekere somme gelds geboet te worden. De Friesche en andere Wetten, voor en na den tyd van Karel den Grooten gegeven (*o*), stellen zulks buiten twyfel. Deeze gewoonte is, eeuwen lang, hier te lande gevolgd. In de oudste Handvest van Haarlem van den jaare 1245, wordt op voorbedagte moord wel doodstraf gesteld; doch en-

Straffe des Doodslags,

(*m*) Keurb. B. *f.* 13 *verso*, 16 *verso*, 89.
(*n*) Tacit. de Morib. German. *Cap.* XII.
(*o*) Leg. Frisior. *Tit.* I. II. XX. Salior. *Tit.* XLIII. Ripuarior. *Tit.* VII. X. Anglor. *Tit.* I. Saxon. *Tit.* II.

enkele doodslag werdt met twee en dertig, en als hy in des nedergeslaagen huis geschied was, met vier en zestig ponden geboet (*p*). De geduurige oorlogen, waarin deeze Landen werden ingewikkeld, veroorzaakten, ondertusschen, naar 't schynt, zo veel woestheid en tweedragt onder de byzondere personen, dat men, om de menigvuldige doodslagen, die hieruit ontstonden, te voorkomen, kort na deezen tyd, geraaden vondt, den doodslag met halsstraffe te doen boeten. Het oudste blyk, my daarvan voorgekomen, vindt men in eene Handvest van 's Graavenzande van 't jaar 1246, waarin men leest, *die den anderen doot sal men onthoofden*. Doch 't is twyfelagtig, of zulks niet zie op doodslag met verbooden geweer, waarvan te vooren gesproken was; naardien, terstond daarna, verklaard wordt, dat men een doodgeslaagen Poorter zonder doodelyk geweer, met twee en dertig pond, zal beteren (*q*). Maar eene Handvest van Dordrecht van den jaare 1252 spreekt klaarer, stellende, duidelyk, halsstraf op doodslag. *Quicumque*, staat 'er, *homicidium fecerit illi poena capitis inferetur*, dat is, volgens eene oude vertaaling, *Soe wie een doodslach dede, die sal men 't hoofd of slaen* (*r*). Van dien tyd af, begon men, hier te Lande, den doodslag met de dood te straffen, eerst, zo 't schynt, in 't Zuiderkwartier, en vervolgens

(*p*) Privil. van Haarl. *bl.* 12, 13.
(*q*) *Zie* Mieris Charterb. I. *Deel*, *bl.* 236.
(*r*) Balen Dordrecht *bl.* 420. Mieris Charterb. I. *Deel*, *bl.* 263, 264.

gens ook in Westfriesland en 't Noorderkwartier, daar men langst aan de oude gewoonten plagt te kleeven. Immers, in eene Handvest van Enkhuizen van den jaare 1299, en zelfs in eene andere van den jaare 1346, staat nog geldboete op doodslag (*s*); hoewel dezelve, in laater' tyd, aldaar met den hals en zestig ponden geboet werdt (*t*). 't Was dan niet vreemd, dat Graaf Willem de IV. ook oordeelde, dat een doodslaager in Amsterdam den hals verbeuren moest. Maar alzo de Graaven niet gaarne de geldboeten misten, welken zy, voorheen, van enkele doodslaagers plagten te trekken, vonden zy goed, behalve 't lyf, eene zekere somme te vorderen, die meerder of minder was, naar gelang van 't vermogen der Steden, of veelligt naar gelang van de grootte der geldboete, die daar, van ouds, op den doodslag plagt te staan. In Amsterdam, verbeurde de doodslaager, behalve zyn lyf, maar twintig pond uit zyne goederen, ingevolge van deeze Handvest. De *maagen* des dooden, hem willende beschuldigen, moesten *vier* in getal, en allen voor *goede knapen*, dat is, voor eerlyke luiden, bekend zyn, en vooraf *zweeren*, dat zy geenen *onschuldigen* zouden aanklaagen. Doch zo de doode een *ellendig man* ware, dat is, iemant die arm en zonder maagen was, die zig zyns aantrokken, klaagde de *Baljuw*, of iemant van zynentwege, uit 's Graaven naam, den dood-

(*s*) Handv. van Enkh. *bl.* 1, 3.
(*t*) Handv. van Enkh. *bl.* 42.

doodslaager aan, en de Schepenen spraken 'er regt over. De Baljuw schynt dezelfde te zyn, die te vooren *Schout* genoemd was, ten ware men hier om den Baljuw van Amstelland denken moest, die, omtrent deezen tyd, zelfs wel eens gemagtigd werdt, om den Schout van Amsterdam aan te stellen (*u*).

Straffe der kwetsing, 4. Het *vierde* punt handelt van zwaare kwetsing of verminking, oudtyds *Leemte* genaamd, die, als zy een gedeelte van een Lid betrof, met vyf, en betrof zy een geheel Lid, een *oog*, *voet* of *hand*, met tien pond geboet werdt. Doch die de boete niet voldoen kon, moest zyne *hand* missen. Al dit kwam met de oude Friesche en andere Wetten (*v*), en met de Handvesten van andere Steden (*w*) overeen.

Vredebraak, 5. 't Breeken van *Vrede*, welk, in 't *vyfde* punt, op straffe van *lyf* en *goed*, verbooden wordt, zal ligtelyk begreepen worden, als men weet, waarin het maaken of *leggen* van Vrede bestondt, waarvan, hierna, in 't *agtste* punt, wordt gesproken. De oude Keuren leeren ons, dat, wanneer twee persoonen geschil samen hadden, en zulks tot kennisse van 't geregt gekomen was, den verschillenden, door den Schout of Regter, eene *vrede gebooden*, dat is, belast werdt, elkanderen, terwyl hun geding onafgedaan hing,

(*u*) *Zie een'* Brief *van* 1327. *by* MIERIS II. *Deel*, *bl.* 425.

(*v*) Leg. Frision. *Tit.* XXII. Ripuar. *Tit.* V. Saxon. *Tit.* I.

(*w*) Privileg. van Haarl. *bl.* 11. MIERIS Charterb. I. *Deel*, *bl.* 233, 237.

hing, noch met woorden, noch met daaden, te beledigen. Die de vrede niet aannam, verbeurde zekere somme, ten behoeve des Graaven. Doch gemeenlyk werdt zy, van beide de zyden, aangenomen. 't Gebod om vrede te houden werdt, tot drie dagen toe, en daarna, voor jaar en dag, vernieuwd (*x*). Doch zo, ondertusschen, een van beide de vrede brak, werdt hy aan lyf en goed strafbaar.

6. 't *Aanstormen* van iemants huis, welk in 't *zesde* punt verbooden wordt, was, in deeze onbeschaafde eeuwe, ook niet ongemeen; en werdt hooger genomen, wanneer het by nagt, dan wanneer het by dage gedaan werdt, om dat 'er, by nagt, minder gelegenheid was om hulp te bekomen. Huis aanstormen.

7. Het trekken van een *zwaard* of *knyf*, dat is, een puntmes of opsteeker (*y*), wanneer het in *arren*, of haastigen *moede* geschiedde, en het vegten met *staaven* of halve pieken, en ander verbooden geweer; ja het geeven van een' vuistslag, welk laatste ook reeds, in de oude Friesche Wetten, verbooden was (*z*), werdt, volgens het *zevende* punt, ook met geld geboet. Doch wanneer hierdoor eene wonde veroorzaakt werdt, die minder was dan *Leemte* en egter by de oude *Keuren* bekend stondt, waarom zy *Coorwonde* of *Keurwonde* werdt genaamd, werdt de daader in drie pond Hollandsch Vegten. Keurwonde.

(*x*) *Zie* Erfgraafl. Bedien. *bl.* 271. Privileg. van Haarl. *bl.* 11.
(*y*) Du Cange *Voce* Canipulus.
(*z*) Leg. Frision. *Tit.* XXII. *Leg.* 18.

landsch gebreukt. In den aangehaalden XXII Titel der oude Friesche Wetten, vindt men eene byzondere optelling deezer Keurwonden. In de Graaflyke Handvesten, worden zy niet zo naauwkeuriglyk onderscheiden. En in die van Amsterdam, was zulks te minder noodig, om dat alle *Keurwonden*, met eene en dezelfde boete, werden afgemaakt. Wyders, ziet men, uit dit *zevende* punt, dat de Graaf de boeten der zwaarste misdaaden voor zig alleen behieldt: van de vegtboeten kreeg hy zelfs twee derde deelen: het overige derde kwam, voor de helft, aan de Stad, en de andere helft werdt tusschen den Schout en de Schepenen gelykelyk gedeeld: doch hierin is, naderhand, om gewigtige redenen, verandering gekomen.

Vrede eisschen,

8. In het *agtste* punt, handelende van *vrede* te *eischen*, wanneer 'er een *vegtelyck*, gevegt of twist voorviel, wordt bevestigd, 't gene wy, over *'t gebieden van eene Vrede*, tot verklaaringe van het *vyfde* punt, hebben aangemerkt.

Aan der Schepenen eed spreeken,

9. *An der Schepenen eed* te *spreeken*, 't gene, in het *negende* punt, veroordeeld wordt, schynt het zelfde te zyn, als 't gene, in sommige andere Handvesten, genoemd wordt *eens schepens oirdeel te niet* of vrugteloos *maken* (*a*): 't welk geschieden kon, door 'er zig tegen te kanten, of het niet naar te komen: en dit werdt zo hoog genomen, als of men *an* of tegen *der Schepenen eed*, in gevolge van welken, zy moesten geagt worden ge-

(*a*) Privileg. van Haarl. *bl.* 16.

gevonnist te hebben, *gesproken*, en hen voor *meineedig* verklaard hadt.

10. In het *tiende* punt, worden *Schepenen*, zo zy vonnissen moesten, over zaaken, waarin zy geene genoegzaame doorzigt hadden, geweezen naar *Haarlem*, of eenige andere Stad, daar, omtrent het stuk in geschil, meerder klaarheid te bekomen was. En hiervoor was, ten deezen tyde, gewigtige reden. Amsterdam was eene opkomende Koopstad. Ongetwyfeld, vielen 'er, van tyd tot tyd, geschillen voor over 't stuk van den Koophandel, die, naar 't gene, hier te Lande, onder Koopluiden, gebruikelyk was, beregt moesten worden. En waar toch kon men deeze kennis beter bekomen, dan by de Regters van ouder nabuurige Koopsteden, in eenen tyd vooral, waarin nog niet gebruikelyk was, dat Schepenen der Steden met Regtsgeleerden raadpleegden? Schepenen van Amsterdam werden dan, in zulke en diergelyke gevallen, met reden, geweezen naar Haarlem; even als Schepenen van Delft, reeds in 't jaar 1259, in gelyke gevallen, naar 's Hertogenbosch; Schepenen van Gouda, in 't jaar 1272, naar Leiden, en Schepenen van Schoonhoven, in 't jaar 1322, naar Dordrecht gewezen waren (*b*). Wyders, wordt, in dit punt, ook het doen van kort regt aangepreezen. De langwyligheid in de Regtspleegingen is, eerst onder de Regeering van 't Huis van Bour-

't Wyzen van Schepenen naar Haarlem, om vonnissen te haalen,

(*b*) *Vide* BOXHORN. Theatr. Urb. Holl. *p.* 270. MIERIS Charterb. I. *Deel*, *bl.* 335, 362, 363. II. *Deel*, *bl.* 285.

Bourgondie, hier te Lande, ingevoerd geworden.

de duurzaamheid der Keuren, 11. In het *elfde* punt, wordt bepaald, dat der Stede Keuren niet langer dan een jaar van kragt zouden blyven: en dit regt duurt nog, tot op den tegenwoordigen dag. Met het afgaan der jaarlyksche Wethouderschap, worden alle Keuren aangemerkt als vernietigd, zo lang zy niet, door de aankomende Wethouderschap, vernieuwd zyn; 't welk, ook in gevolge van dit zelfde punt, zonder uitstel, geschiedt. Wyders, worden Schout en Schepenen hier alleen gemagtigd om Keuren te maaken, alzo de Stad, ten deezen tyde, nog geene Burgemeesters hadt. Doch eenige jaaren laater, *willekeurden* Schout en Schepenen, dat *die Raden van der Stede*, zo werden toen de Burgemeesters genoemd, *met hen willekeuren* mogten (*c*): en van dien tyd af, zyn de Keuren meest altoos gemaakt by *myne Heeren van den Geregte*, zynde *Schout*, *Burgemeesteren en Schepenen.*

't Aanneemen van Poorteren, 12. Volgens het *twaalfde* punt, namen Schout en Schepenen, *Poorters* of Burgers aan. Doch by eene Handvest van Hertog Willem van den jaare 1411, werdt zulks aan Burgemeesteren en een of twee Schepepenen gesteld (*d*): en in laater' tyd, is het aan Burgemeesteren alleen overgelaaten. Wyders, vordert dit punt, dat iemant, die Poorter begeert te worden, zy *goedt Knaep*, of

(*c*) Keurb. A. *f.* 1. Handv. *bl.* 103 [197.]
(*d*) Handv. *bl.* 111 [16.]

of een eerlyk persoon, *ende onberuft*, of onbesproken.

de belasting van Poorters goedewaren,

13. Over de Graaflyke en andere regten, die de Amsterdammers, volgens het *dertiende* punt, van hunne goederen, even veel waar hier te Lande gelegen, schuldig waren, hebben wy hier voor (*e*) reeds genoeg gezeid. Dat hier wyders verklaard wordt dat de Amsterdammers nergens *gelden*, dat is, eenige schatting van hunne goederen geeven zouden, dan te Amsterdam, heeft niet konnen worden naargekomen. De Graaven en naderhand 's Lands Staaten hebben verscheiden lasten ingevoerd, die ook buiten Amsterdam geheeven werden, en waaraan de goederen der Amsterdammeren, buiten de Stad leggende, onderhevig gemaakt zyn. Zelfs hebben de Steden Excynzen opgesteld, die ook van de goederen, door inwooners van andere Steden derwaards gevoerd, hebben moeten betaald worden. En als men zyne eigene ingezetenen niet minder belastte dan zyne nabuuren, heeft men 'er, om dat het over en weder geschiedde, ook over en weder in berust.

den Tyd, binnen welken de Poorters zig in de Stad moesten komen nederzetten,

14. Uit het *veertiende* punt, welk den buitenluiden, die te Amsterdam Poorters werden, zes weeken tyd geeft, om zig ter inwooninge gereed te maaken, is af te neemen, dat zig, ten deezen tyde, vreemden hier ter Stede begonden neder te zetten, welken men zulks, onder anderen door dit punt, gemakkelyk wilde maaken; hun eenen

(*e*) *Blads.* 92.

nen bekwaamen tyd toeſtaande, om zig te bereiden. Deeze tyd werdt nogtans niet te lang genomen, op dat de opkomende Stad het voordeel van de inwooning haarer Poorteren niet lang miſſen zou.

den Tyd, aan de Poorters, tot het voortzetten van den Landbouw, toegeſtaan;

15. Het *vyftiende* punt, welk den Poorteren verlof geeft, om zes weeken in de Lente, en zes weeken in den Herfſt, tot het waarneemen van hunnen akkerarbeid, uit de Stad te zyn, bewyſt niet alleen, dat de Amſterdammers zig, ten deezen tyde, nog met den landbouw bezig hielden; maar toont ook, hoe zeer men 'er op geſteld ware, om de Poorters, zo veel mogelyk, in de Stad te houden.

'tRooven op eigen gezag,

16. Het *zeſtiende* punt levert een nieuw bewys uit van de woeſtheid deezer tyden; waarin de Poorters, door geldboeten en 't verlies van hun Poorterregt, wederhouden moeſten worden van op eigen gezag te gaan rooven, branden en vangen. Doch men ziet 'er ook uit, dat Schepenen en Raaden regt hadden, om hunne Poorters tegen der Stede vyanden te doen uittrekken: 't welk ons ook reeds, uit eene Keur van den jaare 1394, gebleeken is (*f*).

't helpen van Medepoorters buiten der Stede.

17. Volgens het *zeventiende* punt, ſchynt het den Poorteren vry te ſtaan, hunnen medepoorter, die zig, buiten de Stede, in nood bevindt, op eigen gezag, by te ſpringen. Doch zy behoorden 't, als 't hun gevergd werdt, ook te doen *by den gemeenen Rade des Schouten ende der Schepenen*, zo de per-

(*f*) *Zie* hier voor, *bl.* 100.

persoon, dien zy hielpen, niet om eenige misdaad jegens den Graave, in ongelegenheid gekomen was, 't welk ik meen den zin te zyn van de woorden *daer 't tegens ons niet en gaet*. En op zulk een' togt, verbeurden de Poorters niet, ten ware zy *overdaet* deeden, dat is, onschuldigen beledigden.

18. Het *agttiende* punt vervat een der merkwaardigste voorregten van Amsterdam, zo wel als van de Steden van Holland in 't gemeen. Volgens het zelve, moet *al wat* binnen der Stede vryheid voorvalt, door Schout en Schepenen, *van binnen*, dat is, in de Stad, beregt worden. Geenerlei zaaken worden hiervan uitgezonderd, dan zulken, die *tegen* 's Graaven *heerlyckheyt dragen* of stryden: en welke deeze zaaken waren, blykt klaarlyk uit eene Handvest van Hertog Albrecht van den jaare 1387, aan Amsterdam, met Amstelland en Gooiland in 't gemeen, gegeven. De Ruwaard zondert, in deeze Handvest, alle de gevallen uit, waarover hy zelf *met* zyne *heerlykheyde* regten wil, te weeten, *moort*, *moortbrant* of brandstigtinge met gevaar van moord (g), *vrouwen verkraft*, *raeroof*, dat is, Kerk-, of liever grafroof (h), *ende die hem teghens* 's Graaven *lyf set met ghewapenderhandt*, *ende die misdede binnen den Raesloet* of Ringsloot *van* zynen *reygherbroeck ter ouder Amstel*, *ende an* zyne *Konynen in Goylandt*, *ende anders niet* (i). Men ziet hieruit, dat de geval-

'tBeregten voor Schepenen van alles wat binnen de Vryheid voorvalt,

(g) *Vid.* S. Siccama *ad* Leg. Frision. *Tit.* VII. *p.* 96.
(h) Idem *p.* 145.
(i) Handv. *bl.* 73. [9]

vallen, waarover de Graaf de regtspraak aan zig zelven behieldt, alleenlyk waren 1. zekere zwaare misdaaden, 2. de hoogste misdaad van gekwetste Hoogheid, het gewapend aantasten van 's Graaven persoon, en 3. het benadeelen van 's Graaven Jagthuis in Reigerbroek, onder Ouder-Amstel of Ouderkerk, en van zyne Konynenjagt in Gooiland. Alle burgerlyke regtszaaken niet slegts; maar ook alle gemeene misdaaden, als, manslag, kwetsing, hoon, dievery, gemeene roof en diergelyken werden, door de Geregten van de Plaatsen, daarze voorvielen, en gevolgelyk, zo ze in Amsterdam begaan werden, door Schout en Schepenen aldaar, beregt. De Stad is altoos zeer zorgvuldig geweest, om haare ingezetenen by dit voorregt te handhaaven; gelyk wy, in 't vervolg deezer geschiedenisse, meer dan eens, zullen komen opmerken.

's Graaven regt te sterken.

19. By het *negentiende* punt, wordt elk verpligt, ter vermaaninge van den Regter, 's Graaven *recht te stercken*, 't zy zulks geschiedde door het geeven van getuigenis der waarheid, of door Schepenen by te staan, in het onderzoeken van, of oordeelen over het gene regt was. Want dat dit laatste ook, ten deezen tyde, plagt gevorderd te worden, is, uit deeze woorden van het oudste Privilegie van Haarlem, af te neemen: *Totten rade der scepene sal nyemant gaen, hi en si van hem geroepen* (*k*).

20. Het

(*k*) Privil. van Haarl. *bl.* 16.

20. Het *twintigste* punt vordert, dat de Amsterdammers den Graave in den kryg *dienen tot* zyner *wille;* doch ook *naar* hare *macht.* En wy zullen hierna gelegenheid hebben om te doen zien, dat zy zelven oordeelden of hun eenige krygsdienst, boven hunne magt, werdt afgevergd. den Graave in den kryg te dienen,

21. Het voorregt, welk den Amsterdammeren, in het *eenentwintigste* punt, gegeven wordt, bewyst dat de Graaf hunnen opkomenden Koophandel wilde begunstigen. Hy vordert, dat hunne goederen, nergens in zyn Land *benoorden der Mase*, om *schade*, van hun voorheen geleeden, of om *schoude*, dat is, schuld, die niet *verwillekeurd* is, of, om welke te voldoen, men zig niet, by Schepenenkennisse of anderszins, geregtelyk verbonden heeft, zullen *beset*, of, gelyk men 't, sedert, met een onduitsch woord, genoemd heeft, *gearresteerd* worden, *uytghenomen*, zegt de Graaf, *in onsen vrye Steden.* Hy bepaalt, *voor eerst*, het voorregt, hier verleend, *benoorden de Maaze*, om Amsterdam niet te zeer te begunstigen ten nadeele van de Koopsteden bezuiden de Maaze, met naame Dordrecht in Holland, en Middelburg en Zierikzee in Zeeland. Hy voegt hierby, *ten tweeden*, nog eene bepaaling, volgens welke hy de *vrye Steden*, benoorden de Maaze zelfs, uitzondert van de Plaatsen, waar men de goederen der Amsterdammeren niet bezetten mogt. Doór *vrye Steden*, zou hy zulken konnen verstaan, die onder geenen byzonderen Heer stonden, en de Poorters niet *arrestabel* benoorden de Maaze, uitgenomen in de vrye Steden,

welken, ten deezen tyde, naar 't schynt, in 't Zuiderkwartier, benoorden de Maaze, alleenlyk Haarlem, Delft en Leiden waren. Want Gouda, Gorinchem, Schiedam en Schoonhoven, om van geene kleinere Steden te spreeken, stonden, ten deezen tyde, allen nog onder byzondere Heeren. De Steden van 't Noorderkwartier, zo ver zy geenen byzonderen Heer hadden, werden, ten deele, aangemerkt, als door 's Graaven voorzaaten overheerd, ten deele als aan hun, door de voorige Heeren, afgestaan, waarom hyze niet gevoeglyk *vrye Steden* scheen te konnen noemen; schoon zy, naderhand, altoos, voor vry erkend zyn. De drie Steden, Haarlem, Delft en Leiden, die ouder waren dan Amsterdam, en die, te vooren, de goederen der Amsterdammeren hadden mogen bezetten, zouden dan, in deeze Handvest, gelaaten zyn by haar regt: 't welk ook aan de Graaflyke Steden van 't Noorderkwartier zou toegekend geweest zyn. Hertog Albrecht, in 't jaar 1401, de Poorters van Amsterdam bevestigende in de Vryheid, om nergens benoorden de Maaze *van eenighen breucken* te mogen bezet en bekommerd worden, dan binnen de Stad zelve *te berechten*; voegt 'er, insgelyks, by; *maer breuckte eenighe Poorter van Amstelredamme erghent anders binnen onsen vryen Steden, dien soude men, in dier Stede, van dier breucke moghen besetten ende becommeren* (*l*): 't welk men, in gelyken zin, zou konnen opvatten. Nog,

(*l*) Handv. *bl.* 134. [14]

Nogtans, is 't my waarschynlyker, dat men de woorden *vrye Steden* ruimer behoort te neemen. Men kan 'er, gevoeglyk, alle *bemuurde* Graaflyke Steden door verstaan, welken, door de bemuuring, in zig zelven, tegen aanstoot van buiten, *gevryd* werden. In deezen zin, is het woord *vrye*, door de Regeering deezer Stad zelve, opgevat, in 't jaar 1570, toen zy, op dit Privilegie ziende, zig dus uitdrukte: *Item heeft de Stede van Aemstelredamme priuilegie, ende es daer aff in gebruyck, dat men gheenen poorter der zeluer Stede noch zynen goeden mach arresteeren, in eenigen Dorpen, gelegen benoorden der Maese, vuytgeseyt in* besloten Steden (*m*).

22. Onder de zogenaamde *Judicia Dei*, of *Goddelyke Regtspraaken*, waren, gelyk wy, reeds by eene andere gelegenheid, getoond hebben (*n*), hier te Lande, de *Kampvegten* in een overoud gebruik geweest. Zy hadden, inzonderheid, plaats, wanneer een beschuldigde zyne onschuld niet anders wist te bewyzen. In zulk een geval, daagde hy zynen beschuldiger tot eenen *Kamp* of tweegevegt uit. 't Gebeurde ook, dat de beschuldiger, om zyne beschuldiging te bewyzen, den beschuldigde te kamp daagde. De overwinnaar werdt voor onschuldig gehouden. Doch men was niet verpligt, in persoon te kampen. 't Stondt vry, eenen kampvegter te huuren (*o*). 't Kampen geschied-

de Poorters niet te Kamp te daagen,

(*m*) Resol. Vroedsch. *N.* 2. 9 *Jan.* 1570. *f.* 135. *Zie ook* Handv. *bl.* 447.

(*n*) Vaderl. Hist. III. *Deel*, *bl.* 118 *env.*

(*o*) Leg. Frision. *Tit.* XI. *Leg.* 4. *Tit.* XIV, *Leg.* 4, 5, 6, 7.

ſchiedde ten overſtaan van den Graave, of van 's Graaven Gemagtigden. De Graaf zelf hadt zynen *Meeſter ſchermer* om *kempen te leeren*, en om, by gelegenheid, *enen camp* voor hem te *vechten* (*p*). En te Leiden was eene vermaarde *Crytboeve*, die Willem de III., in 't jaar 1322, onder geene andere voorwaarden, aan *Gerard Alewynszoon*, zynen Knaap, verhuuren wilde, dan *dat mer campe in vechten* zou, *als men*, tot dien *tydt toe, gedaen* hadt (*q*). Het toeneemen der geſchillen onder 's Lands ingezetenen, door het toeneemen van den Koophandel veroorzaakt, ſchynt, ondertuſſchen, de Graaven, al in de dertiende eeuwe, bewoogen te hebben, om de Poorters der Koópſteden te ontſlaan van de verpligting, om hunne geſchillen, door middel van eenen Kamp, af te doen. De Poorters van Haarlem mogten, volgens eene Handveſt van 't jaar 1245 (*r*), en die van Delft, volgens eene Handveſt van 't jaar 1246 (*s*), door niemant *te campe geroepen* worden: 't welk egter, zo ſchynt te moeten verſtaan worden, dat zy zig wel mogten te kamp laaten uitdaagen, indien zy 't geraaden vonden. Immers, eene Handveſt, door Graave Willem den IV., in 't jaar 1340, aan die van Rotterdam gegeven, behelſt deeze uitdrukkelyke woorden, *voert en ſal men onſen poorters nergent campen binnen onſen landen, ten waere dat ſy 't ſelve ver-*

(*p*) *Zie* MIERIS Charterb. II. *Deel*, *bl.* 608.
(*q*) Id. ibid. *bl.* 29?.
(*r*) Privil. van Haarl. *bl.* 15.
(*s*) MIERIS Charterb. I. *Deel*, *bl.* 234.

verwillekoorde voor wetachtige luyde (*t*). En dit is 't ook juist, dat, by het *twee en twintigste* punt van de Handvest van Amsterdam, welke wy onderzoeken, vastgesteld wordt.

23. Wat de Graaf meene, met de woorden in het *drie en twintigste* punt, *behouden ons onsen heerlyckheden*, is, uit het gene wy over het *agttiende* punt hebben aangemerkt, genoegzaam af te neemen. 's Graaven heerlykheid,

24. In het *vier en twintigste* punt, wordt verklaard, dat de Stad de vrye begeeving behouden zou van *die Schole*, *dat Schryfambocht ende die Costerye*, die anders, alomme hier te Lande, ter begeevinge van de Graaven plagten te staan; schoon zy hun regt daartoe, op de meeste Plaatsen, van tyd tot tyd, aan de Steden afstonden. Van het *Schoolambagt* of ampt te Amsterdam hebben wy, in het *eerste* Boek van het *eerste* Deel, reeds gesproken (*u*). Het *Schryfambagt* was het *Secretarisschap* der Stede. De Secretary werdt hier, nog in de zestiende eeuwe, *der Stede Scryfkamer* genoemd (*v*). De *Kostery* of het Kostersampt der Oude Kerke, thans de eenige Kerspel-Kerk der Stede, is ongetwyfeld zeer voordeelig geweest: en het zal, met het toeneemen der Stad, van tyd tot tyd, voordeeliger geworden zyn; waarom het, voor de Stad, veel waardig was, dat haar de begeeving van dit Ampt werdt overgelaaten. Het bestondt, ten deezen tyde, in het 't School- Schryf- en Kosters-Ambagt,

(*t*) *Zie* Mieris Charterb. II. *Deel*, *bl.* 638.
(*u*) *Bladz.* 40.
(*v*) Groot Memor. *N.* I. *f.* 240.

het bewaaren der Kerkſieraaden en koſtelykheden, het openen en ſluiten der Kerke, het ontſteeken en uitbluſſchen der kaarſen, het verzellen van den Prieſter in 't waarneemen van eenige kerkelyke dienſten, en in veele andere dingen, die, by ſommigen, naauwkeuriger aangeweezen zyn (*w*). De Koſteryen waren, in 't algemeen, voordeeliger dan de Schoolaſteryen; waarom de Graaf de begeeving der eerſten op veele Plaatſen aan zig behieldt, terwyl hy van de begeeving der anderen, op de meeſte Plaatſen, afſtondt (*x*).

25. In het *vyf en twintigſte* punt, is alleen merkwaardig, dat alle de voorgaande punten verklaard worden eeuwiglyk te zullen duuren. De ondertekening geſchiedt *door den Heere Graaf*, *in de tegenwoordigheid der Heeren van Moermont*, *van Brederode*, *van Oudshoorn*, *Mulnaer* [Molenaar], *de Haye*, *Stuye*, *Alewyn*, *van Lee*, *en van Mathenesse*, die allen 's Graaven Raaden in den Haage, en ten deele Hollanders, ten deele ook Henegouwers ſchynen geweeſt zyn

Bewys dat de Stad het bovengemelde Privilegie gekogt heeft.

Ten deezen zelfden tyde, beval de Graaf nog, by twee byzondere Brieven, dat alle zyne Amptenaars in Holland, byzonderlyk in Rynland, het Land van Woerden, Delfland, Kennemerland, Friesland, dat is, Weſtfriesland, en in al het Land benoorden de Maaze, die van Amſterdam alomme tolvry

(*w*) *Vid.* MATTHÆUS de Fundat. & Fata Eccleſ. *p.* 164 & *ſeqq.*
(*x*) *Zie* Erfgraaf. Bedien. VIII. *Deel*, *bl.* 132, 133.

vry zouden laaten vaaren (y). Ook magtigde hy Schout, Schepenen en Raaden, om zes *goede Knapen* in den eed te neemen, en, met derzelver hulp, de penningen, die zy hem voor het verleenen der vryheid ſchuldig waren, over de ingezetenen der Stede te *ontſetten* of om te ſlaan (z); gelyk ongetwyfeld geſchied zal zyn. En heeft dus de Stad eene der oudſte Handveſten, welken zy bezit, niet uit loutere gunſt des Graaven, maar voor haar geld, en derhalve, buiten tegenſpraak, op eene wettige wyze, verkreegen.

Oorſprong van den twiſt met Deventer, over de Komertol.

't Was, voor de opkomende Koopſtad, van veel aanbelang, dat zy zig tolvryheid verkreeg, daar 't maar eenigszins mogelyk ware. Doch daar zulks niet geſchieden kon, was 't haar pligt en haar belang beide, zorg te draagen, dat men haar niet tegen reden met tollen bezwaarde. Zulks geſchiedde, naar men 't hier inzag, ten deezen tyde, door de Stad Deventer, alwaar de Amſterdammers thans vry wat handels dreeven. En naardemaal de twiſt, die hieruit ontſtondt, reeds tot hevige daadelykheden uitgeborſten was, en nog veele jaaren duurde, zal het der moeite wel waardig zyn, dat wy deszelfs oorſprong hier wat naauwkeuriger aanwyzen, dan tot nog toe, door de Beſchryvers van Amſterdam, geſchied is.

Oude ſtaat van dien tol.

Weſtwaards van de Stad Zwolle, aan den

(y) Handv. *bl.* 22, 126. [3].
(z) *Zie* Mieris Charterb. II. *Deel*, *bl.* 670.

den Yssel, lag al van ouds, en legt nog tegenwoordig eenè kleine buurt, *Kote* of *Kate*, dat is, in de landtaale, zo veel als *Hoeve*, genaamd; by welke, in laater' tyd, eene schans opgeworpen is, den *Koter-Schans* geheeten (*a*), en alwaar nog een veer is, het *Koter-* of *Kater-veer* genaamd. Hier werdt, al in de tiende eeuwe of eerder, een tol geheeven, naar de plaats, daar hy ontvangen werdt, *Koter-* of *Katertol* geheeten (1); dien Keizer Otto de I., in 't jaar 973, aan de Abtdye van Elten opdroeg (*b*). Keizer Otto de III. bevestigde deeze gifte, in 't jaar 996; want, schoon de tol, in den brief, hiervan verleend, *Hachdoll* genoemd wordt, twyfelt men niet, of zulks is aan eenen misslag der uitschryveren te wyten, naardien dezelve wordt beschreeven als „ een tol op „ de Visschery in Salland, en in den Yssel" [*Theolonen de piscatione in Pago* Salon & *in fluvio Isula*, *quod vulgari numero* Hachdoll *dicunt* (*c*)]; en Keizer Lotharius, in eenen brief van den jaare 1134, van dezelfde Gifte gewaagende, den tol klaarlyk den naam van *Coetertol* geeft (*d*). De Abtdis van Elten

(*a*) ALTING. Not. Germ. Infer. *P.* II. *p.* 38.
(*b*) Dipl. *Vide ap.* PONTANUM Hist. Gelriæ. *Libr.* V. *p.* 69 & *accuratius apud* DUMBAR Kerk. en Weer. Deventer, *bl.* 464. en *in 't* Landb. van Vrieslant. *MS. f.* 149.
(*c*) *Vide* PONTAN. *ubi supra p.* 72.
(*d*) *Vide* PONTAN. *ubi supra Libr.* VI. *p.* 102.

(1) Deeze afleiding van den naam van *Katertol* is veel natuurlyker, dan die van MATTHÆUS, volgens welke, *Katertol* een tol zyn zou, die betaald werdt van goederen, welken, met een takel of *Katrol*, uit de Schepen gearbeid werden. Vide *Analect.* Tom. III. p. 464. *Not.* †.

ten plagt deezen tol aan byzondere Persoonen, doorgaands Edelen, te verpagten; doch, in 't jaar 1241, gaf zy dien aan de Stad Deventer in erfpagt uit, voor twintig ponden, tien schellingen, Deventersche munt, 's jaars, ten behoeve van de Abtdye, en nog zeven schellingen, ten behoeve van de Abtdisse (*e*). Na honderd jaaren verloops, was de waarde van 't geld zo zeer veranderd, dat men overeenkwam, om de pagt *van der Tolle te Coten* te voldoen met twee en negentigste halve gouden overlandsche Keurvorsten-Rynsguldens: 't welk geduurd heeft tot omtrent het einde der zestiende eeuwe, wanneer de Erfpagt op drie honderd en twintig Karels guldens en vyf stuivers gesteld werdt; zo als dezelve, indien ik my niet bedriege, nog tegenwoordig betaald wordt (*f*).

Daadelykheden tusschen Deventer en Amsterdam.

Over 't betaalen van deezen *Koter-* of *Katertol* nu, was, omtrent den jaare 1330, geschil ontstaan tusschen de Steden Deventer en Amsterdam, 'welk *Reinoud*, Graaf van Gelder, wien *Jan van Diest*, Bisschop van Utrecht, in 't jaar 1336, een groot gedeelte van Overyssel, en onder anderen ook de Stad Deventer verpand hadt (*g*), vergeefs gezogt hadt by te leggen. Zo hoog was de twist geloopen, dat de wederzydsche ingezetenen handgemeen geraakt, en 'er, van de eene en de andere zyde, eenigen gesneuveld waren. De Regeering der twee Steden, voor erger bedugt, kwam, eer-

(*e*) *Zie* Dumbar *Deventer*, *bl.* 466.
(*f*) Dezelfde *bl.* 467.
(*g*) Dumbar *Deventer* *bl.* 495.

eerlang, overeen, dat men de geſchillen verblyven zou aan drie Steden, van elke zyde te benoemen; en dat men, ondertusſchen, elkanderen, voor zekeren tyd, eene volkomene *Vrede geeven* zou, of, gelyk men nu zou ſpreeken, een Beſtand toeſtaan, welk, van tyd tot tyd, verlengd werdt. *Willem de Cuſer*, Baljuw van Amſtelland en Waterland, zeide op S. Thomasdag, zynde den eenentwintigſten December des jaars 1336, die van Deventer, van wege de Stad Amſterdam, verlenging van vrede aan tot belooken Paaſchen naaſtkomende. Schout, Schepenen en Raad van Amſterdam verlengden die vrede, op S. Matthys avond, zynde den drie-entwintigſten February des jaars 1338, tot belooken Pinkſteren aanſtaande. De Steden, die tot zegsluiden verkooren waren, te weeten Haarlem, Leiden en Delft van de zyde van Amſterdam, en Kampen, Harderwyk en Amersfoort van de zyde van Deventer, deeden, niet voor den Herfſt des gemelden jaars, uitſpraak over 't gene men wederzyds geeven zou, om het geſtortte bloed te verzoenen; 't geſchil over den tol laatende aan den eed van twaalf Schepenen en twaalf Raaden van Deventer, onder verbeurte van duizend ponden Hollandſch, ten behoeve der zegsluiden. Doch Amſterdam was niet te vrede met deeze uitſpraak, en bragt, zo ſommigen verhaalen, te wege, dat den inwooneren van Deventer, die de Amſterdammers met hunnen Kotertol bezwaard hadden, in Holland ook meer tol werdt

Beſtand.

werdt afgevorderd dan naar gewoonte: 't welk Graaf Willem de IV., egter, in 't jaar 1339, verbieden deedt (*b*): daar tegen te wege brengende, dat de Amſterdammers, ook te Deventer en elders langs den Yſſel, op hunne oude tollen voeren; waarvan, in 't jaar 1342, brieven verleend werden. Doch alzo zulks, volgens de gemaakte overeenkomſt, ſlegts tot Kersdag des gemelden jaars, duuren moeſt, bleef het geſchil onafgedaan. Graaf Willem verlengde, midlerwyl, zelf de Vrede of het Beſtand tus- 1343.
ſchen de twee Steden, eens in 't jaar 1343, en eens in 't jaar 1345, wanneer de ver- 1345.
lenging tot Allerheiligendag, zynde den eerſten November des gemelden jaars, werdt uitgerekt (*i*). Doch de Graaf beleefde deezen tyd niet. Hy ſneuvelde, den zesentwintigſten of zevenentwintigſten September te vooren, op eenen togt tegen de Friezen, op welken hy, naar alle waarſchynlykheid, door de Amſterdammers met ſchepen bygeſtaan is; en zal dit, onder anderen, de reden geweeſt zyn, waarom hy, nog zo onlangs, het Beſtand met Deventer verlengd hadt. Wy zullen 't geſchil over den Kotertol hier eene wyle laaten beruſten, en eerſt zien, wat 'er, terſtond na 's-Graaven dood, met opzigt op Amſterdam, werdt vaſtgeſteld.

Zy.

(*b*) DUMBAR Deventer *bl.* 506, 507. MOONEN Chron. van Deventer, *bl.* 24.
(*i*) DUMBAR Deventer *bl.* 513, 514. MIERIS Charterb. II. *Deel*, *bl.* 690.

Vrouw Margareet belooft, Amsterdam nooit van Holland te zullen scheiden.

Zyne oudste Zuster, Vrouw Margareet, die met Keizer Lodewyk gehuwd was, volgde hem op in 't Graaflyk bewind, en kwam, in de Lente des jaars 1346, in Holland en in den Haage, daar zy den Lande, by haare inhuldiging, verscheiden' voorregten toestondt, onder anderen beloovende „ niet buiten de paalen van Holland, „ Zeeland en Friesland, te zullen oorloogen, dan by goeddunken der Ridderen, „ Knaapen en goede Steden; of deedt zy 't, „ dan zouden 's Lands ingezetenen niet gehouden zyn, haar te dienen, dan uit gunst

1346. „ en vrywilliglyk (*k*)." Doch ten opzigte van Amsterdam in 't byzonder, beloofde zy, den zeventwintigsten May „ *dat* zy, *noch* „ haare *nacomelinghen* de Stad *nimmermeer* „ *in geenre manieren vervreemden noch scheyden* zouden *van der Graeflyckheden van* „ *Hollandt*, zullende dezelve, in tegendeel, „ *blyven aen der Graeflyckheyt van Hollandt*, „ *gelyck anderen Steden in Hollandt*, *sonder* „ *eenigh verscheyt*, *tot eeuwelycken jaren* (*l*)." En deeze belofte was van veel belang voor de Stede. Zy was, eerst onder de Graaflyke Regeering, begonnen op te komen, en, onder 't gebied van den Huize van Amstel, naauwlyks bekend, en in geduurige zwaarigheden ingewikkeld geweest, zonder dat zy van haare magtelooze Heeren hadt konnen beschermd worden naar behooren. Heel wat anders beloofde zy zig van de Graafly-ke

(*k*) *Zie* Mieris Charterb. II. *Deel*, *bl.* 708, 710, 712.
(*l*) Handv. *bl.* 1 [4.]

ke Regeering, die ook, door haaren invloed op vreemde Ryken en Staaten, den buitenlandschen Koophandel der Stede kon doen aanwassen. Zy schynt, ten deezen tyde, bedugt geweest te zyn, dat Vrouw Margareet, die verscheide Zoonen hadt, de Heerlykheid van Amstel en Amsterdam aan eenen der zelven weg schenken mogt. Men wist, wat, onder Graave Floris den V., toen Jan Persyn de Heerlykheid van Amsterdam verkreeg, en onder Jan den II., toen de Heerlykheid van Amstel aan Guy van Henegouwen opgedraagen werdt, gebeurd ware. Men wist zelfs, dat Willem de III., in 't jaar 1308, de Heerlykheid van Gouda, en, in 't jaar 1309, de Heerlykheid van Schoonhoven aan zynen Broeder, Jan van Henegouwen, Heere van Beaumont, hadt geschonken (*m*). Men zal, derhalve, Vrouw Margareet, by haare inhuldiging, bewoogen hebben, om zig te verbinden, dat Amsterdam, door haar, noch door haare nakomelingen, nimmer van de Graaflykheid gescheiden zou worden; welke verbindtenis de volgende Graaven altoos naargekomen zyn: en is Amsterdam, van deezen tyd af, altoos een Lid van Holland gebleeven.

Zy bevestigt de voorige, en geeft nog eenige nieuwe Handvesten.

Vrouw Margareet bevestigde, twee dagen na 't verleenen der Handvest van welke wy spreeken, alle de Handvesten, die den Poorteren van Amsterdam, door haare Voorzaaten, de Graaven van Holland, gegeven waren. Zy voegde 'er nog deeze by-

(*m*) Zie Mieris Charterb. II. Deel, bl. 77, 82.

byzondere Handvest by „ dat een Poorter, „ *eenen dootslagh* doende *buyten* der *Stede*, „ na dat hy zig met de *magen des dooden* „ verzoend hadt, der Graaflykheid niet „ meer dan twintig pond schuldig zyn zou, „ *thien pondt van boeten*, *ende thien pondt ter* „ *Landtwinninghe*, of verkryginge van vry- „ geleide (*n*)." In de Handvest van den jaare 1342, was, gelyk wy boven (bl. 107) zagen, vastgesteld, dat een doodslaager, die op de daad gevat werdt, den hals en twintig pond verbeuren zou; en dat een geweekene balling verklaard zou worden, en dezelfde boete betaalen; doch Vrouw Margareet schynt hier wat nader te hebben willen komen by de aloude gewoonte, en toestaan, dat een doodslag, die *buyten* der *Stede* begaan was, na dat de daader zig met de maagen des nedergeslaagen verzoend zou hebben, alleen met geld geboet werdt. De doodslag binnen de Stad, aan welker inwendige rust meest gelegen was, bleef alleen nog strafbaar aan den hals.

Amsterdam verbindt zig met eenige Steden tegen Deventer.

1347. in 't byzonder met Beverwyk.

Midlerwyl, duurde de twist met Deventer nog. De Stad Amsterdam deedt haar best, om de andere *vrye Steden* van Holland over te haalen, om zig haare belangen aan te trekken: en 't gelukte haar, eerlang, eenige Steden hiertoe te beweegen. Men kan zulks afneemen uit een Verbindschrift der Stede Beverwyk, welk nog, behoorlyk bezegeld, in de Oude Kerke, *Laade* XXVI., bewaard wordt, en onder anderen ten bewy-

(*n*) Handv. *bl.* 70, 135 [4].

wyze verstrekt, dat byzondere Steden, ten deezen tyde, verbonden van onderlinge bescherminge plagten te sluiten. Het is nog nimmer in 't licht gegeven; waarom het den Leezer niet ongevallig zal zyn, dat wy 't hier invoegen:

Wy scoute scepenen ende raedt van Beverwike make cond allen luden alsse dat wi ons verwilkoert hebben mitter Stede van Amsterdam hare helpers te wesen ende here beste te doene mit den anderen vryen steden in hollant alsse van den twiste de zi nu hebben thegens de van Deventer. In orconde desen letteren besegbelt mit onser stede zeghele. ghegheve des dyngsdach nae onser vrouwen dach annonciatie int jare ons heren dusent drie hondert seven ende veertich.

Hier onder hing het zegel der Stede Beverwyk, in groen wasch, aan eenen enkelen franchynen staart.

Men weet niet regt, welke gevolgen deeze en diergelyke verbindtenissen gehad hebben; doch 't blykt, dat die van Amsterdam, de schade, hun door de Stad Deventer toegebragt, op derzelver ingezetenen willende verhaalen, dezelven van eenige goederen beroofd hebben. *Jan van Arkel*, midlerwyl tot Bisschop van Utrecht verheeven zynde, en het gedeelte van Overyssel, welk aan den Graave, nu Hertoge van Gelder, verpand geweest was, wederom gelost hebbende, bewoog Vrouw Margareet, om haar best te doen, tot het verzoenen der twee Steden: 't welk eerlang gelukte (*o*). Men kwam

Zoen tusschen Deventer en Amsterdam.

(*o*) Dumbar Deventer, *bl.* 514, 515.

kwam overeen, dat Amſterdam den Kotertol voortaan niet betaalen zou van boter, kaas en zout; en van andere waaren zo veel, als twaalf Schepenen van Deventer, op hunnen eed, verklaaren zouden regt te zyn. En deeze verklaaring, waarin Schepenen en Raad van Amſterdam beruſtten, geſchiedde op Dingsdag na S. Victorsdag, zynde den zevenentwintigſten February des jaars 1347 (*p*). Wat laater, in 't zelfde jaar, betaalde Amſterdam aan Deventer *twalf punt groete ende drie punt groete*, die den *burgheren* der laatſtgemelde Stad, door die der eerſtgemelde, ontnomen geweeſt waren (*q*).

1348. En in 't begin des jaars 1348, erkende Deventer nog *vierhundert punt ſwarte tornoyſe*, voor zoengeld, van Amſterdam ontvangen te hebben (*r*). De twiſt tuſſchen de twee Steden was hiermede, voor eerſt, bygelegd. De andere Hollandſche Steden, die Deventer, ſedert eenigen tyd, ook zwaarer tollen hadden afgevorderd, kreegen, eerlang, bevel van Hertoge Willem van Beieren, Zoon van Vrouwe Margareet, om de ingezetenen deezer Stad, op hunne oude tollen, te laaten vaaren (*s*). Amſterdam moeſt zig, ondertuſſchen, te vrede houden met zo veel vryheid van den Kotertol, als men, ten deezen tyde, hadt konnen bedingen.

De

(*p*) Handv. *bl.* 67 [161.] DUMBAR *bl.* 515.
(*q*) Quitantie, *in de* Oude Kerke, *Laade* XXVI.
(*r*) Quitantie *als boven.*
(*s*) *Zie* DUMBAR *bl.* 516. MIERIS Charterb. II. *Deel*, *bl.* 731.

De Regeering der Stad, bezeffende, hoe veel 'er, voor den opkomenden Koophandel haarer ingezetenen, aan gelegen ware, dat zy, in Holland niet alleen, maar ook in 't Stigt van Utrecht, voor tolvry erkend werdt, bragt te wege, dat men haar, in 't jaar 1350, tolvry verklaarde in Waterland (*t*). De Regeering van Staveren, de Bisschoppelyke tollen aldaar aan zig genomen hebbende, verklaarde ook, in 't jaar 1353, de *Porters der vryen Steden in Holland* tolvry (*u*). Amsterdam werdt thans onder de vrye Hollandsche Steden geteld. De Stad hadt, niet alleen, reeds in 't jaar 1351, eene Dagvaart dier Steden, in den Haage, bygewoond (*v*); maar was zelfs, gelyk wy wat laager zien zullen, in 't jaar 1349, op eene Dagvaart der Hollandsche Steden te Geertruidenberg verscheenen. 't Was dan niet vreemd, dat zy zig het voorregt toeëigende, welk de Regeering van Staveren aan de Hollandsche vrye Steden in 't gemeen verleend hadt, en dat zy den Brief dier Regeeringe plaats gaf onder haare Handvesten. In 't jaar 1360, kogt zy zig ook vry van den tol der Heeren van Wassenaar, die te Leiden, te Gouda en te Katwyk ontvangen werdt (*w*), voor eene jaarlyksche rente van twee en dertig pond Hollandsch; welke rente, eerlang, aan Heere Floris van Alkemade verkogt werdt, dieze der Stad, in 't jaar 1403, kwytscholdt. Alleenlyk

Amsterdam verkrygt tolvryheid in Waterland en elders.

(*t*) Handv. *bl.* 24.
(*u*) Handv. *bl.* 130.
(*v*) *Zie* Privileg. van Haarl. *bl.* 36.
(*w*) *Zie* Groot-Plakaatb. III. *Deel*, *bl.* 753.

lyk bleef zy verpligt, de Wassenaarsche marktollen, te Vlaardingen, te Voorschooten en te Valkenburg, te voldoen (*x*).

Oorsprong van den Hoekschen en Kabbeljaauwschen tweespalt.

Doch terwyl de Stad dus zorgde voor 't belang van haaren Koophandel, was, hier te Lande, ontstaan de hevige tweespalt der Hoekschen en Kabbeljaauwschen, die omtrent anderhalve eeuwe geduurd heeft, en waarin Amsterdam ook diep gemengd geweest is; waarom het wel dienstig zyn zal, dat wy deszelfs oorsprong alhier kortelyk aantekenen.

Vrouw Margareet hadt het bewind der Regeeringe van Holland, reeds in September des jaars 1346, afgestaan aan haaren tweeden Zoon, Hertoge Willem, onder den titel van *Stedehouder* en *Regent* [*Vicarius & Gubernator* (*y*)], dien hy egter niet gevoerd heeft. De Graavin was, hierop, naar Henegouwen, en sedert naar Beieren

1349. vertrokken. Hertog Willem hadt, in haar afzyn, zo veel gezags weeten te verkrygen hier te Lande, dat Vrouw Margareet zig genoodzaakt zag, hem, in 't begin des jaars 1349, het Graafschap van Holland, Zeeland en Friesland af te staan, alleenlyk Henegouwen voor zig behoudende. De brieven, hiervan verleend, werden bezegeld, door de Edelen en Steden van Holland en Zeeland, die te Geertruidenberg beschreeven waren. Amsterdam bevondt zig ook on-

Eerste blyk, dat Amster-

(*x*) Handv. *bl.* 127, 128. [5]. Mieris Charterb, III. *Deel*, *bl.* 119, 120, 121, 778, 781, 783.

(*y*) *Zie* Mieris Charterb. II. *Deel*, *bl.* 728.

onder de Steden (z): en deeze is de eerste reize, dat ons de Stad, in oude Schriften, op eene Dagvaart der Edelen en Steden van Holland, is voorgekomen.

dam eene Dagvaart der Edelen en Steden van Holland heeft bygewoond.

Doch 't leedt niet lang, of daar ontstondt een hevige twist tusschen Moeder en Zoon, ter gelegenheid, naar 't schynt, dat Hertog Willem draalde met zyner Moeder bezegelde Brieven te leveren, waarby haar eene jaarlyksche somme, uit de inkomsten der afgestaane Landen, werdt toegelegd (a). Zo ver ging de afkeerigheid, dat Vrouw Margareet zig, met eenen aanhang van Edelen, zogt te sterken, om haaren Zoon wederom te ontzetten van de Regeeringe; terwyl Hertog Willem ook zyne vrienden hadt onder de Edelen, en vooral de voornaamste Steden aan zig hadt weeten te verbinden. Die de zyde des Zoons hielden, werden *Kabbeljaauwschen* genaamd, veelligt, om dat zy de magtigsten waren, en als groote visschen de minderen dreigden te verslinden. Die der Moeder aanhingen, heetten *Hoekschen*, om te kennen te geeven, dat zy middel hadden, om hunne partyen te verkloeken, gelyk de *Kabbeljaauw* met den *hoek* gevangen wordt. Men vindt dat, reeds in 1350.
't begin des jaars 1350, *Wolferd*, *Nikolaas* en *Floris van Borselen*, onder de Zeeuwsche, en *Dirk van Brederode*, onder de Hollandsche Edelen, zig verbonden hebben, om Vrouwe Margareet getrouw te zyn. *Jan van Noorde-*

Amsterdam voegt zig aan de Kabbeljaauwsche zyde.

(z) Groot-Plakaatb. III. *Deel*, *bl.* 1. Mieris Charterb. II. *Deel*, *bl.* 745, 768.
(a) *Zie* Mieris Charterb. II. *Deel*, *bl.* 771.

deloos verbondt zig, wat laater, om haar te dienen, doch niet tegen haaren Zoon, ten ware deeze haar eerst met de wapenen aantastte (*b*). Maar Hertog Willem sloot, in May, een Verbond met die van Arkel, Egmond, Heemskerk en andere Edelen, en met twaalf Hollandsche Steden, onder welken ook Amsterdam was, die allen beloofden, hem te zullen handhaaven in 't Graaflyk bewind (*c*). Men kwam, van de eene en de andere zyde, tot hevige daadelykheden, waarin ook die van Amsterdam de hand hadden. Eenige Hoeksche Sloten werden bemagtigd en vernield, door de Kabbeljaauwschen. Het Slot te Geertruidenberg, welk, door *Filips van Polanen*, die de Hoeksche zyde hieldt, bewaard werdt, ging over by verdrag (*d*). 't Schynt, daarentegen, dat de Hoekschen eenigen tyd meester van Dordrecht geweest zyn, en dat Hertog Willem toen, by eenen Brief van den zeventienden September des jaars 1350, te Geertruidenberg gedagtekend, de Landzaaten in 't gemeen en die van Dordrecht in 't byzonder veroorlofd heeft Vrouw Marga-
1351. reet te erkennen; doch 't leedt maar tot in April des volgenden jaars, toen hy die van Dordrecht wederom ontsloeg van den eed, dien zy aan zyne Vrouwe Moeder gedaan hadden; en hunne hulde ontving (*e*).

Her-

(*b*) *Zie* MIERIS Charterb. II. *Deel*, *bl.* 767, 773, 774.
(*c*) Groot-Plakaatb. III. *Deel*, *bl.* 2. *Zie ook* MIERIS II. *Deel*, *bl.* 778.
(*d*) *Zie* MIERIS II. *Deel*, *bl.* 785, 810, 813, 844.
(*e*) Id. ibid. *bl.* 786, 790.

Hertog Willem, de gunst der Edelen en Steden, die zyne zyde gekooren hadden, noodig hebbende, vooral na dat hy, in 't begin des jaars 1351, den Scheepsstryd voor Veere verlooren hadt, beloofde hun, wat laater, dat hy, ten naasten jaare, geene *erffenisse, renten noch heerlykheden vercoopen, verfetten*, noch weg geeven; geene Vryheden verpagten, noch geene Baljuwschappen of Schoutampten, voor 't leeven of erfelyk, opdraagen zou, dan by zynen *gemeenen Rade* en tien Hollandsche *Steden*, van welken Amsterdam de vyfde in rang was; of deedt hy 't, zo zou 't *niet, en van geener* waarde zyn (*f*). Hy begunstigde Amsterdam, wat laater, nog in een ander opzigt: want, by eene Handvest van den vyftienden December deszelfden jaars, 't verkoopen van uitheemsch bier, in Kennemerland, Westfriesland, Amstelland, Waterland en Zeevank, verbiedende, geeft hy aan de Stad alleen verlof, om, binnen haare vryheid, zulk bier te verkoopen, als zy goedvondt (*g*).

Hertog Willem belooft den raad van tien Steden, waaronder ook Amsterdam was, te zullen inneemen.

Doch Hertog Willem, thans zo zeer ingewikkeld in den oorlog met den aanhang zyner Moeder, hadt, kort te vooren, vrede gemaakt met Jan van Arkel, Bisschop van Utrecht, wien hy, in 't jaar 1348, den oorlog verklaard hadt. De Bisschop beloofde by 't Verdrag van Vrede, Hertog Willem te zullen beleenen met de Heerlykheid van

Hy verdraagt zig, wegens de Heerlykheid van Amstel, met den Bisschop van Utrecht.

Am-

(*f*) *Zie* Mieris II. *Deel*, *bl.* 795.
(*g*) Privilegien van Haarl. *bl.* 35.

Amſtel, op gelyke wyze, als de Heeren van Amſtel dezelve van den Stigte plagten te houden, *behoudelick* elk *zyns rechts* (*h*). Doch hy ſloot, in 't volgende jaar, den vierentwintigſten July, juiſt op dezelfde voorwaarden, een Verdrag van Vrede met Vrouwe Margareet (*i*), die hy, naar 't ſchynt, zo wel als haar Zoon, onverkort laaten wilde in haar regt tot de Landen. Ondertuſſchen, moet men niet denken, dat de Heerlykheid van Amſtel, en de Stad Amſterdam in 't byzonder thans meer afhangkelyk werden van 't Stigt, dan zy, ſedert eenige jaaren, geweeſt waren. De uitdrukking *behoudelick* elk *zyns rechts* geeft wel te kennen, dat de Bisſchop nog eenigen eiſch op deeze Heerlykheid open hieldt; maar te gelyk, dat hem, van de andere zyde, deeze eiſch niet toegeſtaan werdt. Voorts, hadden de Steden Delft, Haarlem, Leiden, Amſterdam, Alkmaar, Schiedam en Rotterdam zig verbonden, om den Biſſchop en der Stad van Utrecht vyfendertighonderd ponden en vierhonderd ponden zwarten tournois te zullen voldoen, in vergoedinge van zekere geleeden ſchade en gedraagen' koſten; welke penningen Hertog Willem den Steden beloofde te zullen wedergeeven: ook verpandde hy haar, daartegen, eerlang, zyne renten van Noordholland, dat is van Holland benoorden de Maaze, tot aan Kennemerland en Amſtelland toe, en alle de goederen, die, ten behoe-

(*h*) *Zie* Mieris II. *Deel*, *bl.* 791, 793.
(*i*) Id. ibid. *bl.* 810, 812.

ve der Graaflykheid verbeurd verklaard waren (*k*). De zeven genoemde Steden, nevens Geertruidenberg, Oudewater, Medenblik en Vlaardingen, flooten, in September, een onderling Verbond, inhoudende „ dat „ zy, zig onderwonden hebbende Hertog „ Willem *Here te maken ende machtich fyns* „ *lands*, en zig, ten dien einde, in zwaare „ fchulden hebbende gefteken, elkanderen „ byftaan zouden, wanneer eene van allen „ daarom in ongelegenheid of vyandfchap „ kwame. Ook zouden zy, na 't affterven „ van Hertoge Willem, geenen anderen „ Heer aanneemen, dan gelykelyk en over- „ eenkomftig met de Keizerlyke Brieven (*l*)," by welken de Landen, na Hertog Willem, aan zynen jonger Broeder, Hertoge Albrecht, waren toegezeid (*m*).

Merkwaardig Verbond van Amfterdam en tien andere Hollandfche Steden.

Voor 't fluiten van dit Verbond, was 'er, op den vierden July, wederom een Scheepsftryd voorgevallen by de Zwarte Waal, op de Maaze, waarin Vrouw Margareet te kort gefchooten was. Zy week federt naar Engeland, en bewoog Koning *Eduard den III.*, die met haare Zufter, *Filippa*, gehuwd was, om aan de verzoening met haaren Zoon te arbeiden. Hy wendde 'er, eenen tyd lang, zyne poogingen toe aan. Doch de Zoen werdt, eerft op den zevenden December des jaars 1354, te Bergen in Henegouwen, door bemiddeling van Jan van Henegouwen, Heere van Beaumont, en *Walraven van Luxem-*

Zoen tuffchen Vrouw Margareet en Hertog Willem.

(*k*) *Zie* MIERIS Charterb. II. *Deel*, *bl.* 796, 801.
(*l*) Groot-Plakaatb. III. *Deel*, *bl.* 3.
(*m*) MIERIS Charterb. II. *Deel*, *bl.* 727.

xemburg, Heere van Liny, getroffen. Hertog Willem werdt verpligt, zyne Moeder om vergiffenis te verzoeken. Holland, Zeeland en Friesland werden hem, op nieuws, afgestaan. Vrouw Margareet behieldt alleenlyk zeker jaarlyksch inkomen uit deeze Landen, benevens het Graafschap Henegouwen (*n*). Doch zy stierf, kort hierna, op den dertigsten September des jaars 1355.

Hertog Willem verleent der Stad verscheiden' Handvesten.

1355. Hertog Willem zag zig zo dra niet gesteld in 't gerust bezit deezer Landen, of hy bevlytigde zig, om den Steden, die hem, in den verzoenden binnenlandschen oorlog, met geld en volk, boven verpligting, gediend hadden, op allerlei wyze, genoegen te geeven. Aan zyne *goede Luyden van zyne Stede van Aemstelredamme* onder anderen, beloofde hy, by eenen Brief van den dertienden May des jaars 1355, in den Haage getekend, *dat* hyze *ontheffen* zou *van alre Borchtochten*, die *sy voor* hem *ghelooft* hadden; *ende dat* hyze *quyten* zou van *alsulcken ghelde*, *als sy voor* hem *betaelt* hadden, *ende sy wettelyck betoogen* mogten (*o*). By eenen anderen Brief van den zelfden dag, bevestigde hy niet alleen de Handvest van Graave Willem den IV. van den jaare 1342, en alle andere Handvesten van de Graaven, deszelfs Voorzaaten; maar hy verbondt zig ook, om alle verouderde of verdonkerde Handvesten te vernieuwen; hy beloofde zyne

(*n*) Groot-Plakaatb. III. *Deel*, *bl.* 4.
(*o*) Handv. *bl.* 75. [5]

ne *lieve Stede van Amstelredam* nimmer te zullen scheiden van 't Graafschap van Holland; en hy verklaarde, dat een *Poorter*, die *zyn Lyf met rechte* verbeurde, aan hem niet meer dan *half zyn eyghelyke goedt* zou mogen verbeuren, zullende de andere helft blyven *zynen wyve*, wettige kinderen, en regten erfgenaam. Volgens de Handvest van 't jaar 1342, verbeurde een doodslaager, gelyk wy boven (bl. 107) zagen, niet meer dan twintig pond uit zyn goed, boven den hals of de ballingschap. Doch 't schynt, dat men, om zwaarder misdaaden, ten deezen tyde, somtyds al de goederen verbeurd verklaarde. En hiervan heeft Hertog Willem de Poorters van Amsterdam willen bevryden, verklaarende dat iemant wel minder, maar nooit meerder dan zyn lyf en de helft van zyn goed zou mogen verbeuren. Eindelyk, ontheft hy die van Amsterdam ook van alle verpligting tot betering der schade, die zy hunnen Landsluiden van de Hoeksche zyde, in den jongsten inlandschen oorlog, hadden toegebragt. *Voort*, zegt hy, *soo nemen wy op ons, ontheffen ende sullen ontheffen onsen goeden luyden van Amstelredamme ghemeynlyck alle doodslaghe, roof, brande, schattinghe, rechtenisse* [lees *vechtenisse*, dat is, gevegt, gelyk anderen (*p*) te regt leezen] *van lyve, vanghenisse, brekinghe van Huysen ende van Vesten, dat in desen oorloghe om des oorloogs willen geschiet is, ende dat gheweest heeft tusschen onser liever Vrouwen en-*

(*p*) *Zie* Mieris Charterb. II. *Deel*, *bl.* 142.

ende Moeder ende hare hulperen, ende ons ende onsen hulperen, sonder ons ofte yemande beteringe daer af te doene (*q*). Volgens de gewoonte deezer tyden en het regt des Lands, waren zy, die, in eenen burgerkryg, anderen beschadigd hadden, gehouden tot verzoening met de beschadigden of derzelver maagen, en tot boete aan den Graave. Doch van 't een en 't ander ontheft Hertog Willem de Amsterdammers, om dat de vyandelykheden, ten zynen behoeve, gepleegd waren. Zo hadt hy reeds te vooren aan die van Leiden het doodslaan van *Klaas van Zwieten* vergeeven, en voor zyne rekening genomen al 't gene die van Dordrecht tegen zyne vyanden gedaan hadden, en nog doen zouden (*r*). Ondertusschen, ziet men, uit de aangehaalde woorden onzer Handvest, tot welke uitersten, de partyschap, in zo weinige jaaren, reeds gekomen was. 't Was by geen bestormen en vernielen van Huizen en Sloten gebleeven; maar 't Land was met roof en brand, met vegten, vangen en doodslaan, vervuld geweest. En schoon de hevigheid, na den Zoen des jaars 1354, bedaard scheen, herleefde zy egter geduuriglyk, gelyk wy, wel haast, zien zullen.

Nieuw Verdrag met den Bisschop van Utrecht,

't Jaar 1355 was nog niet verloopen, toen Hertog Willem, t'onvrede op de Stigtschen, die, na 't jongste Verdrag, eenige vyandelykheden gepleegd hadden, besloot, den Bisschop van Utrecht den oorlog te verklaaren. De

(*q*) Handv. *bl.* 135. [4]
(*r*) *Zie* Mieris Charterb. II. *Deel*, *bl.* 804, 814.

De oorlog werdt, van wederzyde, sterk voortgezet. Weesp en Muiden vielen, in 't volgende jaar, den Bisschop in handen. Doch Hertog Willem bragt hem, eerlang, zo zeer in 't naauw, dat hy genoodzaakt werdt tot het aangaan van een Verdrag, welk, den dertigsten Juny des jaars 1356, op de Hoogewoerd by Utrecht, getekend werdt. Het behelsde, onder anderen „ dat „ de Bisschop Hertog Willem, als Graaf „ van Holland, verlyden zou met de Heer- „ lykheid van Amstel, *behoudelick hem ende* „ *zynre* Kerken haaren *pagt*, gelyk van ouds, „ *ende elckermalck zyns recht* (*s*): 't welk, met den Zoen des jaars 1351 (*t*), overeenkwam.

wegens de Heerlykheid van Amstel.

1356.

Hertog Willem deedt, in 't volgende jaar, een' keer naar Engeland, alwaar, zo 't schynt, nog eenige zaaken te regelen waren met Koning Eduard, wien Vrouw Margareet, reeds in 't jaar 1350, de Regeering haarer Landen, voor een bepaald getal van jaaren, afgestaan hadt (*u*). *Magteld*, Dogter van *Henrik*, *Hertog van Lancaster*, en Gemaalin van Hertoge Willem, nam de Regeering der Landen waar, in 's Hertogs afwezendheid. Maar Hertog Albrecht, zo 't schynt, bedugt, dat 'er, in Engeland, iet geslooten mogt worden, ten nadeele van zyn regt van opvolginge in 't Graaflyk bewind, hadt zig, terwyl zyn Broeder uitlandig was, herwaards begeven, en zogt zig het Slot te Geertruidenberg, welk toen, door

(*s*) *Zie* Mieris Charterb. III. *Deel*, *bl.* 1, 2.
(*t*) *Zie* hier voor, *bl.* 139.
(*u*) Vaderl. Hist. III. *Deel*, *bl.* 277, 290.

door *Simon van Teilingen*, bewaard werdt, te doen in handen stellen. Vrouw Magteld, die zig binnen Aath in Henegouwen bevondt, schreef van daar brieven naar Holland, waarby de Edelen en Steden vermaand werden, om de Stad en 't Slot van Geertruidenberg te beschermen tegen Hertog Albrecht (*v*). In Augustus, keerde Hertog Willem wederom naar Holland (*w*); en kort na zyne te rugkomst, bespeurde men, in hem, tastelyke blyken van krankzinnigheid; waarop hy, eerst in den Haage, vastgezet; en naderhand naar Quesnoi in Henegouwen gevoerd werdt; alwaar hy, tot aan zynen dood toe, die in 't jaar 1389 voorviel, opgeslooten geweest is (*x*).

Hertog Albrecht wordt, door beleid der Hoekschen, tot *Ruwaard* aangenomen.

Doch in deezen stand der dingen, herleefde de voorige partyschap der Hoekschen en Kabbeljaauwschen wederom. De laatsten waren, door Hertoge Willem, alomme begunstigd, en hadden der Steden Regeering in. Zy beweerden, derhalve, dat men, geduurende de ongesteldheid van Hertoge Willem, 's Lands Regeering aan zyne Gemaalin, Vrouwe Magteld, toevertrouwen moest. Doch Hertog Albrecht, hiervan niet onbewust, hadt zig, ondertusschen, eenen magtigen aanhang weeten te verkrygen onder de Hoekschen, die eenpaariglyk staande hielden, dat men hem, tot *Ruwaard*, *Toeziender* en *Beschermer* der Landen behoorde te verkiezen: en zy bragten 't zo ver, dat

(*v*) *Zie* MIERIS Charterb. III. *Deel*, *bl.* 22, 22.
(*w*) Act. publ. Angl. *Tom.* III. *P.* I. *p.* 164.
(*x*) Vaderl. Hist. III. *Deel*, *bl.* 291.

dat hiertoe, den zevenentwintigsten Februa- 1358.
ry des jaars 1358, op eene Dagvaart der Edelen en Steden te Dordrecht, zelfs met bewilliging van Vrouwe Magteld, beslooten werdt (y). Hertog Albrecht werdt, vervolgens, in de voornaamste Steden van Holland en Zeeland, als Ruwaard ingehuldigd, zelfs te Amsterdam, daar men, te vooren, de Kabbeljaauwsche zyde gehouden hadt. Hy beloofde, alomme, en ook hier ter Stede „ de Landen te zullen regee-
„ ren, by de goede Steden, en by den raad
„ der genen, welken hy, met gemelde Ste-
„ den, daartoe neemen zou, *op sulke goede*
„ *Costumen ende recht*, *als* zyne *lieue Ouders*
„ *voertyts 't Land gereghiert ende beleet* had-
„ den: alles *behoudelic Ridderen*, *Knapen*,
„ *Steden*, *ende eenen ygheliken syns rechts* (z)."
De brief was te Amsterdam gegeven, in de tegenwoordigheid van verscheide Duitsche Edelen van des Hertogs gevolg, *op ten elfden dach der maent van Maerte*, *in't jaer ons heren dusent drie hondert zeven ende vyftich*, dat is, naar de wyze van rekening, die Hertog Albrecht volgde, en, volgens welke, het jaar met Paaschen begon, 1358.

Ook te Amsterdam.

Men ziet, uit de voorwaarden, op welken Hertog Albrecht Ruwaard werdt, *voor eerst*, dat de Edelen en Steden zekere *regten* hadden, naar welken de Graaven gehouden waren te regeeren; en *ten anderen*, dat

Aanmerkingen over zyne aanstelling.

(y) Groot-Plakaatb. IV. *Deel*, *bl.* 1. III. *Deel*, *bl.* 5. Mieris Charterb. III. *Deel*, *bl.* 39, 40, 41. Privil. van Haarl. *bl.* 39.
(z) Handv. *bl.* 71. [5].

dat zelfs de oude en welherbragte *Costumen* of gewoonten een regelmaat verstrekten voor de Graaflyke Regeeringe. 't Laatste was, reeds in 't jaar 1281, door Graave Floris den V. erkend, die, in eene Huwelykshandeling tusschen zyne Dogter *Margareet*, en *Alfonsus*, Zoon van *Eduard den I.*, Koning van Engeland, verklaarde „ dat de „ voorwaarden van het geslooten Huwelyk „ geenen stand zouden konnen houden, zo „ zy bevonden werden onbestaanbaar te „ zyn, met 's Lands Wetten en Gewoon„ ten." [*Quod si forte pacta hujusmodi adeo formari & assecurari non possint, quod secundum leges & consuetudines terræ nostræ habeant perpetui roboris firmitatem, pro infectis omnia, quæ promisimus, habeantur* (*a*).]

Zoen der Stad wegens Kudelstaart.

Wat laater, in 't jaar 1358, betaalde de Stad Amsterdam aan *Dirk Foppens zoon*, 's Hertogs Klerk, *zeshonderd bruxer* of Brusselsche Schilden, die zy, wegens zekere belediging, den buuren van Kudelstaart aangedaan, jegens de Graaflykheid verbeurd hadt. De kwytschelding, die door Hertoge Albrecht bezegeld, en *op sinte Lucas dach*, dat is, den agttienden October des jaars 1358, te Geertruidenberg gedagtekend was, is in het *eerste Privilegieboek* der Stede f. 7 te leezen (*b*). Doch by welke gelegenheid, of om wat reden, die van Amsterdam den opgezetenen van Kudelstaart eenige schade hadden toegebragt, is niet tot myne kennisse gekomen.

On-

(*a*) Act. publ. Angl. *Tom.* I. *P.* II. *p.* 195.
(*b*) *Zie ook* Mieris Charterb. III. *Deel*, *bl.* 65.

Ondertusschen, was Delft de eenige voornaame Stad in Holland, die Hertog Albrecht niet hadt ingehuldigd, of die, na dat zy hem ingehuldigd hadt, tegen hem opstondt. De reden van deezen opstand schynt geweest te zyn, dat de Ruwaard aldaar, buitens tyds, eenige verandering in de Regeeringe maaken wilde, welke men hieldt te stryden met der Stede Privilegien (*c*). Hieruit rees zo groot eene beweeging in de Stad, dat *Dirk Aderop* gedood, en eenige anderen in hegtenis genomen werden (*d*). Zelfs overweldigden de Delvenaars de Sloten Polanen en Binkhorst. De Ruwaard belegerde hierop de Stad omtrent tien weeken agtereen, in de Lente des jaars 1359, en bemagtigde deze ten laatste: waarna de rust aldaar, voor eene wyle tyds, hersteld werdt. Te Haarlem en te Leiden, was ook eenige beweeging geweest (*e*), die, vermoedelyk, uit de zelfde oorzaak ontstaan was: doch waarvan ons, myns weetens, nergens eenig klaar bescheid nagelaaten is.

Beweegingen te Delft, te Haarlem en te Leiden.

Even weinig is my gebleeken, hoe 't zig, by deeze verandering der Regeeringe, te Amsterdam hebbe toegedraagen. 't Is geheel onzeker, of Hertog Albrecht ook hier de wet buitens tyds verzet hebbe. Zulks zou niet te wagten geweest zyn, zo de Stad, gelyk sommigen aantekenen (*f*), voorheen, der

Onderzoek, of de Wethouderschap te Amsterdam, ten deezen tyde, ook buitenge-

(*c*) Fragm. Chron. Rhytm. *in* MATTHÆI Anal. *Tom.* I. *p.* 65.
(*d*) *Zie* MIERIS Charterb. III. *Deel*, *bl.* 41.
(*e*) Id. ibid. *bl.* 58, 87.
(*f*) M. VOSSII Annal. *Libr.* X. *p.* 331.

woonlyk veranderd zy. der Hoeksche partye toegedaan geweest ware. Doch wy hebben, uit egte stukken, getoond, dat zy altoos de Kabbeljaauwsche zyde gehouden hadt. Zy hadt, 't is waar, gelyk de meeste Steden van Holland, Hertog Albrecht voor Ruwaard erkend; doch hy oordeelde, veelligt, dat zulks niet zeer van herten geschied was; en zo hy dus geoordeeld hebbe, heeft hy, misschien, ontydige verandering gemaakt in de Wet. Maar 't zou ook zyn konnen, dat de Wethouderschap van Amsterdam zig zo spoedig gevoegd heeft aan de zyde van Hertoge Albrecht, die thans de magtigste was, dat zy, daardoor, zyne genegenheid gewonnen heeft, en in 't bewind gebleeven is. Wat 'er van zy, ik vind niet, dat Hertog Albrecht, ten deezen tyde, eenige verandering te Amsterdam gemaakt heeft, dan dat hy *Gerard Hert*, die de Kerspelkerk, zynde de Oude Kerk, eenigen tyd kwalyk bediend hadt, van den dienst afzette, en het Pastoorschap, in Juny des jaars 1359, aan *Jan van Alten* opdroeg; in welke opdragt, merkwaardig is, dat dezelve geschiedde, *op bevel van den Heere Hertoge, by gemeenen Raade der Heeren en Steden, toen tegenwoordig.* [*Jussu Domini Ducis, per commune Consilium Dominorum & Villarum tunc presens* (g)]. Kort hierna, stondt hy het regt om deeze Pastoory te begeeven aan zynen Raad, *Gerrit van Heemstede*, af. Ook gaf hy eene opengevallen Kapellaansplaats aan S. Katherynen-altaar,

Het Pastoorschap der Oude Kerke wordt aan Jan van Alten opgedraagen.

1359.

En het Patroonschap daarna aan Gerrit van Heemstede.

(g) *Zie* Mieris Charterb. III. *Deel, bl.* 99.

taar, in dezelfde Kerke, aan Heere *Everard Ludekyn* (*h*). Al dit geschiedde, uit kragte van het Regt van Patroonschap, welk de Graaven, hier te Lande, hadden, over alle Kerken, die geene byzondere Patroonen hadden.

Sedert, verliepen 'er eenige jaaren, zonder dat men veel van de partyschap der Hoekschen en Kabbeljaauwschen hoorde. Doch op den vyfentwintigsten July des jaars 1364, ontstondt 'er eene merkelyke opschudding te Delft, waarin drie persoonen dood bleeven. Verscheiden' Edelen, die de Hoeksche zyde hielden, hadden de hand gehad in deeze beroerte. Doch 't schynt, dat de Ruwaard zig ligtelyk met hen heeft laaten verzoenen (*i*), even als hy, in 't volgende jaar, het dooden van *Willem Bort* vergaf aan eenige Edelen, die ook altoos de Hoeksche zyde gehouden hadden (*k*). Te Haarlem, viel, omtrent deezen tyd, insgelyks, een opstand voor, waarin de gewezen Schout, *Simon van Zaanden*, de hand hadt, en die drie menschen het leeven kostte (*l*). En Amsterdam bleef ook niet vry van beweeging, schoon my nergens eenig klaar bescheid voorgekomen is van 't gene 'er, ten deezen tyde, voorviel. Men weet alleenlyk, dat Hertog Albrecht zig, den zeventienden February des jaars 1366, verzoende met

Opschudding te Delft;

te Haarlem;

en te Amsterdam.

1366.

De Stad verzoent zig met

(*h*) Mieris Charterb. III. *Deel*, *bl.* 102, 103. De Riemer 's Gravenh. I. *Deel*, *bl.* 324. *Aant.* (*q*)
(*i*) Mieris Charterb. III. *Deel*, *bl.* 171.
(*k*) Id. ibid. *bl.* 179.
(*l*) Id. ibid. *bl.* 182.

Hertoge Albrecht.

met de Stede „ die, om menigen trouwen „ dienst, hem en zynen voorouderen gedaan „ en nog te doen, in alle haare Handvesten en regten bevestigd werdt, mids zy „ den Hertoge tienduizend Schilden van „ vierentwintig Dordrechtsche of Vlaamsche grooten ieder schild opbragt; in „ welke somme, alle de ingezetenen draagen zouden, negentien persoonen uitgenomen, die de voorwaarden van hunnen „ Zoen byzonderlyk aan den Ruwaard verbleeven hadden (2)." Ook vindt men, dat die van Amsterdam de boete, in welke zy verweezen waren, ten behoorlyken tyde, met *tien hondert pont groete* betaald hebben (*m*). Of nu de beweeging, die gelegenheid gegeven hadt tot deeze verzoening, gestrekt hebbe tot verandering der Regeeringe van Kabbeljaauwsch in Hoeksch; en of de negentien persoonen van den Zoen uitgesloten zyn, op dat zy te genadiger van Hertoge Albrecht, ten wiens behoeve zy, misschien, gewerkt hadden, zouden konnen gehandeld worden; dan of de beroerte een geheel ander oogmerk gehad hebbe, en de negentien persoonen, naderhand, zwaarder gebreukt zyn, zou ik, by gebrek van egte aan-

(*m*) I. Privilegieboek *f.* 8. en Bylaagen *Lr.* A. *N.* 2.

(2) Zie de *Bylaagen Lr.* A. *N.* 1. en Mieris *Charterboek* III. Deel, bl. 184; daar men ten onregte leest *Waeringhelden*, in de plaats van *Wiringerland*, gelyk ons afschrift heeft; welk, naar het oorsprongkelyke, dat in de *Oude Kerke*, *Laade* XX., bewaard wordt, vergeleeken met het *eerste Stads Privilegieboek*, f. 8., gemaakt is.

aantekeningen, niet durven verzekeren. Nogtans wil ik niet ontveinzen, dat de eerste gissing my de waarschynlykste voorkomt. De Stad, schoon Kabbeljaauwsch, hadt zig van de eersten verklaard voor het Ruwaardschap van Hertoge Albrecht, en hem, in persoon, ontvangen en gehuldigd. Doch de Ruwaard zal, waarschynlyk, naderhand, zyne Hoeksche vrienden, op welken hy meest vertrouwde, zo wel te Amsterdam, als in andere Steden, ter Regeeringe hebben willen indringen. Maar dit heeft niet konnen toegaan zonder opschudding, welke, door de negentien persoonen, die ik voor Hoekschen houde, verwekt of gevoed geweest zal zyn; waarom de Ruwaard hen zal hebben willen ontheffen van hun aandeel in de boete, die de overige ingezetenen, en onder dezelven ook de voorige Regenten, om hunne Kabbeljaauwschgezindheid, verpligt werden op te brengen. De opmerkende Leezer zal, ondertusschen, deeze onze gissingen zeer wel weeten te onderscheiden van 't gene wy voor egte Historie opgeeven.

Vrye uitwatering van de Dorpen Nieuwveen en Kalslagen door Amsterdam.

Ruim een jaar voor 't verleenen van deezen Zoen, hadt Hertog Albrecht de Dorpen Nieuwveen en Kalslagen bevestigd in het regt van uitwatering, langs de Drecht en Amstel door Amsterdam, vry van dyk- en sluisgeld; welk regt deeze twee Dorpen, eertyds, van Gysbrecht van Amstel en deszelfs Broeder Willem, Prooft van S. Jan, gekogt hadden. De brief, hiervan verleend, was, den vyftienden November

des jaars 1364, in den Haage getekend (*n*).

De Stad koopt zig vry van den Goudschen tol. 1367.

Amsterdam kogt zig, daarentegen, in 't jaar 1367, voor *vier Ceulsche marck Lodichs* of Luiksch *Silvers, sestien loot voor de marck gheteeckent*, in 't jaar, vry van de tollen te Gouda en te Schoonhoven, de marktollen uitgenomen; waarvan *Jan van Blois*, Heer van Schoonhoven en Gouda, der Stad brieven verleende, die, den twintigsten July des gemelden jaars, te Schoonhoven, getekend waren (*o*).

Gelegenheid, waarby de Stad haaren handel in Zweeden en Deenemarke uitbreidt.

Dat de Stad zig, van tyd tot tyd, zogt vry te koopen van de tollen, die hier en daar, door byzondere Heeren, binnens Lands geheeven werden (*p*), was een tastelyk bewys van haaren toeneemenden Koophandel. Doch zulks bleek nog klaarder, uit de vryheid van handel in Zweeden en Deenemarke, welke zy zig, ten deezen tyde, wist te verkrygen. Zie hier, by welke gelegenheid.

Schoonen, een Landschap in Zweeden, was, eenige jaaren geleeden, in bezit genomen door *Waldemar den III.*, Koning van Deenemarke, die 'er, voorheen, eenig regt op gehad hadt (*q*). *Magnus*, Koning van Zweeden, hadt hiertoe zelfs aanleiding gegeven, en was, daardoor, en uit andere oorzaaken, zo zeer in den haat geraakt der Zweedsche Grooten, dat deezen *Albrecht*, Zoon

(*n*) *Zie* Handv. van Rynl. *bl.* 354.
(*o*) Handv. *bl.* 128. [12]. MIERIS Charterb. III. *Deel*, *bl.* 209.
(*p*) *Zie* hier voor, *bl.* 135.
(*q*) ALB. KRANTZII Daniæ *Libr.* II. *p.* 34.

Zoon van *Albrecht*, Hertoge van Mekelemburg, in 't Ryk haalden, en tot Koning uitriepen, in 't jaar 1363. Albrecht hadt, om zig in 't nieuw bewind te vestigen, niet alleen de hulp zyns Vaders noodig (*r*): maar hy zogt ook onderstand hier te Lande, die hem, onder anderen, door Amsterdam, Enkhuizen, Wieringen en den Briele, in Holland; door Staveren en Hindeloopen, in Friesland, en door verscheiden' andere Nederlandsche Steden, beweezen werdt (*s*). Men weet niet zeker, of deeze onderstand in schepen bestaan hebbe; hoewel zulks ten hoogste waarschynlyk is. Ook weet men niet naauwkeuriglyk, wat 'er mede verrigt zy. Alleenlyk blykt, dat Koning Albrecht, eerlang, Schoonen gedeeltelyk wederom veroverd heeft. Doch eer hy 't nog zo ver gebragt hadt, gaf hy, den vyfentwintigsten 1368.
July des jaars 1368, allen den gemelden Hollandschen en Frieschen Plaatsen, en Amsterdam in 't byzonder „ vryheid om in „ Deenemarke, of in Schoonen, zo ver hy „ beide deeze Landen, binnen den tyd van „ 't Verbond, welk hy met Amsterdam en „ de andere Plaatsen gemaakt hadt, mogt „ magtig worden, te komen handel dryven, te water en te lande; zonder dat „ zy, in geval van schipbreuk, eenig strandregt schuldig zouden zyn; maar in tegen-

„ deel

Zy ondersteunt Albrecht, Koning van Zweeden.

(*r*) Alb. Krantzii Daniæ *Libr*. VII. *p*. 176. Id. Sueciæ *Libr*. V. *p*. 315. S. Pufendorf Inl. tot de Zweedsche Historie, *bl*. 114, 117, 118, 122, 124, 125.

(*s*) Handv. van Amst. *bl*. 51. [80]. Privileg. van den Briel, *bl*. 42. Winsemius Chron. van Friesl. *bl*. 207.

„ deel vryheid hebben, om haare gestrand-
„ de goederen alomme te benaderen. De
„ tollen, welken men van allerlei waaren
„ hadt te betaalen, werden ook, op eenen
„ maatigen prys, geregeld." Doch 't byzonderste van de vryheid, die Koning Albrecht, ten deezen tyde, verleende, was de bevestiging in het voorregt van elk der gemelde Plaatsen, en onder anderen van Amsterdam, om op Schoonen, en inzonderheid te Falsterbode, aan den zuidwesterhoek van Schoonen gelegen, eene soort van Volkplantingen of Kantooren te mogen hebben, over ieder van welken, een Voogd, wegens elke Plaats aangesteld, geregtelyk bewind hadt. De voorige Koningen van Zweeden hadden zulk een voorregt reeds aan eenige Steden hier te Lande verleend, en 't schynt dat Kampen een van de eersten geweest is, aan welken het zelve geschonken werdt. Amsterdam schynt het ook, al voor deezen tyd, gehad en gebruikt te hebben; doch de Stad werdt 'er, ten deezen tyde, in bevestigd. Zy kreeg, zo wel als de andere Plaatsen, regt „ om in haare „ *Victen* (3)", zo werden haare Kantooren of

Hy geeft haar regt, om eenen Voogd op Schoonen aan te stellen.

(3) 't Woord *Victen* is van eene onzekere betekenis, en wordt ook overal niet even eens gelezen. In de *Handvesten van Amsterdam*, leest men byna overal *Victen*: en zulk een woord zou men van het Latynsche woord *Victus*, *Leeftogt*, *Onderhoud*, konnen afleiden, en by overbrenging doen zien op eene *Plaats, daar men zyn onderhoud* of *kost* won. Doch in de *Privilegien van den Briel*, bl. 42, 52. leest men voor *Victen*, *Vitten*; 't welk men wil, oudtyds, *butten* betekend te hebben, en derhalve zou konnen zien op

of Volkplantingen genoemd „ op Schoo-
„ nen, en te Falsterbode in 't byzonder,
„ Voogden te mogen zetten, die regt spra-
„ ken over alle haare burgeren en anderen,
„ die op deeze *Victen lagen* of woonden,
„ tot halsregt toe; en die hierin hun by-
„ zonder Stadsregt volgde. De bewooners
„ deezer Volkplantingen mogten vry wyn
„ en bier tappen, laken en lynwaat uitsny-
„ den en verkoopen, en eenige handwer-
„ ken oefenen. Zy mogten vry visschen,
„ in de wateren van Schoonen, en daartoe
„ hunne eigene Visschuiten gebruiken, mids
„ betaalende, van elke schuit, eene halve
„ mark Schoons. Ook mogtenze zig, on-
„ der gelyke belasting, bedienen van hun-
„ ne eigene wagenen en praamen. De
„ Koopluiden mogten hunne eigene goede-
„ ren, in de havens des Ryks, van 't eene
„ schip

op de tenten of *logien*, gelyk menze nu noemt, die de buitenlanders op Schoonen hadden opgeslaagen. By Kiliaan, betekent *Vitse* zwaare teenen of rys, en *vitselen* teenvlegten: 't welk ook plagt te geschieden, om hutten ter wooninge te maaken. Eindelyk, hebben Witsemius, *Chron. van Friesland*, bl. 207, en Schotanus, *Chron. van Friesland*, bl. 191. voor *Victen*, of *Vitten*, *Witten* gelezen: welk woord, in Kiliaans tyd, de *huive* of *tent van een' Wagen* betekende, en derhalven eertyds zeer wel voor eene tent of hut in 't gemeen kan genomen geweest zyn. Zo eene der twee laatste leezingen de waare zy, zou men, in onze *Handvesten*, voor *Victen*, ook *Vitten* of *Witten* leezen moeten. En deeze laatste leezing vindt men, in de oudste uitgave eener Handvest van Hertoge Albrecht van 't jaar 1391 [1392]. (Zie *Handv. van Amst. druk van* 1597. *bl.* 24.) en in de oudste Afschriften van het zelve.

„ schip in 't andere overscheepen; en binnens Lands, van de eene markt naar de andere, voeren, zonder tol schuldig te zyn. Ook stondt het hun vry, hun geweer te draagen, van scheepsboord tot aan hunne herbergen, en wederom van daar te rug naar scheepsboord; doch zo zy 't, by eenige andere gelegenheid, droegen, verbeurden ze, t' elken reize, een mark Schoons. De goederen der overleedenen werden door den Voogd aanvaard, en aan de wettige erfgenaamen, 't zy binnens- of buitens Lands, uitgekeerd (t)."

Amsterdam gaat, nevens de Hanze-Steden, een Verdrag aan met Waldemar den III., Koning van Deenemarke. 1370.

Alhoewel nu de vryheid, van welke wy spreeken, alleen aan Schoonen, en in 't eerst nog maar aan een gedeelte van Schoonen bepaald was, alzo Koning Albrecht, in Deenemarke, niets te gebieden hadt; zo kan men niet twyfelen, of de Stad Amsterdam heeft, onder begunstiging der verworven' voorregten in Schoonen, haaren handel sterk voortgezet in 't Noorden. De gelegenheid werdt haar hiertoe nog gunstiger, na dat zy, nevens de Wendsche, Pruissische, Lyflandsche en Nederlandsche Steden, met welken zy, ten behoeve van Koning Albrecht, tegen Waldemar den III., Koning van Deenemarke, verbonden geweest was, zig, in 't jaar 1370, met deezen bevredigd hadt. 't Verdrag werdt, den vierentwintigsten May, te Straalzond in Pomeren, getekend. De Steden, die het slooten,

(t) Handv. bl. 51, 52. [80, 80].

ten, worden in deeze orde opgenoemd: de Wendſche en Pruisſiſche Steden, Lubek, Roſtok, Straalzond, Wismar, Grypswalde, Stettyn, Kolberg en Nieuw Stargard; voorts, Keulen, Hamburg en Breemen; de Lyflandſche Steden Riga, Dorpt, Revel en Pernau; de Steden aan de Zuiderzee en in Holland en Zeeland, Kampen, Deventer, Utrecht, Zwol, Haſſelt, Groningen, Zutfen, Briel, Middelburg, Arnemuiden, Harderwyk, Zirikzee, Elburg, Staveren, Dordrecht en *Amſterdam*. Men heeft deeze Steden en veele anderen, van ouds, *Hanze-Steden* genoemd, naar de *Hanſa* of algemeene Vergadering, welke zy, van tyd tot tyd, plagten te houden, tot bevordering van het onderling belang des Koophandels (*u*), welk haar ook ſomtyds, gelyk ten deezen tyde, inwikkelde in oorlogen, waarin zy elkanderen byſtonden. De Steden langs de Ooſtzee en eenige andere Duitſche Steden zyn, naar alle waarſchynlykheid, vroegſt in het Hanze-Verbond geweeſt; waarom de verbonden Steden, in de veertiende eeuwe, den naam van *Duitſche Hanze* droegen (*v*). Zo leeſt men, in eenen Brief van Vrouwe *Machteld van Voorne* van den jaare 1358, dat zy overeengekomen was met de Stad Dordrecht *ende mit den Cooplieden van Aelmanje uitten Roomſchen Ryke, der Duytſcher Anze toebehoorende*, om vier tonnen te leggen in 't gat

(*u*) *Zie* Vaderl. Hiſt. III. *Deel*, *bl.* 500. *Aant.* (2).
(*v*) *Vide* A. KRANTZII Wandal. *Libr.* IX. *p.* 215. *Libr.* X. *p.* 245. *Libr.* XII. *p.* 272. *Libr.* XIV. *p.* 323.

gat van de Maaze (*w*). Hoe oud dit Verbond, ten deezen tyde, reeds ware, is, myns weetens, nergens klaarlyk aangetekend. Doch Albertus Krantzius geeft, op het jaar 1381, te kennen, dat de Hanze-Steden, reeds lang te vooren, vryen handel gedreeven, en openbaare Hallen gehad hadden, te Brugge in Vlaanderen, te Londen in Engeland, te Bergen in Noorwegen, en te Novogrod in Rusland (*x*). 't Is my, ondertusschen, niet waarschynlyk, dat de Nederlandsche Steden, en Amsterdam in 't byzonder, lang voor 't jaar 1368, met die van de Duitsche Hanze, verbonden geweest zyn, alzo ik 'er, voor dien tyd, nergens eenig gewag van gemaakt vinde. Wat nu 't Verdrag zelf betreft, welk met Koning Waldemar gesloten werdt, het behelsde dezelfde vryheden voor de Steden in 't gemeen, en met naame ook voor de Stad Amsterdam, zo wel in Schoonen als in Deenemarke, welken haar, in 't jaar 1368, door Koning Albrecht, verleend waren. Alleenlyk merk ik aan, dat sommigen, in de afschriften van 't Verdrag met Koning Waldemar, *Vesten*, voor *Victen* of *Vitten*, gelezen hebben (*y*): doch anderen (*z*) leezen klaarlyk *Vitten*, aan welke leezing ik agt dat men zig houden moet. Wy moeten niet vergeten te melden, dat Koning Waldemar, by eene afzonderlyke Akte, beloofde, den Steden en

(*w*) Privil. van den Briel, *bl.* 17.
(*x*) Wandal. *Libr.* IX. *p.* 207.
(*y*) *Zie* Mieris Charterb. III. *Deel*, *bl.* 251.
(*z*) Dumbar Deventer, *bl.* 540.

en daaronder ook Amſterdam, voor den tyd van vyftien jaaren, in handen te ſtellen twee derde der inkomſten van Schoonen, en eenige Sloten, tot dat zy vergoeding gekreegen zouden hebben van de ſchade, welke zy, in den jongſten oorlog, geleeden hadden. Doch na vyftien jaaren verloops, zou alles wederom keeren aan de Kroone van Deenemarke (*a*). De verdragen, van welken wy ſpreeken, werden, in 't jaar 1376, door *Olaus den IV.*, Dogters Zoon en Opvolger van Koning Waldemar, bekragtigd (*b*).

Van deezen tyd af, of eerder, ſtelde de Stad Amſterdam, veele jaaren agtereen, van jaar tot jaar, eenen Voogd op Schoonen aan. En Hertog Albrecht, toen niet meer Ruwaard, maar Graaf van Holland, ſtondt haar, den zesden April des jaars 1391, toe, *dat ſy tot eeuwighen dagen jaerliex een Voocht ſetten* mogt *op den Landen te Schonen op haaren Victen* [*Vitten*] *ende landt, dat ſy nu daer hadt, of naemaels daer verkryghen* mogt *van den Coninck van Denemarcken* (4), *alle ſaken ende recht van* der Stede *weghen te bedryven ende te bewaren, als ſy daer te*

(*a*) *Zie* MIERIS Charterb. III. *Deel*, *bl.* 253.
(*b*) *Zie* SCHRASSERT Beſchr. van Harderw. *bl.* 143.

(4) Hertog Albrecht ſpreekt van eenen *Koning* van Deenemarke. Doch Deenemarke, Zweeden en Noorwegen ſtonden, ſedert het jaar 1389, onder de Regeering van eene en dezelfde *Koninginne*, Vrouwe *Margareet*, die Koning Albrecht hadt doen onttroonen. *Vide* ALB. KRANTZII *Daniam*, Lib. VII. p. 176. *Sueciam*, Libr. V. p. 316. *Wandal.* Libr. IX. p. 216.

te doen hadt (*c*). Doch Hertog *Jan van Beieren* ſtelde, als Heer van Voorne, in 't jaar 1402, van wege de Stede van den Briele, eenen Voogd op Schoonen, voor deszelfs leeven, aan (*d*).

Amſterdam neemt toe in geeſtelyke gebouwen.

't Verbond van Amſterdam met de Hanze-Steden en de Verdragen van vryen Koophandel in Zweeden en Deenemarke, welken daarvan de gevolgen waren, beweezen ten klaarſte, dat Amſterdam begon aan te waſſen. Ook nam aldaar, in deeze eeuwe, het ſtigten van geeſtelyke gebouwen ſterk toe. De Kapel der Heilige Stede, thans de Nieuwe-zyds-Kapel, ſtondt 'er reeds, ten deezen tyde. Ook was 'er een Gaſthuis, waarſchynlyk het Heilige Geeſts- of S. Elizabets-Gaſthuis aan de Plaats of Dam, alzo het zelve, in laater' tyd, toen 'er meer Gaſthuizen kwamen, het *oude Gaſthuis* plagt genoemd te worden (*e*). 't Schynt zelfs, dat dit Gaſthuis, ten deezen tyde, reeds eenig merkelyk vermogen hadt, alzo het, in 't jaar 1371, het onderhoud op zig nam van den Heiligen weg, die, van den Amſtel by de Heilige Stede, tot heel aan Slooten liep, en, by eenen Schepenen-Brief van den negenentwintigſten December des gemelden jaars, door de *Proviſoors en bewarers der Heilige Stede*, aan 't Gaſthuis opgedraagen werdt (*f*).

Het Gaſthuis aldaar belaſt zig met het onderhoud van den Heiligen Weg. 1371.

De Stad doet, nevens

De Stad werdt ook beſtendiglyk gerekend onder de goede Steden, met welker raad, de

(*c*) Handv. *bl.* 61. [10.]
(*d*) Privileg. van den Briel, *bl.* 52.
(*e*) *Zie* hier voor, I. *Deel*, I. *Boek*, *bl.* 95, 97.
(*f*) Oude Kerk, *Laade* X. Handv. *bl.* 421.

de Ruwaard, Hertog Albrecht, beloofd hadt, het Land te zullen regeeren: 't welk, onder anderen, hieruit af te neemen is, dat zy, in 't jaar 1385, op 't verzoek van de Stad Dordrecht, die geoordeeld werdt tegen de Graaflykheid misdaan te hebben, nevens Hertog Albrecht en deszelfs Gemaalin, en nevens de Steden Delft, Haarlem en Leiden, den zeventienden September, op eene Dagvaart in den Haage, uitspraak deedt over 't geschil; volgens welke, Dordrecht, onder anderen, in eene boete van zesduizend oude schilden verweezen werdt (g). Amsterdam hadt ook, nevens de Edelen en Steden van Holland, de voorwaarden bekragtigd van het Huwelyk, welk, den zevenden April des jaars 1377, tusschen *Katharina*, Dogter van Hertoge Albrecht, en *Willem*, Hertog van Gelder, gesloten was. In het Verdrag, hiervan gemaakt, werden de Steden van Holland, in deezen rang, opgenoemd: „ Dordrecht, Haarlem, Leiden, „ Delft, Alkmaar, *Amsterdam*, Rotterdam, „ Schiedam, Geertruidenberg, Vlaardin- „ gen, 's Graavenzande, Oudewater, Mo- „ nikendam, Edam, Medenblik, Hoorn, „ Enkhuizen, Grootebroek: en de Steden „ van Zeeland, in deeze orde, Zierikzee, „ Middelburg, Briel, Westkapelle, Vlis- „ singen, Reimerswaale (h):" in welke optelling, aanmerkelyk is, dat Briel onder de Steden van Zeeland gerekend wordt.

anderen, uitspraak over een geschil met Dordrecht. 1385.

Verder bewys, dat zy onder de goede Steden van Holland geteld werdt.

Ter-

(g) *Zie* Mieris Charterb. III. *Deel*, *bl.* 426, 427.
(h) *Vide* Pontani Hist. Gelriæ *Libr.* VIII. *p.* 314.

Hertog Albrecht vermeerdert de vryheid der Stad met honderd gaarden. 1387.

Terwyl Amsterdam dus toenam in vermogen en aanzien, kon 't niet agterblyven, of de Stad moest uitgelegd worden. Ook besloot Hertog Albrecht, *om menigen trouwen dienst*, dien de ingezetenen hem *ghedaen* hadden, *ende noch doen moghen*, de vryheid der Stede te vermeerderen met *hondert gaerden* buiten de voorige vryheid; elk, die binnen deeze honderd gaarden of roeden woonde, het zelfde regt en dezelfde vryheid geevende, die de inwooners der Stad, tot hiertoe, gehad hadden. In den Brief, waarby deeze vermeerdering van der Stede vryheid geschiedde, en die den zevenden January des jaars 1386 [1387] getekend was (*i*), wordt het nieuwe voorregt *gratie* of *gunst* genoemd; doch dat dit woord niet te zeer moet aangedrongen worden, blykt, uit de boven aangehaalde woorden zelven, waarin de Ruwaard erkend, dat hy deeze zogenaamde *gunst* bewyst, om *menigen trouwen dienst*, hem reeds gedaan, en nog te doen. Voorts, hebben wy, by eene andere gelegenheid (*k*), nog eenige andere aanmerkingen over deeze Handvest gemaakt, tot welken wy den Leezer wyzen.

Hy geeft haar met Amstelland en Gooiland eene merk-

Sedert dat Amsterdam met de Graafelykheid van Holland vereenigd geworden was, en zitting verkreegen hadt in de Vergadering der Edelen en Steden van 't Gewest, scheen de Stad te mogen worden aangemerkt als afgescheiden van Amstelland, waartoe zy oudtyds behoord hadt. Hertog Al-

(*i*) *Zie* Handv. *bl.* 11. [6.]
(*k*) I. *Deel*, I. *Boek*, *bl.* 41.

Albrecht vondt egter geraaden, haar, op den waardige
vyftienden Maart des jaars 1387[1388], eene Hand-
aanmerkelyke Handvest, met Amstelland en vest.
Gooiland in 't gemeen, te verleenen. Wy 1388.
hebben, hiervoor (*l*), reeds van eenige punten uit deeze Handvest gewag gemaakt. En 't zal hierna te pas komen, byzonderer van eenige andere punten te spreeken. De merkwaardigsten zyn „ dat elk, naar 's Lands
„ regt *en Coustume* of gewoonte, regt ge-
„ schieden zou, en wel by Schepenen-von-
„ nisse, in de Stad, of op het Dorp, daar
„ de zaak voorgevallen was. Dat men nie-
„ mant, die borg stellen kon naar 't goed-
„ dunken van Schepenen, vangen, bekom-
„ meren, of te gyzel daagen zou. Dat alle
„ misdaaden binnen 's jaars vervolgd moes-
„ ten worden, of dat 'er de misdaadige an-
„ ders kwyt van zou zyn, ten ware hy,
„ voor dien tyd, voorvlugtig geweest wa-
„ re. Dat hy, die eene vrede brak binnen
„ Amsterdam, zyn lyf en de helft van zyn
„ goed verbeuren zou, behalve dat de hand-
„ daadige borg stellen moest, om zyne mis-
„ daad te beteren, *of men* zou 't *rechten aen*
„ *zyne rechter hand*. Dat iemant, die *Ding-*
„ *stooringe* deedt, dat is, het geregt ont-
„ rustte, *met vechtender handt*, twintig pond
„ verbeurde; en dat men, op gelyke boete,
„ niet op *Schepen of op seven* (5) spreeken
„ mogt.

(*l*) *Bladz.* 117.

(5) De Regtspraak van *zeven*, *zeventuig* genaamd, bestondt in eene uitspraak van *zeven* naastgeërfden, over verschillen, de Landeryen of gronden betreffende, en hadt hier volkomen kragt van gewysde. Zie *Handv.* bl. 446.

„ mogt. Dat de Graaf, noch iemant van
„ zynentwege geene *Schepenen noch seven*
„ *corrigeren* zou, zo zy op hunnen eed ge-
„ vonnist hadden, ten ware de andere Sche-
„ penen, onder eede, verklaarden, dat zy
„ daarvoor *myede* of geschenken genooten
„ hadden, in welk geval zy twee-endertig
„ pond verbeurden: en hun gewysde mogt
„ nimmer in regte worden bygebragt. Dat
„ de Amstellanders en Gooilanders niet
„ meer, omtrent de Stigtschen, verbeuren
„ zouden, dan de Stigtschen omtrent hen
„ verbeurden, in gelyke gevallen. Dat nie-
„ mant beesten weiden zou op den zeedyk
„ tusschen Amsterdam en Muiderberg, *uyt-*
„ *geseyt die geringhede Vercken* (6); doch dat
„ die van Nieuwer-Amstel hunnen eigen
„ Amsteldyk, het oude Loopveld, en de
„ Kerklaan beweiden mogten. Dat, in Ou-
„ der- en Nieuwer-Amstel, in plaats van
„ *Asingen*, zynde eene soort van buurreg-
„ ters, voortaan, Schepenen regt spreeken
„ zouden. Dat men zig van de vonnissen,
„ op de Dorpen geweezen, niet zou mo-
„ gen beroepen; doch dat een der twee par-
„ tyen, op kosten van hem, die ongelyk
„ hadt, een vonnis te Amsterdam zou mo-
„ gen haalen. Dat Bastaarden-goed aan den
„ erfgenaam kwam, indien de Bastaard zon-
„ der

(6) Wat *geringde Verkens* waren, zal men eenigszins nader begreepen hebben, uit eene Keur, die, niet veele jaaren na 't geeven deezer Handvest, schynt gemaakt te zyn; in 't *Keurboek* A. f. 13 verso gevonden wordt, en door ons (I. *Deel*, I. *Boek*, bl. 104) reeds aangehaald is.

„ der wettige nakomelingen overleedt:” ’t welk, by eene Handvest van den zesden December des jaars 1389, nader verklaard werdt „ dat aangeërfd of gegeven goed van „ eenen Bastaard, die binnen Amsterdam, „ zonder wettige geboorte, overleedt, ko„ men zou op de erven van den geever; en „ dat zyn moederlyk goed, tusschen den „ Graaf en de maagen zyner Moeder, half „ en half gedeeld zou worden (*m*). Dat „ alles, wat in deeze Keure niet gemeld „ was, beregt zou worden *na der beste re„ den*, *by vonnis der Schepenen*, *nae der handt„ vesten*, *nae keuren*, *nae rechten ende oude „ costumen der stede of landts*, daar het voor„ valt.” Wyders, is merkwaardig, dat alle de Steden en Dorpen van Amstelland en Gooiland *verwillecoerden* of beloofden, de Keuren, hun door Hertoge Albrecht gegeven, te zullen naarkomen, *behoudelyken de handtvesten*, die zy van hem of zyne vooronders gekreegen hadden, en naar welken, de punten, die in deeze Keuren niet begreepen waren, beregt zouden worden (*n*).

In ’t zelfde jaar 1388, werdt Amstelland, met de Steden en Dorpen daarin gelegen, en gevolgelyk ook Amsterdam, door Hertoge Albrecht, ontslaagen van het draagen tot de kosten der dykaadje van *de Zype*, een groote Polder in Westfriesland, van welke, zo ’t schynt, reeds in ’t begin der dertien- Amsterdam wordt ontslaagen van de kosten der dykaadje van de Zype.

(*m*) Mieris Charterb. III. *Deel*, *bl.* 540.
(*n*) Handv. *bl.* 71. [7.] Mieris Charterb. III. *Deel*, *bl.* 484.

tiende eeuwe, gewag gemaakt wordt (*o*), en die, te vooren, op 's gemeenen Lands kosten, bedykt geweest zynde, omtrent deezen tyd of eerder, doorgebroken was, en nu, zo sommigen aantekenen (*p*), wederom bedykt werdt. Hertog Albrecht verklaarde, op Dingsdag na S. Lucien dag, zynde den vyftienden December, dat hy zynen Lande van Amstel voortaan niet vergen zou, meer aan de Zype te dyken, ten ware zulks ook, door de andere Landen en Steden van Holland, geschiedde (*q*). In Augustus te vooren, hadt hy diergelyke verklaaring ook ten behoeve van Rynland en Schieland gedaan (*r*). En sedert schynt het bedyken der Zype, door byzondere Heeren, ondernomen te zyn. Immers, de Haarlemmer Karmeliet JOAN GERBRANDSZOON VAN LEIDEN heeft aangetekend, dat *Willem*, eerste Heer van Schagen en natuurlyke Zoon van Hertoge Albrecht, een groot en schoon stuk Lands, uit het Eiland van de Zype, digt by het Dorp S. Maarten, bedykt heeft, welk hy het *nieuwe Land* [*novam terram*] noemde (*s*).

De Stad raakt op nieuws in geschil met Deventer over den Kotertol.

De jongste overeenkomst tusschen Amsterdam en Deventer, wegens den Kotertol getroffen (*t*), werdt niet zo volkomenlyk onderhouden, of daar ontstondt, van tyd tot tyd, nieuw geschil tusschen de twee Steden: 't

(*o*) *Zie* MELIS STOKE *in* Ada, *bl.* 67.
(*p*) VELIUS Hoorn, *bl.* 10.
(*q*) *Zie* MIERIS Charterb. III. *Deel*, *bl.* 510.
(*r*) Handv. van Rynl. *bl.* 22.
(*s*) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXXII. *Cap.* 28.
(*t*) *Zie* hier voor, *bl.* 133.

't zy dat de tollenaars meer tol vorderden dan hun toegeweezen was, 't zy ook dat de handeldryvende ingezetenen van Holland, en van Amsterdam in 't byzonder somtyds middel vonden, om den verschuldigden tol te ontgaan. Men vindt, dat de Tollenaars van Deventer, reeds in 't jaar 1368, eenige Hollandsche goederen hadden aangehaald, die op den tol verzweegen waren geweest: waarover Hertog Albrecht eenen scherpen brief aan de Wethouderschap van Deventer liet afgaan. De Wethouderschap zondt, sedert, op 's Hertogs vrygeleide, Gemagtigden naar den Haage, en 't geschil werdt gevonden (*u*). Doch 't blykt niet, dat deeze aangehaalde goederen Amsterdamschen geweest zyn. Zeker is 't egter, dat Amsterdam, omtrent deezen tyd, over 't betaaleu van den Kotertol, wederom geschil met Deventer gehad heeft, welk, in July des jaars 1388, bygelegd werdt, in een Verdrag by voorraad, inhoudende „ datdie van Amster-
„ dam, voortaan, een *ouden Vranckrycksche*
„ *of Keysers schilt*, of de waarde daarvan,
„ aan tol betaalen zou, tot dat de zes Steden,
„ Kampen, Harderwyk, Amersfoort, Haar-
„ lem, Leiden en Delft, deswege nadere
„ uitspraak zouden gedaan hebben (*v*)."

't Wordt bygelegd.

Hertoge Willem van Beieren, in de Lente des jaars 1389, overleeden zynde, werdt Hertog Albrecht, die Holland, tot hiertoe, onder den titel van *Ruwaard*, geregeerd hadt,

Amsterdam doet eene vrywillige gift

(*u*) Dumbar Deventer, *bl.* 539.
(*v*) Handv. *bl.* 67 [162.]

aan Hertoge Albrecht, nu *Graaf* geworden.

hadt, alomme, voor *Graave* erkend. By deeze gelegenheid, werden hem, door de Steden, vrywillige giften gedaan. En sommigen hebben, uit oude gedenkstukken, aangetekend, dat hy van Haarlem 5000, van Delft 4000, en van Amsterdam 3000 ponden ontvangen heeft (*w*); waaruit het vermogen der laatstgemelde Stad ten deezen tyde, in vergelyking der twee anderen, eenigszins is af te neemen. 's Graaven inhuldiging te Amsterdam werdt, eerlang, gevolgd van eene bevestiging van alle der Stede Privilegien, die daarenboven nog vermeerderd werden met dit byzonder voorregt „ dat een van de Schepenen, of van „ den Raade, met eenen Poorter der Stad, „ eene Vrede maaken mogt, en met eenen „ Poorter deswege getuigenis geeven; daar „ zulks, volgens de voorige Handvesten, „ niet dan door den Schout en twee Sche„ penen plagt te mogen geschieden (*x*)." Het regt van den Graaflyken Schout werdt dus, door dit nieuwe voorregt, eenigszins besnoeid, en dat der Schepenen en Raaden of Burgemeesteren, ja dat der Poorteren zelven, juist zo veel uitgebreid. Doch eer dit nog gebeurde, hadt de Stad, die 't van haar belang rekende, om zig, op eene wettige wyze, zo veele Graaflyke Domeinen te verkrygen, als zy bekwaamlyk konde magtig worden, 's Graaven Water binnen en buiten de Stad, het *Gouden Water* genaamd, en

Hy bevestigt en vermeerdert de voorregten der Stad.

Zy verkrygt de Maat en het Gouden Water in eeuwige erfpagt.

(*w*) Vossii Annal. *Libr.* XIII. *p.* 408.
(*x*) Handv. *bl.* 74. [10.]

en 's Graaven *Maat* in de Stad, die, door den Graaflyken Rentmeester van Amstelland, plagten verhuurd te worden, voor agt en veertig pond in 't jaar, in eeuwige erfpagt, gepagt. En hiervan werdt eene Handvest verleend, welke, des Woensdags na S. Lucien dag, dat is, den vyftienden December des jaars 1389, in den Haage, getekend was (y). Tot opheldering derzelve, merken wy aan, dat, door de *Maat*, ongetwyfeld, verstaan wordt het regt om opzigt te hebben op de Maat van allerlei natte en drooge waaren, en om Meeters van dezelven aan te stellen. 't Is zelfs niet onwaarschynlyk, dat het woord *Maat* zo ruim genomen moet worden, dat 'er ook het regt der *Waage*, dat is, het regt om goederen, die by 't gewigt verkogt worden, behoorlyk te doen weegen, onder begreepen zy. Zeker is 't, ten minste, dat het regt der Waage, oudtyds, tot de Graaflyke domeinen behoord heeft. 't Is niet minder zeker, dat het, al zeer vroeg, door de Stad bezeten geweest is. En my is geene Graaflyke Handvest bekend, waarby het aan de Stad is afgestaan, zo het by deeze Handvest niet geschied zy. Doch wat men, door het *Gouden Water*, te verstaan hebbe, en waarom het zo genaamd zy, is tegenwoordig, in 't algemeen, zo bekend niet. 't Laatste is ten minste bezwaarlyk te zeggen. Ook heeft het niemant der Beschryveren van Amsterdam, tot hiertoe, ondernomen. Wy konnen

1389.

Wat door de *Maat* te verstaan zy?

(y) Handv. *bl.* 2. [9.]

't ook niet doen, met verzekering, dat wy niet zullen mistasten. Nogtans zullen wy 't waagen, den Leezer voor te houden, 't gene ons onze nafpooringen van dit duister punt der oude gelegenheid en Historie deezer Stad, met de meeste waarschynlykheid, hebben opgeleverd.

Wat de naam van *Gouden Water* beteekene?

De naam van *Gouden Water* moet ons niet doen denken om het bekend metaal, *Goud* geheeten. Ons Amstellandsch water, en onze losse Amstellandsche grond leveren geen het minste *goud* uit. 't Is hierom niet te vermoeden, dat men hier een Water, naar het *Goud*, zou genoemd hebben. Maar men noemde, van ouds, de *Landen*, *Gouwen* (z). Voor *Oostergo* en *Westergo*, zynde het oostelyk en westelyk gedeelte van Friesland, zeide men, eertyds, *Oostergouwe* en *Westergouwe:* en nog tegenwoordig wordt het *Landschap aan de Haine*, in 't Fransch *Hainaut*, in 't Nederduitsch *Henegouwen* genaamd. En hierom komt my zeer waarschynlyk voor, dat *Gouwen-Water*, of by verandering *Gouden-Water* (gelyk men, voor *Vleeschhouwer*, *Vleeschhouder* plagt te schryven (a)) zo veel als *Landwater* betekent. De *Gouwe*, eene gegraaven Vaart door 't *Land* by *Gouda*, plagt van ouds de *Goude vaart*, dat is, de *Landvaart* genoemd te worden (b): en het Water tusschen 't Eilandje Marken en Waterland wordt, veelligt,

(z) *Vide* Junii Glossar. Gothicum. *Voce* Gauje *p.* 126. Kiliani Dictionar. *Voce* Gouw.

(a) Groot-Memor. *N.* I. *f.* 158.

(b) *Zie* Mieris Charterb. III. *Deel*, *bl.* 54.

ligt, de *Goudzee* genoemd, om dat het tusschen de *Gouwen* of *Landen* loopt. Vraagt men nu, waar ons Amsterdamsch *Gouden-* of *Landwater* geloopen hebbe; wy antwoorden, dat de naam van *Gouden Water* zo zeldzaam, in onze oude Stads Papieren, voorkomt, dat men daaruit weinig lichts omtrent de waare plaats van het zelve haalen kan. Uit de Handvest, welke wy onderzoeken, blykt, dat het binnen en buiten de Stad liep. Hertog Albrecht verpagt zyn *Water, gheleghen binnen der Stede ende daer buyten, ghebeeten dat Gouden Water.* Evenwel, moet men 'er, zo 't ons voorkomt, de Stads graften, zynde ten deezen tyde de Voor- en Agter-burgwallen, niet door verstaan; want de Visschery in de Stads graften werdt, in 't jaar 1394, aan het Schutters-Gilde, welk naderhand de *Oude Schuttery* genoemd werdt, geschonken (*c*): en de Visschery van het Gouden-Water kwam, eerst jaaren laater, aan twee sedert opgeregte Schutteryen, te weeten, de jonge Schuttery van de Voetbooge en de Schuttery van de Handbooge (*d*), terwyl de Oude Schuttery nog in wezen was, en, ongetwyfeld, de Visschery in de Stads graften behieldt. Het Gouden Water wordt, daarenboven, klaarlyk van de Stads graften onderscheiden, in eene Keur van den jaare 1479, die dus luidt: *Item dat oick nyemant en moet dat gouden water noch der stede graften*

En waar dit Water gezogt moet worden?

(*c*) Handv. *bl.* 140. [150.]
(*d*) Handv. *bl.* 141. [151.]

ten visschen in gheenre manyeren, *anders dan alleen mitten angel op een boet van* III ℔ (*e*). Ook wordt het, in eene *Resolutie der Vroedschap* van den jaare 1555, onderscheiden van de *vesten buyten*, *ende de sluisen binnen deser Stede* (*f*). Maar zo het Gouden Water de Stads graft niet geweest is, dan kan het geen ander water, in en buiten de Stad, geweest zyn dan het water van den Amstel, welk door, of het water van het Y, welk langs en in de Stad liep, en die beide *Gouden-* of *Landwater* konnen genoemd geweest zyn, om dat zy, van ouds, langs het *Land van Amstel* geloopen, of het zelve doorsneeden hadden. En men zal naauwlyks twyfelen konnen, welk van beide ons *Gouden Water* geweest zy, als men aanmerkt, dat, nog tegenwoordig, van tyd tot tyd, van Stads wege, verhuurd wordt de Visschery in het *Gulden Water*, gelyk het nu genoemd wordt (*g*), welk zig strekt, van de Beurssluis af, tot buiten de Stad, in den Amstel, by Meerhuizen toe. Het Gouden Water is, derhalve, het water van den Amstel, binnen en buiten de Stad. De naam is alleenlyk, van *Gouwen-*, in *Gouden-*, en eindelyk in *Gulden-Water* veranderd. Eer
1393. wy van het Gouden-Water afstappen, merken wy alleenlyk nog aan, dat de agt en veertig ponden 's jaars, waarvoor het zelve, nevens de Maat, verpagt was, den vyfden Augustus des jaars 1393, door Herto-

(*e*) Keurb. A. *f.* 108. C. *f.* 18.
(*f*) Resol. Vroedsch. *N.* I. 3 *Jan.* 1555.
(*g*) *Zie* Handv. *bl.* 746. [305.]

toge Albrecht, aan 't Karthuizers Klooster buiten Amsterdam geschonken werden. De brief, waarby zulks geschiedde, is nog nooit in 't licht gegeven. Men vindt dien, in een *Vidimus* van Schepenen en Raaden, welk, tusschen Stukken van 't jaar 1501, in 't eerste *Stads Groot-Memoriaal*, *f.* 239 geboekt, en hier agter, onder de *Bylaagen* (*h*), te leezen is.

Hertog Albrecht munt by raade onder anderen van Amsterdam.

Hertog Albrecht hadt, nog Ruwaard zynde, in 't jaar 1388, by raade van zynen Raad, van de gemeene Steden van Holland en Zeeland, en ook van Amsterdam besslooten, eenen gouden penning te doen munten, die *Dordrechtsche Schild* genaamd werdt, en voor veertig grooten gangbaar zyn zou. Zulke grooten besloot men, ten zelfden tyde, ook van nieuws te doen slaan (*i*). Doch 't zy dat dit beslüit niet uitgevoerd werdt; 't zy dat Hertog Albrecht voordeel zag in op nieuws diergelyke penningen te doen munten; hy besloot, Graaf geworden, by gelyken raade, in 't jaar 1393, een gouden Hollandschen Schild van gelyke waarde en een zilveren groot met derzelver gedeelten te doen munten (*k*). By deeze nieuwe munt, zou men, voortaan, alleen hier te Lande koopen en verkoopen mogen. De vreemde munt, welke men hier vondt, diende den Koopman, om met dezelve zyne inkoopen buitens Lands te doen

(*h*) Lr. B.
(*i*) Mieris Charterb. III. *Deel*, *bl.* 504.
(*k*) Id. III. *Deel*, *bl.* 593.

Wat 's Graaven *Wissel* in de Steden, en te Amsterdam in 't byzonder geweest zy?

doen. En om dezelve, ten zekeren bepaalden pryze, voor de Graaflyke standpenningen te konnen bekomen, kon hy zig vervoegen in 's Graaven *Wisselen* of *Wisselhuizen*, die, ten deezen tyde, in alle of de meeste Steden, waren opgeregt. In ieder van deeze Wisselhuizen, was een Graaflyke *Wisselaar* aangesteld: in den Wissel te Dordrecht, daar de Munt was, waren 'er twee. En deeze Wisselaars moesten den Koopman, voor inlandsche, vreemde, en vermoedelyk ook voor vreemde, inlandsche penningen leveren; voor welke verwisselingen, zy maar twee penningen Hollandsch van ieder Schild genieten mogten (*l*). De *Wissel* werdt somtyds door den Graave verpagt (*m*): somtyds aan de Steden geschonken (*n*). Te Amsterdam, werdt dezelve, in 't jaar 1417, door Vrouwe Jakoba, aan den regeerenden Burgemeester *Ysbrand Heynen* gegeven, dieze, reeds voorheen, waargenomen hadt (*o*). Behalve den Graaflyken Wisselaar, mogt niemant zig het wisselen onderwinden. Doch het invoeren der Wisselbrieven deedt, door den tyd, den Wisselhandel geheel van natuur veranderen: de Graaflyke Wissel werdt noodeloos, en 't verwisselen van geld, dat nu veel minder geschiedde dan het plagt, een handel, die aan elk vrygelaaten werdt.

De

(*l*) Mieris Charterb. III. *Deel*, *bl.* 505.
(*m*) Id. II. *Deel*, *bl.* 209. IV. *Deel*, *bl.* 154, 231.
(*n*) Id. II. *Deel*, *bl.* 206, 207.
(*o*) Id. IV. *Deel*, *bl.* 429.

De Stad Dordrecht, eene der oudste Koopsteden van Holland, hadt, by verscheide Handvesten, verkreegen, dat de meeste waaren, die de Merwe en Lek op- of afgevoerd werden, aldaar of verbodemd en geveild moesten worden, of zeker regt betaalen, welk *Stapelregt*, of *Marktregt* genaamd werdt. 't Betaalen van dit Regt viel den anderen Hollandschen Koopsteden lastig, die somtyds door de Graaven beschermd geworden waren (*p*). Ten deezen tyde, was 'er wederom geschil over ontstaan, tusschen Dordrecht ter eener, en de meeste Hollandsche Steden, en daaronder ook Amsterdam, benevens eenige Dorpen, ter anderer zyde, die egter thans zo veel vermogten op Hertoge Albrecht, dat hy, om andere redenen, ook op Dordrecht misnoegd (*q*), de Steden, by eene Handvest van den tweeden January des jaars 1393 [1394], die den dertienden October daaraan, door zynen Zoon *Willem, Graave van Oostervant*, bevestigd werdt, van het Dordrechtsche Stapelregt, en van alle ongelden, die te Dordrecht plagten geheeven te worden, voor altoos, vry verklaarde (*r*). Doch die van Dordrecht, gelyk zy naderhand beweerden, op deeze vryverklaaring ten behoeve der andere Steden, niet naar behooren gehoord geweest zynde, wisten zig in 't bezit van het Stapelregt, ook door de gunst van eenige volgende

Amsterdam en andere Steden verschillen met Dordrecht over 't Stapelregt.

1394.

(*p*) *Vide* WILHELM. PROCURAT. *ad annum* 1325. *p.* 640, 641.
(*q*) *Zie* MIERIS Charterb. III. *Deel*, *bl.* 616, 627.
(*r*) *Zie* Handv. *bl.* 26, 27 [10, 11.]

de Graaven, te handhaaven. En men was den anderen Steden niet verder te wille, dan dat het Dordrechtsche Stapelregt, by laatere Handvesten, in eenige opzigten, bepaald werdt (*s*).

Het Bode-ampt komt aan de Stad. Het *Ambagt*, of Ampt van Stads- of Geregts-bode plagt, van ouds, alomme, en ook in Amsterdam, door den Graave, begeven te worden. Dit Ampt, welk thans, hier ter Stede, door *Daniel Sappel*, 's Graaven knegt, werdt bekleed, werdt, door
1395. Hertoge Albrecht, by eene Handvest van den eenentwintigsten January des jaars 1394 [1395], na dat Sappel overleeden zou zyn, ten eeuwigen dage, aan de Stad afgestaan.

Dobbelschoolen verbooden. In de zelfde Handvest, werden de *Quaackborden*, vermoedelyk, *Tiktakborden*, en *Dobbelschoolen*, die, in andere Steden, zelfs uit kragte van Graaflyke Privilegien, openlyk gehouden werden (*t*), binnen Amsterdam, uitdrukkelyk verbooden. De *Tynze-penningen* of erfpagt, die de Graaflykheid op zekere *Hofsteden* of erven in de Stad te vorderen hadt, werden aan dezelve, om tien ponden tien schellingen 's jaars, verhuurd. Eindelyk, werdt verklaard, dat nieman Schout, Schepen of Raad zou mogen zyn, dan die zeven jaaren Poorter geweest was (*u*): uit welke laatste schikking, schynt te mogen worden afgeleid, dat de Stad reeds zo ver in getal van Poorteren toegenomen was, dat zy Persoonen genoeg tot de Regee-

(*s*) *Zie* Vaderl. Hist. V. *Deel*, *bl.* 188 enz.
(*t*) *Zie* Mieris Charterb. IV. *Deel*, *bl.* 742, 770.
(*u*) Handv. *bl.* 115. [11.]

geering uitleverde, die zeven jaaren Poorters waren geweest.

Men moet zig geenszins verwonderen, dat Hertog Albrecht den Steden, en Amsterdam in 't byzonder, omtrent deezen tyd, verscheide gunstige Handvesten verleende; hy hadt derzelver bystand noodig in den Frieschen oorlog, dien hy in den zin hadt. De Friezen, den storm ziende aankomen, slooten, in de Lente deezes jaars, een Verdrag met *Fredrik van Blankenheim*, Bisschop van Utrecht, die zig verbondt, om Hertoge Albrecht geenen onderstand noch doortogt door 't Stigt te zullen verleenen, in geval hy Friesland met de wapenen mogt willen aantasten (*v*). De togt moest, derhalve, te water ondernomen worden; waartoe, van alle kanten, met naame uit Holland en Zeeland, Schepen verzameld werden. Amsterdam leverde, tot den zelven, eenige groote en vyftig kleine Schepen. De Vloot landde aan de Kuinder, in Augustus des jaars 1396; de Friezen werden geslaagen, en een gedeelte derzelven genoodzaakt, Hertog Albrecht voor Heer aan te neemen (*w*). Doch 't leedt slegts tot in de Lente des jaars 1398, toen de Friezen, tegen Hertoge Albrecht zynde opgestaan, wederom met de wapenen bedwongen moesten worden. Men vaardigde, uit 's Hertogs naam, brieven af aan alle de Steden, en ook aan Amsterdam, die, den tweeden May des gemel-

Friesche oorlog.

Amsterdam levert 'er Schepen toe.

1396.

1398.

(*v*) *Vid.* Matthæus *ad* Anonym. de Rebus Ultraj. p. 93.
(*w*) *Zie* Vaderl. Hist. III. *Deel*, *bl.* 332 *enz.*

Ook manschap.

melden jaars, in den Haage, getekend waren. Van elk deezer Steden werdt zeker getal van gewapende mandſchap, handwerksluiden en arbeiders begeerd: van Dordrecht daarenboven *een groot deel borden*, vermoedelyk geſchikt, om de kuilen te bedekken, die de Friezen, *ter lantwere*, of om zig ongenaakbaarder te maaken, gedolven hadden (*x*). Van Amſterdam werden driehonderd gewapenden, vyf Timmerluiden, vyf Smids, en vyf Metſelaars gevorderd. Doch op dat de Leezer de tegenwoordige magt deezer Stad, in vergelyking van die der andere Steden, te beter begrypen zou, zullen wy hierby eene nette Lyſt voegen van 't gene van alle de Steden van Holland en Zeeland begeerd werdt. Zy is uit een oud ſtuk getrokken (*y*).

	Gewapenden.	Timmerl.	Metſel.	Smids.	Arbeiders.
Dordrecht.	600.	20.	10.	10.	———
Haarlem.	600.	20.	10.	10.	———
Delft.	500.	20.	10.	10.	———
Leiden.	400.	10.	5.	6.	———
Alkmaar.	300.	5.	5.	5.	———
AMSTERDAM.	300.	5.	5.	5.	———
Rotterdam.	200.	———	4.	4.	———
Schiedam.	100.	4.	3.	3.	———
Oudewater.	150.	4.	3.	3.	———
Schoonhoven.	250.	6.	5.	3.	———
Gouda.	400.	10.	5.	5.	———
Beverwyk en Wyk op Zee.	100.	4.	4.	4.	———
Geertruidenberg.	30.	———	———	———	6.

Heus-

(*x*) *Zie* MIERIS Charterb. III. *Deel*, *bl.* 670.
(*y*) Id. ibid. *bl.* 670.

	Gewapenden.	Timmerl.	Metsel.	Smids.	Arbeiders.
Heusden.	80.	—	—	—	8.
's Graavenzande.	20.	—	—	—	4.
Vlaardingen.	20.	—	—	—	4.
Medenblik.	100.	4.	3.	3.	—
Monikendam.	100.	—	—	—	8.
Edam.	50.	—	—	—	6.
Enkhuizen.	150.	—	3.	3.	—
Grootebroek.	50.	—	—	—	6.
Woudrichem.	60.	3.	2.	2.	—
Weesp.	25.	—	—	—	6.
Middelburg.	500.	20.	10.	10.	—
Zierikzee.	500.	20.	10.	10.	—
Reimerswaale.	60.	—	—	—	8.
Thoolen.	60.	—	—	—	8.
Briele met het Land van Voorne.	100.	4.	4.	4.	—
Westkapelle.	20.	—	—	—	4.
Vlissingen.	20.	—	—	—	4.
Haage, behalve de knegten.	100.	—	—	—	—
Goes.	40.	—	—	—	—
	5985.	159.	101.	100.	72.

Behalve de manschap, die van de Steden gevorderd werdt, werden, van de Hollandsche Edelen, 1615, van de Zeeuwschen, 800 gewapenden gevraagd (z), en buitens Lands werdt ook hulp gezogt. De Steden Haarlem, Delft, Leiden en *Amsterdam* schooten Hertoge Albrecht ook zekere somme gelds, die hy, binnen een jaar na dat hy uit Friesland te rug gekeerd zou zyn, beloofde te zullen aflossen, of deedt hy 't niet, dan zou menze op zyne eerste bede mo-

(z) Mieris Charterb. III. *Deel*, *bl.* 673, 675.

mogen korten. Haarlem hadt 5000, Delft 4000 oude Schilden, Leiden 3000, en *Amsterdam* 4000 Dordrechtsche guldens geschooten (*a*). Voorts, werden wederom Schepen geleverd tot den togt. Van Amsterdam werden, onder anderen, vier groote Schepen gevraagd, in ieder van welken, vyf bakovens gemetseld, en by ieder van welken, een schip met meel gevoegd zou worden. Ook werdt, te Amsterdam, de haring gekogt en gepakt, die 't Krygs- en Bootsvolk gebruiken zou (*b*). De verzamelplaats van 't Leger was te Enkhuizen. De groote Schepen, die uit Zeeland en uit de Maaze kwamen, voeren buiten om door het Marsdiep; de kleine schepen binnen door, door Haarlem en Amsterdam, derwaards (*c*). Hier werdt al 't volk gemonsterd. De Graaf van Oostervant hadt het opperbevel over 't Leger. De Vloot landde in de Lemmer, en 't Leger trok voort naar Staveren, welk bemagtigd werdt (*d*); waarna die van Oostergo en Westergo, den eersten Augustus, wederom een Verdrag van verzoening met Hertoge Albrecht en Graave Willem slooten te Staveren, welk, door 's Hertogs Raaden en door de Steden Dordrecht, Haarlem, Delft, Leiden, Alkmaar, *Amsterdam*, Middelburg en Zierikzee, bezegeld werdt (*e*).

De Stad bezegelt een Verdrag met de Friezen.

De

(*a*) *Zie* MIERIS Charterb. III. *Deel*, *bl.* 678.
(*b*) Id. ibid. *bl.* 682.
(*c*) Id. ibid. *bl.* 683.
(*d*) Vaderl. Hist. III. *Deel*, *bl.* 339.
(*e*) *Zie* MIERIS Charterb. III. *Deel*, *bl.* 684.

De Friesche oorlog hadt, midlerwyl, de Steden in 't gemeen en Amsterdam in 't byzonder in zulke zwaare kosten ingewikkeld, dat Hertog Albrecht op middelen verdagt zyn moest, om haar daar voor vergoeding te bezorgen. Amsterdam hadt veel gelds gespild aan 't leveren van schepen en manschap, en Hertoge Albrecht, daarenboven, vierduizend Dordrechtsche guldens geschooten. De Stad hadt den Hertoge ook eene goede Kogge geleend, die met Zout gelaaden was, en door Heere *Gerrit van Heemskerk*, met deszelfs *gezellen*, gevoerd werdt. En dit schip was, op de reize, door storm gebleeven. Om de Stad voor 't een en 't ander vergoeding te verschaffen, verleende Hertog Albrecht haar, den eersten October des jaars 1398, verlof om excynzen te mogen zetten *op alle goede*, *daar* haar *op genoegen sal*, *binnen* der *Stede of havenen* (*f*). Voor de gebleeven Kogge betaalde hy haar vierhonderd en vyftig Hollandsche schilden. Doch alzo dezelve meerder waardig ware; onthief hy haar, daarenboven, van eene jaarlyksche erfpagt van vier mark zilvers, die zy verpligt was voor de Goudsche tollen te betaalen. En hy kon dit met regt doen, alzo de Heerlykheden van *Guy van Chastillon*, *Graave van Blois*, onder welken, ook Gouda en Schoonhoven waren, by deszelfs overlyden, op den twee-entwintigsten December des jaars 1397, wederom aan de Graaflykheid van Holland gekomen waren.

Zy verkrygt, tot vergoeding van dienst en schade in den Frieschen kryg, vryheid om Excynzen te heffen, en ontslag van de Goudsche tollen.

(*f*) Handv. bl. 171.

ren. De Handveſt, waarby de Amſterdamſche Kogge vergoed werdt, was, den twintigſten October des jaars 1398, in den Haage, getekend (g): en wy hebben 'er te liever van willen gewaagen, om dat 'er klaarlyk uit blykt, dat de Hollandſche Steden niet verpligt waren, buitengewoone koſten te doen ten behoeve des Graaven, zonder dat haar daarvoor, op de eene of de andere wyze, vergoeding gedaan werdt. Wat het verſchot van vierduizend Dordrechtſche of Hollandſche guldens betreft; Hertog Albrecht beloofde, op den zelfden twintigſten October, deeze ſomme, binnen 's jaars, te zullen afleggen, of van de eerſte bede te zullen laaten korten. De Handveſt, waarby deeze belofte geſchiedde, wordt, in de *Oude Kerke*, *Laade* XVI. bewaard. Zy is nog nooit gedrukt geweeſt: waarom wy vertrouwen, dat het den Leezer niet onaangenaam zal zyn, dat wyze, onder de *Bylaagen* (h) plaats geeven.

Onveiligheid der vaart langs de Zuiderzee naar Amſterdam. 1399.

De Friezen konden, ondertuſſchen, niet ruſten. Zy begonden de vyandlykheden op nieuws in 't jaar 1399, en dreigden Staveren met een beleg. Veelligt, maakten zy de Zuiderzee ook onveilig. Men weet ten minſten, dat de ſchepen, die langs de ſtroomen naar Amſterdam wilden, ten deezen tyde, zo dikwils aangetaſt en beroofd werden, dat Hertog Albrecht, den zesentwintigſten September des gemelden jaars, tot wederopzeggens toe, verlof gaf om geweld met ge-

(g) Handv. *bl.* 129. [12.]
(h) L^r. C.

geweld te keeren, zonder dat men daar door *jeghens* hem *ende* zyne *heerlicheit* misdoen zou (*i*). Midlerwyl, was de Graaf van Oostervant, niet, gelyk te vooren, van Enkhuizen, maar van Amsterdam scheep gegaan naar Friesland, en hadt de Friezen, op nieuws, tot een Verdrag genoodzaakt. Doch in 't volgende jaar, braken zy de Vrede al wederom. De Heeren van Egmond en van Brederode hadden toen het beleid over den togt naar Friesland, die ongelukkiglyk uitviel, en met een Bestand voor eenige jaaren eindigde (*k*).

Togt van voor de Stad naar de Friesche kust.

1400.

Hertog Albrecht, ten hoogste voldaan over den bystand, dien de Stad Amsterdam hem, in den Frieschen oorlog, beweezen hadt, voer voort met haar te begunstigen, zo lang hy leefde. Op den zestienden January des jaars 1399 [1400], verklaarde hy, dat alle schepen en goederen het Marsdiep en het Vlie, van en naar Amsterdam, uit- en ingevoerd zouden mogen worden, zonder iets schuldig te zyn dan de gewoonlyke Graaflyke tollen, van welken de Poorters goederen egter vry waren; en andere Graaflyke regten. En dit voorregt werdt, naderhand, door zynen Opvolger, Graave Willem den VI., bevestigd. Ten zelfden dage, stelde Hertog Albrecht ook de verkiezing van drie Burgemeesteren aan allen, die Burgemeester of Schepen waren of geweest waren; en de verkiezing van eenen Oud-

Hertog Albrecht staat vrye Scheepvaart toe van en naar Amsterdam.

(*i*) Handv. *bl.* 25.
(*k*) Vaderl. Hist. III. *Deel*, *bl.* 341 *enz.*

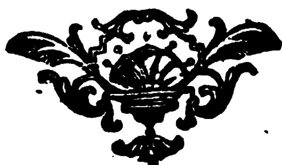
Oud-Burgemeester uit de afgaanden, aan deezen drie (*l*). Op den zesentwintigsten Juny des jaars 1401, verleende hy der Stad „ dat geen haarer Poorteren, 's Graa„ ven dienstluiden, als Baljuwen, Rent„ meesters, Tollenaars en Schouten, die „ in hun ampt misdaan hadden, uitgeno„ men, wegens eenigerhande breuken, er„ gens benoorden de Maaze, zou mogen in „ regten worden aangesproken dan binnen „ Amsterdam, voor de bank van Schepe„ nen; ten ware hy vegtenderhand, of ge„ stolen goed voerende, betrapt werdt. „ Ook zou een Poorter, die binnen eenige „ andere vrye Stad misdeedt, aldaar mo„ gen bezet en bekommerd worden. Wy„ ders, werdt, by dezelfde Handvest, be„ paald, dat de Stads Excyns op elk vat „ biers niet hooger dan zes grooten zyn „ mogt, en op andere middelen zo veel „ als de Raaden redelyk zouden oordee„ len: en werdt den Schout gelast, over „ de Excynzen, met Schepenen, regt te „ doen en pande te geeven, op vermaa„ ninge der Raaden (*m*)." Wy spreeken niet van eenige andere Handvesten van Hertoge Albrecht, ten deele, om dat wy 'er, reeds te vooren, melding van gemaakt hebben, ten deele, om dat wy 'er, by andere gelegenheden, nog van zullen moeten spreeken. In Maymaand te vooren, was de Hertogin, Vrouw *Margareet van Kleeve*, Ge-

Andere voorregten door hem aan de Stad verleend. 1401.

(*l*) Handv. *bl.* 25. [13, 14.]
(*m*) Handv. *bl.* 134. [13.]

Gemaalin van Hertoge Albrecht, in Amsterdam geweest, daar zy eenen nagt vertoefde, en van Stads wege, met vyftien snoeken, beschonken werdt (7).

(7) Dit is my gebleeken, uit eene oude Rekening van 's Graaven Huishouding, op pergament geschreeven, waarin ik deeze woorden leeze: *Des donredaghes avonts* XIX *daghen in meye quam myn Vrouwe die hertoginne mid een deel hore herberge tote aemsterdamme ende bleef aldaer dien nacht anno* CCCC *ende een* —— —— *Ende die van aemsterdamme wiere Vrouwen schenkeden* XV *grote snoeken. ende uten reyghersbosch gheleuert waren* XIX *reyghers*. Men moet niet vreemd vinden, dat hier *vierhonderd en een*, in plaats van *veertienhonderd en een* gelezen wordt. Kundigen weeten, dat men, in deeze eeuwe, dikwils, in 't melden van 't jaartal, de *duizend* overfloeg.

Bylaagen L¹. A. N. 1.

B Y L A A G E N

op het II. Deel, II. Boek.

L¹. A. N. 1.

Zoen van Hertoge Albrecht *van* Beieren *en de Stad* Amsterdam. Gegeven in den Haage, den zeventienden February des jaars 1366.

Aelbrecht by goeds ghenade hertoge in beyeren palensgraue opten Ryn Ruwaert van hollant, van zeelant ende van vrieslant doen cond alle luden dat wi aenghezien meneghen trouwen dienſten die onſe goede luden van Aemſtelredam en hore voervorders onſen lieven broeder hertoge Willem grave van Henegouwen van Hollant van Zeelant ende Heere van Vrieslant ons ende onſen voervorders dickwilen gedaen hebben ende ons noch doen moghen onſe ſtede ende porteren van Aemſterdam ghemeenliic, uytgeſet die neghentien perſonen die hare broke bezonderlinghe an ons gebleven zyn ghenomen hebben ende nemenſe tot onſer zoene ende volre vriendſcap ende kennenſe jeghens ons vastelic verſoent van alre broken ende van allen punten die wi hun opgheſeit ane getegen hebben ende brokich in gevonden hebben jof enige andere die der ſtede ende den porteren gemenelich roeren mach tot deſen daghe toe ende bekennen hun weder dat ſi bliven ende weſen ſullen in allen handveſten ende rechte alſo ſi waren ende ſchuldich waren te weſen eer wiſe bezaeten jof beſchuldigheden van den punten jof broken voerſz. voer welken broken ſi ons ter zoene ende beteringe geven zellen ende ghelevert hebben te gheven tienduzent ſcilden vier en twintich dordrechtſe jof vlaemſe groten

ten voer elcken fcild gerekent jof andere payement na dier waerde dewelk zi verfekeren zellen ende loven an des heren hande van Egmonde ende van Yffelfteine in betalinghe van den ghelde dat wi ende onfe medelovers ende borge hun fchuldich zyn van der loffeniffe van Wieringerland ende fi fellen den here van Egmonde voerfz. alfo voldoen mit zekerhede ende mit beloeften twifchen dit ende grote vaftelavont naeftcomende dat hi ons overgheve onfen brief ende onfe medelovers ende borge dien hy van ons hevet van tiendufent fcilden vier en twintich groten voer den fcild bezegelt mit onfen Zegele en mit den Zeghelen vele onfer raden ende fteden ende zo wanneer fi ons dien brief overleveren zo loven wi hun te gheven onfen openen brief dat wi ons ghelyen ende kennen wel betaelt van de fommen voerfz. ende dit vocrfcide ghelt zellen ghelden alle de ghene die porters waren tot Aemftelredam up die tyt doe wife eerft befcult ghedaen van den voerf. broken ende waer iemant die daer in onwillich ware jof die niet mede gelden en woude des befceidelic up hum gherekent ende ghecoornen worden na den beloepe van andere poerters die loven wi jeghens ons nimmer meer te laten verfoenen voerder tyt dat fi dat vol ende al betaelt ende voldaen hebben ende loven den willeghen poerters daer inne te helpe comen mit onfen baeliu ende rechters datmen van der onwilligher lude goede fo waert ghelegen is dat ghelt dat up hun ghecoornen wort geinnet werde ende allen fcade ende coft die daerom te vervolghen gedaen jof gheleden wort. maer hier mede en zellen die neghentien perzone die te voren fonderling an ons ghebleven waren niet belaft noch befcaedt wefen want wife fonderlinghe tot onfe zeggen ende beteringhe gehoude hebben en mit defen punten en up den vorwerden verfcreven hebben wi qui-

ta

Bylaagen Lr. A. N. 2.

te gescouden ende scelden quite onse stede van Aemsterdam ende die porters aldaer uytghenomen die neghentiene voers. van alle punten daer wise up beschuldicht hebben ende van anders allen broken roerende de ghemiene stede ende porters tot desen daghe toe. Ende om dat willen dit vaste ende gestade houden ende gehouden hebben van ons lieves broederswege voerscreven ende van den onsen, der stede ende den porters van aemsterdam uytghenomen den neghentiene voers. so hebben wi desen brief open bezeghelt mit onsen zeghel. ghegheven in den Hage des dengesdaghes na sinte Valentyns dach in tjare ons here M.CCC sesse ende tsestich.

Jussu domini ducis Alberti præsentibus domino de Brederode domino Philippo de Pot. domino C. de Heimstede domino Johanne de Langh. & domino Coenrade.

Onder aen bing shertogen Zegel in groenen wasche aen eene dubbele francyne staerte.

Lr. A. N. 2.

Quytsceldingbe der betalingbe van den dedingbe voirscreven. Gegeven te Geertruidenberg, den negenden Maart des jaars 1366.

Aelbrecht by goeds ghenade hertoge in beyeren palensgraeve opten Ryn Ruwaert van hollant, van zeelant ende van vrieslant doen cond alle luden dat onse goede luden van Aemstelredam ons voldaen hebben an hande s heren van Egmonde ende van Ysselsteyne dien wyze hebben doen innemen voir al zulke scout als wy hem sculdich waren van der Losseninge van onzen lande van Wiringeland tien hondert pont

pont groote die welke onze goede lude van Aemstelredam ons schuldig waren te beteringhe van allrehande broken die wy den ghenen dair die somme op gezeyt ende ghezet wort tyenden waren gheliker wys alze die Zoenbrief inhout, die zy dair af hebben mit onzen Zeghel bezeghelt. ende gehen dat zy ons overghelevert hebben dien brief dien die heere van Egmonde ende van Ysselsteyne van ons ende van onsen medelovers hadden van synre scout, die wy hem sculdich waren inhoudende die somme voirscreven ende schelden onsen goede luden van Aemstelredam dien dit daghedinghe roert na den Zoenebrieve voirs. daer af vry ende quyte mit dezen brieve bezegelt mit onzen Zegel. ghegheven tot sinte gheerdenberghe up den negenden dach van Mairte Int jair ons heren dusent driehondert zesse ende tzestich.

L. B.

Vidimus *van Schepenen en Raaden van Amsterdam van eenen Brief van Hertoge* Albrecht *van* Beieren, *Graave van Holland, waar by zekere rente, die de Stad den Hertoge voor 't Gouden Water en de Maat schuldig was, aan 't Kartbuizers Klooster, opgedraagen wordt.* Gegeven in den Haage, den zevenden Augustus des jaars 1393.

Allen den ghenen die desen brieff sullen sien off horen lesen salut maken condt ende kenlick wy scepenen ende rade der Stede van amstelredamme dat wy wel gesien hebben ende gelesen eenen brieff ganse ende gaue ongecanseleert ende zonder eenige rasur wel besegelt met des hoich geboren Vorstens zegels ons liefs geduchts heeren hertoge aelbrecht saliger gedachten ende geteykent gelyck beneden op de spacie van desen brieue gescreuen staet ende in-

BYLAAGEN. Lr. B.

inhoudende van woerde tot woerde gelyck hier nae volghet.

Aelbrecht by gods genaden palensgrauen opten Ryn hertoge in beyere graue van henegouwe van hollant van zeelant ende heere van vrieslant doen condt allen luden dat wy voor ons ende voor onsen nacomelingen gegeuen hebben ende geuen mit desen brieue onsen Cloestre van den sartreysen by onse stede van amstelredamme voor duysent dordrechtsche gulden die wy hem noch schuldich zyn ende gegeuen hebben te helpen tot nootdorfte der broederen die den dienst Gods doen sullen by daghe ende by nachte die acht ende veertich pont sjaers die onse stede voirs. ons jaerlicx schuldich is van den gouden wateren ende van den maten, dat zy jegens ons gepacht hebben tot eweghen dagen. Ende want wy willen dat dit tot ewegen dagen stade ende vaste gehouden worde voor ons ende voor onsen nacomelingen soe ontbieden wy gebieden ende beuelen onse scepenen ende rade van onse stede voers. die nv zyn ofte namals wesen sullen dat sy dese voors. renten den Cloester voors. alle jaer betalen zonder eenich wederseggen, Behoudelyk dat wy ende onse nacomelingen de vors. rente lossen mogen ende vryen mit duysent guldens voors. ende een jaer renten wanneert ons ende onse nacomelingen genougen sall. In oirconde desen brieue besegelt mit onsen segele gegeuen in den haage op ten VIJ^{ten} dach in Augusto in 't jaer ons heeren duysent IIJ^{c} XCIIJ.

Lr. C.

L'. C.

Bylaagen L'. C.

Brief, waarby Hertog Albrecht *belooft, de Stad Amsterdam te voldoen van 't verschot, welk zy voor hem tot den Frieschen oorlog gedaan hadt.* Gegeven in den Haage den twintigsten October des jaars 1398.

Aelbrecht by Godes ghenade Palynsgraue op ten Ryn, Hertoghe in Beyeren, Grave van Henegouwen, van Hollant, van Zeelant, ende Heere van Vrieslant doen cond allen luden dat ons onse goede stede van Aemstelredamme gelient ende verleid heeft tot onse reise behoef van Oost-Vriesland die wy lest deden 4000 Wilhelmus Hollandse gulden die zy van onsentwegen uitgedaen hebben in sulker maniere als hier na geschreven staet; dat 's te weten eerst van allerhande schip-huur die by onsen Ammirale binnen onse stede voorsz. gehuurt waren in ons reise voorsz. ende geset worden bi onsen getrouwen Heere Jan van Heenvliet ende onsen gerechte van onser stede voorsz. bi onsen bevele daar die somme of beliep gelykerwys als dat by onse Clerke gerekent word 1390 Hollandse schilden item noch die zy Huge Starken ende Symon van Zaenden Gerytsoen gegeven hebben bi onsen bevele bier mede te betaalen op onsen reis voorsz. 210 Hollandse schilden: item noch ende onsen stede voorsz. van onsentwegen bi onsen bevele betaeld heeft van eenen Coghe die geladen mit een deel Souts verloren word in eenre ryse als Heer Jan voorsz. en Heer Geryt van Heemskerke getogen waren van onsentwege op die Oost Vriesen boven nochtan vriheden die wy onser stede voorsz daerom gedaen hebben van der tolle tot Sparendamme ende van den vier mark silvers die sy daer of onsen neve van

BYLAAGEN. Lr. C.

Bloys te geeven plagten 450 Hollandse schilden. Item noch ende onse stede voorsz. gelevert heeft onser lieven ende getruwen Tresorier den Domproost van Utrecht die re ons goede rekening ende bewisinge of doen sal 750 Hollandse schilden. komt te samen dat onse stede voorsz, betaald heeft 2800 Hollandse schilden, die maken 4000 Hollandse guldens voorsz. welke 4000 guldens voorsz. wy gelooft hebben voor ons ende onse nakomelingen onser goede stede voorsz wael te betaelen binnen 's jaers of van den eersten beden die ons verschynen sullen in onser lande van Aemsterlant van Waterlant ende van den Zeevank. In oirkonde dese brieve besegeld met onse segele. Gegeven in den Hage op den 20[e] dag in Octobri in 't jaer onses Heeren 1398.

Onder aen hing 's Hertogen segel in groene wasse aen een enkelen Francynen staerte.

TWEE-

TWEEDE DEEL.

GESCHIEDENISSEN VAN AMSTERDAM.

DERDE BOEK.

AMSTERDAMS GESCHIEDENISSEN, *van 't jaar* 1402 *tot het jaar* 1477.

De Friesche oorlog, waarin Amsterdam zo veel deels genomen hadt, was naauwlyks met een bestand geëindigd, of Hertog Albrecht besloot, de wapenen op te vatten tegen *Jan, Heere van Arkel*, die tien jaaren Rentmeester of Thesaurier van Holland geweest was, zonder rekening gedaan te hebben: 't welk den Hertog, die thans verpligt was zyne inkomsten te raade te houden, zeer ongelegen kwam. Hy hadt, in 't jaar 1397, een begin gemaakt met zyne Rentmeesters tot het doen van rekening te verpligten, en *Brustyn van Herwyne*, Rentmeester van Zeeland Bewester-Schelde, te Amsterdam, doen gyzelen (*a*); waarna hy, met eenige moeite, tot reden gebragt was (*b*): doch Jan van Arkel, veel magtiger Heer, moest openlyk, en met geweld van

Amsterdam ondersteunt Hertog Albrecht in den Arkelschen oorlog.

(*a*) *Zie* MIERIS Charterb. III. *Deel*, *bl.* 657.
(*b*) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXXI. *Cap.* 54.

van wapenen worden aangetaſt. De wederzydſche vyandlykheden werden aangevangen, in 't jaar 1401. De Poorters der Hollandſche Steden, en die van Amſterdam in 't byzonder leverden manſchap tot den Ar-

1402. kelſchen kryg (*c*). Ook werdt den goeden Steden, in 't jaar 1402, gevergd, eenige penningen, ten dienſte van Hertoge Albrecht, in deszelfs *reyſe op* zyne *vyanden, den Arkelſchen*, te ligten. Amſterdam verſtrekte hem *vyftienhonderd goede gouden gentſche Noblen*, waarvan hy tien ten honderd jaarlykſche rente beloofde; om welke te vinden, hy der Stad, by eene Handveſt van den negenden Juny des gemelden jaars, die nog nooit uitgegeven geweeſt, en daarom van ons, onder de *Bylaagen* (*d*), geplaatſt is,

De Stad bekomt veele Graaflyke renten en pagten.

een groot getal van Graaflyke renten en pagten in handen ſtelde. Onder deezen, waren „ die *grute tot Aemſtelredamme*," die de Amſterdammers, in 't jaar 1304, verpligt geworden waren dubbel op te brengen (*e*) „ verſcheide *Hofſteden* of erven in „ en buiten de Stad, met naame die *van* „ *der moolen ſtege*, *van der moolen buten der* „ *Bynwiker poirt*, *van der moolen* op de weſt„ zyde, en *van der moolen* op de ooſtzyde „ der Stad; verſcheide erven op de *ſluſe*; „ de *ſtempels van der ſluſe*; het *veer neffens* „ *Quadoelen*; het *veer neffens Yppenſlote*; het „ *veer neffens Diemerdam*; de *Walen* by de „ Stad; de *ſluſen* aldaar, te *Yppenſlote*, en te „ *Die-*

(*c*) Vermeerd. BEKA in MATTHÆI Anal. *Tom*. III. *p*. 318.
(*d*) Lt. A.
(*e*) Zie II. *Deel*, I. *Boek*, *bl*. 74.

„ *Diemerdam;* de *cynse* [*tynse*] te Amster- 1402.
„ dam, te Monikendam, en te Diemen;
„ de jaarlyksche beden van Waterland, van
„ Warder, van Middel-ie en van Koedyk;
„ de Maybede tot Marken, en de Koren-
„ tienden te Warder, te Middel-ie en te
„ Koedyk." Twee dagen na 't verleenen deezer Handvest, gaf Hertog Albrecht die van Amsterdam vryheid, om, voor de opgeschooten vyftienhonderd nobelen, Lyf- of erfelyke renten te mogen verkoopen. De brief, die door Willem, Graave van Oostervant, bezegeld werdt, wordt, in de *Oude Kerke*, *Laade* XIII. bewaard.

Zy verkrygt verlof tot het verkoopen van renten.

Hertog Albrecht, op deeze wyze in staat gesteld zynde, om den Arkelschen oorlog voort te zetten, verzamelde, in 't jaar 1403, een aanzienlyk Leger. Graaf Willem hadt 'er het opperbevel over. Hy sloeg het beleg voor Gorinchem, de Hoofdstad der Heerlykheid van Arkel, en drong Heer Jan tot een Verdrag (*f*), welk egter niet lang gehouden werdt.

Midlerwyl, was Hertog Albrecht, den twaalfden December des jaars 1404, overleeden, en opgevolgd door zynen Zoon, Willem den VI., die alomme in de Steden werdt ingehuldigd: ook te Amsterdam; by welke gelegenheid, hy de Stad, den twintigsten Maart des jaars 1404 [1405], bevestigde in alle haare Privilegien (*g*); haar, den volgenden dag, tot belooninge van ge- 1405.
daa-

Graaf Willem de VI. bevestigt en vermeerdert de Privilegien der Stad.

(*f*) Vaderl. Hist. III. *Deel, bl.* 147 *enz.*
(*g*) Handv. *bl.* 74. [14.]

1405. daane en nog te doene dienften, *ende oock om dat die Coopman te het* zyne *goede Stede verfoeken*, dat is, bezoeken zou, byzonderlyk vergunnende, dat elk onbelemmerd het Marsdiep en het Vlie, naar en van de Stad, in en uit zou mogen vaaren, zonder iet anders dan 's Graaven *rechten toll van Amstelredamme* fchuldig te zyn. Ook zou een Poorter, voortaan, niet meer dan zyn Lyf en honderd pond uit zyn goed verbeuren (*h*).

Opfchudding te Amfterdam.

Doch Hertog Willem was naauwlyks tot Graave ingehuldigd, of hy kreeg de handen vol werks aan het ftillen der beweegingen, die, tusfchen de Hoekfchen en Kabbeljaauwfchen, in verfcheide Steden, en ook te Amfterdam, ontftaan waren. De Kabbeljaauwfchen waren, op 't einde van Hertoge Albrechts Regeeringe, alomme in 't bewind geraakt. Doch Hertog Willem hadt altoos de Hoekfchen begunftigd. 't Was dan niet vreemd, dat hyze in 't verlooren bewind zogt te herftellen: 't welk egter, niet zonder merkelyke opfchudding, toeging. Te Amfterdam, werdt de Priefter *Willem Bruinszoon*, op het Kerkhof der Oude Kerke, of in de naafte ftraat, in eenen oploop, van kant geholpen (*i*). De fchuldigen werden, federt, voor het Kerkelyk Regt des Bisfchops van Utrecht, betrokken; gelyk blykt uit eenige egte ftukken, die nog nooit in 't licht gegeven, en daarom van ons, onder de *Bylaagen* van dit Boek (*k*), geplaatft zyn.

Her-

(*h*) Handv. *bl.* 25. [14.]
(*i*) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXXI. *Cap.* 64.
(*k*) Lr. B.

Hertog Willem deedt *Jan Nottaard*, Schout der Stad, *Amel Jansfoon Ryzer*, die de hand gehad hadt in 't ombrengen des Priesters, en *Dirk Symonszoon*, voornaame burgers van de Kabbeljaauwsche zyde, onverhoeds ligten, en ter Stad uit voeren: waarna, eerst Nottaard en Ryzer, en wat laater ook Dirk Symonszoon, op verscheide Plaatsen, onthalsd, en hunnen vrienden dood t'huis gezonden werden. De drie lyken werden, buiten de Stad, in den omgang van het Karthuizers-Klooster, begraaven (*l*). De oude en laatere Schryvers zyn 't niet eens, omtrent de naamen der twee laatstgemelde onthalsden. De ongenoemde oude Schryver noemt den eersten van de twee, dien laatere Schryvers (*m*) *Amel Janszoon Ryzer* heeten, blootelyk *Amulius Johannis*, of *Amel Janszoon*. In den naam van *Dirk Symonszoon*, is nog grooter verschil. De oude Schryver noemt hem *Theodoricus Symonis de Heemskercke*, of *Dirk Symonszoon van Heemskerk*. Onder de laateren, noemen Domselaar en Dapper hem *Symon Dirkszoon*, en Commelin *Dirk Symonszoon Bennink*, die te vooren Schout der Stad geweest was. En met deezen laatsten, zou ik het houden; te meer, om dat de oude Schryver zelf *Dirk Symonszoon* beschryft als een *muitzugtig burger van Amsterdam* [*ejusdem Oppidi civis factiosus*]: 't welk zeer wel op een gewezen, en vermoedelyk misnoegden Schout passen kan. 't Is

1405. De Schout en twee burgers worden onthalsd.

(*l*) Anonym. *ad* calc. Pontani *p.* 6.

(*m*) Domselaar VI. *Boek*, *bl.* 137. Dapper *bl.* 100. Commelin *bl.* 598.

1405. 't Is waar, dat hy Dirk Symonszoon den toenaam van *van Heemskerk*, niet van *Bennink* geeft; doch hy schynt *Dirk Symonszoon* van Amsterdam verward te hebben, met eenen *Dirk Symonszoon* van Haarlem, die ook, omtrent deezen tyd, gedood werdt (*n*), en veelligt *van Heemskerk* bygenaamd geweest is. Voorts, is my nergens gebleeken, of 'er, ten deezen tyde, te Amsterdam, eenige verdere buitengewoone verandering gemaakt zy in de Regeering; dan of de Regeering, op den gewoonlyken tyd, in February, verzet zy geworden. Indien het eerste gebeurd is, dan zal Hertog Willem, vermoedelyk, aan de Stad eene Akte verleend hebben, waarby hy verklaarde, dat zulk eene afwyking van de Privilegien haar, voor het toekomende, niet tot nadeel strekken zou; alzo het geeven van diergelyke Akten, in zulk eene gelegenheid, reeds omtrent deezen tyd, in gebruik was (*o*). Doch 't zou ook konnen zyn, dat Hertog Willem, de Wethouderschap te Amsterdam, op den gewoonlyken tyd, in February des jaars 1405, veranderd hebbende, eerst in Maart daarna, en dus door de nieuwe Regeering, ingehuldigd was.

Onderzoek, of 'er, ten deezen tyde, te Amsterdam, ook eenige buitengewoone verandering in de Regeering gemaakt zy?

De binnenlandsche oneenigheden verhinderden, ondertusschen, Hertog Willem niet, in het voortzetten van den Arkelschen oorlog. In den Zomer des jaars 1405, werdt het beleg der Sloten Hagestein en Everstein on-

(*n*) JOANN. A LEYDIS *Lib*. XXXI. *Cap*. 64.
(*o*) *Zie* Handv. van Oudewater, *bl*. 359.

ondernomen. Het duurde tot in December, 1405.
en eindigde met het overgeeven van beide deeze Sloten; waarna, een bestand voor eenige maanden, met den Heere van Arkel, getroffen werdt (*p*).

Amsterdam en eenige andere Hollandsche en Zeeuwsche Steden hadden, om Hertog Willem tot het uitvoeren van dit beleg in staat te stellen, twaalfhonderd Engelsche Nobelen aan Lyfrenten verkogt in Brabant; van welke renten hy, den een-entwintigsten en twee-entwintigsten November, beloofde, de Steden schadeloos te zullen houden, doende dezelven jaarlyks betaalen door zyne Rentmeesters van Kennemerland en Friesland, dat is, Westfriesland, en de Steden magtigende, om de Graaflyke inkomsten zelven aan te tasten, in geval de Rentmeesters, in het voldoen der renten, nalaatig bleeven (*q*). Toen, wat laater, de Arkelsche oorlog werdt voortgezet, en Hertog Willem het eindelyk zo ver bragt, dat hy tot Heere van Arkel werdt ingehuldigd, hadden Amsterdam en de andere Steden hem wederom met geld ondersteund, en, ten dien einde, omtrent duizend en vyftig Engelsche nobelen aan jaarlyksche Lyfrenten verkogt; voor de voldoening van welke schuld, de Hertog, in Maymaand des jaars 1407. 1407, gelyke verzekering gaf (*r*). Wy tekenen 't een en 't ander hier te liever aan, om dat 'er klaarlyk uit af te neemen is, dat de

Amsterdam en andere Steden stellen Hertog Willem in staat, tot het uitvoeren der belegeringe van Hagestein,

en tot het verder voortzetten van den Arkelschen kryg.

(*p*) Vaderl. Hist. III. *Deel*, *bl.* 372 *enz.*
(*q*) Mieris Charterb. IV. *Deel*, *bl.* 29, 30.
(*r*) Id. ibid. *bl.* 63, 67, 68.

1407. de Steden, van ouds, niet gehouden waren, zig, ten behoeve des Graaven, in schulden te steeken; en dat zy 't niet deeden, dan op goede verzekering voor de voldoening van hun verschot.

Amsterdam bekomt, tegen den afstand der voorheen verkreegen Graaflyke renten, verscheide nieuwe vryheden.

Wy hebben, hiervoor (s), gezien, dat Hertog Albrecht, tegen een honderd vyftig nobelen 's jaars, die hy der Stad Amsterdam schuldig was, een groot getal van Graaflyke pagten en renten aan haar afgestaan hadt. 't Zy nu, dat de Stad haare rekening niet gevonden hadt by deezen afstand; 't zy dat Hertog Willem niet gezind was, haar nieuwe en grooter voorregten te verleenen, ten ware zy de afgestame renten en pagten wederom opdroege aan de Graaflykheid; men kwam, eerlang, wegens dit laatste, overeen, mids de Hertog der

1409. Stad overgaf „ de visschery van de twee „ sluizen binnen haare Vryheid, en van alle „ anderen, die, in den Zeeburg, of Zee„ dyk, tusschen de Stad en Ypesloot, zou„ den mogen gelegd worden. Voorts, ver„ meerderde hy haare Vryheid in 't Y, van „ de Volewyk af, tot zo ver als de Vry„ heid te lande zig uitstrekte, dat is, hon„ derd gaarden. Hy gaf zynen Schout van „ Amsterdam magt, om alle breuken te be„ regten, *sonder eenich toeseggen* van den „ Baljuw van Amstelland en Waterland, of „ van iemant anders, van 's Graaven wege. „ De Stad kreeg ook het merkwaardig voor„ regt, om *alle Officien, diensten ende goe*„ *den,*

Uitbreiding van de Vryheid te water.

Magt van den Schout.

Alle Ampten

(s) *Bladz.* 196.

„ *den*, ten haaren behoeve, *tot eeuwighen* 1409.
„ *daeghen*, te gebruiken, gelyk zy nu, vyf- en dien-
„ tig jaaren en langer, gedaan hadt, zon- ften bly-
„ der eenig *wederseggen* van den Graave, ven aan
„ van deszelfs nakomelingen, of van ie- de Stad.
„ mant anders van zynenwege." Alle welke voorregten begreepen waren in eene Handvest, den vyftienden July des jaars 1409, te Rotterdam, gedagtekend (*t*). Den dertigsten April te vooren, hadt hy haar, daarenboven, van de Woudrichemsche en Heusdensche Markttollen vry verklaard (*u*). Voorts, blykt, dat Hertog Willem, na 't verleenen der eerstgemelde Handvest, de pagten en renten, die de Stad hem daarby te rug gaf, inderdaad bezeten heeft; alzo hy, by eenen brief van den vyfden October 1410.
des jaars 1410, een groot gedeelte der zelven, en daar onder ook de *gruite* te Amsterdam, aan Jongkvrouw *Alcid van Honthuizen*, die tweehonderd guldens 's jaars spreekende hadt op het Baljuwschap van Amstelland en Waterland, heeft afgestaan (*v*).

Maar de voorregten, die Amsterdam ten deezen tyde verkreeg, konden de overgift der voorheen bedongen pagten en renten rykelyk opweegen. De uitbreiding van der Stede vryheid te water was haar veel waardig; vooral, na dat de Koophandel en Scheepvaart der Stad zig begonden uit te breiden, en 't Y, somtyds, met schepen bezet was. Ook was 'er den burgeren veel aan ge-

(*t*) Handv. *bl.* 2. [15.]
(*u*) Handv. *bl.* 129. [15.]
(*v*) *Zie* MIERIS Charterb. IV. *Deel*, *bl.* 155.

1410. gelegen, dat zy alleen door 's Graaven Schout aan regt gevorderd konden worden, en in geenen deele van eenen Baljuw van Amstelland, waaronder zy oudtyds plagten te staan, hadden af te hangen: welke schikking de Stad, eindelyk, geheellyk scheidde van Amstelland, waartoe zy, eertyds, behoord hadt. Doch 't meeste nut hadt de Stad te wagten van het voorregt, dat alle Ampten en diensten, die, sedert meer dan vyftig jaaren, dat is, sedert de Handvest van Willem den IV. van 't jaar 1342, waarby haar eenige ampten waren afgestaan, door de Stad begeven waren, voortaan ook, ten behoeve van de Stad, en niet van den Graave of de zynen, zouden gebruikt worden. Zeker, in eene aanwassende Stad, moesten alle Ampten, van tyd tot tyd, vermeerderen in getal en in waarde; en daar was den burgeren in 't gemeen veel aangelegen, dat het begeeven der zelven niet stondt aan eenen dikwils uitlandigen Graave, of aan deszelfs Staatsdienaaren; maar aan de Wethouderschap zelve, die uit de beste burgers gekooren werdt, en de burgery verbeeldde. Men ziet dan, uit deeze aanmerkingen, klaarlyk, van hoe veel aanbelang de Handvest van den vyftienden July des jaars 1409 voor Amsterdam geweest zy.

Reinoud, Hertog van Gelder, met Jan, Heere van Arkel, zynde aangespannen, hadt, reeds in 't jaar 1407, de wapenen opgevat tegen Hertoge Willem. Hierop was,

was, in 't volgende jaar, een Bestand gevolgd. Doch de kryg ontstak op nieuws, in 't jaar 1411, en eindigde, in 't jaar 1412, met een Verdrag van Vrede, waarby Gorinchem en 't Land van Arkel aan Holland werden afgestaan. 1410.

Amsterdam bewilligt in eene Graafly-ke bede.

Midlerwyl, hadt de Geldersche oorlog Hertoge Willem gelegenheid gegeven tot het doen eener buitengewoone bede aan de goede Steden van Holland, en ook aan Amsterdam: in welke bede niet bewilligd werdt, dan na dat de Graaf zig verbonden hadt, om zulk eene gunst, door het verleenen van nieuwe voorregten, te erkennen. Haarlem, welk Hertoge Willem zesduizend oude schilden, in drie jaaren te betaalen, hadt toegestaan, verkreeg Privilegie, om tot op driehonderd roeden buiten de Stad excynzen te mogen heffen (*w*). Wat Amsterdam opbragt, vind ik nergens aangetekend. Doch, by eene Handvest van den negenentwintigsten May des jaars 1413, die in de *Oude Kerke*, *Laade* XIII. bewaard wordt, kreeg de Stad, tot voldoening der ingewilligde bede, Octroi om tot tweehonderd en vyftig nobelen 's jaars aan renten, tegen den twaalfden penning, te verkoopen; waaruit men schynt te mogen afneemen, dat zy den Hertoge drieduizend nobelen hadt toegestaan. Doch wat hier van zyn moge; de Stad en Poorters, den Hertoge nu *gunstelyck ende willichlyck ghegeven hebbende alsulcken bede*, *als hy op henluyden begeert* 1411.

(*w*) Privil. van Haarl. *bl.* 68.

1411. *geert* hadt, verwierven, den vierden November des jaars 1411 „ dat Schepenen en „ Raaden, jaarlyks, *Waerdyns* of Opzig„ ters over de Lakenneeringe (1) mogten „ kiezen, zonder dat 'er de Graaf of ie„ mant anders eenig zeggen in hebben zou: „ dat de Raaden, met een of twee Sche„ penen, Poorters mogten aanneemen, zon„ der 's Graaven bewilliging te behoeven: „ dat geen Poorter aan de Stad geld zou „ behoeven te leenen, dan tegen eene ren„ te van den twaalfden penning, en dat de „ Stad van geen' Poorter minder dan zes „ nobelen leenen mogt: dat geene Kloos„ ters of Geestelyke Gestigten, de Kers„ pelkerken en Gasthuizen uitgenomen, „ voortaan eenige erven of timmering zou„ den mogen koopen of verkrygen: dat de „ Raaden, met twee of drie Schepenen, „ twee, drie of meer *goede knapen* zouden „ mogen aanstellen, om opzigt te hebben „ op de herstelling van bruggen, straaten, „ steigers of kaaden binnen de Stad." Voorts, behelsde deeze Handvest eene orde op de wyze van panding door den Schout der Stad (x); waarop wy hier niet zullen stilstaan. In eene Handvest van den twintig-

Verkrygt het regt om Waardyns der Lakenen te mogen stellen, en andere voorregten.

(x) Handv. *bl.* 111. [15.]

(1) 't Woord *Waardyn*, 't welk ook nog in gebruik is, om Opzigter der Munte te betekenen, is afkomstig van het oud Vlaamsch woord *waarden* of *waaren*, dat is, *toezien*, *bezorgen*; en van éénen oorsprong met het Fransche *Gardien*, welk genoegzaam het zelfde woord is. Zie Kiliani *Dictionarium Etymologicum*.

tigsten September des jaars 1413, die in de *Oude Kerke*, *Laade* XIII., berust, wordt de somme, welke men te Amsterdam geeven moest om Poorter of Burger te worden, van vyf Kroonen, op twee Kroonen en elf grooten verminderd: 't welk niet nalaaten kon te strekken tot aanwas der Stede, in getal van burgeren. 1411.

De zee was, gelyk wy, reeds by eene andere gelegenheid (y), getoond hebben, al sedert veele jaaren, onveilig gemaakt, door eene soort van schuimers, *Victualiebroeders* en *Likedeelers* of *Gelykdeelers* genaamd, die zig, wanneer zy aan land waren, veel in Oostfriesland onthielden; alwaar hun, op de Sloten van sommige Edelen, met naame van den ouden *Keno ten Broeke*, huisvesting vergund werdt. De Hanze-Steden en Hamburg in 't byzonder hadden, al lang, jagt gemaakt op deeze zeeschuimers, en sommigen, die hun in handen waren gevallen, eenen harden dood aangedaan (z). Doch 't nest was niet gemakkelyk uit te rooijen. De jonge *Keno ten Broeke*, Zoon des gemelden, eenige jaaren laater, geschil gekreegen hebbende met andere Oostfriesche Edelen, oordeelde den bystand van Lubek en Hamburg en andere Hanze-Steden noodig te hebben, en liet hierom na, de zeeschuimers te ondersteunen, gelyk zyn Vader, en hy zelf, te vooren, gedaan hadden. Zelfs boodt hy Lubek

Amsterdam rust schepen uit tegen de Oostfriesche zeeschuimers.

(y) *Zie* II. *Deel*, II. *Boek*, *bl.* 184.
(z) E. Beninga Hist. van Oostfr. I. *Boek*, *Cap.* CLII. CLIV. CLV. *bl.* 147, 149, 150.

1411. bek en Hamburg zyne hulp aan tegen de roovers, mids men hem met Schepen en manſchap byſtonde tegen de Edelen, die hun huisveſting verleenden, en zyne byzondere vyanden waren. De twee Steden, dit werk alleen niet willende op zig neemen, zonden afgevaardigden naar Amſterdam, alwaar ook eenige andere Hollandſche, Stigtſche en Frieſche Hanze-Steden beſchreeven werden (*a*). En hier werdt, met bewilliging van Hertoge Willem, beſlooten, eene Vloot uit te ruſten, die, te Embden, welk, omtrent deezen tyd, door Keno ten Broeke, ingenomen was (*b*), verzamelen zou. Amſterdam ruſtte eene groote *Hulk* uit, die onder Schipper *Jan Gerritszoon* ſtondt, en eenen grooten *Ever*, waarover *Jan Alfaartszoon* het bevel hadt. Al 't bootsvolk was gewapend. En de ſchepen hadden, daarenboven, honderd zes en dertig *Soudenaars*, of bezoldigde knegten op, onder den Hoofdman *Klaas Pieterszoon*. De koſten der uitruſtinge werden gevonden, uit een pondgeld van ſchepen en goederen. De Amſterdamſche ſchepen liepen, omtrent Pinkſteren, uit, en voegden zig, te Embden, by de Vloote hunner Bondgenooten. 't Krygsvolk tradt hier aan land. Keno ten Broeke voegde 'er zig by. Men trok aan op de Sloten, in welken de zeeſchuimers zig ophielden. Agt der zelven werden bemagtigd, eenigen geſlegt, en

Derzelver verrigtingen.

(*a*) E. Beninga I. *Boek*, *Cap*. CXCI. *bl*. 175. *met de Aantek*.
(*b*) Id. ibid. *Cap*. CXCVII. *bl*. 180.

en de overigen aan Keno ten Broeke afgestaan, onder voorwaarde, dat hy 'er nimmer zeeschuimers in zou laaten nestelen. Na 't gelukken van den togt, keerden de Amsterdamsche schepen, omtrent den dag van Marias geboorte, die op den agtsten September valt, voor Amsterdam te rug (c). 1411.

Onderzoek naar den tyd dezer gebeurtenisse.

De oude Schryvers, die dit voorval verhaalen, hebben niet naauwkeuriglyk aangetekend, in wat jaar, het gebeurd zy. Eggerik Beninga en anderen plaatsen het, omtrent het jaar 1407, of vroeger. Doch, volgens de *Vermeerderde Chronyk van* Beka, is de Vloot te Embden geland, daar Keno ten Broeke zig toen onthieldt: en Beninga zelf tekent aan, dat Keno ten Broeke, eerst in 't jaar 1413, meester van Embden werdt, welke Stad hy vier jaaren inhieldt. Ik vermoed ook, dat men den togt naar Oostfriesland niet voor het jaar 1412 of 1413 plaatsen moet, voornaamlyk, om dat 'er nog een Brief voorhanden is, den twaalfden May des jaars 1412, in den Haage, getekend, waarby Hertog Willem, *om ootmoedich versoek ende om bede wille* zyner *getruwer stede van Aemsterdam*, een Bestand maakt met *Kenen Hovetling then Broeck*, welk, op S. Georgius dag, zynde den drie-entwintigsten April, ingegaan was; van dien dag, tot aan Maria-Hemelvaart, zynde den vyftienden Augustus, en voorts nog twee jaaren laater duu- 1412.

(c) Vermeerderde Beka, *bl.* 336.

1412. duuren zou (*d*). Veelligt, is dit Bestand gesloten, eer de Amsterdamsche schepen uitgeloopen waren, zullende zy zig, zonder een behoorlyk Verdrag, niet hebben durven vertrouwen aan eenen Heer, die hunne vyanden, de zeeschuimers, te vooren, begunstigd hadt.

Doch wat ook van den juisten tyd van den Oostfrieschen togt zyn moge; wy hebben dienstig geagt, van den zelven een weinig omstandiger gewag te maaken, om dat ons geen ouder blyk bekend is, dat Amsterdam, op eigen kosten, en vermoedelyk onder Hoofdluiden, door de Stad zelve aangesteld, krygsvolk geworven en bezoldigd, en oorlogsschepen uitgerust heeft: waarvan ons, in 't vervolg deezer geschiedenisse, nog duidelyker bewyzen zullen voorkomen. 't Is waar, dat, in het geval, waarvan wy spreeken, de bewilliging des Graaven schynt verzogt te zyn geweest. Doch zulks geschiedde niet altoos; gelyk hierna getoond zal worden. En 't was ook doorgaands gemakkelyk, deeze bewilliging te verkrygen, als de uitrusting noodig of dienstig bleek, en de Graaflyke schatkist niet bezwaarde.

Handeling te Amsterdam over een Bestand met de Friezen.

Het Bestand, welk, ten tyde van Hertoge Albrecht, met de Friezen was gesloten, was, van tyd tot tyd, verlengd geworden. Het jongste liep, in de Lente des jaars 1414, ten einde. En 't was niet of naauwlyks uit, toen die van Westergo Staveren, op den twaalfden Maart, innamen by verras-

1414.

(*d*) Zie Mieris Charterb. IV. *Deel*, *bl.* 201.

raſſing, de Hollandſche bezetting ter Stad uit jaagende (e). De Prelaaten, Grietmannen en Mederegters van Ooſtergo en Westergo zonden, terſtond hierna, Afgevaardigden naar Amſterdam, alwaar eene byeenkomſt aangelegd was tegen den zesentwintigſten April. Van 's Hertogs zyde, verſcheenen hier *Willem Eggart*, *Heer te Purmerende*, Theſaurier van Holland, nevens eenige andere Raaden en Vrienden des Hertogs. Men trof een Beſtand, welk, op den dag van S. Pieters banden, zynde den eerſten Auguſtus, ingaan, en drie jaaren duuren zou. Doch die van Ooſtergo en Weſtergo waren gehouden, den Hertoge, voor dit Beſtand, vyf en twintighonderd *Vrancrixe cronen* uit te reiken, indien de *Sendeboden* of Afgevaardigden zo veel van de Landen verkrygen konden. En zo zy dit niet konden doen, moeſten zy ten minſten twaalf honderd Kroonen opbrengen. Maar dan zou 't aan 's Hertogs keur ſtaan, of hy 't Beſtand wilde houden, of op een jaar bepaalen, zonder eenig geld daarvoor te ontvangen. Men beloofde, wederzyds, op alles, binnen drie weeken, te Amſterdam beſcheid te brengen. Van de beraamde voorwaarden werden drie affchriften op één blad gemaakt, die uit elkanderen geſneeden, en van welken een aan den Theſaurier, een aan de Frieſche Afgevaardigden, en een aan de Steden Haarlem en Amſterdam, ten overſtaan van welken, de hand- 1414.

(e) E. Beninga Hiſt. van Ooſtfr. I. *Boek*, *Cap.* CCIV. *bl.* 185.

1414. handeling ſchynt gehouden te zyn, ter hand geſteld werdt (*f*). Het Beſtand kreeg ſedert zyn beſlag: doch het werdt niet lang gehouden.

Amſterdam wordt gemagtigd om ſchepen tegen de Schotſche Kaapers uit te ruſten, en de onkoſten te vinden uit een pondgeld.

De toeneemende Scheepvaart en Koophandel der Amſterdammeren hadt niet ſlegts, gelyk wy boven zagen, Ooſtfrieſchen Zeeſchuimeren aanleiding gegeven om op hen te kaapen; maar de Schotten maakten, omtrent deezen tyd, ook de zee onveilig. Te Edenburg, onthielden zig ook *Likedeelres* of kaapers, die den Koopluiden van Amſterdam en van eenige andere Hollandſche Steden, met naame van Haarlem en Monikendam, reeds grootelyks beſchadigd hadden, en van welken men nog verdere ſchade vreesde. Men was, derhalve, bedagt op middelen, om zulk eenen overlaſt te weeren. Hertog Willem, in 't begin des jaars 1416, naar Engeland verreisd zynde, hadt de Regeering des Lands vertrouwd aan *Hubrecht*, *Heere te Kuilenburg*,
1416. en aan *Walraven*, *Heere te Brederode*. En deezen magtigden, den zevenentwintigſten May des gemelden jaars, de Stad Amſterdam, om de vereiſchte ſchepen uit te rusten, en met dezelven op de Schotſche Kaapers te kruiſſen. De Stad kreeg verlof, om de Kaapers op te brengen, en over dezelven te regt te zitten, zonder dat zy verſtaan werdt, daar door eenigszins te misdoen, tegen den Hertoge, of iemant van zynen wege. De buit, dien men den Kaape-

(*f*) *Zie* MIERIS Charterb. IV. *Deel*, *bl.* 286.

peren ontjaagde, moest naar behooren gedeeld worden, volgens de uitwyzing van den Hertoge en van de Stad. Tot vervalling der onkosten, kreeg de Stad wederom verlof, om een pondgeld te heffen van alle in- en uitgaande schepen en goederen: welk, door alle onderzaaten des Hertogs, en vooral door de Poorters van Amsterdam, schepen of goederen ontvangende of uitzendende, betaald zou worden; doch niet langer stand houden, dan tot dat de Stad van haar verschot voldaan zou zyn. De gaarders van het pondgeld zouden, des vermaand zynde, aan den Hertoge en aan de Stad rekening moeten doen. Doch deeze orde was, slegts by voorraad, en tot wederzeggens toe, gesteld. Het stuk, waaruit wy dezelve ontleend hebben (*g*), is het oudste blyk, my bekend, van de wyze waarop, in 't begin der vyftiende eeuwe, de zaaken der Admiraliteit, hier te Lande, en met naame te Amsterdam, geregeld werden. Doch of de uitrusting hier ter Stede, ten deezen tyde, voortgang hadt; en wat 'er 't gevolg van geweest zy, is my nergens gebleeken. Men weet alleenlyk, dat, den eersten Augustus hier na, tusschen Hertoge Willem en de Regeering van Schotland, een Verdrag van Koophandel gesllooten werdt (*h*); waarmede de overlast der zeeschuimeren, vermoedelyk, voor eerst, een einde genomen zal hebben.

1416.

Jan,

(*g*) *Zie* MIERIS Charterb. IV. *Deel*, *bl.* 370.
(*h*) Id. ibid. *bl.* 371.

1416. *Jan*, *Heere van Egmond*, en zynen Broeder *Willem*, *Heere van Yſſelſtein*, zig verdagt gemaakt hebbende van eenen toeleg op het leeven of de vryheid van Hertoge Willem; werdt de eerſte, in dit zelfde jaar 1416, voor 's Hertogs Raad in den Haage, gedagvaard, en, niet verſchynende, op het Slot te Yſſelſtein, werwaards hy geweeken was, belegerd. Men trof eerlang een Verdrag, volgens welk, alle de goederen van Egmond en Yſſelſtein aan Holland werden afgeſtaan, mids de Graaflykheid zekere jaarlykſche ſomme aan de twee Broeders en aan *Yolande*, hunne Moeder, uitkeerde (*i*). Wy maaken hier melding van dit Verdrag, om dat de Stad Amſterdam zig, nevens Haarlem, Delft, Leiden en Gouda, den eerſten Auguſtus, verbondt tot het voldoen van tweeduizend Franſche ſchilden 's jaars, die, by het zelve, aan Heere Jan van Egmond, en van agthonderd Franſche ſchilden, die aan Heere Willem van Yſſelſtein beloofd waren. Hertog Willem verklaarde, wat laater, dat hy de vyf Steden van deeze verbindtenis ſchadeloos houden zou (*k*). Doch zy waren niet geruſt, voor dat de meeſte Hollandſche en Zeeuwſche Steden in de zelfde verbindtenis getreden waren: 't welk den twintigſten September geſchiedde (*l*). De verwarringen, die, kort hierna, binnen 's Lands ontſtonden, waren, federt, oorzaak, dat de vyf Steden haare ver-

Amſterdam en andere Steden verbinden zig, tot het voldoen van zekere Graaflyke ſchuld, aan de Heeren van Egmond en Yſſelſtein.

(*i*) Vaderl. Hiſt. III. *Deel*, *bl.* 390 *enz.*
(*k*) Oude Kerk, *Laade* XIV.
(*l*) Mieris Charterb. IV. *Deel*, *bl.* 379, 381, 389.

verbindtenis niet ftiptelyk naarkwamen. Immers, in 't jaar 1421, waren zy dertienduizend Franfche fchilden aan Heere Jan van Egmond te kwaade; gelyk blykt uit een' fchuldbrief, die, onder anderen, door *Dirck Hollant*, *Burgemeefter der Stede van Amfterdam*, getekend is (*m*). De renten, aan Willem van Yffelftein verfchuldigd, werden, eerft in 't begin des jaars 1431, volkomenlyk afgedaan (*n*). 1416.

Hertog Willem, geene wettige kinderen hebbende, dan eene eenige Dogter, Jakoba genaamd, zogt haar, omtrent deezen tyd, van de opvolging in 't Graaflyk bewind der Landen te verzekeren; en vergde, onder anderen, den Edelen en Steden van Holland en Zeeland, in Auguftus des jaars 1416, eene plegtige verbindtenis af, om Vrouw Jakoba na zyn overlyden als Graavinne in te huldigen (*o*).

De Stad verbindt zig, om Vrouw Jakoba in te huldigen.

Amfterdam hadt deeze verbindtenis ook op zig genomen, en deedtze, na de dood van Hertoge Willem, die den eenendertigften May des jaars 1417 voorviel, in meer dan één opzigt, geftand. Onze Chronyken melden, dat Vrouw Jakoba, in alle de Hollandfche Steden, behalven te Dordrecht, ingehuldigd werdt (*p*). Zy zal, derhalven, ook te Amfterdam ingehuldigd zyn; fchoon my daarvan, in de oude Stads *Regifters*, geen het minfte blyk voorgekomen is. Ook vind

(*m*) *Zie* Mieris Charterb. IV. *Deel*, *bl.* 563.
(*n*) *Zie* Mieris Charterb. IV. *Deel*, *bl.* 991.
(*o*) *Zie* Mieris Charterb. IV. *Deel*, *bl.* 383, 384, 385.
(*p*) Veldenaar *bl.* 111.

1416. vind ik niet, dat zy, gelyk gewoonlyk by zulk eene gelegenheid gebeurde, de Stads
1418. Privilegien bevestigd heeft. Maar men heeft blyk, dat Amsterdam zig, op haar verzoek, nevens Gouda, Alkmaar, Rotterdam, Schiedam, Hoorn en Oudewater, in January des jaars 1418, verbonden heeft, om eene Lyfrente van omtrent vyfhonderd negenentwintig Engelsche Nobelen, door Haarlem, Delft en Leiden, ten haaren behoeve, in Brabant verkogt, te helpen draagen (q); gelyk, onder anderen, uit eenen Brief der Graavinne van den agtsten January des jaars 1417 [1418], die, in de *Oude Kerke*, *Laade* XIII. bewaard wordt, blyken kan. Naderhand, schynt de Stad, nevens Haarlem, Delft, Leiden en Gouda, nog tweeduizend nobelen jaarlyksche lyfrenten, in Brabant en elders, ten behoeve van Vrouwe Jakoba en haaren tegenwoordigen Egtgenoot, Hertoge *Jan van Brabant*, verkogt te hebben; tot voldoeninge van welken, alle de tollen van Holland en Zeeland aan de vyf Steden verbonden werden, by brieven van den zesentwintigsten Augustus des gemelden jaars, door Hertoge Jan en Vrouwe Jakoba gegeven (r). Wyders, blykt, dat Vrouw Jakoba, reeds in November des jaars 1417, *Ysbrand Heynen*, tot het waarneemen van haaren *Wissel* te Amsterdam, hadt aangesteld (s); gelyk zy ook, op den eenendertigsten January des jaars 1418, het Schout-

Belast zig met eene lyfrente ten haaren behoeve.

Vrouw Jakoba stelt eenen Wisselaar en Schout te Amsterdam.

(q) *Zie* MIERIS Charterb. IV. *Deel*, *bl.* 443, 443, 446.
(r) MIERIS Charterb. IV. *Deel*, *bl.* 494.
(s) MIERIS Charterb. IV. *Deel*, *bl.* 429.

Schoutampt der Stad aan *Thyman Heinricszoon*, in de Naamlyst der Regeeringe, *Tydeman Hendrick Dircksz. van der Schelling* geheeten, opgedraagen hadt (*t*): al 't welke klaarlyk doet zien, dat haar gezag in Amsterdam erkend werdt: waarom zy de Stad, in verscheiden der aangehaalde brieven, ook onder haare *goede* en *getrouwe* Steden rekent. 1418.

Wy hebben dienstig geoordeeld, zo klaarlyk te toonen, dat Amsterdam de zyde van Vrouwe Jakoba hieldt, om dat men daarin de reden ziet van de buitengewoone verandering in de Regeeringe, die hier, in 't volgende jaar, voorviel.

Hertog Jan van Beieren, Oom van Vrouwe Jakoba, haar het bewind over de Landen misgunnende, hadt zig, reeds voor eenigen tyd, te Dordrecht en te Briele, in welke laatste Stad hy, als Heer van Voorne, groot gezag hadt, voor *Ruwaard* doen erkennen. Naderhand wist hy zig, door Keizer Sigismond, met de Graafschappen van Holland, Zeeland en Henegouwen, te doen verlyden: en toen nam hy, openlyk, den naam van *Graave* aan (*u*).

De Hoekschen, die, in de meeste Steden, op 't kussen zaten, bleeven, in deeze verdeeldheid, Vrouwe Jakoba getrouw; terwyl de Kabbeljaauwschen, eenige jaaren buiten bewind geleefd hebbende, het oog begonden te wenden naar Hertoge Jan van Beie-

(*t*) Mieris Charterb. IV. *Deel*, *bl.* 455.
(*u*) Vaderl. Hist. III. *Deel*, *bl.* 418, 424, 425.

1418. Beieren, die, heimelyk en openlyk onderſteund, toeleg hadt, om zig van de eene Stad na de andere meeſter te maaken, en Rotterdam, by verrasſing, innam, op den tienden October (v).

Amſterdam neemt Hoekſche bezetting in.

In deezen ſtaat der zaaken, was Vrouw Jakoba met reden bedugt voor Amſterdam. In Amſtelland, was reeds geſtroopt, door den aanhang van Jan van Beieren (w). De Stad liep ook gevaar van overrompeld te worden. Om hierin te voorzien, zonden Hertog Jan van Brabant en Vrouw Jakoba, in November, Heer *Bertout van Assendelft* en Heer *Gerrit van der Zyl*, ieder met eenendertig gewapende gezellen onder zig, naar Amſterdam; met laſt, naar 't ſchynt, om de Stad, tegen aanſlagen van buiten, en veelligt ook tegen oproer van binnen, te verzekeren. Doch de eerſte bleef 'er maar agtentwintig, en de andere niet boven negenendertig dagen. Ieder gewapende hadt agt grooten, en ieder Hoofdman een gouden ſchild 's daags aan ſoldye bedongen, die, nevens eenige andere koſten, door de twee Heeren gemaakt, in alles, met de ſoldye, vyfhonderd en vyftig gouden Hollandſche ſchilden en eenendertig grooten, den ſchild voor vyftig grooten gerekend, beloopende, van wege de Graaflykheid, der Stad Amſterdam werden afgevorderd, in afkorting op de bede, die tegen Kersmis des jaars
1419. 1419 vervallen zou (x). Doch op den dertien-

(v) VELDENAAR, *bl.* 117.
(w) *Zie* Groot-Plakaatb. III. *Deel*, *bl.* 10.
(x) *Zie* MIERIS Charterb. IV. *Deel*, *bl.* 567.

tienden February des gemelden jaars, was de verzoening, tusschen den Hertog en de Hertogin van Brabant ter eener, en Hertog Jan van Beieren ter anderer zyde, te Woudrichem, getroffen, en daarby, onder anderen, bedongen „ dat de Landen, vyf jaa„ ren agtereen, door de twee Hertogen in „ 't gemeen, geregeerd zouden worden, „ die de Schouten en Geregten in de Ste„ den gezamentlyk zouden stellen, schoon „ dezelven, aan Hertoge Jan van Brabant „ en Vrouwe Jakoba alleen, eed zouden „ doen; aan Hertoge Jan van Beieren, on„ der Jan en Jakoba, slegts gehoorzaamheid „ beloovende (y)." 1419.

Gewoonlyke verandering der Wethouderschap.

Te Amsterdam was, weinige dagen voor het treffen van deezen Zoen, de gewoonlyke verandering der Wethouderschap geschied. *Tydeman Henrik Dirkszoon van der Schelling*, in 't jaar 1418, door Vrouwe Jakoba, tot Schout aangesteld, was in zyn ampt gebleeven. *Servaas Roelofszoon*, *Gysbert Huisman* en *Daam Braseman* waren tot Burgemeesteren verkooren: en uit de Burgemeesteren, die het voorgaande jaar gediend hadden, was *Jan Arendszoon*, als Oud-Burgemeester, aangebleeven. Tot Schepenen waren gekooren *Ysbrand Hein Meinertszoon* de Wisselaar (z), *Klaas Bruining*, *Gysbert van Amstel*, *Ruisch Jakob Koppenszoon*, *Jan Oude Symonszoon*, *Bruinink Spruit*, *Steven Dirk Meliszoon* en *Meinerd*

(y) Groot-Plakaatb. III. *Deel*, *bl.* 9.
(z) *Zie* hier voor, *bl.* 216.

1419. *nerd Symonszoon.* Men verwagtte, derhalve, dat 'er geene ongewoone verandering in de Regeeringe voorvallen zou. Doch regt het tegendeel gebeurde. Hertog Jan van Beieren, niet vergenoegd met het aandeel in de Regeeringe, welk hem, by den Zoen, opgedraagen was, ftondt wel haaft naar meer gezags. Hy bemagtigde de Stad Leiden met de wapenen, en hadt zig, te vooren reeds, meefter gemaakt van Amfterdam, fchoon ik niet vinde, op welk eene wyze, noch by welke gelegenheid. Toen raakten ook de Hoekfche Regenten van 't kuffen, welk terftond met Kabbeljaauwfchen voorzien werdt. De verandering ftaat, in de Lyften van de Regeeringe der Stad, op het jaar 1419, met deeze woorden, aangetekend: *In dit jaer, verwandelde Hartog* Jan van Beyeren *'t Gerecht, en al de Heeren wierden verfet.* De Hertog ftelde *Jan Heinenszoon* tot Schout aan. Burgemeefters werden *Dirk Holland, Willem Reynerszoon, Herman Hermanszoon* en *Heyn Noiert*, welke laatfte, in 't jaar 1417, Schout geweeft, en door Vrouwe Jakoba van zyn ampt verlaaten was. Tot Schepenen werden aangefteld *Symon Meeuszoon*, Bruinink Spruit, Jan Oude Symonszoon, *Dirk Bardeus, Gerrit Deyman Janszoon*, Gysbert van Amftel en Ruifch Jakob Koppenszoon: onder welken 'er vier waren, die ook door Vrouwe Jakoba aangefteld waren geweeft. En deeze is de eerfte reize, dat men, omftandiglyk, van eene buitengewoone verandering

Hertog Jan van Beieren verandert dezelve, op een' ongewoonen tyd en wyze.

in de Regeering te Amsterdam gemeld vindt. Zy streedt regelregt met de Privilegien. Volgens de Handvest van Hertoge Albrecht van den zestienden January des jaars 1399 [1400], moesten drie Burgemeesters gekooren worden, door allen, die Burgemeester of Schepen geweest waren, en deezen drie moesten den vierden, uit de afgaande Burgemeesters, tot zig kiezen, om nog een jaar te regeeren (*a*). Doch nu stelde Hertog Jan van Beieren vier nieuwe Burgemeesters aan, zonder dat de voorigen hunnen tyd hadden uitgediend. By de Handvest van Hertog Albrecht van den vyftienden Maart des jaars 1387 [1388], aan Amsterdam met Amstelland en Gooiland in 't gemeen gegeven, was beraamd, dat de Graaf, of iemant, dien hy 't beval, jaarlyks, op den tweeden February, zeven Schepens kiezen zou, die *een jaar Schepen* zouden *blyven* (*b*). En nu werden zy, binnens jaars, verzet, door Hertoge Jan van Beieren: die zig, veelligt, vergenoegd zal hebben met de verklaaring, dat het krenken der Privilegien, voor deeze reize, de Stad, in het toekomende, in haare voorregten niet benadeelen zou; hoedaanige verklaaring, gelyk wy boven (*c*) reeds hebben aangemerkt, omtrent deezen tyd, gebruikelyk was. Omtrent de Persoonen, die, ten deezen tyde, in de Regeering kwamen, merken wy alleenlyk aan, dat *Dirk Holland*, die eerste Burgemeester werdt, en aan

1419. Aanwyzing der Privilegien, waarmede zulks strydig was.

(*a*) Handv. *bl.* 25. [13.]
(*b*) Handv. *bl.* 71. [7.]
(*c*) *Bladz.* 200.

1419. aan wien wy, reeds by eene andere gelegenheid (*d*), gedagt hebben, een man van vermogen schynt geweest te zyn. Immers Hertog Jan van Beieren gaf hem, in 't jaar 1422, verlof, om, uit zyne eigene goederen, een Gasthuis te stigten binnen de Stad, tegen over de Heilige Stede, en dus op of omtrent de plaats van het tegenwoordige Burger-Weeshuis; en om een altaar op te regten in de nieuwe Parochie-Kerke der Lieve Vrouwe (*e*), die nog de nieuwe Kerk heet, en in 't jaar 1414, door Willem Eggert, Heer te Purmerende, aangelegd was. Ook was hy 'er, den vyftienden July des jaars 1417, begraaven (*f*). Dirk Holland is, kort hierna, 's Hertogs Raad geworden (*g*).

Amsterdam blyft Kabbeljaauwsch.

De verandering der Regeeringe des jaars 1419 hadt de Stad Amsterdam geheellyk doen overslaan tot de Kabbeljaauwsche zyde, die zy, sedert, byna bestendiglyk bleef aankleeven. Hertog Jan van Beieren, die haare hulp, tegen de Hoeksche aanhangers van Vrouwe Jakoba, hoognoodig hadt, bewees haar, van tyd tot tyd, merkelyke gunsten; vooral na dat Vrouw Jakoba, misnoegd op haaren Egtgenoot, Hertog Jan van Brabant, in 't begin des jaars 1421, naar Engeland verreisd was, en haaren Oom de gantsche Regeering van Holland en Zeeland in handen gelaaten hadt. Op den agttienden

Hertog Jan van Beieren geeft der Stad verscheide voorregten.

1421.

(*d*) Boven, *bl.* 215.
(*e*) *Zie* MIERIS Charterb. IV. *Deel*, *bl.* 662, 662.
(*f*) Regeer. Lyst *voor de* Handv. *op de jaaren* 1414 *en* 1417.
(*g*) *Zie* MIERIS Charterb. IV. *Deel*, *bl.* 640.

den January des gemelden jaars, gaf hy der Stad, op haar verzoek, en in erkentenis van gedaane en te doene diensten, eenige vryheden en regten, die hy verstondt, noch hem, noch der Graaflykheid tegen te draagen: als „ 1. tolvryheid voor allen, die tot „ Poorters zouden worden aangenomen. 2. „ Dat men geen' Poorter, in Holland, Zee„ land of Westfriesland, tot zeventuig zou „ mogen daagen, dan op kosten van hem, „ die in 't ongelyk gesteld werdt. 3. Dat „ die van den Geregte, noch derzelver die„ naars geene Stads Excynzen zouden mo„ gen huuren. 4. Dat *Schout*, *Burgemeeste„ ren*, *Schepenen ende Raede*, *op* dien *tyd* „ *wesende*, *willeceuren* mogten *op eenen dach*, „ te weeten *op Sinte Pauwels avont naestco„ mende*, *ende daerna niet meer*, *dat sal due„ ren tot eeuwigen dagen* (*b*):" in welk laatste punt eene merkelyke duisterheid schynt, over welke wy, by bekwaamer gelegenheid, in 't handelen over de magt om willekeuren te maaken, eenige ophelderende aanmerkingen zullen voorstellen. By de gemelde voorregten, voegde Hertog Jan van Beieren, den derden November des jaars 1422, nog de bevestiging in het voorregt, dat de Poorters, in persoon, noch in goederen, tusschen de Maaze en de Zype, niet zouden mogen bekommerd worden (*i*). 1421.

Ondertusschen, hadt Amsterdam deeze gunsten niet verworven, zonder zig, voor- af, De Utrechtschen ko-

(*b*) Handv. *bl.* 126. [19.]
(*i*) Mieris Charterb. IV. *Deel*, *bl.* 661.

1421. af, te hebben blootgesteld voor verscheide nadeelen, die der Stad, door de aanhangelingen van Vrouwe Jakoba, waren toegebragt. De Steden Utrecht en Amersfoort hadden zig verbonden met de Hoekschen tegen Hertoge Jan van Beieren, en gevolgelyk ook tegen de Steden, die zyne zyde hielden, onder welken Amsterdam, sedert het jaar 1419, gerekend was. Die van Utrecht waren hierom, in 't jaar 1420, omtrent *Remigius-dag*, die op den eersten October valt, heimelyk voor Amsterdam getrokken, daar zy zig in eene hinderlaage hadden nedergeslaagen; terwyl zy eenige ligt gewapende manschap zonden naar de weiden, onder de Stad, om, onder deksel van de koeijen weg te voeren, de Amsterdammers naar buiten, en in de hinderlaage te lokken. De toeleg gelukte ten deele. De Amsterdammers, onraad verneemende in de weiden, liepen te wapen, en toogen ter Stede uit, den wykenden vyand agter na; doch de hinderlaag nog even by tyds ontdekt hebbende, keerden zy Stedewaards. De Utrechtschen vervolgden hen toen met hunne gantsche magt, en sloegen of vingen wel tweehonderd en vyftig Amsterdammers. 't Gerugt van deeze nederlaage, schielyk vooruit gevloogen, hadt, midlerwyl, zo groot eene verslaagenheid onder de overige ingezetenen veroorzaakt, dat veelen aan 't zakken en pakken gevallen waren, gereedschap maakende om de Stad te ruimen, met het gene zy konden medevoeren. En

men voor Amsterdam, en slaan en vangen eenige Stedelingen.

meent

meent men, dat de Stad ligtelyk overrompeld geweest zou zyn, zo de Utrechtschen tot digt onder dezelve genaderd waren geweest. Doch zy hadden zig te vrede gehouden, met de Amsterdammers alleenlyk een stuk wegs agter na te zetten, en waren toen, met den buit en de gevangenen, naar Utrecht te rug gekeerd (*k*). By gelegenheid van deezen aanslag der Utrechtschen, en terwyl zy tot by 't Reguliers-Klooster, omtrent de Reguliers-sluis, genaderd waren, gebeurde het, dat een Poorter, *Tideman Simonszoon*, door het onverhoeds afgaan van eene der Stads Bussen, in den regter arm gewond werdt, zo ongelukkiglyk, dat hy den arm moest laaten afzetten. Doch tot vergoeding van dit verlies, werdt hy, van Stads wege, voor al zyn leeven, *heervairtvry*, *scotvry en waeckvry* verklaard: gelyk blykt by de Akte, hem hiervan verleend, en van ons onder de *Bylaagen* (*l*) geplaatst. Sedert, rustten de onzen, den Stigtschen den gepleegden moedwil willende betaald zetten, in 't jaar 1421, twee groote schepen, *Hulken* of *Koggen*, en veele *Baardsen* uit, met welken zy de vaart op de Eem belemmerden, en onveilig maakten: waardoor de Steden Utrecht en Amersfoort, die haaren meesten toevoer uit Overyssel, en byzonderlyk van Kampen, langs de Eem, bekomen moesten, in merkelyke verlegenheid

1421.

Tideman Simonszoon gewond.

De Amsterdammers rusten eenige schepen uit, om den toevoer langs de Eem te belemmeren.

(*k*) Vermeerderde BEKA *bl.* 394.
(*l*) L. C.

1421. heid gebragt werden (*m*). De vyandlykheden tegen de Stigtschen eindigden eerst in 't jaar 1423; en werdt het Verdrag, welk toen, tusschen Hertoge Jan van Beieren en hen, getroffen werdt, onder anderen, door de Stad Amsterdam, benevens de Steden Haarlem, Delft, Leiden, Middelburg en Zierikzee, bezegeld (*n*).

Zwaare brand, die een derde der Stad verslindt.

Maar het jaar 1421, welk de Stad Amsterdam in de kosten van eene aanmerkelyke uitrusting ter zee ingewikkeld hadt, was, nog in een ander opzigt, nadeelig voor haar geweest. Op Zondag, den drie-entwintigsten April, was 'er een felle brand in de Stad ontstaan, die wel een derde deel der zelve verslonden hadt. Onder de openbaare gebouwen, die, ten deezen tyde, door de vlam vernield werden, worden met naame opgeteld de nieuwe Kerk, die naauwlyks zes jaaren gestaan hadt, het Raadhuis, het Gasthuis, waarschynlyk het oude of H. H. Geests-Gasthuis, welk nevens het Raadhuis stondt, de Heilige Stede, nu de nieuwe zyds Kapel, en het Begynhof met deszelfs Kapelle (*o*). Uit de standplaats deezer gebouwen, is af te neemen, dat de brand zig, van omtrent de nieuwe Kerke, over de Plaats of Dam, door de Kalverstraat, tot digt aan de Bindwyker-Poort, die gestaan heeft omtrent de plaats, daar nu de Ossen-sluis legt,

(*m*) Vermeerd. BEKA, *bl.* 399. *Zie ook* BURMAN Utr. Jaarb. I. *Deel*, *bl.* 256.

(*n*) *Vide* MATTHÆUM *ad* Rerum Amorfort. Script. p. 258. *Vergel. met* BURMAN Utr. Jaarb. I. *Deel*, *bl.* 264. enz.

(*o*) Vermeerderde BEKA, *bl.* 398.

legt, heeft uitgestrekt; en dus zeer wel een derde van de Stad, die toen nog maar binnen de agterburgwallen begreepen was, verteerd kan hebben. Men kan hieruit ligtelyk afneemen, hoe groot de schade geweest zy, welke de ingezetenen, by deezen brand, geleeden hebben. 1421.

Geschil tusschen Amsterdam en Dantzig vereffend.

De scheepvaart op de Oostzee hadt, sedert eenige jaaren, merkelyk gebloeid te Amsterdam; doch, ter gelegenheid der zelve, was eenig geschil ontstaan met de Stad Dantzig, die een pondgeld vorderde, welk onze Koopluiden ongaarne voldeeden. Men verdroeg zig egter, in 't jaar 1422, met bewilliging van Hertoge Jan van Beieren. Die van Dantzig hadden, van Amsterdam en Zierikzee, zevenhonderd Nobelen aan agterstallen gevorderd; welke somme de twee Steden beloofden te voldoen, uit een pondgeld van een' nieuwen schelling van elk pond groot aan goederen, die de Koopluiden der twee Steden in Pruissen zouden brengen; en van twee oude penningen van elke oude mark aan goederen, die zy van daar voeren zouden. Tot het ontvangen van dit pondgeld, werden twee persoonen te Dantzig aangesteld, te weeten, *Jan Huge*, van Amsterdam, en *Michiel Michielszoon*, van Zierikzee. De gantsche overeenkomst werdt, den twee-entwintigsten May, door Hertoge Jan van Beieren, in den Haage, bekragtigd (*p*). 1422.

Wy

(*p*) Zie Mieris Charterb. IV. *Deel*, *bl.* 638.

De Stad krygt magt, om iemant, die eenen Burgemeester gekwetst hadt, alomme te mogen vatten.

1422. Wy hebben, reeds meer dan eens, getoond, dat het wederstaan van Schepenen te Amsterdam, by verscheide Graaflyke Handvesten, ongeoorlofd verklaard was. Maar omtrent deezen tyd, hadt zekere *Dirk de Smid Auwel Pieterszoon*, die, in 't jaar 1420, tot Schepen aangesteld geweest, en in 't jaar 1422, Burgemeester geworden was, *om des rechts wille van der Stede*, ter dood toe gekwetst; en was daarna ter Stad uit gevlugt. Hertog Jan van Beieren gaf, ter deezer gelegenheid, der Stad, die anders,
1423. niet dan binnen haare Vryheid, vangen mogt, op den derden Augustus des jaars 1423, byzonder verlof, om Dirk den Smid, overal waar zy hem in 's Hertogs Landen mogt aantreffen, te mogen vatten, *Sonder dair of tegens hem of zyne Heerlicheit te breuken of te misdoen, in enigerwys* (q). Ondertusschen, blykt, uit eenen Brief van den derden November des jaars 1425, dat de Oud-Burgemeester Auwel Pieterszoon, aan zyne wonde, niet overleeden was (r).

Twee Amsterdammers door Jan van Beieren gemagtigd, om met de Friezen te handelen.

In de Lente des volgenden jaars, werden Dirk Holland, Oud-Burgemeester van Amsterdam, en Jan Jan Heinenszoon, Schout der Stad, door Hertoge Jan van Beieren, gemagtigd, tot het bywoonen eener Dagvaart te Elburg, alwaar over een Verdrag met de Friezen van Oostergo en Westergo stondt gehandeld te worden. Ook gelukte het hun, aldaar, op den zevenentwintigsten Maart

(q) *Zie* Mieris Charterb. IV. *Deel*, *bl.* 691.
(r) Id. ibid. *bl.* 800.

Maart des jaars 1424, een Verdrag te treffen, waarby bedongen werdt „ dat de Frie- 1424.
„ zen Hertog Jan voor Heere erkennen, en
„ hem de gewoonlyke Heerenregten betaa-
„ len zouden (s)."

Midlerwyl, hadt Vrouw Jakoba haar Huwelyk met Jan van Brabant, door Benedictus den XIII., die alleen in Spanje voor Paus erkend werdt, doen scheiden, en was, sedert, in Engeland, hertrouwd met *Humfrey, Hertoge van Glochester*, die haar, met eenig Krygsvolk, in October des jaars 1423, over Calais, naar Henegouwen geleid hadt. Terwyl hy een keer naar Engeland deedt, werdt Vrouw Jakoba, door *Filips, Hertog van Bourgondie*, haaren Neef, die zig aan de zyde van Hertoge Jan van Brabant gevoegd hadt, uit Bergen in Henegouwen geligt, en gevangkelyk naar Gend gevoerd, op den dertienden Juny des jaars 1424. Zy ontsnapte gelukkiglyk uit de hegtenis, in 't begin van September, en begaf zig, over Antwerpen, naar Holland, alwaar zy, door de Steden Gouda, Schoonhoven, Oudewater en Woudrichem, als Graavinne, ontvangen werdt (t).

Doch terwyl zy nog in hegtenis zat, was Hertog Jan van Beieren, bedugt voor de Engelsche Krygsmagt, die met den Hertoge van Glochester overgekomen was, op middelen verdagt, om 't gevaar, welk den Landen van den kant der Engelschen dreigde,

De Steden en ook Amsterdam krygen aanschryvens, om tegen de Engel-

(s) Zie Mieris Charterb. IV. *Deel*, *bl.* 715, 717, 726.
(t) Vaderl. Hist. III. *Deel*, *bl.* 455 enz.

1424. de, af te keeren. Hy zondt, den vierden July, rondgaande Brieven af aan de Baljuwen, Schouten, Burgemeesteren, Schepenen, Raaden, Vroedschap, *ende alinge gemeynte* van alle de Steden, en derhalven ook van Amsterdam, om hun harnasch, armborsten en ander geweer gereed te houden, en, in geval Glochester, of de zynen ergens iet vyandelyks ondernamen, den klokslag te volgen, op verbeurte van lyf en goed, en den vyand tegenstand te bieden (*u*). De Engelschen hadden, ten deezen tyde, ook eenen aanslag gesmeed, om Hertog Jan van Beieren, door vergif, van kant te helpen. Zeker Koopman uit Engeland, die zig *Jan Henrikszoon* noemde, hadt hiertoe bewilligd Heer *Jan van Vliet*, die onlangs tot Baljuw van Amstelland aangesteld geweest was (*v*), en 't vergif, welk men hem, in hartenleêr omvangen, in een doosje ter hand hadt gesteld, aan 's Hertogs broek gestreeken hadt. Al 't welk hy, sedert, beleedt, voor 's Hertogs Raaden, en voor Gemagtigden der Steden Dordrecht, Haarlem, Delft, Leiden, Amsterdam, Gouda, Briele, Oudewater, Rotterdam en Schiedam: waarop hy, den derden Augustus, in den Haage, onthalsd werdt (*w*). Hertog Jan van Beieren leefde maar tot den zesden January des jaars 1425. 't Zy dat het vergif des Heeren van Vliet zo langzaam gewerkt hadt; 't zy dat men hem, naderhand, op nieuws, vergif hadt weeten in

[Margin: ...schen op hunne hoede te zyn.]

[Margin: Aanslag op 't leeven van Hertog Jan, onder anderen, voor Gemagtigden van Amsterdam beleeden.]

(*u*) *Zie* Mieris Charterb. IV. *Deel*, *bl.* 728.
(*v*) Id. ibid. *bl.* 702.
(*w*) Id. ibid. *bl.* 729.

in te krygen; men ſtelde ten minſten, in 't jaar 1428, nog vaſt, dat hy eenen geweldigen dood geſtorven was, en dat de regte moorders nog niet ontdekt waren (*x*). 1424.

Terſtond na zyn overlyden, werdt, door den gemeenen Raad en Ridderſchap van Holland en de goede Steden, die op de Dagvaart in den Haage beſchreeven waren, en waaronder zig ook Amſterdam bevondt, by een beſluit van den agtſten January des jaars 1425, vaſtgeſteld, dat men zig zou houden aan de zyde van Hertoge Jan van Brabant, op wiens naam, men, voortaan, bede vorderen, en regt oefenen zou (*y*). Zy vermaanden ook de Steden, die de zyde van Vrouwe Jakoba hielden, immers de Stad Oudewater, om te blyven, daar de vier Hoofdſteden van Holland, Dordrecht, Haarlem, Delft en Leiden, bleeven (*z*). Doch hunne vermaaningen vonden weinig ingang. Midlerwyl, was Hertog Jan van Brabant, in de meeſte Steden en ook te Amſterdam, als *Graave* ingehuldigd. Hertog Filips van Bourgondie werdt, in dezelfde Steden, voor *Ruwaard* erkend, en beveſtigde dezelven, in deeze hoedanigheid, in alle de voorige Privilegien, met naame in die, welken, door Hertoge Jan van Beieren, verleend waren (*a*).

Amſterdam erkent Hertog Jan van Brabant voor *Graave*, en Hertog Filips van Bourgondie voor *Ruwaard*. 1425.

Midlerwyl, hadt *Jakob van Gaasbeek*, Heer van Abkoude, die, door de Hertogen, tot

De Stad verlieſt haare banier in

(*x*) *Zie* Groot-Plakaatb. III. *Deel*, *bl.* 17.
(*y*) *Zie* Mieris Charterb. IV. *Deel*, *bl.* 746, 747, 747.
(*z*) Id. ibid. *bl.* 749.
(*a*) Handv. *bl.* 74.

1425. tot Stadhouder van Holland aangesteld was, in 't begin der Lente, het beleg geslaagen voor Schoonhoven. Het duurde zes maanden, en werdt, eindelyk, vrugteloos opgebroken. Doch toen werdt Gouda, waar Vrouw Jakoba zig onthieldt, gedreigd met een beleg. De Poorters der meeste Hollandsche Steden, ook die van Amsterdam, waren, onder hunne banieren, uitgetrokken in October, om de Stad, langs den Rynkant en 't water de Gouwe, te naderen. De Hoeksche aanhangers van Vrouwe Jakoba, zig met de Stigtschen vereenigd hebbende, trokken hun te gemoet, en op den eenentwintigsten, viel 'er een hevig gevegt voor by Alfen, waarin de Hoekschen en Stigtschen de overhand behielden, en met veele gevangenen, en met de banieren der Steden Haarlem, Leiden, Amsterdam en anderen, naar Gouda te rug keerden (b).

den slag by Alfen.

Hertog Filips schryft haar een' troostbrief.

Hertog Filips schreef, twee dagen na 't gevegt, een' troostbrief aan Amsterdam en de twee andere Steden, welken hy twee Kapiteins zondt, *Frank van Borsele*, en nog een, dien hy niet noemt; doch die, veelligt, *Jan de Villers*, *Heer van l'Isle Adam*, geweest is. Hy vermaande haar ernstelyk, moed te houden, haar verdere hulp toezeggende (c).

Tweede gevegt by Alfen, ten nadeele der

Ook verlooren de Engelschen en Hoekschen, op den zevenden January des volgenden jaars, den scheepsstryd by Brouwershaven. Vrouw Jakoba belegerde, wat laa-

(b) Groote Chron. *Divis.* XXVIII. *Cap.* 31.
(c) *Zie* MIERIS Charterb. IV. *Deel*, *bl.* 794.

laater, Haarlem, tot tweemaal toe, te vergeefs. Doch toen zy de Stad, voor de tweede reize, verliet, ſloeg zy de Kabbeljaauwſchen andermaal by Alfen, op den dertigſten April, alwaar wederom eenige Amſterdamſche Poorters omkwamen. Ook werden 'er eenigen gevangen. Zes of zeven van de aanzienlykſten ſtonden af van hun Poorterregt, en hingen Vrouwe Jakoba aan (*d*). De Kennemers, die deeze zelfde zyde volgden, liepen, hierna, 't gantſche Land af; doch werden, voor Hoorn, door den Heer van l'Isle-Adam, met hulp, onder anderen, van eenige Amſterdamſche Poorters, geſtuit en geſlaagen (*e*). Sedert, werden zy te Amſterdam gedagvaard, alwaar hunne Privilegien verbeurd verklaard, en zy, daarenboven, in eene zwaare geldboete verweezen werden (*f*). 1426. Amſterdammeren. Zy ſtuiten de Kennemers voor Hoorn.

De hulp, die de Stigtſchen Vrouwe Jakoba beweezen, gaf, kort hierna, gelegenheid, dat Hertog Filips allen toevoer naar Utrecht en naar 't Stigt in 't gemeen, te Amſterdam, en door gantſch Amſtelland en Gooiland, verbieden deedt. Zelfs ſtelde hy, in deeze Stad, twee perſoonen aan, om toe te zien, dat dit verbod ſtiptelyk naargekomen werdt (*g*). De toevoer naar 't Stigt wordt te Amſterdam verbooden.

Ondertuſſchen, deedt hy, in October, eene bede van 30000 ſchilden van vyftien ſtuivers ieder van de Hollandſche Steden; in Amſterdams aandeel in twee

(*d*) Veldenaar *bl.* 128, 129.
(*e*) Velius Hoorn, *bl.* 26.
(*f*) Mieris Charterb. IV. *Deel*, *bl.* 847.
(*g*) Id. ibid. *bl.* 865, 867.

1426. Graaflyke Beden. 1427.

in welke somme, Haarlem 5000; Delft 4250; Leiden 3500; *Amsterdam* 3000; Rotterdam 1250; Hoorn 2000, Enkhuizen 625 schilden, en de andere Steden naar evenredigheid draagen moesten (*h*). In de Lente des volgenden jaars, deedt Hertog Filips eene nieuwe Bede van 20000 schilden; waarin Haarlem 4622; Delft 3305; Leiden ook 3305; *Amsterdam* 2833; Rotterdam 833; Enkhuizen 100 schilden, en andere Steden naar gelang van haar vermogen moesten draagen (*i*). Amsterdam was, kort voor dat deeze laatste bede gedaan werdt, nog duizend schilden op de voorige bede schuldig. Doch Hertog Filips gaf der Stad, op den veertienden Maart des jaars 1427, verlof, om van deeze duizend schilden te korten het beloop der zwaare kosten, door haar gemaakt, in het zenden van een groot getal van Schepen en Poorteren voor de Eem, tot belemmering van den handel der Stigtschen; of, zo deeze kosten meer dan duizend schilden beliepen, zoudenze het meerder van de eerstvolgende Bede korten mogen (*k*).

Amsterdam doet den eed aan Hertog Filips.

't Verlies van den scheepsstryd by Wieringen, die sedert voorviel, en waartoe Amsterdam ook schepen en manschap geleverd hadt, bragt de zaaken van Vrouwe Jakoba in zulk een verval, dat zy, eindelyk, genoodzaakt werdt, een Verdrag aan te gaan, met Hertoge Filips, zynde Hertoge Jan van Brabant reeds overleeden: waarby zy, hem voor

(*h*) Oude Regist. by AMPZING Haarl. *bl.* 39, 502.
(*i*) Oude Regist. *als boven*, *bl.* 502.
(*k*) Zie MIERIS Charterb, IV. *Deel*, *bl.* 881.

voor *Ruwaard* en *Oir* of Erfgenaam der Landen erkennende, de Regeering genoegzaam aan hem afstondt. Dit Verdrag werdt, den derden July des jaars 1428, te Delft geslooten (*l*): en in gevolge van het zelve, leiden de Ridders, Knaapen en Steden, en ook Amsterdam den eed van getrouwheid en onderdaanigheid af aan Hertoge Filips (*m*); die, sedert, de Stad Amsterdam, om de groote kosten, die zy, geduurende den binnenlandschen oorlog, gemaakt hadt, ontheste van de uitkeeringe der ontvangene inkomsten van de goederen der zulken, die, ter oorzaake der voorige onlusten, ter Stad uit gezet of geweeken waren. De brief, hiervan verleend, is den eersten Augustus getekend, en wordt in de *Oude Kerke, Laade* XII. bewaard.

1427. 1428.

Bekomt zeker voorregt van hem.

Wy hebben, hier voor (*n*), gezien, dat Amsterdam, nevens eenige andere Steden, zig, ten behoeve van Vrouwe Jakoba, met eenige lyfrenten bezwaard hadt. Deeze schuld hadden de Steden nog te vorderen van de Graaflykheid. Hertog Filips wees haar, derhalve, in 't jaar 1430, op de tienjaarige Bede, die Vrouwe Jakoba en hem, onlangs, door eenige Steden en Dorpen van Kennemerland, Westfriesland en Waterland, was toegestaan. Zelfs beloofde hy, haar schadeloos te zullen houden, in geval eenigen der gemelde Steden of Dorpen, ter oorzaake van dykbreuken, oorloge, weder-

Wordt, door hem, tot voldoening van zekere schuld, op de Kennemer bede geweezen.

1430.

(*l*) Groot-Plakaatb. II. *Deel*, *bl.* 14.
(*m*) Mieris Charterb. IV. *Deel*, *bl.* 523.
(*n*) *Bladz.* 216.

1430. derſpannigheid of anderszins, in 't opbrengen der verſchuldigde Bede, nalaatig waren; haar ook magt geevende, om de perſoonen en goederen der ſchuldigen, voor de agterſtallen, aan te ſpreeken: van al 't welke brieven verleend werden, die, den vyfden en zesden December des gemelden jaars, getekend waren (*o*).

Vrouw Jakoba zig, daarna, tegen haare belofte, buiten bewilliging van Hertoge Filips en de Staaten, in huwelyk begeven hebbende met Frank van Borſele, gaf daardoor den Hertoge gelegenheid, om haar te noodzaaken tot eenen geheelen afſtand ook van den naam van *Graavinne*, dien zy, tot hiertoe, nog behouden hadt. Filips nam, van toen af, den titel van *Graave* aan (*p*).

Hy wikkelde zig, ſedert, in, in eenen oorlog met Frankryk, die, in 't jaar 1435, met
1435. de Vrede van Atrecht eindigde. De goede Steden van Holland, en ongetwyfeld ook Amſterdam, hadden haare Afgevaardigden gehad op de Vredehandeling te Atrecht (*q*). Terſtond na 't ſluiten der Vrede, ving Hertog Filips eenen nieuwen oorlog aan tegen *Henrik den IV.*, Koning van Engeland, die brieven afzondt aan de Steden deezer Landen, waarby hy dezelven vermaande tot het bewaaren der Vrede (*r*). Doch de kryg werdt egter voortgezet. De Hollandſche Ste-

(*o*) Oude Kerk, *Laade* V. *Zie ook* MIERIS Charterb. IV. *Deel*, *bl.* 988, 989, 990.
(*p*) Id. ibid. *bl.* 1012.
(*q*) MONSTRELET *Vol.* II. *f.* 108 *verſo*.
(*r*) MONSTRELET *Vol.* II. *f.* 124 *verſo*.

Steden onderſteunden den Hertog (*s*) met 1435.
geld, manſchap en ſchepen, onder anderen
in 't beleg van Calais, welk, in 't jaar 1436, 1436.
vergeefs ondernomen werdt, en waarin Haarlem en Leiden ieder een zwaar ſtuk geſchuts verlooren (*t*). Men vreesde, ſedert, voor eene landing der Engelſchen in Zeeland, of in de Maaze, en ſtelde orde om 'er, binnen korten tyd, door middel van vuuren van de toorens, door 't gantſche Land, van Vliſſingen af tot Texel toe, kennis van te geeven. In Amſterdam, moeſt gevuurd worden, zo dra men, aldaar, van den tooren te Haarlem, hadt zien vuuren. Zo de landing in de Maaze geſchiedde, moeſten de Steden, terſtond, te Delft of in den Haage, daar de Stadhouder en Raaden waren, byeenkomen, om op 's Lands beſcherming te raadpleegen. Zo de vyand in Zeeland landde, moeſt Holland den Zeeuwen met agtduizend man byſpringen; en geſchiedde de landing in Holland, dan waren de Zeeuwen gehouden, hunne nabuuren te helpen uit al hun vermogen (*u*). De Stadhouder, *Hugo van Lannoi*, *Heer van Santes*, met eenige manſchap naar Zierikzee getrokken zynde, om eene gevreesde landing der Engelſchen te beletten, ontboodt derwaards Gemagtigden der Steden Haarlem, Delft, Leiden en *Amſterdam*. Doch de Steden weigerden te komen. Ook was men met de vreeze vry geraakt. De vyandlykheden, waarin

Voorzorg te Amſterdam tegen eene gevreesde landing der Engelſchen.

(*s*) Mieris Charterb. IV. *Deel*, *bl.* 1079.
(*t*) Vaderl. Hiſt. III. *Deel*, *bl.* 527.
(*u*) *Zie* Mieris Charterb. IV. *Deel*, *bl.* 1084, 1085.

1436. in die van Amſterdam ook deel gehad hadden, hebbende zy den Engelſchen vry wat nadeels toegebragt op zee, eindigden, eerlang, met een Beſtand, welk, naderhand, meer dan eens, vernieuwd werdt (v).

Schade der Amſterdammeren by den oorlog met de Ooſterlingen.

Doch terwyl de Engelſche kryg nog duurde, was Holland in oorlog geraakt met de Koopſteden langs de Ooſtzee. Het koopbelang was oorzaak van deezen oorlog, en Amſterdam, welk ſterker dan eenige andere Hollandſche Stad op de Ooſtzee handelde, leedt ook, boven de andere Steden, by den kryg tegen de Ooſterlingen. Men hadt de beginſels der vyandlykheden reeds beſpeurd, in 't jaar 1428: en ſedert was 'er een Beſtand getroffen. Doch 't werdt kwa-
1437. lyk gehouden: en in 't jaar 1437, werden alle de Hollandſche Koopvaardyſchepen, waaronder zeer veele Amſterdamſchen waren, in de Ooſtzee, bekommerd en verbeurd verklaard: ook namen de Ooſterlingen alle de Hollandſche ſchepen weg, de laading prys verklaarende en het Bootsvolk in de gevangenis ſmytende. De ſchade, die hier te Lande werdt geleeden, werdt op vyftigduizend goudguldens begroot. Men tradt in onderhandeling over een Verdrag: waartoe,

Een Schepen der Stad wordt tot handeling gemagtigd.

van de Hollandſche zyde, onder drie of vier anderen, ook *Evert Jakobszoon*, Schepen van Amſterdam, gemagtigd werdt. Doch de Ooſterlingen hadden geenen wil, om zo groote ſchade te vergoeden. Ook wer-

(v) Vaderl. Hiſt. III. *Deel*, *bl.* 528, 529. IV. *Deel*, *bl.* 5.

werden de onderhandelingen, eerlang, vrug- 1437.
teloos afgebroken (*w*).

Het ſtremmen van de vaart op de Ooſt- Toerus-
zee veroorzaakte, midlerwyl, groote duur- ting te
te in de graanen te Amſterdam, en door water, te
't gantſche Land. Men was, derhalve, Amſter-
op middelen bedagt, om de Ooſterlin- dam.
lingen, door de wapenen, tot reden te bren-
gen. De Ridderſchap en Steden beſlooten, 1438.
in May des jaars 1438, na 't houden van
verſcheide Dagvaarten, om alle groote ſche-
pen, als *Hulken*, *Kraaijers*, *Ballengiers*, *Buizen*,
Koggen, *Evers* en anderen, ten oorloge toe te
ruſten, en daarenboven omtrent tagtig nieu-
we *Baardſen* te timmeren, waartoe Amſter-
dam 'er vier leveren moeſt, zynde het groot-
ſte getal, dat door eenige Stad geleverd
werdt. Hertog Filips beval, den zeſtienden
May, dat elk dit beſluit zou naarkomen (*x*).
Ook gaf hy verlof, om op de Ooſterlingen
te kaapen, de gemaakte pryzen geheellyk
toeleggende aan de Kaapers. De Vloot raak-
te, nog voor den Herfſt, in zee, en ſtondt
onder 't bevel van *Klaas de Grebber* en *A-
rend Jakobszoon*, die door Amſterdam *als
Kapiteins en Hoomans* waren voorgeſlaagen.
Zy deedt den Ooſterlingen, in dit en in de Zes Am-
twee volgende jaaren, zeer veel afbreuk. ſterdam-
Doch, in 't jaar 1440, werden *Jan Jan Hei-* mers ge-
neszoon, Schout, *Jan Klaaszoon*, Burge- magtigd
meeſter van Amſterdam, nevens nog vier tot han-
aanzienlyke Burgers, *Dirk van Wormer*, *Kle-* deling. 1440.
ment

(*w*) Velius Hoorn, *bl.* 32.
(*x*) *Zie* De Riemer 's Gravenh. II. *Deel*, *bl.* 409.

1440. *ment Klaaszoon*, *Jan Pauwelszoon* en *Willem Zaal*, met eene Vloot naar 't Oosten gezonden, om een Verdrag te bewerken (y).

1441. En op den drie-entwintigsten Augustus des volgenden jaars, werdt, te Koppenhagen, een tienjaarig Bestand geslooten met de Wendsche Steden, Lubek, Hamburg, Rostok, Straalzond, Wismar en Lunenburg, welk, sedert, dikwils vernieuwd werdt. Ook werden 'er, ten dien tyde, nog drie Verdragen van Vrede getroffen, met Deenemarke, Holstein en Pruissen (z), waardoor de Amsterdamsche scheepvaart op de Oostzee, die lang gekwynd hadt, wederom hersteld werdt. *Christoffel*, Koning van Deenemarke, verleende der Stad, in 't jaar 1443, vryheid, om alomme in Noorwegen te mogen handelen, uitgenomen op Ysland en andere *Schatlanden*, op welken de uitheemsche handel verbooden was (a).

Geschil der Graaflykheid met Amsterdam, over 't neemen van eenige schepen.

Doch in 't jaar 1438, toen de oorlog tegen de Oosterlingen op 't hevigst werdt voortgezet, hadden die van Amsterdam, onder anderen, drieentwintig schepen genomen van die van Pruissen en Lyfland, en in Zeeland opgebragt, daar de buit, tegen 't bevel des Stadhouders van Holland en Zeeland, gedeeld werdt. *Izabel*, *Hertogin van Bourgondie*, die de Nederlanden, in afzyn van den Hertoge, haaren Gemaal, regeerde, nam dit den Amsterdammeren zeer kwalyk, en

(y) Vaderl. Hist. III. *Deel*, *bl.* 536 *enz.*
(z) Keurb. A. *f.* 62 *verso enz. Zie ook* AITZEMA I. *Deel*, *bl.* 192 *enz.*
(a) Handv. *bl.* 53. [82.]

en vorderde hun, na het sluiten der Vrede, 1441.
uitkeering af van 't voordeel, door hen op die van Pruissen en Lyfland behaald: en toen de Stad dit weigerde, beval zy, dat de Persoonen en goederen der Amsterdammeren alomme zouden aangetast worden. My is niet voorgekomen, wat de Stad tot haare verdediging bybragt: ook niet, hoe 't afliep met dit geschil, welk zekerlyk spoedig werdt bygelegd: doch wat men tegen de Amsterdammers hadt, kan blyken uit het *Mandament* der Hertoginne zelve, welk nog nooit uitgegeven, en daarom, hier agter, onder de *Bylaagen* (*b*), geplaatst is.

De Hoekschen zoeken te Amsterdam op 't kussen te raaken.

De Kabbeljaauwschen waren nu, eenige jaaren, meester geweest van de Regeeringe der Steden. Ook zaten zy te Amsterdam op 't kussen. Doch, na dat *Willem van Lalaing*, *Heer van Binguicourt*, in 't jaar 1440, Stadhouder van Holland geworden was, begonden de Hoekschen, welker hoofd *Reinoud*, *Heer van Brederode*, met *Tolanda van Lalaing*, Dogter des Stadhouders, getrouwd was, 't hoofd op te steeken. Te Amster- 1444.
dam, zogtenze zig, by de gewoonlyke verandering der Wethouderschap, in 't jaar 1444, wederom ter Regeeringe in te dringen. *Lodewyk van Montfoort* en *Gysbrecht van Viane*, 's Hertogs Raaden, waren, tegen 't einde van January, te Amsterdam gekomen, om de Wet te vernieuwen. Zy vonden de Stad vol beweeging. Beide de partyen yverden, om zig aanhang te verkrygen uit de bur-

Oproer in de Stad.

(*b*) Lr. D.

1444. burgerye. Men hieldt afgezonderde Vergaderingen. En eerlang raakte de gemoeden zo zeer aan 't giſten, dat de klokken getrokken werden, en 't graauw en de burgers alomme op de been kwamen. De Schout Klaas de Grebber, de zelfde, meen ik, die, in 't jaar 1438, tot een' der Hoofdmannen over de Vloot tegen de Ooſterlingen aangeſteld geweeſt was, werdt geweldiglyk aangevallen; en iemant, die ondernam de menigte met woorden tot bedaaren te brengen, in 't heetſt van den oproer, doodgeſlaagen. De Prieſter, zig met het Sakrament op ſtraat en onder den hoop begeven hebbende, was naauwlyks in ſtaat, om 't graauw een weinig tot bedaaren te brengen. Vierendertig Perſoonen, die, naar men 't in den Haage begreep, deel aan den oproer gehad hadden, werden voor 't Hof gedagvaard. Zie hier hunne naamen: Ruyſch Jacobsz., Meeſter *Jacob Ruyſch*, Melys Aelbrechtsz., *Pouwels Aelbrechtsz.*, *Grebber Dircxz.*, *Meus Peter Reynersz.*, Andries Jacobsz., Claas Abbelsz., *Henrick Auwelsz.*, *Claas Rodde* [lees *Rolle*], *Jan van Illip*, Jan Claasz., Symon Henricxsz., Clement Claasz., Meyert Hoyſch Jansz., *Willem Zael*, Gooſen Dircxz., *Dirck van Wormer*, *Jan Ruyſch van Lantsmer*, *Jan Allaartsz.*, Jooſt Gerytsz. den Ouden, Claas Jacob Euvel, Jan Schoutgen, Lambert Jacobsz., Jan Melys Gerytsz., *Geryt Jansz. van Loenen*, *Henrick Cuper*, Jan Vont Aelbertsz., Jacob Jonge Jacobsz., *Govaart Wermboutsz.*, *Symon Colyn*, Ghysbrecht Jacobsz., Symon Jan Hentgensz.

gensz. en *Huge Heynensz.* (*c*). Onder deezen, waren veelen in de Regeering geweest: welker naamen wy met een onderscheiden letter hebben doen drukken. Doch of zy, of eenigen hunner voor 't Hof verscheenen zyn, is ons niet gebleeken. 's Hertogs Gemagtigden troffen, eindelyk, op den eersten February, een verdrag, welk, door tien Persoonen uit ieder partye, getekend werdt (*d*). Ook is, uit de naamen der Burgemeesteren en Schepenen, die thans in de Regeeringe kwamen, af te neemen, dat sommigen der Hoeksche en andere der Kabbeljaauwsche partye zyn toegedaan geweest; hoewel de eersten, veelligt, onder de nieuwe Regenten, het grootste getal uitmaakten. Sommigen hebben aangetekend, dat de Hoekschen veel gelds gespild hadden ten Hove, om te Amsterdam op 't kussen te geraaken (*e*). Doch hiervan is my niets met zekerheid gebleeken. De Hoekschen toonden nogtans wel haast, dat zy den Kabbeljaauwschen geen deel gunden aan 't bewind. Tegen 't einde van het jaar hunner Regeeringe, lieten zy Reinoud en *Gysbrecht van Brederode*, met een goed aantal van gewapende manschap, by nagt, ter Stad in, met oogmerk om, met derzelver hulp, de Kabbeljaauwschen uit de Regeering te zetten, en de Stad te doen ruimen. Ook gelukte dit. De Kabbeljaauwsche Regenten wer-

1444.

1445.

De Hoek-

(*c*) IX. Memor. ROSA *f.* 65 *by* BOEY over de Oudheid van 't Hof, *Byl. Num.* XL. *bl.* 243.
(*d*) Vaderl. Hist. IV. *Deel*, *bl.* 5.
(*e*) Anonym. *ad* calc. PONTANI *p.* 6.

1445. werden, na verloop van weinige dagen, onverhoeds overvallen, en ter Stad uit gejaagd. Zy begaven zig naar Haarlem, alwaar die van hunnen aanhang de overhand behouden, en de Hoekſchen verdreeven hadden: waarom zy aldaar met opene armen ontvangen werden (*f*). Na hun vertrek, geſchiedde de gewoonlyke verandering der Wethouderſchap, die nu geheellyk met Hoekſchen vervuld werdt. Klaas de Grebber bleef Schout. *Vellert Braſeman Vechterszoon*, die in 't voorleeden jaar tot Burgemeeſter gekooren geweeſt was, bleef als Oud-Burgemeeſter aan. Voorts, werden, van nieuws, tot Burgemeeſters gekooren *Claas Rolle*, *Ruiſch Pieterszoon* en *Gerrit Groote Pieterszoon*: en tot Schepenen, *Jan Symonszoon van Muiden*, *Jonge Dirk Jakobszoon Zaal*, *Klaas Lambertszoon van Goyen*, *Kinne de Waal*, *Willem Blok Arendszoon*, *Jan Dobbenszoon* en *Harmen Byenszoon*.

ſchen verjaagen de Kabbeljaauwſchen.

De Regeering wordt Hoekſch.

Hertog Filips was egter ten hoogſten misnoegd, over deeze verandering te Amſterdam; en kwam, eerlang, zelf in Holland, om de zaaken te herſtellen op den voorigen voet. De Stadhouder Willem van Lalaing, die de Hoekſchen zeer begunſtigd hadt, was, reeds in 't voorleeden jaar, verlaaten van zyn ampt. De tegenwoordige Regeering van Amſterdam miſte, derhalve, haaren voornaamſten ſteun. Ook ſchynt de gewapende manſchap, die door de Brede-

Hertog Filips herſtelt de Kabbeljaauwſchen in 't bewind.

(*f*) Anonym. *ad* calc. PONTANI *p.* 6. R. SNOI *Lib.* X. *p.* 149.

derodes in de Stad gebragt was, dezelve, 1445.
sedert, wederom verlaaten te hebben. Hertog Filips dan, in November, aan 't hoofd van eenig Krygsvolk, in Amsterdam gekomen zynde, dreef alle de Hoeksche Regenten ter Stad uit, eenigen derzelven in zwaare geldboeten beslaande. De verdreeven Kabbeljaauwschen keerden, op S. Elizabets dag, zynde den negentienden November, in de Stad, en werden hersteld in de Regeeringe, om den gewoonlyken tyd uit te dienen. De Schout de Grebber zelf werdt van zyn ampt verlaaten, en in deszelfs plaatse aangesteld *Meester Jakob Ruisch*. Tot Burgemeesters werden gekooren *Jakob Braseman*, *Paulus Albertszoon*, *Grebber Dirkszoon* en *Bartbolomeus Doos Dirkszoon*, en tot Schepens, *Godevaart Wormboutszoon*, *Melis Andrieszoon*, *Willem Symonszoon*, *Jonge Gerrit Janszoon*, *Jan Allertszoon*, *Meeus Pieter Reinierszoon* en *Gerrit Pieter Boutenszoon*. De dag, waarop deeze verandering voorviel, werdt, sedert, nog veele jaaren agtereen, met eene plegtige maaltyd, gevierd. De Kabbeljaauwschen bleeven, van deezen tyd af, in 't bewind der Regeeringe, schoon zy, nu en dan, eenigen der aanzienlykste en rekkelykste Hoekschen nevens zig op 't kussen bragten, meer ziende naar zulken, die bekwaam waren om de Stad naar behooren te helpen regeeren, dan naar de party, die zy gehouden werden meest toegedaan te zyn (g). Ook magtigde Hertog Filips, den veer-

(g) Anonym. *ad* calc. PONTANI *p.* 6.

1449. veertienden April des jaars 1449, de drie Burgemeesters en de zeven Schepens, die dat jaar verkooren waren, om nevens de vierentwintig, *die van outs ende ouer langhen als Raeden* der Stad Amsterdam *by der ghemeynte* waren *ghekoren*, jaarlyks veertien Persoonen te benoemen, uit welken, de Graaf of zyne Gemagtigden zeven Schepens kiezen zouden, om een jaar lang te dienen. En deeze schikking zou agt jaaren duuren; doch werdt, den tweeentwintigsten May des jaars 1452, nog tien jaaren, na 't eindigen der gemelde agt jaaren, verlengd (*b*).

De Stad bekomt eene Handvest om Schepenen te benoemen.

Klagten van Brugge over Amsterdamsche kaaperyen.

De oorlog met de Oosterlingen, die den Amsterdammeren aanleiding gegeven hadt, om eenige schepen ter kaap uit te rusten, hadt, gelyk ook uit het stuk, boven (*i*) aangehaald, heeft konnen blyken, klagten verwekt in sommige onzydige Koopsteden, die onzen kaaperen te last leiden, dat zy haare Koopvaarders beroofd hadden op zee. Brugge, eene voornaame Vlaamsche Koopstad, in 't byzonder, klaagde over meer dan twintig Amsterdammers, onder welken zelfs eenige Regenten waren, die haare schepen op zee zouden aangetast, en haare goederen, bestaande in Hamburger en Oostersch bier, Wagenschot, Kooren, Wyn, Zout, Meel, Spek, Pelteryen, Kleederen, Kisten, *harnasch* of krygsgereedschap enz. geroofd hebben. De Stad werdt, hierover, van wege die van Brugge, in regten betrokken

(*b*) Oude Kerk, *Laade* I. Handv. *bl.* 104. [24.]
(*i*) *Bladz.* 240.

ken voor Stadhouder en Raaden, in den 1449.
Haage. Zy bragt, tot haar verdediging, in, dat de overlaſt, over welken die van Brugge klaagden, zo dezelve al gebeurd mogt zyn, het werk was van byzondere Perſoonen, niet van de Stad, die 'er nimmer verlof toe gegeven, noch kennis van gehad hadt. Ook ontheften Stadhouder 1452.
en Raaden, op den zevenden February des jaars 1451 [1452], de Stad van de aanklagten en eiſch van die van Brugge, welken egter hun regt behielden op de byzondere ingezetenen van Amſterdam, door welken zy meenden verongelykt te zyn. De Sententie, waaruit zulks blykt, wordt nog in de *Oude Kerke*, *Laade* VIII. bewaard.

Amſterdam helpt Hertog Filips tegen de Gentenaars.

De oorlog met de Gentenaars, in welken Hertog Filips zig, ten deezen tyde, geſteken hadt, veroorzaakte wederom nieuwe laſten voor de Steden van Holland, en ook voor Amſterdam. De Stad hadt, nevens de andere Hollandſche Steden, in 't jaar 1447, bewilligd in eene tweede tienjaarige Bede (*k*); doch nu moeſt zy haar aandeel opbrengen in drieduizend man, die Holland en Zeeland leveren moeſten, tot verſterking van 't Leger tegen de Gentenaars (*l*). Hertog Filips vergoldt deezen dienſt nogtans met verſcheide wydluftige Privilegien, zo aan 't Land in 't gemeen, als aan de Steden, en aan de Stad Amſterdam in 't byzonder. Hy maakte, ten behoeve der Holland-

(*k*) Vaderl. Hiſt. IV. *Deel*, *bl.* 22.
(*l*) Vaderl. Hiſt. IV. *Deel*, *bl.* 36 *enz.*

1452. landsche en Zeeuwsche Koopsteden, eenige verandering in het verbod op den invoer der Engelsche Lakenen (*m*), en gaf Amsterdam in 't byzonder verlof, om een of twee der oude Waardeins van de Laken-neeringe in dienst te mogen houden (*n*). Hy onthefte Holland en Zeeland van den tol, dien men te Grevelingen vorderde van de Engelsche Wolle, welke, van Calais, voorby deeze Stad, herwaards gevoerd werdt, zo ver hy eenigen zyner andere Landen van den zelven ontheffen zou (*o*). Hy beloofde, daarentegen, geenen uitheemschen tolvryheid te zullen verleenen door Holland of Zeeland (*p*). Hy nam alle bezendingen, die, ten dienste des Lands in 't gemeen, gedaan werden, en, volgens voorige Ordonnantien, ten laste van den Graave en van 't Land in 't gemeen plagten te komen, schoon menze dikwils door 't Land alleen hadt doen betaalen, ten zynen byzonderen laste (*q*). Hy verbondt zig, nimmer Brieven te zullen geeven, die met der Steden Privilegien streeden: en bevestigde het voornaam Privilegie van niet buiten de paalen des Lands te regt gesteld te worden, de gevallen van wederspannigheid, oproer, geschil onder de Steden, en zulke anderen, die voor den gewoonlyken Regter, en voor den Raad in den Haage, niet konden worden afgedaan,

al-

(*m*) I. Privileg. Boek, *f.* 43.
(*n*) Handv. *bl.* 112. [23.]
(*o*) I. Privileg. Boek, *f.* 47 *vers.* Handv. *bl.* 131.
(*p*) Handv. *bl.* 133. [26.]
(*q*) Handv. *bl.* 73.

alleenlyk uitgezonderd. Hy beloofde, voortaan, geene Beden te zullen doen vorderen in 's Graaven afwezendheid, en de Landen, in geval van oorloge of overstrooming, van de ingewilligde tienjaarige Bede te zullen ontheffen (r). 1452.

Bekomt daar voor eenige Privilegien.

Alle deeze Privilegien hadt Amsterdam met de andere Hollandsche en Zeeuwsche Steden gemeen; waarom ook de meesten, in de uitgegeven' Handvesten der Stad, geplaatst zyn. Doch der Stad in 't byzonder was, op den zestienden May, verlof gegeven, om het Paalgeld, welk zy, voor het leggen van omtrent zestig tonnen, en het stellen en onderhouden van vier Kaapen, plagt te heffen, van eenen halven Filips penning, op eene goede Vlaamsche groot van 't last, te verhoogen (s). Ook beval Hertog Filips, dat, tot op een vierdendeel uurs buiten Amsterdam, niet mogt getapt noch gedronken worden, dan op Stads excynzen (t): uit al het welke, klaarlyk blykt, dat de Hertog den dienst erkennen wilde, dien de Stad hem, met bewilligen in zyne Bede, en met leveren van manschap tot beteugeling der Gentenaaren, beweezen hadt.

Brand in de Stad, die omtrent drie vierde derzelve verteert.

Een deerlyk ongeluk, welk Amsterdam, omtrent deezen tyd, overgekomen was, gaf zelfs gelegenheid, dat de Stad geheellyk ontheeven werdt van het opbrengen der ingewilligde tienjaarige Bede. Den drie-en-twintigsten May deezes jaars 1452, omtrent

ten

(r) Handv. bl. 74, 75, 76. [28.]
(s) Handv. bl. 28 [24.]
(t) Handv. bl. 17, 18, 171. [26, 28.]

1452. ten elf uuren des nagts, was 'er wederom een felle brand ontstaan, die wel drie vierde gedeelten der huizen en gebouwen verteerd hadt. De Poort, de toorens, de bolwerken naar den kant van Utrecht waren, geheellyk, verbrand: ook het Stadhuis, verscheiden' Kerken, waaronder de Kapelle der Heilige Stede (u), en eene zeer groote menigte van koopmanschappen, die meerder waardig geschat werden dan de verbrande huizen; zynde de Stad, reeds ten deezen tyde, volgens de beschryving in den brief van Hertoge Filips zelven, uit welken wy 't verhaal van deezen brand ontleenen, *de voornaamste Koopstad van Holland* [*la Ville plus marchande de tout notre dit Pais de Hollande*]. 't Was noodig, dat de Stad ten spoedigste herbouwd werdt. Ook moest zy, naar den kant van Utrecht, noodwendig versterkt worden, alzo de Utrechtschen, die het, ten deezen tyde, met de Hoekschen hielden, den Amsterdammeren niet gunstig waren. De Stad vervoegde zig, derhalve, aan den Hertoge, begeerende ontslag van haar aandeel in de tienjaarige Bede, welke drieduizend Klinkaarts van dertig grooten Vlaamsche munt in 't jaar, en dus, in tien jaaren, dertigduizend Klinkaarts beliep. De Hertog bewilligde in haar verzoek, mids dat de Stad herbouwd, en, ten minsten aan twee zyden, met steenen muuren beslooten werdt. En hier van werden brieven verleend in de Fransche taale, die, den vyfentwintigsten July, te Brussel, getekend waren; en nog in

Zy wordt, onder zekere voorwaarden, ontheeven van haar aandeel in de tienjaarige Bede.

(u) *Zie* Le Long, *bl.* 324.

in de *Oude Kerke*, *Laade* VII. bewaard worden (*v*). De Regeering van Utrecht, nog geenen wil hebbende, om haare ongunst jegens die van Amsterdam te doen blyken, verleende den inwooneren der Stad, ter gelegenheid van deezen brand, vryheid om zig, met hunne goederen, daar ter Stede, te komen ophouden, en te rug te keeren, als zy 't goedvonden: ook van daar te mogen haalen, 't gene zy van bouwstoffen en andere behoeften zouden noodig hebben: al 't welke blykt, by een besluit van 's maandags na Magdaleenen-dag, dat is, den vierentwintigsten July: welk wy, hier agter, onder de *Bylaagen* (*w*), geplaatst hebben. Met het herbouwen der Stad, werdt ook, terstond, eenen aanvang gemaakt. Doch de bemuuring bleef nog omtrent dertig jaaren agter. De Stad was, ten deezen tyde, nog omringd met eene graft van vyf roeden wyd (*x*), en met aarden vesten of wallen, die met boomen bezet waren. 't Laatste blykt, onder anderen, uit eene Keur van den twaalfden April des jaars 1454, waarby belast wordt, de boomen op de Vesten niet te kwetsen (*y*).

1452. 1454.

Eenige S. Paulus Broeders verlaaten hun Klooster te Amsterdam.

Amsterdam was nu rykelyk voorzien van Kloosters en Geestelyke Gestigten. Doch, 't zy dat eenigen derzelven, door den brand, beschadigd waren geworden, en daarom het gewoone getal van Kloosterlingen niet bevat-

(*v*) *Zie* Bylaagen op I. *Deel*, I. *Boek*, Lr. A.
(*w*) Lr. E. *Zie ook* BURMAN Utr. Jaarb. I. *Deel*, *bl.* 206.
(*x*) Keurb. A. *f.* 8.
(*y*) Keurb. A. *f.* 25 *verso*.

1454. vatten konden; 't zy dat 'er andere redenen waren, waarom sommigen, omtrent deezen
1457. tyd, hun Klooster in deeze Stad verlieten; men vindt ten minste, dat eenige S. Paulus Broeders, die naar den derden regel van S. Franciscus leefden, en daarom ook *Tertiaanen* of Derdelingen genoemd werden, uit hun Klooster, nu het S. Joris Hof, vertrokken, en naar Hoorn verhuisden, in 't jaar 1457. Hier woonden zy eenige jaaren, tot dat de meesten eene strenger Orde aannamen; waarna de overigen wederom naar hun oude Klooster in Amsterdam te rug keerden (z).

Keeren derwaards weder.

De Minderbroeders, *Observanten* genaamd, betrekken een Klooster in de Stad, tegen dank der Regeeringe.

Het Minderbroeders-Klooster in deeze Stad werdt, wat laater, zeer tegen dank der Regeeringe, ingenomen door eene andere soort van Minderbroederen, *Observanten* of naauwgezetten genaamd; daar het, sedert veele jaaren, door de *Gaudenten*, of rekkelyken, bewoond geweest was. Omtrent Pinksteren des jaars 1462, kwamen deeze nieuwe Kloosterlingen in de Stad, hunnen intrek neemende in zeker Huis of Huisje, welk zy zeiden hun gegeven, of besproken te zyn, waarom zy 'er blyven wilden tot der dood toe. De Stad hadt, gelyk
1462. wy boven (a) hebben aangetekend, reeds in 't jaar 1411, eene Handvest verkreegen van Hertoge Willem, waarby allen Kloosterlingen het aankoopen of erven van nieuwe vastigheden uitdrukkelyk verbooden was. De aankomst deezer nieuwe Kloosterbroederen, die, dit wist men, door uiter-

(z) Velius Hoorn, *bl.* 39, 41.
(a) *Bladz.* 206.

terlyke ingetoogenheid, zeer veel vermogten op 't gemeen, ſtondt, derhalve, der Wethouderſchap zeer tegen de borſt. Maar de Minderbroeders hadden eenen wakkeren voorſtander aan hunnen Medebroeder, *Jan Brugman*, geboortig van Kempen, en Voorleezer der Godgeleerdheid in 't Minderbroeders-Klooſter van S. Omer (*b*), wien de tong zo wel hing, dat hy 't volk daarmede wiſt te leiden, waar hy 't hebben wilde. Ter gelegenheid dat men, te Amſterdam, een *Octave* of Byeenkomſt hieldt van de Franciskaaner Orde, predikte Brugman, dagelyks, zonder verlof van den Parochiepriester, doch met eenen geweldigen toeloop, in het Huis, welk hy en de zynen betrokken hadden. Zyne wyze van prediken was zeer geſchikt om 't gemeen gaande te maaken, en om aanhang te winnen. Somtyds, trok hy een briefje uit den zak, waaruit hy, zo 't heette, zig zelven eenige vraagen deedt, die hy terſtond beantwoordde, zig, onder anderen, van deeze woorden bedienende: *Och Brugman, Brugman, wat erger quaedt menſche plagſtu te weſen! du plaghſte te gaen met lange meſſen, bordeelen te helpen houden; ſegg my, Brugman, waerom biſtu gekomen? om die noch te houden? Trouwen, neen. Du wilſte die nu verjaegen, ſoo daer anders, Godt betert, niemant en is, die die denkt te verjagen. Brugman, biſtu gekomen om Schoutambachten ende Kerken te pachten? Neen, du en wilſte immer geen Simony doen, maer ſimpelyk*

1462.

Predikwyze van Jan Brugman.

(*b*) *Vide* Biblioth. Belg. *Tom.* I. *p.* 592.

1462. *lyk gaen in een arme verworpen lapte Kapken. Brugman, wilſtu Pater, eerſte Klooſter, alle andere Klooſteren ende ook die prochiekerken verderven? Trouwen, neen. Brugman, wilſtu biecht hooren om gelt? Trouwen, neen. Brugman wil de ſchapen haer wolle laten, ende gaerne een jegelick ſyn biecht hooren om Gods wille, ſonder gelt. Brugman, wilſtu ook van den luiden loopen die peſtilenci hebben, als ſommige wel doen? Trouwen, neen: du wilſte altoos daer by blyven, ſyn ſy ryk off arm: dynen mont op heuren mont leggen, ende ter doot toe daer by blyven.* Doch hy verzuimde, ondertuſſchen, niet, te kennen te geeven, waar 't hem meeſt om te doen ware. Als hy de aandagt van 't gemeen, door zyne zonderlinge wyze van prediken, genoegzaam meende te hebben opgewekt, trok hy een kruisbeeld uit de mouw; de Gemeente, terwyl hy 't om hoog hieldt, aanſpreekende, in deezer voege: *Gy goede luiden, gy hebt wel gehoort, waerom ik mit myn arme ſchamele broederkens hier gaerne mit u woonen, ende een arm ſnoode Klooſterken hebben ſoude, om u allen den weg des eeuwigen levens te wyſen, ende daer in te helpen. Maer overmits datter eenige ſyn, die 't gaerne behinderen ſouden, mogten ſy, dies nochtans geen magt hebben en ſullen; wilt wel doen ende bidden devotelyk voor die luyden, op dat ſy van heuren quaden opſet in deſe ſaeke aflaeten. Ende lieve vrienden in Chriſto, want wy hier doch blyven willen, ende wy wel byſtant ende hulpe behouven ſullen, om in deſe ſaeke tot onſe meenige te komen, ſoo begeer ik om den gekruiſten*

ten Godt, daerna dit Cruicifix gemaakt is, dat alle die geen, hier nu tegenwoordig weesende, die by ons blyven willen ons niet off te gaen, dat die heur vinger opsteeken willen. Op zulke woorden, staken veelen de vingers op. Eenigen, die digt by den predikstoel zaten, riepen, *Heere, wy willen by u blyven ter dood toe*: waarop Brugman hernam, *dat hy zynen ouden hals daar voor laaten wilde.* Onder de toehoorders, bevondt zig ook, zo men met zekerheid meende te hebben opgemerkt, *Meester Jelis Krabelyn*, Raad van Hertoge Filips, en van deszelfs Zoon, den Graave van Charolois, die, ten deezen tyde, in Holland was, en de Regeering van 's Hertogs wege waarnam. Men hieldt voor zeker, dat Brugman en de zynen Krabelyn hadden weeten te winnen, en dat zy hem verzogt hadden, Brugmans Sermoen te komen hooren, op dat hy, in tyd en wyle, getuigenis zou konnen geeven van de gunst, die de Gemeente hem toedroeg. De Wethouderschap deedt, sedert, door den Provisoor en Deken van Amstelland, Waterland en Zeevank, een getuigschrift wegens 't gebeurde opstellen, welk, door twee Priesters, Heer *Bartholomeus Peterszoon* en Heer *Hilbrand Willemszoon*, bevestigd was, en waaruit wy al het bovenstaande ontleend hebben. Het was den twee-entwintigsten October des jaars 1462 getekend.

1462.

Hy krygt de burgerry aan zyne koorde.

Ook 's Hertogs Raad, Jelis Krabelyn.

Kort voor dien tyd, was Meester Jelis Krabelyn in de Stad gekomen, met brieven van voorspraak voor de Minderbroeders, geschreeven door Graave Karel van Cha-

Onderhandeling van deezen met de

1462. Charolois, en door den Stadhouder van
Wethouderschap. Holland, *Jan van Lannoi*, aan *Schout, Burgemeesteren, Schepenen en Raaden en Vroedschap der Stede van Amstelredamme*. Met deeze brieven, vervoegde hy zig, 's morgens by tyds, ten huize van den voorzittenden Burgemeester *Gerrit Mattheuszoon*, die aanboodt de brieven te ontvangen en dezelven, met drie of vier der Raaden, te leezen. Doch Krabelyn weigerde de brieven over te geeven, anders dan aan de volle Vroedschap en Rykdom der Stede, die hy daarop vergaderd wilde hebben. De Burgemeester hieldt hem voor, dat zulks met de aloude gewoonte streedt; en deedt, nog dien zelfden namiddag, de vier Burgemeesters en zes Schepens, alzo de zevende van huis was, byeenkomen. Men ontboodt Meester Jelis, en zeide hem aan, dat het Geregt vergaderd, en bereid was om zyne brieven te ontvangen, zynde het zelve, daartoe niet alleen, maar zelfs tot veel gewigtiger zaaken, volkomenlyk, bevoegd en gemagtigd. Hy antwoordde „ dat hy geen „ bode was; maar Raad van den Hertoge, „ en van Graave Karel; dat hy leezen en „ schryven kon, dat alle boden niet kon„ den; dat het opschrift zyner brieven „ hieldt aan Schout, Burgemeesteren, Sche„ penen en Raad en alle Vroedschappen „ en Rykdom van der Stede, die hy allen „ zien en by naame optekenen wilde, eer „ hy zyne brieven wilde overleveren," vorderende andermaal, dat men dezelven, zonder uitstel, byeen riepe. Doch het Geregt,

regt, van zulk eene talryke byeenkomst niet 1462.
dan verwerring en tweedragt te gemoet ziende, hieldt op nieuws aan om de brieven; die Krabelyn weigerde over te geeven, ten ware de vergaderde Persoonen verklaaren wilden, dat zy niet alleen Burgemeesteren en Schepenen; maar ook de gantsche Vroedschap en Rykdom waren. Doch zy maakten zwaarigheid in het doen van zulk eene verklaaring. Zy hielden Meester Jelis nog voor, dat de Schout, die ook in 't opschrift zyner brieven genoemd werdt, tegenwoordig van huis en in den Haage was, hem tragtende te beweegen, om tot deszelfs terugkomst te vertoeven, wanneer men zyn' voorslag, op nieuws, in beraad wilde leggen. Doch hy, hiernaar geene ooren hebbende, vertrok met de brieven, en hieldt zig nog wel vier of vyf dagen tyds op in de Stad, dagelyks raad houdende met de Minderbroeders, en derzelver Sermoenen vlytiglyk bywoonende (c). De Wethouderschap gaf, midlerwyl, berigt van 't gebeurde aan den Deken en 't Kapittel der Hofkapelle in den Haage, onder welke de Kerken en Kloosters der Stad stonden. Doch met zulk een ongunstig gevolg, dat de Minderbroeders zig, tegen dank der Regeeringe, in 't betrokken Klooster wisten te handhaaven: 't welk, in de oude geschreeven en gedrukte Lysten der Regeeringe, met deeze woorden, staat aangetekend: „ *Den* 22
„ *No-*

(c) *Uit* egte Stukken van deezen tyd.

1462. „ *November* (2), *is* Brugman, *wesende van* „ *de Oorden der Minnebroederen*, *in dese Stad* „ *gekomen*, *en tegen wille der Heeren Magi-* „ *straten in de Stad gebleven*, *door syn wel-* „ *sprekentheyd aen de devote Gemeente: waer* „ *van nog een spreekwoord is gebleven*, Al „ kost gy praten als Brugman." In laater tyd, hebben de Minderbroeders nogtans de gunst der Regeeringe weeten te winnen, in zo verre, dat zy met het meeten der Olie begiftigd geworden zyn, en den Bierdraageren, by derzelver Ordonnantie, gelast is, hen om Gods wille te bedienen. Doch wat Brugman betreft, hy schynt niet veele jaaren in Amsterdam gebleeven te zyn. Immers, men vindt, dat hy, in 't jaar 1473, te Nieuwmegen overleeden is. Hy heeft eenige *Aanmerkingen over 's Heeren Lyden* geschreeven, als mede een *Leeven van de Schiedamsche Heilige Ledwin*, *Lidwig*, of *Lydewyd* (*d*): uit welke schriften, of ten minsten uit het laatste, LE LONG eenige staaltjes heeft aangehaald (*e*).

Keur tegen oploop in de Kerken en op de Kerkhoven.

De Predikwyze van Brugman, en 't gedrag zyner toehoorderen zelf bewyst klaarlyk, dat het, ten deezen tyde, in de Kerken deezer Stede, niet altoos even geschikt toeging. Doch zulks wordt nog bevestigd, uit eene

(*d*) Biblioth. Belg. *Tom.* I. *p.* 592.
(*e*) *Zie* Reform. van Amst. *bl.* 361, 370.

(2) In deeze dagtekening, schynt een misslag begaan te zyn. Immers, uit de boven aangehaalde stukken, blykt, dat Brugman, al voor den twee-entwintigsten of twintigsten October, in de Stad geweest is.

eene Keure van den jaare 1465, waarin niet 1462.
alleen verbooden wordt, in de Kerken of op 't Kerkhof, *eenig rumoer of toeloop* te maaken; maar waarin ook verklaard wordt, dat, op het Kerkhof of in de Kerken, een mes of ander geweer te trekken, met de regter hand; iemant te kwetsen, met den hals, geboet, en iemant te dooden, als moord geregt zou worden (*f*).

De Stad sluit een Verdrag van Vrede en Koophandel met Rugenwalde. 1464.

In 't jaar 1464, hadt Amsterdam een Verdrag van onderlinge Vrede en Koophandel gesllooten met de Stad Rugenwalde in Pomeren, waarby, onder anderen, bedongen werdt, dat men elkanderen, in geval van nieuwen twist, de Vrede, een jaar voor 't beginnen der vyandlykheden, opzeggen zou. Amsterdam hadt van deeze overeenkomst brieven verleend, die, den zevenden July des gemelden jaars, getekend, en met Stads Zegel ter zaaken bekragtigd waren. Een afschrift derzelven, in 't jaar 1703, uit de Archiven van Rugenwalde gemaakt, is my, onder eenige andere Papieren van den Burgemeester Nicolaas Witsen, door zynen Neeve, den Heere Secretaris Nicolaas Witsen, gunstiglyk ter hand gesteld. En ik zou het, hieragter, onder de *Bylaagen*, hebben doen nadrukken, zo het, in stelling en spelling, niet al te gebreklyk geweest ware. Zo veel blykt 'er uit, dat de Stad Amsterdam beloofd heeft, de vrede met Rugenwalde te zullen houden, en doen houden *van allen den ghenen die om* haaren *wil-*

(*f*) Handv. *bl.* 173.

1464. *wille doen ende laten willen, al so verre als* haar *ghebiede ende vryheyt strecket.* In de Stads *Registers*, heb ik geen spoor van deeze handeling gevonden. Het *Groot-Memoriaal*, waarin diergelyke Brieven, in de vyftiende eeuwe, *geregistreerd* werden, begint eerst in het jaar 1474.

Hertog Filips sterft.

Hertoge Filips, van wien Amsterdam zo veele voordeelige Privilegien ontvangen hadt, den vyftienden Juny des jaars 1467, overleeden zynde, liep het nog aan tot in
1468. het volgende jaar, eer zyn Zoon en Opvolger, Hertog KAREL, in Holland kwam, en ingehuldigd werdt. Voorheen was deeze inhuldiging in de voornaamste Steden geschied; doch nu vervoegden zig de Edelen en de Afgevaardigden der Steden, ook die van Amsterdam, in den Haage, alwaar Hertog Karel hunne hulde ontving. In de bevestiging der Privilegien, door de Graaven en Graavinnen, zyne Voorzaaten, aan de Stad verleend, welke hierop volgde, belooft de Hertog, de Privilegien van Amsterdam eerder te zullen *vermeerderen dan verminderen, de Stede in Rechte ende Justitie te houden, ende oic de goede Costumen, gewoonten ende baircomen te observeeren ende te bewaeren.* Vooraf hadt hy erkend, dat *die van* zyner *goeder Steden van Aemstelredam* hem *onlanx zeere minlic gebult ende ontfangen* hadden, *tot hunnen gerechten geboeren Lantsheere ende Grave* (g). Ook bleek, eerlang, dat hy zorgen wilde voor 't belang van den Koophandel,

Hertog Karel bevestigt alle de Privilegien van Amsterdam.

(g) Oude Kerk, *Laade* XXXI. Handv. *bl.* 76.

del, daar de welvaart van Amsterdam van afhing: alzo hy, op den eersten January des jaars 1469, by eene Handvest, te Gend gedagtekend, den Steden van Noordholland en Westfriesland vryheid gaf, om, by ongeval van schipbreuk, haare zeedriftige goederen alomme te mogen naar zig neemen, zonder 'er iet van verschuldigd te zyn aan de Graaflykheid (b): welke vryheid van zo veel belang was voor de Stad Amsterdam, dat zy de Handvest, waarby dezelve aan de Steden van Noordholland en Westfriesland in 't gemeen verleend werdt, altoos, onder haare byzondere Handvesten, bewaard heeft. 1469.

Ruim twee maanden laater, deedt Hertog Karel nog eene andere gunstige verklaaring ten behoeve van Amsterdam en van eenige andere Steden. De Stad hadt, nevens andere Steden, by Graaflyke Privilegien, regt verkreegen „ om alle *Officien of* „ *diensten*, *nootsaecklick* tot haare welvaart „ en goede regeeringe, te mogen begee- „ ven." Doch sommigen hadden Hertog Karel weeten te beduiden, dat het begeeven deezer *Officien* en *diensten* of ampten aan hem stondt: voorts, op hem begeerende, dat hy 'er hen mede wilde begunstigen, gelyk nu en dan geschied was. Amsterdam en eenige andere Steden waren, deswege, klagtig gevallen. Hierop hadt de Hertog de Privilegien der Steden doen onderzoeken. En na dat hem van den inhoud derzel-

Hy bevestigt het punt der voorige Handvesten, volgens welk, alle Ampten en diensten aan de Stad blyven.

(b) Handv. bl. 77. [29.]

1469. zelven verslag gedaan was, verklaarde hy, op den tienden Maart, ten opzigte van Amsterdam, in 't byzonder, de giften, door sommige byzondere Persoonen, van hem verkreegen van de *Officien ofte diensten van den Schoole, Scryfambocht, van der Costerie, van 't Bode-ambocht, van 't Gouden Water ende de Maet, van te leggen ende stellen de Capen in de Soute See, ende 't recht van te lichten ofte beuren eenen groote Vlaemsch op alle waren, gereeckent oft nyet gereeckent by last-taelen*, geheellyk vernietigd, de Stad laatende by haar regt, om deeze Ampten en diensten, voortaan, te begeeven, gelyk te vooren (*i*).

Amsterdam en andere Steden bewilligen in 's Hertogs bede.

't Was, ondertusschen, geenszins te verwonderen, dat Hertog Karel den Hollandschen Steden, ten deezen tyde, zo gunstig was. Zy *golden*, gelyk hy zelf verklaart (*k*), *mede in de subventien, beden ende andere lasten van den Lande.* Hy hadt, by zyne inhuldiging, van zyne Landen van Holland en Zeeland, verzogt 240000 Leeuwen van 30, of 480000 schilden van 15 stuivers ieder, voor zig; 32000 schilden, tot speldegeld voor de Hertoginne; 16000 schilden, tot geschenken en heuschheden aan eenige Dienaars, en 4800 schilden, tot reis- en andere kosten, ter deezer gelegenheid gedaan: in alles 532800 Schilden, van welken Holland met Westfriesland 372800; Zeeland 160000 schilden moest opbrengen, in den tyd van vyftien halve jaaren. In het aandeel

(*i*) Oude Kerk, *Laade* III. Handv. *bl.* 115.
(*k*) Handv. *bl.* 77. [30.]

deel van Holland met Westfriesland, droegen Dordrecht en de Zuidhollandsche Dorpen 39200 schilden, Haarlem 3549; Delft 3375; Leiden 3375; *Amsterdam* 2875; Gouda 1770; Alkmaar 800; Rotterdam 1150; Schiedam 350; Hoorn 2000; Medenblik 450; Enkhuizen 470 Schilden, en de andere Steden naar evenredigheid (*l*). Het bewilligen in zulke zwaare en ongewoone Beden kon niet nalaaten, Hertog Karel te verpligten tot het verleenen van nieuwe en wydluftige Voorregten aan de Steden. 1469.

Met de Stad Zwolle, hadt Amsterdam, sedert eenigen tyd, geschil gehad over de tollen, welk, in dit jaar 1469, werdt afgedaan. De Amsterdammers moesten te Zwol tol geeven van de goederen, die zy aldaar ter markt bragten; waartegen den Zwollenaaren, ook hier ter Stede, excyns werdt afgevorderd van de waaren, die zy herwaards voerden, en die voornaamlyk bestonden, in Bier, Zaad en Brandhout. Doch nu kwam men overeen, dat deeze belastingen wederzyds zouden worden afgeschaft. Alleenlyk zouden die van Zwol, goederen naar Amsterdam voerende, die de Maat onderworpen waren, van dezelven zo veel betaalen, als de Amsterdammers zelven betaalden. Doch de goederen, die zy hier ter Stede veilden, en niet verkoopen konden, zouden zy vryelyk te rug mogen voeren, zonder daarvan eenige regten schuldig te zyn. Hier van werdt eene Acte gemaakt, die

Geschil tusschen Amsterdam en Zwolle over de tollen afgedaan.

(*l*) Orlers Leyden, *bl.* 52.

1469. die den dertienden Maart gedagtekend was (*m*).

Pesttyd hier ter Stede.

De oudste ongenoemde Beschryver van Amsterdam tekent aan (*n*), dat deeze Stad, in de laatste helft der vyftiende eeuwe, dikwils met pest bezogt geweest is. Ook vindt men hiervan, op dit jaar 1469, en sedert, verscheide blyken in het oudste *Keurboek* der Stad, welk tegenwoordig voorhanden is. Onder anderen werdt, op den agtsten May deezes jaars, gekeurd, dat voor huizen, met pest besmet, *een groet bossche stroe* moest uitgehangen worden. In de jaaren 1471 en 1493, werdt deeze Keur vernieuwd, en daarenboven bepaald, dat zulken, die van de pest hersteld waren, zes weeken agtereen, met eene witte roede in de hand gaan moesten (*o*).

't Regt van *Exue* tusschen Amsterdam en verscheide andere Steden, over en weder, afgeschaft.

't Schynt dat de sterfte, die, door de pest, omtrent deezen tyd, veroorzaakt werdt, onder anderen, aanleiding gegeven heeft tot de eerste overeenkomsten met sommige Steden, om het regt van *Issue* of *Exue*, welk betaald werdt van de erfenissen, die door buitengezetenen gebeurd werden, over en weder, te niet te doen. De oudste overeenkomst van deeze natuur, my bekend, is, tusschen deeze Stad en het nabuurig Haarlem, gemaakt, op den zeventienden April
1470. des jaars 1464 (*p*). En in 't jaar 1470, is diergelyke overeenkomst met Deventer getrof-

(*m*) Oude Kerk, *Laade* XXVI. Handv. *bl.* 130.
(*n*) *Ad* calc. PONTANI Amstel. *p.* 3.
(*o*) Keurb. A. *f.* 46 & *verso*, 47, 193 *verso*. 194 *verso*.
(*p*) Handv. *bl.* 244.

troffen, op den dertigsten April (q). In laater' tyd, zyn zulke overeenkomsten zeer dikwils gemaakt. De Stad heeft zig altoos gereed getoond, om dezelven met binnen- en buitenlandsche Steden aan te gaan, en het missen van de inkomsten uit deeze belasting op de erfenissen van minder belang gerekend, dan het missen van den toevloed veeler vreemdelingen, die gewisselyk eerder besluiten moesten zig hier ter Stede met der woon neder te zetten, als zy verzekerd konden zyn, dat hunne nalaatenschap, zonder belasting, aan hunne buitenwoonende erfgenaamen zou konnen overgaan. De Steden, die de overeenkomsten, van welken wy spreeken, met Amsterdam hebben gemaakt, hebben ook haare rekening by dezelven konnen vinden, alzo 'er gemeenlyk meer van haare inboorlingen te Amsterdam komen woonen, dan zig Amsterdammers tot haarent nederzetten. 1470.

De Wetهouderschap verbiedt het kaapen op de Oosterlingen.

Het Bestand, in 't jaar 1441, met de Wendsche Steden gesslooten (r), en sedert meer dan eens vernieuwd, stondt tegen den tienden September des jaars 1471 ten einde te loopen: en 't schynt, dat eenigen te Amsterdam zig reeds gereed maakten, om schepen ter kaap uit te rusten. Immers, het Geregt keurde, op den eersten July „ dat „ men niet op de Wendsche Steden zou „ mogen rooven, voor het uitgaan van het „ Bestand (s):" welk sedert ten einde liep, eer 1471.

(q) Handv. *bl.* 237.
(r) *Zie* hier voor, *bl.* 240.
(s) Keurb. A. *f.* 62.

1471. eer het nog vernieuwd was. De Regeering van Amsterdam, nogtans geenen wil hebbende, om zig op nieuws te steeken in de kosten van eenen hagchelyken oorlog, besloot, den negenden October, in eene vergadering van het Geregt en van de Vierentwintigen, uit welk getal, ten deezen tyde, de Vroedschap bestondt „ niets te doen „ tot den oorlog, dan met eenpaarige bewilliging van *alle die gemene Steden ende* „ *Landen* (*t*)." En op den zestienden der gemelde maand, werdt *gewilkoert by den scout, burgermeesteren, scepene, XXIIII. ende alinge gemeente van der stede, ende van der Stedehuys afgekondicht, dat nyemant en moet wt vaeren rouen vp nyemant voir der tyt dat wy consent hebben van mynen genadigen heere, ende oic by die gemeene landen van hollant, zeelant ende vrieslant ouerdragen is vp wat manier dat men ten oirloge vaeren sal.* Te gelyk werdt vastgesteld, niet oostwaards te vaaren, dan naar Friesland (*u*). Doch hierin kwam verandering, na 't vernieuwen van 't Bestand, welk kort hierna gelukte.

Hertog Karel dringt Amsterdam tot het verkoopen van renten, ten zynen behoeve.

Maar Hertog Karel raakte, ten deezen tyde, ingewikkeld in eenen oorlog met *Lodewyk den XI.*, Koning van Frankryk, waardoor hy in de noodzaakelykheid gebragt werdt, om Holland, en Amsterdam in 't byzonder, het verkoopen van lyf- en losrenten, ten zynen behoeve, te vergen. In July des jaars 1472, zondt hy Gemagtigden naar deeze Stad, met last om de Poorters, door

(*t*) Keurb. A. *f.* 62.
(*u*) Keurb. A. *f.* 70.

door alle behoorlyke middelen, tot het koopen van renten te noodzaaken, gelyk blykt uit eenen Brief van den twaalfden der gemelde maand, die in de *Oude Kerke*, *Laade* XVII., bewaard wordt. Uit eenen anderen Brief van den volgenden dag, die in de zelfde *Laade* beruſt, ziet men, dat Burgemeesteren, Schepenen en Raaden beloofd hadden, zeſtienhonderd Ryns-guldens jaarlykſche los- en lyfrenten, op een en twee lyven, ten laſte der Stad, en ten behoeve des Hertogs, te verkoopen. En uit nog eenen Brief van den zeſtienden, al mede in dezelfde *Laade* leggende, blykt, dat de Stad reeds voor veertienduizend vierhonderd Filips Klinkaarts, van vyftien witte ſtuivers ieder, aan renten, verkogt, en deeze ſomme aan 's Hertogs Rentmeeſter overhandigd hadt. De Hertog beloofde haar van deeze penningen negenhonderd Filips Klinkaarts in 't jaar aan renten te zullen betaalen, en verpandde haar, daar voor, de *pagbt ende inkomyngen van* zynen *Schoutambochte van Amſtelredamme*, welk hem, ten deezen tyde, vierhonderd en vyftig ponden van veertig grooten 's jaars opbragt; een ſtuk Lands, *Waerderbroek* geheeten, waar van jaarlyks honderd zesentagtig ponden kwamen, en de ſluis te Ypeſloot, die zevenentagtig ponden 's jaars opbragt. De Brief, waaruit wy deeze dingen ontleenen, is, zo ver ons bekend is, nog nimmer gedrukt geweeſt, waarom wy dien, onder de *Bylaagen* (v), geplaatſt hebben. 1472.

De

(v) L^r. F.

1472. De Frankschen kaapen op de Amsterdammers.

De Stad hadt gewigtige reden om Hertog Karel te onderſteunen, in den oorlog tegen Frankryk. De Franſchen deeden den Amſterdamſchen Koopvaarderen veel afbreuks op zee. Onder anderen, haddenze een Oorlogsſchip uitgeruſt, de *Kolom* genaamd, welk verſcheide Amſterdamſche Koopvaardyſchepen overweldigde en opbragt (*w*). Doch men trof eerlang een Beſtand, welk, tot den eerſten April des jaars 1474, duuren moeſt; en, voor dien tyd, nog verder verlengd werdt (*x*).

De Steden, en Amſterdam in 't byzonder, helpen Hertog Karel in't beleg van Nuis.

1474.

Hertog Karel, die zeer oorlogszugtig was, ſtak zig, ondertuſſchen, in den twiſt, die, over de verkiezing van eenen Aartsbiſſchop van Keulen, ontſtaan was, en ſloeg, in den Zomer des jaars 1474, 't beleg voor de Stad Nuis. Deeze onderneeming wikkelde de Landen in nieuwe koſten in. De Hertog gaf, den twaalfden July, den Staaten van Holland Octroi om tweehonderd ponden vlaams lyfrenten te verkoopen ten zynen behoeve, op een en twee lyven (*y*). Hierby bleef het niet. Hy vergde hun een zeker getal van ſchepen af, van welken hy zig ſcheen te willen bedienen, tot het vervoeren van manſchap of voorraad naar 't Leger voor Nuis. En toen deeze ſchepen te lang wegbleeven, ſchreef hy, den vierentwintigſten Auguſtus, eenen brief aan de Staaten, van welken nog een afſchrift, in de *Regiſters* deezer Stad, voor han-

(*w*) Velius Hoorn, *bl.* 53. Dapper Amſt. *bl.* 125.
(*x*) Vaderl. Hiſt. IV. *Deel*, *bl.* 124, 148.
(*y*) Groot-Memoriaal *N.* I. *f.* 3 *verſo*.

handen is (z), en in welken hy zeer klaagt 1474.
over der Staaten traagheid in het afzenden
der gevorderde fchepen. De Staaten be-
loofden, in antwoord, hem twaalf fchepen
en twee Baardfen te zullen zenden, van wel-
ken zy, twee-enveertig dagen agtereen, de
onkoften draagen zouden. De brief was
ondertekend *Uwe onderdanige ende ootmoedige Steden, alze Dordrecht, Hairlem, Delft, Leyden, Amfterdam ende Goude* (a), welken
zes, ten deezen tyde, nevens de Edelen,
ter gewoonlyke Dagvaarten in den Haage,
door den Stadhouder, Prefident en Raaden
van den Hove, plagten befchreeven te wor-
den. Doch behalve deeze fchepen, werdt
den Edelen en Steden ook manfchap afge-
vergd, om in 't beleg van Nuis te dienen.
De brieven, waarby de Edelen en Steden,
tegen den vierentwintigften January des 1475.
jaars 1475, werden opontbooden, ftaan in
de Stads *Regifters* geboekt (b). Ook zon- Amfterdamfche Poorters voor Nuis.
den de Steden haare Schutters en Poorters,
onder 't bevel van een' of twee Hoofdluiden
uit de Regeeringe, en uitgedoft in de by-
zondere livreije van elke Stad, naar 't Le-
ger voor Nuis (c). De Poorters van Am-
fterdam, die een wapenrok droegen half
rood en half wit, rood boven en wit onder
(d), trokken uit, onder den Hoofdman
Henrik Janszoon Akkerman, Oud-Schepen
en

(z) Groot-Memor. *N.* I. *f.* 13 *verso.*
(a) Groot-Memor. *N.* I. *f.* 14 *verso.*
(b) Groot-Memor. *N.* I. *f.* 28.
(c) Velius Hoorn, *bl.* 54.
(d) Keurb. A. *f.* 139.

1475. en Raad der Stad, en toonden, nevens de andere Poorters, hunne dapperheid, ter gelegenheid van eenen uitval der belegerden (e). Het beleg werdt egter, in Juny, vrugteloos opgebroken. 't Liep aan tot den veertienden February des jaars 1477, eer, hier ter Stede, openlyk afgekondigd werdt, dat men elk der Poorteren voldoen zou zyn verschot, betaald *tot die reyse ende dienste*, *die wy*, zo spreekt de afkondiging, *voir nuys gedaen hebben* (*f*).

Fransche Kaaperyen.

Midlerwyl, was het Bestand met Frankryk ten einde geloopen. De Fransche kaapers deeden den Hollanderen en Zeeuwen, en vooral ook den Amsterdammeren, op nieuws, veel schade op zee. De Wethouderschap der Stad, altoos gewoon te zorgen voor 't belang van de Scheepvaart en Koophandel, zondt een vaartuig naar de Hoofden, om de Koopvaardyschepen, die van 't Westen kwamen en Oostwaards wilden, tegen het dreigend gevaar, te waarschuwen (*g*). Doch hierby liet zy 't niet.

De Stad waarschuwt de Koopvaarders.

Zy beschryft de Watersteden.

Zy beschreef de Steden Hoorn, Enkhuizen, Monikendam en Edam, die, nevens Amsterdam, het meeste belang hadden by het beveiligen der vaart van 't Westen naar de Oostzee, in de maand April des jaars 1475, binnen haare Stad, om op de bescherming der Scheepvaart te raadpleegen, zonder dat men eenig blyk vindt, dat zy, hiertoe, van Hertoge Karel, of van den Stadhouder en Raa-

(*e*) PONTANUS Amst. *Libr.* I. *Cap.* VIII. *p.* 22.
(*f*) Keurb. A. *f.* 82.
(*g*) Groot-Memor. *N.* I. *f.* 43.

Raaden verlof verzogt of verkreegen heeft (3); ten duidelyken bewyze, dat de Koopsteden, van ouds, niet verpligt waren, 's Graaven verlof te verzoeken, om op haare beveiliging te water te raadpleegen en te besluiten. De vyf Steden, ten bestemden tyde byeengekomen zynde, beslooten, den veertienden der gemelde maand, na ryp overleg „ 1. Dat ieder schipper, op elke „ tweehonderd Zouts, die hy voeren kon, „ drie man ophebben moest, die te roer „ gaan, of ten minsten voor kloeke mannen verstrekken konden: welke *Scheepskinderen* allen van harnasch behoorlyk „ voorzien moesten zyn. 2. Dat de Schepen ook voorzien zouden moeten wezen „ van *Bossen*, *Cluivenerynen*, *Bogen*, *Pylen*, *Glauyen*, *Bylen*, *Bosschenkruydt* en „ andere noodwendigheden, te weeten, „ op elke tweehonderd Zouts, een *Bosse*, „ een *Boge* met zyn toebehooren, een goede *Cluvenier*; op elke *Bosse* tien pond „ kruids, en ieder twee *Glauyen*, een *Byl* „ of een *Hamer*. 3. Dat alle de Koopvaardyschepen, onder de vyf Steden behoorende, 't zy ze tegenwoordig in Zeeland, „ of in de Zuiderzee lagen, elkanderen „ zouden afwagten, en niet dan gelykelyk „ en

1475.

Maakt met dezelve eene Ordonnantie op de beveiliging der Scheepvaart.

(3) Ik weet wel, dat Pontanus (*Amst.* Libr. I. Cap. VIII. p. 22) schryft, dat zulks *op bevel*, en Velius (*Chron. van Hoorn*, bl. 54) dat zulks *met consent* van Hertoge Karel geschied is: doch ik weet niet, op wat grond zy dit schryven; en het blykt niet in de *Ordonnantie* op de uitrusting, de regte plaats nogtans, om 'er melding van te maaken.

1475. „ en *vlootswyze* weſtwaards om Zout vaa-
„ *ren; of zo* zulken, die in Zeeland lagen,
„ *hiertoe* geene gelegenheid mogten heb-
„ *ben*, zouden zy een ſchip moeten uitrus-
„ *ten*, en zig, onder deszelfs geleide, in
„ zee begeeven. 4. Dat de ſchepen, met
„ elkanderen, vier van de bekwaamſte ſche-
„ pen zouden uitruſten, om allen met bal-
„ laſt mede te vaaren, en tot geleide en be-
„ ſcherming der Vloote te dienen, ten wel-
„ ken einde, twee derzelven zig voor, en
„ twee agter de Vloote houden zouden.
„ 5. Dat deeze vier ſchepen bemand zou-
„ den worden met het volk, welk de ande-
„ re ſchepen over hadden, tot vyf honderd
„ man toe, behoorlyk gewapend, naar de
„ verkiezinge der vier *Admiraalen*. 6. Dat
„ de andere ſchepen het volk, welk zy in
„ de vier ſchepen zouden overzetten, van
„ leevensmiddelen voorzien zouden, tot
„ genoegen der vier Admiraalen. 7. Dat
„ men de vier Admiraals-ſchepen, die, *ydel*
„ *off ſtyff geballaſt*, mede zouden vaaren,
„ in de Zont zo veel Zouts zou overdoen,
„ als zy, de reize tot daartoe hebbende
„ voortgezet, mogten bevonden worden te
„ kort te komen aan hunne laading. 8. Dat
„ men den vier ſchepen, nog daarenboven,
„ eene heuſchheid zou toeleggen, te rege-
„ len door de vyf Steden en de vier Onder-
„ Admiraals. 9. Dat de Vloot altoos by-
„ een blyven, en de ſchepen elkanderen
„ beſchermen zouden. Of zo eenig ſchip
„ zo onredelyk gelaaden ware, dat het de
„ Vloot niet volgen kon, zou het een deel

„ Zouts

„ Zouts moeten overschieten. 10. Dat zulk 1475.
„ een, die zig niet naar den inhoud deezer
„ Ordonnantie voorzien hadt, schip en goed
„ verbeuren zou, een derde ten behoeve
„ van *mynen genadigen Heere* [Hertoge Ka-
„ rel], of van den Baljuw of Schout ter plaat-
„ se zyner wooninge; een derde ten behoe-
„ ve der vier Admiraalen, en het overige
„ derde ten behoeve der Vloote in 't gemeen.
„ 11. Dat men de *wapenschouwing* of mon-
„ stering der schepen doen zou, ter plaatse
„ daar zy nu lagen, en nog eens, zo 't noo-
„ dig ware, in Texel, eer zy uit het Mars-
„ diep zeilden, door de Afgevaardigden der
„ vyf Steden. 12. Dat de Schippers, in de
„ baai komende, zorg draagen moesten, dat
„ hun volk zig niet ginge dronken drinken
„ aan land; maar de schepen bleeve bewaa-
„ ren. 13. Dat de Admiraals en Onder-Ad-
„ miraals zweeren zouden, deeze Ordon-
„ nantie te zullen onderhouden, en doen on-
„ derhouden, zo veel in hun vermogen wa-
„ re, de overtreeders, na 't afleggen der rei-
„ ze, aanbrengende, zonder iemant te ver-
„ schoonen. 14. Dat Admiraals van de Vloo-
„ te zouden zyn *Ysbrand Jan Remszoon* van
„ Amsterdam, *Jakob Klaaszoon* van Hoorn,
„ *Reinier Martszoon* van Enkhuizen, en *Jon-*
„ *ge Jakob* van Monikendam, die op de vier
„ schepen bevel zouden voeren, en tot On-
„ der-Admiraals hebben *Jan uit de Poort*
„ van Amsterdam, *Dirk Fonk* van Hoorn,
„ *Albert Janszoon* van Enkhuizen, en *Jan*
„ *Buen* van Edam. 15. Dat de Admiraals zou-
„ den mogen regt oefenen, op gelyke wy-

1475. „ ze, als de Schouten en Geregten der vyf
„ Steden te doen gewoon waren. 16. Dat zy,
„ in zee gekomen zynde, aan de Oorlogs-
„ schepen van Engeland en van Bretagne
„ verklaaren zouden, dat zy aangesteld, en
„ daar gekomen waren, van wege den Her-
„ toge van Bourgondie, om de Vloot te be-
„ schermen: en dit *omme te bewaaren die eere*
„ *van mynen genadigen Heere.* 17. Dat zy, in
„ hunne schepen en marsen, het wapen en
„ de Standerds van Hertoge Karel voeren
„ zouden. 18. Dat zulke Koopvaardyschepen,
„ die nog niet gereed waren, maar eerst te-
„ gen den Zomer Oostwaards vaaren wil-
„ den, evenwel hun aandeel in de kosten dee-
„ zer uitrustinge zouden moeten draagen."

De gemaakte Ordonnantie werdt, den vyftienden April, alomme verzonden, op den naam van Schout, Burgemeesteren, Schepenen en Raaden der Stad Amsterdam, en van de Gedeputeerden der Steden Hoorn, Enkhuizen, Monikendam en Edam, met bevel aan alle Schippers, en anderen, die 't aanging, om zig daarnaar te rigten. De brief, waarby de Ordonnantie, op welke het Stads Zegel van Amsterdam gedrukt was, verzonden werdt, hieldt in „ dat dezelve gemaakt
„ was, *tot eere van mynen genadigen Heere*,
„ en tot behoudenis van de schepen en goe-
„ deren der ingezetenen." Voorts, las men 'er in, dat tot Admiraal der Vloote gesteld werdt *Klaas Roelenszoon*, en tot Onder-Admiraal, Schipper *Brandetgen Kogman*, gebynaamd *de oude brug* (*b*): welken twee ik vermoed,

(*b*) Groot-Memor. *N.* 1. *f.* 33. *Zie ook* COMMELIN *bl.* 915.

moed, dat, boven de vier gemelde Admiraals en de vier Onder-Admiraals, die eigenlyk Kapiteins en Luitenants schynen te zyn geweest, bevel gevoerd hebben. 1475.

't Blykt klaarlyk, uit deezen brief, en uit de Ordonnantie zelve, dat de Stad Amsterdam, ten deezen tyde, in 't Noorden van Holland, een uitsteekend bewind voerde over het uitrusten van Oorlogsschepen, tot beveiliging der Scheepvaart naar 't Westen en naar de Oostzee. Zy beschreef de *Watersteden*; gelyk, omtrent deezen tyd, de Steden van 't Noorderkwartier genoemd werden, by zig, om op zulk eene uitrusting te raadpleegen en te besluiten, en zy vaardigde het besluit der Steden af, onder haar byzonder zegel. Mogelyk heeft zy alleen ook de twee opperste Admiraalen benoemd en aangesteld, hoewel ons hiervan geen duidelyk blyk is voorgekomen. Ook vindt men niet, gelyk wy reeds hebben aangemerkt, dat de Steden, tot deeze uitrusting, verlof of Octroi van Hertoge Karel verkreegen, of noodig geoordeeld hebben. Zy besluiten wel, buitens Lands te doen verklaaren, dat de Admiraals, die zy zelven hadden aangesteld, door Hertoge Karel, gemagtigd waren, om de Koopvaardyvloot te geleiden en te beschermen; doch dit schynen zy voornaamlyk gedaan te hebben, op dat zy, by vreemden, onkundig van de voorregten en gewoonten der Steden van Holland, niet als zeeschuimers zonder behoorlyken last zouden aangemerkt en behandeld worden; of, gelyk zy zelven zeggen, *omme te bewaaren die eere van mynen genadi-*

Groot bewind der Stad, ten deezen tyde, over de zaaken der Zee.

1475. *gen Heere;* waartoe ook diende het voeren van zyn wapen, in de marſen der ſchepen. Voorts, gaven de Steden haare Ordonnantie, op welker overtreeding zy eene ſtrenge ſtraf dreigden, waarvan de uitvoering aan den Krygsraad der Admiraalen opgedraagen werdt, niet uit op den naam van Hertoge Karel; maar op haare eigene naamen: al 't welke klaarlyk doet zien, dat de Steden, van ouds, op zig zelven, en zonder den Graaf te kennen, veel bewinds gehad hebben over de zaaken van de Zee.

De Koopvaardyvloot van Amſterdam en de vier Waterſteden valt den Franſchen grootendeels in handen.

De Koopvaardyvloot, omtrent tagtig zeilen ſterk, ſtak, eerlang, onder het geleide der vier gewapende en ſterk bemande ſchepen, in zee, en volbragt de uitreize gelukkiglyk, alzo zy zig zo digt byeen wiſt te houden, dat de Franſchen haar niet durfden aantaſten. Doch toen zy, met Zout belaaden (4), te rug keerden, raakten zy, of by ongeluk, of door onvoorzigtigheid en kleinagtinge des vyands, verſtrooid, en werden, op de hoogte van *Klaasduinen*, aangevallen door de Franſchen, die de meeſte ſchepen veroverden en medeſleepten. 't Meeſte bootsvolk viel den vyand ook in handen. Een klein gedeelte ontkwam 't gevaar, en redde zig met de boot. Groot was de ſchade, die de Hollandſche Koopſteden, ter deezer gelegenheid, leeden. Amſterdam ver-

(4) Onze Beſchryvers van Amſterdam DAPPER (bl. 125); en DOMSELAAR (VI. Boek, bl. 154) en COMMELIN (bl. 916), die hem gevolgd is, zeggen, dat de ſchepen *ryk gelaaden* waren; doch dit kan men van geene zoutlaading zeggen.

verloor een groot getal van schepen; van Hoorn bleeven 'er wel dertig, welker waarde op agtenveertigduizend Rynsguldens gerekend werdt. In 't zelfde jaar, kwamen 'er nog twee Kaapers door 't Marsdiep, tot ver in de Zuiderzee: doch keerden weder, van waar zy gekomen waren, zonder dat het hun gelukt was, eenigen buit te behaalen (*i*). Doch de vyandelykheden hielden op, na 't sluiten van een negenjaarig bestand tusschen Hertog Karel en Lodewyk den XI., welk den dertienden September getekend werdt (*k*). 1475.

De Stad raakt in verschil met Deenemarke, over de Zontsche tollen.

Amsterdam hadt, ondertusschen, ook verschil gekreegen met *Christiaan den I.*, Koning van Deenemarke; van wien de Stad, by verscheiden Privilegien, vryheid, om op de gewoonlyke tollen, binnen zyne Landen, te komen handelen, verkreegen hadt (*l*). Doch de Koning hadt, onlangs, goedgevonden, deeze tollen te verhoogen. De Stad klaagde over deeze nieuwigheid, en zondt *Tydeman Frederikszoon* aan den Koning, om, ware 't mogelyk, herstelling der zaaken op den voorigen voet te verwerven (*m*). Zy schreef ook eenen brief aan Hertoge Karel, en verzogt hem om zyne kragtige voorspraak by Koning Christiaan. De brief was, den vyftienden July deezes jaars 1475, gedagtekend, en onderschreeven *Uwe ootmoedige ende arme Stede van Amstelre-*

(*i*) Pontanus *Libr.* I. *Cap.* VIII. *p.* 22. Velius Hoorn, *bl.* 54.
(*k*) Vaderl. Hist. IV. *Deel*, *bl.* 156.
(*l*) Handv. *bl.* 53, 54, 55. [82, 83, 84, 85.]
(*m*) Groot-Memor. *N.* I. *f.* 50, 52.

1475. *redamme* (*n*). Doch de poogingen der Stad schynen, ten deezen tyde, vrugteloos geweest te zyn. 't Blykt ten minsten, uit de Stads *Registers*, dat 'er, nog lang na deezen, over de Zontsche tollen, geschreeven en gehandeld is (*o*).

Hertog Karel hadt geen Bestand met Frankryk geslooten, om dat hy van zins was, daarna de wapenen af te leggen. Naauwlyks eene maand na dat het getroffen was, viel hy in Lotharingen, en bemagtigde Nancy. In 't begin des jaars 1476, toog hy naar Zwitserland, daar hy, tot tweemaal toe, geslaagen werdt. Midlerwyl, hadt René, Hertog van Lotharingen, Nancy herwonnen. Doch Karel sloeg 'er andermaal 't beleg voor. De Hertog van Lotharingen rukte al zyne magt byeen, om Hertog Karel tot het opbreeken van 't beleg te noodzaaken. Op den vyfden January des jaars 1477, raakten de Legers aan elkanderen. Hertog Karel kreeg de nederlaag, en sneuvelde in den stryd, eene Dogter van omtrent twintig jaaren, Maria genaamd, nalaatende (*p*).

Amsterdam vermeerdert en verhoogt de excynzen.

De aanhoudende en zwaare oorlogen, door Hertoge Karel gevoerd, en de ongewoone Beden, die hy ter deezer gelegenheid deedt, hadden de Landen in 't gemeen, en de Steden van Holland in 't byzonder diep in schulden doen vervallen, en genoodzaakt,

(*n*) Groot-Memor. *N.* I. *f.* 54.
(*o*) Groot Memor. *N.* I. *f.* 62 *verf.* 63, 82, 94, 95 *verf.* 120 *verf.* 124 *verf. enz.*
(*p*) Vaderl. Hist. IV. *Deel*, *bl.* 156 *enz.*

zaakt tot het opſtellen van nieuwe excynzen, om de renten deezer ſchulden te vinden. In Amſterdam, hadt men, ſedert eenige jaaren, den bier-excyns, eene der oudſte belaſtingen op de verteering, merkelyk moeten verhoogen; en tegenwoordig moeſt, van 't vat vreemd bier, veertien, en van 't vat binnenbier, negen ſtuivers betaald worden. Alle andere mondbehoeften waren daarenboven bezwaard (*q*). Sommige Steden, die leevensmiddelen herwaards plagten te zenden, klaagden, nu en dan, over deeze belaſtingen: en onder anderen de Stad Amersfoort, die veel bier op hier zondt. Doch de Stad Amſterdam antwoordde haar, den tienden Auguſtus des jaars 1476 „ dat de zwaare beden, die zy, ſe„ dert eenige jaaren, hadt moeten opbren„ gen, haar genoodzaakt hadt, om den ex„ cyns op het Amersfoorter bier te verhoo„ gen (*r*).” De ſchulden, waarin de Stad zig geſteken hadt, om aan de Graaflyke beden te voldoen, deeden haar ook, omtrent deezen tyd, zorgvuldiglyk letten, dat geene gegoedde Poorters de Stad verlieten, om zig elders neder te zetten, zonder hun aandeel in deeze ſchulden te voldoen. Men vindt hiervan een merkwaardig voorbeeld in de Stads *Regiſters*. *Roelof Jakobszoon*, Poorter, en zelfs, zo ik meen, Oud-Schepen der Stad, was met der woon naar Utrecht vertrokken. Doch de Wethouderſchap

1475.

1476.

Draagt zorg voor 't vertrekken der gegoedde Poorteren.

(*q*) Groot-Memor. *N.* I. *f.* 79.
(*r*) Groot-Memor. *N.* I. *f.* 75.

1476. schap vermaande hem, by schryvens van den derden Augustus „ dat hy zyn aandeel „ moest komen voldoen van de schulden, „ waarin de Stad, onder anderen om zy- „ nentwille, vervallen was, zullende men „ anderszins zyne goederen daarvoor aan- „ spreeken (s)." Doch onaangezien de nieuwe excynzen, welken de Stad hadt moeten invoeren, om de renten haarer schulden te vinden, waren de pryzen der eetwaaren, wanneer menze met die van laatere tyden vergelykt, gantsch niet hoog: 't welk egter, voornaamlyk, aan de groote schaarsheid van 't goud en zilver moet wor-

Prys van 't brood hier ter Stede.

1477. den toegeschreeven. Men kan zulks, onder anderen, afneemen, uit eene Keur deezer Stede van den negenentwintigsten Maart des jaars 1477, waarin bevolen wordt „ een „ roggenbrood van twaalf ponden niet hooger te verkoopen dan een stuiver (t)." De dood van Hertoge Karel, die, in sommige Steden, gelegenheid gaf tot merkelyke beroerte, bragt, voor den Staat des Lands in 't gemeen, en voor dien der Stad Amsterdam in 't byzonder, eene gunstige verandering voort, van welke wy, in 't volgende Boek, verslag zullen doen.

(s) Groot-Memor. N. I. f. 75 vers.
(t) Keurb. A. f. 19.

BYLAAGEN

BYLAAGEN L. A.

op het II. DEEL, III. BOEK,

L^r. A.

Hertog ALBRECHT *staat der Stad Amsterdam eenige Graaflyke Renten en Pagten af, tegen de rente van vyftienhonderd nobelen, die zy hem tot den Arkelschen kryg geschooten hadt.* Gegeven in den Haage, den negenden Juny des jaars 1402.

AELBRECHT by goeds ghenade hertoge in beyeren palensgraeve opten Ryn Graave van henegouwen, van hollant, van zeelant ende Heere van vrieslant doen cond allen luden dat wy mit goeden voirsien ons liefs soons van Oistrevants ende ons gemeyns raits overdragen syn eene reyse te doen op onse vyanden den Arkelschen dair wy veel gelts ende goets toe sullen moeten behoeven om provyanchien ende anders goede ende reeschip die wy toter voirseyde reyse sullen besigen wairom wy mit onser getruwer stede van Aemstelredamme syn overdragen ons te lienen eene summe gelts van vyftien hondert goede gouden Gensche noblen ofpayment hoire wairde die wy van den selver onser stede ontfaen ende opgebeurt hebben an gereden gelde ende hebben onse voorsz. stede geloift ende geloven mit desen brieve voir dese voirgenoemde summe gelds jairlyks te geven anderhalf hondert Gensche Noblen dat is te weten van elke tien Noblen eene noble jairlixse renten ende overmits dat wy willen dat onse stede voirnoemt wail betailt ende voldaen worde sonder eenigen schade ofte hinder dairomme te liden an ons ende an onsen Rade dairomme te ver-

Bylaagen Lr. A.

volgen, soo hebben wy onser voornoemde Stede bewyst ende in handen geset bewysen ende in handen setten mit desen brieve sulke goede, renten, ende pachten als hier na beschreven staen eerst die grute tot Aemstelredamme item Jan Robbekins soons halve hofstede item die vyf hofsteden item Rynar Truden soons hofstede item van der moolenstege item van der moolen buten der Bynwiker poirt tot Aemsterdam item van der moolen up tie westzide van Aemsterdam item van der moolen up tie oistzide van Aemsterdam item van Ludeman Jans soons hofstede up ter sluse item van Willem Gyskins soons hofstede up ter sluse item Griete Coman Pieters hofstede up ter sluse item Jan Willemsoons des barbiers hofstede up ter sluse item die stempels van der sluse item dat veer neffens Quadoelen item dat veer neffens Yppeslote item dat veer neffens Diemerdam item elf margen lants ende Pauwels wyde gelegen ter Ouder Aemstel die Jan Bartoutsoons kinderen van Assendelf in pachte hebben; item negen margen lants an Pauwels wyde voorsz. gelegen item den ghier gelegen ter Ouder Aemstel die Huge van Diemen in pachte heeft item achte margen lants an den voirnoemden ghier gelegen item di Walen gelegen bi der stede van Aemsterdam item die slusen tot Aemsterdam item die sluse tot Yppenslote item die sluse tot Diemerdam item die cynse tot Aemsterdam item die cynse tot Monickedam item die cynse tot Diemen item die jairlicse beden in den lande van Waterlant alsse die beden tot Karsavond tot meye te midsomer ende tot bamisse item die meye bede tot marken item die jairlicse beden tot Warder alsse te meye ende bamisse item die corentiende tot Warder item die jairlicse bede tot middel-ie alsse tot bamisse ende meye item die corentiende tot middel-ie item die jairlicse beede tot Coedyk alsse tot bamisse ende meye

en

ende den corentienden aldair in deser maniéren dat onser stede voirnoemt jairlics opbeuren ende ontfaen sal alsulke renten ende pachten als van de voirsz. goeden sullen comen ende machtigen dersselver onser stede alsse wairt dat eenige van dese voirnoemde goeden tot erfhuyr ofte tot jairlicse renten wtgegeven ende virpacht wair dat si die renten dairaf op bueren sullen gelyk se virpacht ende virhuurt syn ende tot welker tyd eenige van desen selven goeden wt den pacht syn dat onse stede voorsz. dan die goeden sal mogen virpachten ende virhuuren ende oik die visschen van de visscherien te vircopen ten hoigsten gelde tot hooren oirbair ende profyt tot allen tiden als derselver onser stede oft den genen dien sy 't sullen bevelen oirbairlyk ende goet sal dunken en die selve die onse voorsz. stede dair toe voegen setten ende ordineren dien houden wy dat vaste ende gestade in allen schyn oft onze rentemeister selve dede van onsent wegen. voirt wairt dat dese goede ende pachten voorsz. meer gouden ende renten dair of quamen dan wy onser stede voorsz. geloift hebben ende voorsz. staen dair souden sy ons of onsen rente-meister van Aemsterland van Waterland ende van den Zeevank die nu is of namails wesen sal goede rekenynge ende bewisinge of doen mar gouden dese voirnoemde goeden min tot enigen jaren dan die voirsz. summe gelts ter renten belopen dat soude onse rentemeister voirnoemt onse voorsz. stede wtreyken voldoen ende wel betalen sonder enig wederzeggen ende ontbieden ende gebieden allen onsen baileuwen, scouten, rentemeisteren ende rechteren overal in onsen lande dat sy onser voirsz. stede of dien sy dit bevelen sullen hulpelic ende vorderlic syn tot dese voorsz. renten te innen ende te vercrigen. ende wairt dat ymandt derselver onser stede of horen gewairde bode an den voirsz. goeden renten ende pachte eenigen

Bylaagen Lr. A.

gen

BYLAAGEN Lr. A.

gen hinder ofte schade dede dat wilden wy houden ende rechten an syn lyf ende goet als an den genen die ons ende onse heerlicheden wilden vermynderen ende te nyete maken voirt soo syn 't vorwairden als tot welker tyt dat wy onser stede voirnoemt van der alinger summen gelts voorsz. ende van den rente die hun dar an gebreken bi den lope van der tyd voldoen ende betalen soo sullen alle onse goede pachten ende renten voirsz. vry quyt ende onbecommert wese van onse voors. stede voirt soo syn 't vorwairden dat onse stede voirsz. die renten die wy hen bewyst hebben ende voirscreven staen opbueren sal ende ontfaen ten eersten dat si nu sullen virschinen ende alfo voirt van jaer tot jaer ter tyd toe dat wy hun voldaen hebben alse voorscreven staet in kennisse der wairhede so hebben wy desen brief besegelt met onsen segele ende omdat wy willen ende meynen dat onse voirsz. stede wel bewairt sy in dese voirsz. gelden ende renten so hebben wy bevolen ende gebeden onsen lieven soon den Grave van Oistervant dat hi dese voirsz. voirwairden mit ons loven wil ende besegelen ende wy Willem van Beyeren, van Henegouwen, ende van Hollant bi der genaden Goids Grave van Oistervant om beveling ende beden wille ons liefs Heeren ende Vaders voirsz. hebben dese voirsz. voirwairden mede geloift vaste gestade ende onvirbroken te houden in allen manieren als voirsz. stait ende besegelt met onsen segele hier an gehangen na onsen lieven Heeren ende Vader voirs. Gegeven in den Hage up ten negensten dach in Junio in 't jair ons Heeren dusent vierhondert ende twee.

Onder aen hingen twee segels in groenen wasse aan dubbele Francyne staerten.

L. B.

Lr. B.

Bylaagen Lr. B.

Stukken van het Kerkelyk Regtsgeding des Bisschops van Utrecht, tegen de schuldigen aan den moord van den Amsterdamschen Priester Willem Bruinszoon. *Gegeven in de jaaren* 1404 *en* 1405.

N. 1.

Fredericus *Dei Gratia episcopus Trajectensis, nec non Joannes de Montfoerde eadem gratia Praepositus et Archidiaconus Trajectensis Provisori et Decano nostro Amsterlandiae, Presbyteris in Amsterdam, in Haerlem ac universis Presbyteris Capellanis et Clericis nobis subditis, ad quos praesens nostrum mandatum pervenerit, Salutem in domino sempiternam. ad audientias nostras fama publice referente et procuratoribus ac promotoribus curiarum nostrarum id nobis insinuantibus noveritis pervenisse, quod quidam iniquitatis filii, videlicet Johannes filius Johannis, alias Johannes Heynenssen, Amilius filius Johannis, Lambertus filius Jacobi Reyneri, Heinricus filius Joannis Deymans, Splinterus Bastardus de Nyenrode, Nicolaus Bastardus quondam Simonis de Zaenden, Nicolaus Preyer, filius Nicolai, Johannes Laurentii, Judocus Gerardi, Jacobus Coppensoen, Magister Theodoricus Coppardi, Nicolaus Buze, Isbrandus filius Petri, Wilhelmus dictus Dochde, Florentius Korff, Wilhelmus Florentii Korffs, et Johannes Florentii Korffs ac nonnulli alii ipsorum in hac parte complices et fautores Laici dioecesis et Archidiaconatus nostrorum alias anno Domini millesimo quadringentesimo quarto praesenti in Crastino divisionis Apostolorum ausu sacrilego, Deique timore postposito, ac satore malorum operum omnium instigante diabolo, discretum virum Dominum Wilhelmum Brunonis Presbyterum*

BYLAAGEN Lr. B.

rum quem in cimiterio Parochialis ecclesiae de Amsterdam corporaliter invenerunt violenter invaserunt, manusque in eundem dominum Wilhelmum Presbyterum quem talem esse sciverunt, vel saltem scire potuerunt, et debuerunt, habitum et censuram publice deferentem presbyteralem injecerunt temere violentas, ac eundem exstractis gladiis evaginatisque cultellis, ac aliis diversis armis invasoriis miserabiliter occiderunt praemissa et alia diversa enormia violentiarum eidem Presbytero in dicto cimiterio et extra intulerunt, prout laborat de hac fama publica et manifesta in omnipotentis Dei offensam, Cleri opprobrium, animarum suarum grave periculum, et scandalum Christi fidelium plurimorum, Canonumque et statutorum tam provincialium quam synodalium sibi in hac parte locum vindicantium ac contra alia et similia perpetrantes salubriter editorum contemptum sese per hoc poenis et sententiis in eisdem canonibus et statutis positis et expressis damnabiliter involvendo. Quare vobis et cuilibet vestrum in virtute sanctae obedientiae, et sub poenis suspensionis et excommunicationis districte praecipiendo mandamus, quatenus jam visis praesentibus accedentes quo propter hoc fuerit accedendum, et accedere fueritis acquisiti, et alter vestrum accedere fuerit requisitus, moneatis auctoritate nostra ordinaria praefatos Joannem, Amilium, Lambertum, Henricum, Splinterum, Nicolaum, Nicolaum, Joannem, Judocum, Jacobum, Magistrum Theodoricum, Nicolaum, Gerardum, Ysbrandum, Wilhelmum, Florentium, Wilhelmum et Johannem ac alios quoscunque in praemissis qualitercunque culpam habentes, de quorum nominibus vobis constiterit, ac quos lator presentium vobis nominaverit nominatim et in specie reliquos vero in genere, quos et eorum quemlibet, nos etiam tenore præsentium sic monemus, ut infra novem dies vestram monitionem hujusmodi immediate sequentes, quorum dierum tres pro primo,

tres

tres pro secundo, et reliquos tres dies pro tertio ac peremptorio termino et monitione canonica eis et eorum cuilibet praefigimus, et assignamus, Deo, ecclesiae, ac nobis, de hujusmodi nephando excessu et temeritatis audacia emendam laudabilem praestent et condignam, ac satisfaciant competenter. alioquin contra ipsos et ipsorum quemlibet ad excommunicationis sententiam dictorum Canonum, et statutorum declarationem, et alias prout juxta qualitatem hujusmodi delicti de jure poterimus procedemus, nisi causam prodere valeant efficacem, quare ad præmissa minime teneantur, ad quam prodendum, audiendum, et videndum nobis fidem summariam fieri de praemissis ceteris eosdem forefactores superius nominatos, eorundem complices et fautores et eorum quemlibet, etiam divisim peremptorie coram nobis Trajecto si ibidem praesentes fuerimus, alioquin coram officialibus nostris quibus extunc vices nostras in hac parte committimus, donec eas ad nos duxerimus revocandas ad ultimum diem monitionis hujusmodi, si dies ipsa juridica fuerit, alioquin ad proximam diem juridicam deinde immediate proxime subsequentem contra praefatos Curiarum nostrarum procuratores, et procuratorem causam hujusmodi ostensuros, recepturos, et facturos quod dictaverit juris ordo cum intimatione debita et consueta. nomina vero monitorum et citatorum, ac diem seu dies monitionum et executionum vestrarum, et quicquid alias in praemissis feceritis nobis, seu officialibus nostris praedictis vestris literis praesentibus transfixis, liquide rescribatis, vos praesentium executores. Datum anno domini M. CCCC IV in crastino Beati Egidii Abbatis.

N. 2.

Item tenor executionis jam dicti processus dinoscitur esse talis. Reverendo in christo Patri ac domino Frederico Dei gratia Episcopo nec non ve-

BYLAAGEN Lr. B.

venerabili et circumspecto viro Domino Joanni de Montfoerde eadem gratia Praeposito et Archidiacono Trajectensi ego Wilhelmus de Backervoerde Clericus Notarius Publicus reverentiam et obedientiam debitas in mandatis. Noveritis me vestrum mandatum cui haec mea praesens scedula est transfixa in omni sua forma, prout jacet, in sancta synodo generali Trajecti die infrascripta celebrati, coram cleri multitudine, ad dictam Synodum congregata in domo Capitulari majori ecclesiae Trajectensis fideliter fore executum, monendo videlicet et citando omnes et singulos in praesenti mandato comprehensos et alias faciendo in omnibus et per omnia juxta ejusdem mandati vestri formam et tenorem praesentium testimonio Literarum sigillo meo sigillatarum. Datum et executum anno Domini MCCCCIV. in crastino beati Remigii mane hora Causarum.

N. 3.

Positiones et articulos infrascriptos dant et exhibent ac probare intendunt procuratores causarum criminalium, et negotiorum Curiae et Archidiaconi Trajectensis, seu Instructores, et pulsatores, ac promotores negotii inquisitionis praesentis actores coram vobis Venerabilibus viris Dominis officialibus Curiae et Archidiaconi Trajectensis praedictorum ad finem ut ipsis probatis seu si per inquisitionem hujusmodi vel alias inveneritis legitime Johannem Johannis alias Heymenssoen, Amelium Johannis, Lambertum filium Jacobi Reyneri, Henricum filium Johannis Deymans, Splinterum bastardum de Nyenrode, Nicolaum Putger filium Nicolai, Johannem Laurentii, Judocum Gerardi, Jacobum Coppensoen, Magistrum Theodericnm Coppardi, Ysbrandum filium Petri, Wilhelmum dictum Dochde, Florentium Korffs, Wilhelmum Florentii Korffs et Joannem Florentii Korffs Laicos diocesis et Archidiaconatus eorundem

dem

dem reos nocentes, et obnoxios, ipsosque conjunctim vel divisim crimina et sacrilegium de quibus infra dicitur et sequitur commisisse, eos corrigatis et canonice puniatis. pro modo culpae ac delictorum commissorum qualitate, et etiam ad alium quemcumque juris effectum. et super his petunt dicti procuratores seu promotores officii hujusmodi inquisitionem fieri et ad reddendum singulariter singulis positionibus ac articulis praedictis et subscriptis per partem adversam medio seu juramento compelli, et ulterius in ipso inquisitionis negotio prout jus exiget et justitia suadebit ferri ac procedi.

In primis ponunt ac articulantur et probare intendunt procuratores seu promotores praedicti quod quondam bonae memoriae Dominus Wilhelmus Brunonis diu ante mortem suam et tempore mortis suae, de quo infra dicitur, fuit et erat Presbyter, ac habitum et tonsuram presbyterales deferre consuevit et detulit palam et publice, quodque dicto tempore et ante ipsum tempus in opido de Amsterdam, dioecesis et Archidiaconatus praedictorum moram traxit et habitare consuevit. et sic fuit dictum, habitum, et reputatum, dicitur, habitur, et reputatur, in civitate et dioecesi Trajectensi communiter et notorie.

Item quod praefati rei nuper anno Domini MCCCCIV praesenti in crastino divisionis Apostolorum ausu sacrilego, Deique timore postbabito et satore malorum operum instigante diabolo praedictum quondam Dominum Wilhelmum quem Presbyterum esse sciverunt, seu scire potuerunt in cimiterio Parochialis ecclesiae dicti opidi de Amsterdam personaliter existentem invenerunt, et invadendo per violentam impressionem de dicto cimiterio discedere compulerunt, seu eum invitum et renitentem abstraxerunt manusque in eundem Dominum Wilhelmum injecerunt temere violentas ac gladiis, et cultellis fustibusque et ceteris armis invasoriis in eodem cimiterio seu in platea publica dictae ecclesiae proxima insidiose et miserabiliter occiderunt.

BYLAAGEN L. B.

Item quod praefati rei fuerunt et sunt graviter et publice diffamati apud bonos et graves, idque clamorosa insinuatio ad vestras aures et pene omnium incolarum utriusque sexus dicti opidi de Amsterdam et hominum locorum vicinorum et circumjacentium perduxit, quod ipsi quondam Dominum Wilhelmum in crastino divisionis apostolorum supradicto in quarta hora noctis vel circiter de dicto cimiterio per violentiam extraxerunt seu de eodem cimiterio discedere per impressionem terribilem compulerunt, nostrumque cum armis invasoriis in ipso cimiterio, seu, ut praemittitur, in platea publica dictae ecclesiae contigua lamentabiliter occiderunt.

Item in casum et eventum quo clare et sufficienter per inquisitionem vel alias probari ac constare non posset, quod nonnulli ex eis praenominatis manus violentas in dictum quondam Dominum Wilhelmum non injecerunt nec eum manibus propriis occiderunt, ponunt tamen et probare intendunt procuratores antedicti, quod praefati rei omnes et singuli eum in personis propriis occiderunt vel saltem in ejus interfectione ad occidendum ipsum insidiose et ex malo proposito opem vel operam et consilium dederunt.

Item ponunt et probare intendunt procuratores seu promotores praedicti quod alias per recolendae memoriae Dominum Archiepiscopum Coloniensem jam sunt plures anni retroacti in Consilio synodali et postmodum per bonae memoriae Dominum Henricum Archiepiscopum Coloniensem ejusque suffraganeos in consilio approbando inter alia statutum fuit et legitime ordinatum, quod occisores vel mutilatores Clericorum et omnes opem, operam seu consilium ad hoc adhibentes singulis diebus Dominicis festivis et non festivis, campanis pulsatis, et candelis accensis nominatim, quorum nomina scientur, alioquin in genere excommunicati denuncientur, et ab omnibus artius evitandi, donec sufficienter satisfecerunt, et a sede Apostolica re-

die-

dierunt absoluti. Propterea locus omnis, ad quem venerint sit interdictus, quandiu ibi fuerint, et per sequens triduum, si ibi biberint, vel comederint, et per septem dies ubi eos contigerit pernoctare. Caeterum si nobiles fuerint, vel alii terram ac jurisdictionem, seu destrictum habentes, infra tres menses, non satisfecerint, terra eorum et destrictus ex tunc sit ipso facto Ecclesiastico suppositus interdicto. prout in ecclesiae statuto sub titulo de occisoribus et mutilatoribus Clericorum evidentius et plenius continetur, quod incipit: item de occisoribus, *ad cujus statuti tenorem se referunt procuratores supradicti.* Bylaagen Lr. B.

Item ponunt et probare intendunt per bonae memoriae dominum Guidonem episcopum Trajectensem in Consilio synodali fuit provide statutum, et salubriter ordinatum, et subsequenter per recolendae memoriae Dominum Johannem episcopum legitime confirmatum ac approbatum. quod si Presbyter vel Clericus in civitate vel dioecesi Trajectensi occidatur, nisi vel ille vel illi quis jurisdictioni mihi praesunt temporali infra mensem a die perpetrati delicti enumerandum Deo et ecclesiae de tanto excessu condignam, quantum in ipsis fuerit, procuraverint praestari emendam, quod extunc illud territorium, officium, civitas, vel opidum, in quo delictum tale fuerit perpetratum, etiamsi in eis plures sint ecclesiae ecclesiastico subjaceant interdicto, prout in eadem statuto seriosius est expressum quod incipit: si vero occidatur, quod absit, *quod quidem statutum dicti procuratores positioni et articulo interserunt, et pro inserto haberi volunt de verbo ad verbum.*

Item ponunt et probare intendunt, quod tam Provinciale, quam Synodale statuta supradicta fuerunt et sunt notariae recepta et usitata a tempore aditionis ipsorum in civitate et dioecesi Trajectensi praedictis publice observata et hodie communiter recipiuntur, observantur, et usitantur publice et notorie.

BYLAAGEN Lr. B.

Item ponunt articulantur et probare intendunt, quod scultetus seu judex temporalis, consules et scabini dicti opidi de Amsterdam qui tempore dicti homicidii in praefatum quondam dominum Wilhelmum perpetrati, ut praefertur fuerunt, infra mensem a die commissi delicti numerandum Deo, ecclesiae, et vobis dominis officialibus antedictis de tanto excessu condignam, quantum in ipsis fuerit, non procuraverint, sed omnes neglexerunt a praefatis reis praestari emendam, et ponunt divisim.

Item de praemissis omnibus et singulis fuit et est publica vox et fama in civitate et dioecesi Trajectensi praedictis et alibi, ipsaque fuerunt et sunt vera.

Ex præmissis probatis vel his quae ad ea sufficiunt, petunt dicti procuratores, seu promotores, per vos Dominos Officiales, et vestram sententiam pronunciari, dicerni, et declarari, praefatos reos, tam vigore statutorum, et canonum contra violentarum injectores manuum in clericos, quam etiam statuti Provincialis, nec non statuti synodalis contra Clericorum occisores editorum supradictorum excommunicationis sententiam, et alias poenas in ipsis statutis descriptas, damnabiliter incidisse, eosdemque reos usque ad satisfactionem condignam excommunicatos publice denunciandos fore et per vos etiam denunciari, nec non eos etiam alias Canonice puniendos fuisse et esse, et per vos corrigi et puniri, praemissa petunt iidem procuratores, seu promotores, conjunctim et divisim cum expensis factis protestando de satisfaciendo, et quod praemissa eis liceat emendare, corrigere, et alia de novo dare totiens, quotiens eis visum fuerit expedite et opportunum.

N. 4.

FRIDERICUS *Dei gratia Episcopus nec non Johannes de Montfoerd eadem gratia praepositus et Archidiaconus Trajectensis venerabili viro et discreto domino Henrico Homberch Choriepiscopo*

et

et Canonico Trajectensi salutem in domino debitamque diligentiam in commissis. Causam seu causas, quam seu quas procuratores seu promotores Curiarum nostrarum actores movent, et jam dudum coram officialibus nostris, quibus vices nostras in hac parte commisimus, donec eas ad nos duxerimus revocandas moverunt contra Johannem filium Johannis, alias Joannem Heynenssen, Amelium Johannis, Lambertum filium Jacobi Reyneri, Heinricum filium Johannis Deymans, Splinterum Bastardum de Nyenrode, Nicolaum bastardum quondam Simonis de Zaenden, Nicolaum Puinen filium Nicolai, Joannem Laurentii, Judocum Gerardi, Jacobum Coppensoen, Magistrum Theodericum Coppardi, Nicolaum Buze, Gerardum Buze, Ysbrandum filium Petri, Wilhelmum dictum Dochde, Florentium Korffs, Wilhelmum Florentii Korffs, ac ipsorum in hac parte complices, et fautores laicos reos de et super homicidio alias in bonae memoriae quondam Dominum Wilhelmum Brunonis Presbyterum in opido de Amsterdam Dioecesis et Archidiaconatus nostrorum praedictorum per eosdem reos ut dicitur perpetrato, vices igitur nostras hujusmodi ad nos revocantes vobis de cujus industria et legalitate plenam in domino fiduciam obtinemus in eo statu in quo jam sunt et indecisae pendent ex certis causis animum nostrum ad hoc moventibus, ulterius cognoscendas, audiendas decidendas, et fine debito terminandas cum omnibus et singulis suis incidentibus, dependentibus, emergentibus, et connexis omnimodasque vices nostras in praemissis tenore praesentium committimus, donec eas ad nos duxerimus revocandas nostrarum testimonio literarum. datum anno Domini MCCCCV. die Sabbathi post festum Epiphaniae Domini.

BYLAAGEN Lr. B.

N. 5.

In Dei nomine amen. Pronunciamus et decernimus

BYLAAGEN Lr. B.

mus interloquendo nos in hac causa fore judicem competentem, non obstantibus ex adverso propositis, et praefigimus hinc inde terminum partibus in hujusmodi causa ad procedendum et procedi videndum videlicet ipsis reis in personam sui procuratoris praedicti contra procuratores actoris praedictos diem sabbathi post festum beate Valentini proxime venturum ad contestandam litem super positionibus et articulis cum petitione summarum pro parte dictorum procuratorum actorum ipsis reis alias coram Venerabilibus viris Dominis officialibus curiae et Archidiaconi Trajectensis oblatis, qua interlocutoria lata praefatus Christianus procurator dictorum reorum quo supra nomine protestatus fuit et est de gravamine et appellando. Datum et actum anno Domini MCCCCV feria quarta post festum beatae Scholasticae virginis de mane hora causarum.

N. 6.

Fredericus dei gratia Episcopus nec non Johannes de Montfoerde eadem gratia Praepositus et Archidiaconus Trajectensis Venerabili viro et discreto Domino Henrico Honberch Choriepiscopo et Canonico Trajectensi salutem. Cum veritatis notitia subscriptorum dudum causam seu causas quam seu quas procuratores seu promotores causarum criminalium Curiarum nostrarum actores movebunt, et movent Johanni filio Johannis alias Jan Heynensoen, Amilio Johannis, Lamberto filio Jacobi Reyneri, Henrico filio Joannis Deymans, Splintero de Nyenrode bastardo, Nicolao Simonis de Zaenden, Nicolao Putgens filio Nicolai, Johanni filio Laurentii, Judoco Gerardi, Jacobo Coppensoen, Magistro Theodrico Coppardi, Nicolao Buze, Gerardo Buze, Ysbrando filio Petri, Wilhelmo dicto Dochde, Florentio Korff, et Joannes Florentii Korffs, ac ipsorum in hac parte complicibus reis conjunctim, et divisim de et super ho-

homicidio nuper in personam bonae memoriae quondam Domini Wilhelmi Brunonis, in opido de Amsterdam, Dioecesis et Archidiaconatus nostrorum per eosdem ut dicitur perpetrato vobis de cujus industria et legalitate plenam in domino fiduciam gessimus et gerimus in eo statu in quo pro tunc coram venerabilibus officialibus nostris ac commissariis in hac parte indecisae pendebant ex certis causis animum nostrum tunc moventibus commisimus ulterius cognoscendas, audiendas, decidendas, et fine debita terminandas cum omnibus et singulis incidentibus, dependentibus, emergentibus et connexis omnimodas etiam vices nostras in praemissis vobis nichilominus committendo donec ad nos duxerimus revocandos prout hoc in literis desuper confectis actis hujusmodi causae insertis plenius continetur. Cujus quidem commissionis vigore ad nonnullos actus judiciales, citra tamen conclusionem, dicimini processisse. Nunc autem ex certis causis rationabilibus nos moventibus consulto deliberati causam seu causas praedictas ad nos in eo statu quo sunt duximus advocandas et advocamus; vicesque nostras ut praemittitur vobis commissas tenore praesentium ad nos revocamus. et nihilominus easdem causam seu causas in eo statu quo jam sunt venerabilibus officialibus nostris praedictis committimus ulterius cognoscendas, audiendas, et fine debito terminandas, quos vobis ac omnibus et singulis quorum interest vel interit insinuamus et notificamus. ac ad vestram et cujuslibet eorundem notitiam deducimus et deduci volumus per praesentes nostrarum testimonio literarum. Datum anno Domini MCCCCV in crastino beatae Margaretae virginis.

BYLAAGEN LT. B.

Bylaagen L. B.

VERTAALING

der voorstaande zes Stukken.

N. 1.

„ Fredrik, door Gods genade, Bisschop
„ van Utrecht, en Jan van Montfoort,
„ door dezelfde genade, Prooft en Aartsdiaken
„ van Utrecht, aan onzen Provisoor en Deken
„ van Amsterland, den Priesteren in Amster-
„ dam, in Haarlem, en allen onzen onderhoo-
„ rigen Priesteren, Kapellaanen en Kerkelyken,
„ welken ons tegenwoordig bevel ter hand ko-
„ men zal; altoosduurend heil in den Heere!
„ Gy zult weeten, dat ons, door 't gemeen
„ gerugt, en door het aanbrengen der voor-
„ standeren en bezorgeren onzer Geregtshoven,
„ ter ooren gekomen is, dat eenige kinderen
„ der ongeregtigheid, te weeten, *Jan Jans-
„ zoon*, anders *Jan Heinensen*, *Melis Jans-
„ zoon*, *Lambert Jakob Reinierszoon*, *Henrik
„ Jan Deymanszoon*, *Splinter*, *Bastaard van
„ Nyenrode*, *Klaas*, *Bastaard van wylen Simon
„ van Zaanden*, *Klaas Preyer Klaaszoon*, *Jan
„ Laurenszoon*, *Joost Gerritszoon*, *Jakob Kop-
„ penszoon*, Meester *Dirk Koppards*, *Klaas
„ Buze*, *Ysbrand Pieterszoon*, *Willem* gezeid
„ *Docbde*, *Floris Korf*, *Willem Floris Korfs-
„ zoon* en *Jan Floris Korfszoon*, en eenige an-
„ dere leeken van ons Stigt en Aartsdiaken-
„ schap, hunne medepligtigen en begunstigers
„ in deezen, in het loopende jaar des Heeren
„ een duizend vier honderd en vier, 's daags
„ na den Feestdag van de Scheiding der Apos-
„ telen (*), door eene heiligschendende stout-
„ heid, met agterstelling van de vreeze Gods,
„ en

(*) Dat is, na den vyftienden July.

„ en door aanhitsinge van den Duivel, den Va- Bylaagen Lt. B.
„ der van alle booze werken, den voorzieni-
„ gen Heer Willem Bruinszoon, Pries-
„ ter, dien zy op 't Kerkhof der Kerspelkerke
„ van Amsterdam, in persoon, aantroffen, ge-
„ weldiglyk aangevallen hebben, hunne wreede
„ handen moedwilliglyk slaande aan gemelden
„ Heere Willem, Priester, dien zy voor zodanig
„ kenden, ten minsten konden en moesten ken-
„ nen, alzo hy openlyk als een Priester gekleed
„ ging, en een geschooren kruin droeg; en hem,
„ met uitgetoogen zwaarden, bloote messen,
„ en verscheide andere wapenen, deerlyk om-
„ brengende; na dat zy den gemelden Priester
„ op het zelfde Kerkhof en daar buiten, nog
„ verscheide andere snoode geweldenaaryen
„ hadden aangedaan, gelyk het algemeen en o-
„ penbaar gerugt daarvan geloopen hadt; tot
„ hoon van God almagtig, tot schande der
„ Kerkelyken, met groot gevaar voor hunne
„ zielen, tot ergernis van veele Christgeloovi-
„ gen, en met veragting van de Provinciaale
„ en Synodaale regels en inzettingen, die, in
„ zulk een geval, plaats hebben, en tegen hen,
„ die zulke en diergelyke dingen bedryven,
„ wysselyk uitgegeven zyn: waardoor zy zig
„ aan de straffen en uitspraaken, in de gemel-
„ de regels en inzettingen voorgesteld en uitge-
„ drukt, schuldig en onderhevig gemaakt heb-
„ ben. Waarom wy ulieden in 't gemeen, en
„ elk van u in 't byzonder, uit hoofde der hei-
„ lige verbindtenis tot gehoorzaamheid, en op
„ straffe van schorsinge en ban, stiptelyk bevee-
„ len, dat gy u, op 't zien van deezen, be-
„ geeft, daar gy u, ter deezer oorzaake, be-
„ hoort te begeeven, en daar de tegenwoordig-
„ heid van ulieden, of van één uwer, vereischt
„ zal worden en daar, uit onzen gewoonlyken
„ last, de voorgemelde Jan, Melis, Lambert,
„ Henrik, Splinter, Klaas, Klaas, Jan, Joost,

Bylaagen Lr. B.

„ Jakob, Meester Dirk, Klaas, Gerrit, Ysbrand, Willem, Floris, Willem en Jan en anderen, wie zy zyn, die tot het voorgemelde eenigerhande schuld hebben, en welker naamen u bekend zullen zyn, en die brenger deezes u, met naame en byzonderlyk, noemen zal, en de overigen in 't gemeen vermaant, welken, en ieder van welken wy, door den inhoud deezes, insgelyks, vermaanen, dat zy, binnen negen dagen, op deeze uwe vermaaning onmiddelyk volgende, van welke dagen wy hun en elk hunner, drie, voor den eersten, drie, voor den tweeden, en de overige drie dagen, voor den derden en laatsten termyn en Kerkelyke vermaaning, betekenen en aanzeggen, Gode, der Kerke en ons, van zulk eene snoode ondaad en geweldige stoutheid, eerlyke en schuldige boete doen, en behoorlyke voldoening geeven: anderszins zullen wy, tegen hen, en tegen elk hunner overgaan tot het Banvonnis der gemelde regelen; tot de verklaaring der inzettingen, en verder, zo als wy, naar de hoedanigheid van zulk eene misdaad, met regt, zullen konnen, ten ware zy eene kragtige reden konden bybrengen, waarom zy tot het voorgemelde niet zouden gehouden zyn; om welke reden voort te brengen, te hooren, en om ons het voorstaande verder stukswyze te zien waar maaken, wy dezelfde bovengenoemde misdaadigen, en derzelver medepligtigen en begunstigers, en ieder van hun ook byzonderlyk, uiterlyk, voor ons te Utrecht, zo wy daar tegenwoordig zyn, of anders voor onze Officiaalen, die wy dan, in dit geval, in onze stede stellen, tot herzeggens toe, op den laatsten dag deezer vermaaning, zo zulks een regtdag is, anders op den eersten regtdag daarna, onmiddelyk op den gemelden laatsten dag volgende, dagvaarden, tegen de voor-

„ ge-

„ gemelde bezorgers onzer Geregtshoven, en „ tegen den bezorger van deeze zaak in 't by- „ zonder, die toonen, ontvangen, en doen zul- „ len, 't gene de orde van het Regt zal voor- „ schryven, met de vereischte en gewoonlyke „ aantuiging. De naamen der vermaanden en ge- „ daagden zult gy, uitvoerders van dit bevel, „ nevens den dag of dagen uwer vermaaningen „ en uitvoeringen, en wat gy verder in 't voor- „ gemelde zult gedaan hebben, aan ons, of aan „ onze voorgemelde Officiaalen, met uwe brie- „ ven, door den tegenwoordigen gesteken, „ duidelyk overschryven. Gegeven in 't jaar „ des Heeren M. CCCC. IV., 's Daags na S. „ Egidius-dag (†).

Bylaagen Lt. B.

N. 2.

„ Voorts, blykt, de inhoud der uitvoeringe van „ 't reeds gemelde geding zodanig te zyn:

„ Aan den eerwaardigen Vader in Christus, „ den Heere Fredrik, door Gods genade, „ Bisschop, en den eerzaamen en voorzigtigen „ Heere, Jan van Montfoort, door dezelfde ge- „ nade, Prooft en Aartsdiaken van Utrecht. Ik „ *Willem van Backervoerde*, Klerk, openbaar „ Notaris, de vereischte eerbiedenis en gehoor- „ zaamheid aan uwe bevelen. Weet, dat ik uw- „ lieder bevel, door welk deeze myn brief ge- „ steken is, in zynen volkomen vorm, zo als „ het legt, in de heilige algemeene Synode, te „ Utrecht, op den ondergeschreeven dag gehou- „ den, voor de menigte der Kerkelyken, in de „ gemelde Synode vergaderd, in het Kapittel- „ huis der Domkerke van Utrecht, getrouwelyk „ ter uitvoeringe gelegd heb, vermaanende en „ daagende, naamlyk, allen en een iegelyk, „ die in het tegenwoordig bevel vervat zyn, en „ ver-

(†) Dat is, na den eersten September.

Bylaagen Lt. B.

„ verder alleszins en in alles handelende, volgens
„ den vorm en inhoud van het zelfde uwlieder
„ bevel, 't welk ik, door deezen brief, met
„ myn zegel bezegeld, getuige. Gedaan en uit-
„ gevoerd in 't jaar des Heeren MCCCCIV.
„ 's daags na S. Remigius-dag (†), 's morgens
„ op het uur der Regtspleeginge.

N. 3.

„ De Procureurs der Crimineele en andere
„ zaaken van het Geregtshof en Aarts-Diaken-
„ schap van Utrecht, of Instructeurs en bezor-
„ gers, als eischers in het tegenwoordig pleit en
„ onderzoek, geeven, vertoonen, en tragten te
„ bewyzen de ondergeschreeven stellingen en
„ punten, voor ulieden, eerzaame mannen,
„ Heeren Officiaalen van het Geregtshof en
„ Aartsdiakenschap van Utrecht voorgemeld,
„ ten einde dat, wanneer dezelven beweezen
„ zullen zyn, of wanneer gy, door onderzoek
„ of anderszins, bevinden zult, dat *Jan Jans-*
„ *zoon*, anders *Heinenszoon*, *Melis Janszoon*,
„ *Lambert Jakob Reinierszoon*, *Henrik Jan*
„ *Deymanszoon*, *Splinter*, *Bastaard van Nyen-*
„ *rode*, *Klaas Putger Klaaszoon*, *Jan Laurens-*
„ *zoon*, *Joost Gerritszoon*, *Jakob Koppenszoon*,
„ Meester *Dirk Koppards*, *Ysbrand Pieterszoon*,
„ *Willem*, gezeid *Docbde*, *Floris Korfs*, *Willem*
„ *Floris Korfszoon* en *Jan Floris Korfszoon*, Lee-
„ ken van het gemelde Stigt en Aartsdiaken-
„ schap, wettiglyk aan dezelven schuldig ge-
„ bleeken zyn, en dat zy gezamentlyk, of af-
„ zonderlyk, de misdaaden en de heiligschennis,
„ waarvan onder en in 't vervolg gesproken zal
„ worden, begaan hebben; gy dezelven berispt,
„ en kerkelyk straft, naar maate der schuld,
„ en der hoedanigheid der misdaaden, en ver-
„ der

(†) Dat is, na den eersten October.

„ der tot alle zulke einden, als naar Regten. En Bylaagen Lr. B.
„ hierop verzoeken de gemelde Procureurs en
„ bezorgers van dit Officie dat onderzoek mo-
„ ge geschieden, en dat zy, tot bevestiging der
„ voorgedagte stellingen en punten, hier onder
„ beschreeven, door de wederpartye, onder
„ eede mogen gebragt, en verder in het on-
„ derzoek zelf, zodanig gehandeld en voortge-
„ vaaren worden, als het Regt vorderen, en
„ de Geregtigheid raaden zal.

„ De gemelde Procureurs en bezorgers stel-
„ len, vooreerst, en maaken zig sterk te bewy-
„ zen, dat wylen Heer *Willem Bruinszoon*,
„ goeder gedagtenisse, lang voor zynen dood,
„ en ten tyde van zynen dood, waarvan onder
„ gesproken zal worden, een Priester geweest
„ is, en was, het kleed en den kruin van een
„ Priester gewoon was te draagen, en openlyk
„ gedraagen heeft; dat hy, in dien tyd, en voor
„ dien tyd, in de Stad Amsterdam, in het voor-
„ gemelde Stigt en Aartsdiakenschap gelegen,
„ zig opgehouden, en gewoond heeft, en dat
„ hy als zodanig gekend, benoemd en gehou-
„ den geweest is, gekend, benoemd en gehou-
„ den wordt, in 't gemeen en by allen, in de
„ Stad en in het Stigt van Utrecht.

„ Voorts, dat de voorgemelde beschuldigden,
„ onlangs, in 't loopende jaar des Heeren
„ MCCCCIV., 's daags na den Feestdag van
„ der Apostelen scheiding, door eene heilig-
„ schendige stoutheid, met agterstellinge van
„ de vreeze Gods, en door aanhitsinge van den
„ Duivel, den Vader der booze werken, wy-
„ len den voornoemden Heer Willem, dien zy
„ wisten, of weeten konden een Priester te zyn,
„ op het Kerkhof der Kerspelkerke van de ge-
„ melde Stad Amsterdam, daar hy in persoon
„ stondt, hebben aangetroffen, en hem, ge-
„ weldiglyk aanvallende, gedwongen hebben,
„ van het gemelde Kerkhof af te gaan, of hem,
„ zyns

BYLAAGEN Lr. B.

„ zyns ondanks, en terwyl hy 'er zig tegen kantede, daar van getrokken hebben; waarna zy, stoutelyk, geweldige handen aan den zelfden Heere Willem hebben gelegd, en hem, met zwaarden, messen, stokken en ander geweer, op het zelfde Kerkhof, of op de openbaare straat, naast aan de gemelde Kerk, listiglyk en jammerlyk, hebben omgebragt.

„ Voorts, dat de genoemde beschuldigden, zwaarlyk en openlyk, besproken zyn, by vroome en deftige luiden, waarvan 't gerugt tot uwe ooren, en tot die van byna alle de inwooners van beide de kunnen van de gemelde Stad Amsterdam, en van de inwooners der naaste en omgelegene plaatsen gekomen is, dat zy, naamlyk, wylen Heer Willem, 's daags na den Feestdag van der Apostelen Scheidinge bovengemeld, ten vier uuren in den nagt, of daaromtrent, met geweld, van 't gedagte Kerkhof gerukt, of, door geweldig dringen, genoodzaakt hebben van het zelve af te gaan, en hem, met geweer, op het Kerkhof zelf, of, gelyk te vooren gezeid is, op de openbaare straat, digt aan de gemelde Kerk, deerlyk hebben omgebragt.

„ Voorts, in geval het, by onderzoek of anderszins, niet klaar en genoegzaam beweezen, noch getoond mogt konnen worden, dat eenigen van de voornoemden geweldige handen aan wylen den gemelden Heer Willem gelegd, en hem met eigen handen gedood hadden; zo stellen nogtans de gemelde Procureurs, en maaken zig sterk te bewyzen, dat de voorgenoemde beschuldigden, allen in 't gemeen en elk hunner in 't byzonder, in eigener persoon, hem, of gedood, of tot zynen moord, listiglyk en met een boos opzet, hulp en raad gegeven hebben.

„ Voorts, stellen de Procureurs en bezorgers

„ bo-

„ bovengemeld, en maaken zig ſterk te bewy- Bylaagen Lr. B.
„ zen, dat door den Heere, Aartsbiſſchop van
„ Keulen, geëerder gedagteniſſe, reeds voor
„ veele jaaren, in eene Kerkelyke Vergadering,
„ onder anderen, vaſtgeſteld, en wettiglyk ge-
„ ordonneerd, en naderhand door den Heere
„ *Henrik*, *Aartsbiſſchop van Keulen*, goeder ge-
„ dagteniſſe, en zyne onderhoorige Biſſchop-
„ pen, in eene Synode, goedgekeurd is, dat
„ moorders of verminkers van Kerkelyken, en
„ alle derzelver helpers of raaders daartoe, op
„ alle Zondagen, zo feeſtryden als anderen,
„ onder 't luiden der klokken, en met bran-
„ dende kaarſen, by naame, zo derzelver naa-
„ men bekend waren, en anders in 't gemeen,
„ in den ban gedaan zouden worden, en hun
„ alle Kerkelyke gemeenſchap ontzeid, tot dat
„ zy genoegzaame voldoening gegeven zouden
„ hebben, en door den Apoſtoliſchen ſtoel
„ van den ban ontheeven zyn. Hierom zyn
„ alle plaatſen, daar zy komen, in den ban,
„ zo lang zy 'er zyn; en drie dagen daarna,
„ zo zy 'er gedronken of gegeten; en zeven
„ dagen, zo zy 'er vernagt hebben. Wyders,
„ zo zy edelen zyn, of anderen, die eenig
„ land. regtsgebied of ſtreek bezitten, en bin-
„ nen drie maanden geene voldoening geeven,
„ zo is hun land of regtsgebied, daadelyk en ter-
„ ſtond, aan den Kerkelyken regtsban onder-
„ worpen; gelyk, in de Kerkelyke inſtelling
„ *van de doodſlaagers en verminkres der Kerke-*
„ *lyken*, klaarder en volkomener vervat is,
„ welke begint: *Voorts van de Doodſlaagers:*
„ tot den inhoud van welke inſtelling, de
„ voornoemde Procureurs zig gedraagen.

„ Voorts, ſtellen zy, en maaken zig ſterk te
„ bewyzen, dat, door *Guy*, *Biſſchop van U-*
„ *trecht*, goeder gedagteniſſe, in eene Kerke-
„ lyke Vergadering, voorzigtelyk vaſtgeſteld,
„ en gunſtiglyk geordonneerd, en in vervolg

BYLAAGEN Lt. B.

„ van tyd, door Bisschop *Jan* van geëerder gedagtenisse, wettiglyk bekragtigd en goedgekeurd is, dat, indien een Priester of Kerkelyke, in de Stad of in 't Stigt van Utrecht, gedood wordt, en hy, of zy, die aldaar het weereldlyk bewind in handen hebben, binnen eene maand, te rekenen van den dag af, dat de daad begaan is, Gode en der Kerke, wegens zulk eene euveldaad, zo veel in hun is, geene wettige vergoeding hebben doen geeven; van dien tyd af, dat gewest, ambagt, stad of vlek, waarin zulk eene misdaad begaan is, al schoon in dezelven verscheide Kerken mogten zyn, onder 't Kerkekelyk *interdict* vervallen, gelyk ernstelyker en uitvoeriglyk vervat is, in dezelfde instelling, welke begint: *zo hy gedood worde, 't welk God verboede:* welke instelling de gezeide Procureurs, van woord tot woord, in hunne stelling en artikel invoegen, en voor ingevoegd gehouden willen hebben.

„ Voorts, stellen zy, en maaken zig sterk te bewyzen, dat, zo wel de Provinciaale als Synodaale instellingen, boven vermeld, blykbaarlyk aangenomen en in gebruik geweest, en van den tyd van derzelver vaststelling af, in de Stad en in 't Stigt van Utrecht voorgemeld, naargekomen zyn; gelyk zy nog tegenwoordig, in 't gemeen, openlyk aangenomen, naargekomen en gebruikt worden.

„ Voorts, stellen zy stukswyze, en maaken zig sterk te bewyzen, dat de Schout, of weereldlyke Regter, de Burgemeesters en de Schepens van de gemelde Stad Amsterdam, die 'er, zo gezeid wordt, waren, in den tyd van den gemelden doodslag, aan wylen den voorzeiden Heere Willem begaan, binnen eene maand, na 't pleegen der genoemde misdaad te rekenen, Gode, der Kerke en Ulieden, Heeren Officiaalen voorgemeld, wegens zo

„ groot

„ groot eene ondaad, zo veel in hen was, gee- BYLAA-
„ ne gepaste voldoening verzorgd; maar allen, GEN
„ en, gelyk zy stellen, elk afzonderlyk, ver- Lr. B.
„ zuimd hebben, de voorgemelde beschuldig-
„ den daar toe te houden.

„ Voorts, is het, in de Stad en in het Stigt
„ van Utrecht en elders, bekend, by algemee-
„ nen gerugte, dat al het voorgemelde, in 't
„ algemeen en in 't byzonder, waarlyk gebeurd,
„ en waar is.

„ Uit hoofde van het vooraf beweezene, of
„ van het gene uit het zelve genoegzaam bewee-
„ zen is, eischen de gemelde Procureurs of be-
„ zorgers, dat de voorgemelde beschuldigden,
„ door Ulieden, Heeren Officiaalen, en door
„ uwlieder vonnis, uitgesproken, besloten en
„ verklaard worden, zo wel uit kragte der in-
„ stellingen en kerkregelen, tegen zulken, die
„ geweldige handen aan Kerkelyken slaan, als
„ uit kragte der Provinciaale en der Synodaa-
„ le inzetting, tegen de doodslaagers der Ker-
„ kelyken uitgegeven, en boven vermeld, ver-
„ vallen te zyn onder 't veroordeelend vonnis
„ van den ban, en van andere straffen, in de
„ instelling zelven beschreeven; en dat dezelfde
„ beschuldigden, openlyk en door Ulieden,
„ worden uitgeroepen, als in den ban gedaan;
„ ook dat zy anderwyze kerkelyk mogen ge-
„ straft worden, en zyn, en door u gestraft mo-
„ gen worden. Het voorstaande vorderen de
„ gezeide Procureurs of bezorgers, geheellyk
„ en gedeeltelyk, met de gedaane kosten; zy
„ doen aantuiging wegens de voldoening der
„ zelven, en dat zy het voorstaande ook mo-
„ gen verbeteren, en andere punten op nieuws
„ voorstellen, zo dikwils als het hun raadzaam
„ en dienstig dunken zal.

BYLAAGEN
Lr. B.

N. 4.

„ FREDRIK, door Gods genade, Bisschop, „ en Jan van Montfoort, door dezelfde genade, Prooft en Aartsdiaken van Utrecht, aan „ den eerzaamen en voorzienigen Heere, *Henrik Honbercb*, Wybisschop en Kanonnik van „ Utrecht, heil in den Heere en de verschuldigde naarstigheid, in 't uitvoeren van den „ opgelegden last! De zaak of zaaken, welke „ of welken de Procureurs of bezorgers onzer „ Geregtshoven, als eischers, voortzetten, en, „ sedert lang voor onze Officiaalen, welken „ wy onze plaats, in dit geval, hebben toevertrouwd, tot dat wyze wederom voor ons „ hebben willen betrekken, voortgezet hebben, „ tegen *Jan Janszoon*, anders *Jan Heynenssen*, „ *Melis Janszoon*, *Lambert Jakob Reinierszoon*, *Henrik Jan Deymanszoon*, *Splinter*, „ *Bastaard van Nyenrode*, *Klaas*, *Bastaard* „ *van wylen Simon van Zaanden*, *Klaas Puinen Klaaszoon*, *Jan Laurenszoon*, *Joost Gerritszoon*, *Jakob Koppenszoon*, Meester *Dirk* „ *Koppards*, *Klaas Buze*, *Gerrit Buze*, *Ysbrand* „ *Pieterszoon*, *Willem*, gezeid *Docbde*, *Floris* „ *Korfs*, *Willem Floris Korfszoon*, en hunne „ medepligtigen en begunstigers uit de Leeken, „ in dit geval, beschuldigd over den manslag „ aan wylen Heere *Willem Bruinszoon*, Priester in de Stad Amsterdam, in ons voorgenoemde Stigt en Aartsdiakenschap, door de „ gemelde beschuldigden, zo gezeid wordt, „ begaan; wy dan, de gemelde zaaken voor „ ons betrekkende, stellen, by deezen, U, van „ wiens naarstigheid en getrouwheid wy een „ volkomen vertrouwen in den Heere hebben, „ uit zekere oorzaaken, onzen geest daar toe „ beweegende, aan, om dezelven, in den „ staat waarin zy thans zyn, en onbeslist hangen,

„ gen, verder te kennen, te hooren, te be-
„ sliffen, en wettiglyk af te doen, met alles
„ wat 'er tusschen komt, van afhangt, uit op-
„ ryst, en gemeenschap mede heeft, in 't al-
„ gemeen en byzonder, hoe ook genaamd, om
„ onze plaats in al het voorzeide te bekleeden,
„ tot dat wy dezelven, met onze brieven, we-
„ derom aan ons trekken. Gegeven in 't jaar
„ des Heeren MCCCCV. op Saturdag na
„ het Feest van Drie Koningen (*).

N. 5.

„ In den naam des Heeren, Amen. Wy
„ doen uitspraak en bepaalen by voorraad, dat
„ wy in deeze zaak bevoegde Regter zyn;
„ niettegenstaande het bygebragte van de ande-
„ re partye; en stellen partyen ter wederzyde
„ dag in deeze zaak, om regt te doen, en regt
„ te zien doen, naamlyk, den beschuldigden
„ zelven, in den persoon van hunnen voor-
„ noemden Procureur, tegen de voornoemde
„ Procureurs van den eischer, op Saturdag na
„ den Feestdag van S. Valentyn [dat is, op
„ den een en twintigsten February] eerstkomen-
„ de, om zig te verdedigen, op de stellingen
„ en punten, met den eisch der penningen, o-
„ vergeleverd, van de zyde der gemelde Pro-
„ cureurs, als eischers, aan de beschuldigden
„ zelven, voor de eerwaardige Heeren Officiaa-
„ len van het Geregtshof en Aartsdiakenschap
„ van Utrecht. Welke uitspraak by voorraad
„ geschied zynde, zo heeft de voorzeide *Chris-*
„ *tiaan*, Procureur van de gemelde beschuldig-
„ den, in den naam als vooren, geprotesteerd,
„ zig bezwaard verklaard, en geappelleerd. Ge-
„ geven en gedaan, in 't jaar des Heeren
„ MCCCCV. 's Woensdags na den Feestdag
„ der

(*) Dat is, na den zesden January.

BYLAAGEN Lr. B.

„ der H. maagd Scholastica, 's morgens op 't „ uur der Regtspleeginge.

N. 6.

„ FREDRIK, door Gods genade, Bisschop, „ en Jan van Montfoort, door dezelfde genade, „ Prooft en Aartsdiaken van Utrecht, aan den „ eerzaamen en voorzienigen Heere *Henrik* „ *Honberch*, Wybisschop en Kanonnik van U- „ trecht, heil! Naardien wy, met kennisse der „ waarheid van de ondergeschreevenen. voor „ lang, de zaak of zaaken, welke of welken „ de Procureurs of bezorgers der strafbaare „ zaaken van onze Geregtshoven, als eischers, „ voortgezet hebben, en nog voortzetten, tegen „ *Jan Janszoon*, anders *Jan Heynensson*, *Me-* „ *lis Janszoon*, *Lambert Jakob Reinierszoon*, „ *Henrik Jan Deymanszoon*, *Splinter van Ny-* „ *enrode*, *Bastaard*, *Klaas Symonszoon van* „ *Zaanden*, *Klaas Putgens Klaaszoon*, *Jan* „ *Laurenszoon*, *Joost Gerritszoon*, *Jakob Kop-* „ *penszoon*, Meester *Dirk Koppards*, *Klaas* „ *Buze*, *Gerrit Buze*, *Ysbrand Pieterszoon*, „ *Willem*, gezeid *Docbde*, *Floris Korfs* en *Jan* „ *Floris Korfszoon* en tegen hunne medepligti- „ gen in dit geval, allen en elk in 't byzonder, „ beschuldigd, aangaande en over den manslag, „ die, onlangs, aan den persoon van wylen „ Heer *Willem Bruinszoon*, goeder gedagtenis- „ se, in de Stad Amsterdam, in ons Stigt en „ Aartsdiakenschap, door hen gezeid wordt be- „ gaan te zyn; aan U, van wiens naarstigheid „ en getrouwheid wy een volkomen vertrou- „ wen in den Heere hadden, en nog hebben, „ in den staat, waarin zy toen, voor de eer- „ waardige Heeren onze Officiaalen en Gemag- „ tigden in dit geval, onafgedaan hingen, om „ zekere redenen onzen geest toen beweegen- „ de, hebben opgedraagen, om dezelven ver-

„ der

„ der te kennen, te hooren, te besliſſen, en „ wettiglyk af te doen, met alles wat 'er tus- „ ſchen kwam, van afhing, uit oprees, en ge- „ meenſchap mede hadt; zo hebben wy u nog- „ tans alleenlyk in onze plaats geſteld, tot dat „ wy deeze zaaken wederom voor ons betrek- „ ken zouden; gelyk volkomener blykt, by de „ brieven, op het voorgemelde gemaakt, en „ gevoegd by de ſtukken, deeze zaak betref- „ fende. Ondertuſſchen, verſtaan wy, dat, uit „ kragte van deezen laſt, eenige daaden van reg- „ ten gepleegd zyn, zonder dat dezelven nog „ ten beſluite zyn gebragt. Doch nu vinden „ wy, om zekere billyke oorzaaken, ons be- „ weegende, na ryp beraad, goed, de voorge- „ melde zaak of zaaken, in den ſtaat waarin „ zy zyn, aan ons te betrekken gelyk wy doen, „ by deezen, onzen laſt, u, als voorzeid is, „ opgedraagen, by deezen, wederom intrek- „ kende. En niettemin draagen wy dezelfde „ zaak of zaaken, in den zelfden ſtaat, waarin „ zy nu zyn, op, aan onze eerzaame Officiaa- „ len voorgemeld, om 'er verder kennis van „ te neemen, dezelven te hooren, en wettig- „ lyk af te doen: 't welk wy u, en allen en „ een iegelyk, die het aangaat, of aangaan zal, „ aankondigen en bekend maaken, en door on- „ ze tegenwoordige brieven tot kenniſſe van u „ en van een iegelyk hunner brengen, en wil- „ len doen brengen. Gedaan in 't jaar des „ Heeren M C C C C V. 's daags na den Feeſt- „ dag der H. Maagd Margareet (*).

BYLAAGEN Lr. B.

(*) Dat is, na den twintigſten July.

BYLAAGEN Lr. C.

Lr. C.

Acte van Schout, Schepenen en Raaden van Amsterdam, waarby Tideman Simonszoon, *zynen arm in Stads dienst verlooren hebbende, van Heirvaart, Schot en Wagt vry verklaard wordt.* Gegeven den agt en twintigsten January des jaars 1421.

WY Scoute, Scepene, en Rade der Stede van Aemstelredamme doen cond eñ te wetene allen luden, want die Stad vã Utrecht, mit horen hulperen, onse ghenedigen heẽ, van Holland, eñ der Stede van Amestelredame ontseit hebben, eñ op deese tyt onse vyande syn, gheliken zy op Sinte Jeronimus dach, lest gheleden, mit hoire machten, by den Reguliers Cloester, voir der Stede voirs: ghecomen waren, om der voirs: stede te ouervallen, eñ te winnen, tot des Biscops en tot hoir selfs behoef van Utrecht, geliken Tideman Symons soen, en anders goede Poirtẽn van der steede voirn: na hoire machten gerne ghekeert hadden, als sy deeden. des der steede Buss-Meyst' der steede Busse, die onder der uterste moelen lach scieten soude na die van Utrecht dair sy mit hoire wimppelẽ biden reguliers sluyse stondẽ dair Tideman voirn: bi der Busse stond, dair die buss-meyst', een warf en ander warf t ouer op leyde, mar die busse niet laten en woude, wair bi dat een ander Persone en Tideman voirs: een ander busse voir die voirs: busse die niet laten en woude dragen soude, om die te stellen eñ te scieten, als dat ghebuerde, alsoo dat der steede Busmeyst' voirs: mit der haeste quã en hadde een ander kamer ghevullet, mit versschen Crude, en leyde t' vuur opter voirs: busse alsoo dat die busse liet, en Tideman voirn: bi onghevalle gheraect wẽ vanden steen aen sinen

nen rechteren arme, die hi dair om nootzaken van finen liuen heeft doen affnyden, daer hi zyn leuen lanc bi verleemt bliuen moet. Soo ieſt dat wy dat aen gheſien hebben, en hebben hem vander voirn: ſteede wegen ghegeuen, en gheue mit deeſen brieue den ſeluen Tideman Simons ſoen, dat hi ſal ſitten heirvairt vry, ſcot vry, en waeck vry ſyn leuen lanck, en niet langer duerende behoudelic dat hi gheuen ſal kerc ghelt, en anders ongheelde, gheliken anden onſen der ſtede poirten. in oirconde deſen brieue beſeghelt mitten voirn: ſtede ſegele, hier aen ghehangen ghegheue opte achte en twintichſten dach in Januario, int iare ons hen Duſent vierhondert en een en twyntich.

Hier onder aan hing, aan een uythangende Franchyne ſtaarte, het Seegel der Stad Amſterdamme, in groenen waſſe.

Lr. D.

Brief van Izabelle, *Hertoginne van Bourgondie, waarby die van Amſterdam, in perſoon en goederen, bekommerd worden, ter oorzaake van het opbrengen en verbeurdverklaaren van eenige Pruiſſiſche en Lyflandſche Koopvaardyſchepen.* Gegeven te S. Quintin in Vermandois, den negenden Maart des jaars 1441.

Yſabel dochter des Conincx van Portugal byder gracie Goides hartoginne van bourgon van Lothr. van brabant en van Lymborch Grave van Vlaendren van Artois etc 't gouvernment hebben van mynen lieuen Hr, en in ſyn abſentie van allen ſinen Landen ende Heerlichyden van hairwarde ouer, den droſſart van brabant den admirael van der Zee den

BYLAAGEN L. D.

zouuerain bailiu van Vlaendren, ende voirt allen andren drossaten Rentmeysters baillus, scouten Tolnere ende andren Offiarien ende dieneren myns voirsz Hr synre voirsz. Landen eñ elken bezonder saluyt.

Also die stede van Aemstelredame in den Jare van achteñdertigen lestleden in den maent van Aprille, by goetduncken eñ ouerdrachte van der Vroetscap ende Rycheit van der selver stede, wtgemaict hebben ene grote vlote van Scepe mit luden van Coopmanscapen ende dair toe mit luden van wapenen om die selve schepen eñ die coopmanscip die sy dair in laden souden te bescudden eñ te bescermen tegens haire vyanden die van den zes Wendschen steden van der doytscher hanze, eñ oick die selue wter zee te wencken jndien dat sy malcander ouercommen mochten, In welker vlote sy geset eñ geordineert hadden Capiteinen eñ hoifmans, die sy van der stede wege geset eñ geboden hadden die reyse te doen soe sin also mitter seluer vlote wtgeseilt westwairt vpter Zee en als sy vpter trade gecommen syn, hebben aldair geuonden een vlote van scepen geladen mit Zoute eñ andre goeden, onder dewelke mede waren drie en twintich scepen geladen mit gelycker coopmanscip, toebehorende coopluden van Pruysen eñ van Lyflant, dair oic andre luden van veel nacien goeden in hadden altesamene toebehorend den Vrienden eñ gene vyanden onser Landen van Hollant van Zeelant en van Vrieslant, Ende als sy dair inne gecomen syn eñ dier machtich wesen hebben sy die genomen eñ die Scippers en Coopluden eerst doen gelouen ende zekeren hun na te zeylen en te volgen, dair sy voir zeylen souden, latende hoir reyse eñ meyninge die sy hadden westwairts om coopmanscip te varen, mer quamen wederome mitten voirsz drie eñ twintich schepen in de Wyelinge in den lande van Zeelant, dair

dair sy wt horen eygen wille eñ bouen zeker beuel eñ sulc mandement als van wegen myns voirsz heren by ons lieuen ende geminden Heer van Santes doe gouwerneur der landen voirsz present was, ende Heer van der Veere, by denwelken myn voirsz heer verboodt, dat sy die voirsz scepen noch goeden bueyten noch pairten en souden, mar leggen in gewairder hant, die selue scepen eñ goeden gebueyt eñ gepairt hebben, wair om onse geminde die heer van Santes voirsz, die by minen Heer geweest hadde, weder binnen der stede van Middelburch comen wesende, by hem ontboot den Heer van der Veere voirn:, ende sommige andre van Amstelredam, om van hun te weten by wat redenen die voirsz scepen genomen en in die Wielynge gebracht hadden, die dair vp gaven sulken antwoirde als hun geliefde, eñ so dat hy wael verstaen mochte an hoire antwoirden eñ oick an dat gemeen gerufte, dat sy die schepen eñ goeden houden boeyten ende pairten wouden het wair mit recht of sonder recht, doen vraechde hy vorder den Heer van der Veere als Rentmeester van Zeeland, hoe hy inder saken na inhout van den voirsz mandement gedaen hadde, diewelke dair vp verantwoirde, dat hy inder sake gedaen hadde hoe hy best mochte, eñ so dat sy hun gelooft ende versekert hadden, dair off te verantwoirde in recht en redenen dairt behoirt, seggende dat, hadde hy vorder inder saken willen procederen, die nemers waren in willen die voirsz schepen doir te boren en in die gront te laten Om welke saken eñ nemynge wille die landen van Hollant vanZelant eñ van Vrieslant sint dien tyt in ongunsten gestaen hebben mit dien van Pruissen ende van Lieflant, so dat sy onder malcanderen nyet en hebben mogen vaeren noch keren tot nu, dat myn voirsz heer van sinen Rade mitten gedeputeerden der steden ende landen voirsz ge-

Bylaagen L: D.

Bylaagen Lr. D.

ſent heeft ter dachvt: tot Coppenhaven in Denemarcken, om mit dien van Pruyſſen en van Lieſlant eñ oic andere Landen die by myns heren onderſuk beſcadicht hebben geweeſt te dadyngen up welker dachvaert overdragen ende beſloten is minlike overdrachte ende dadingen daer onder andre: punten dien van Pruyſſen van Lyſlant eñ andren gelooft zyn te betalen zeker ſomen van pennyngẽ voir den ſchade van den drie en twintich ſcepen, mitten goeden voirſz, van welker overdrachte eñ compoſitie, myn voirſz. Heere eñ die Ridderſcap eñ ſteden, die gene dieſe gemaict hebben, grotelic bedangt hebben, van den arbeyt ende duechden, die ſy dair in gedaen hebben, voir die gemeyn oirbair eñ waelvairt, eñ dat ſy die landen alſo in ruſten eñ vreden gebracht hebben, byden welken coopmanſcip horen loip hebben mach; Ende om hier toe te commen ſo ſyn die ſtede van Amſtelredamme eñ die hopmans van der voirſz vlote omboden geweſt, om rekeningen te doen van den voirſz ſcepen ende goeden die ſy dair wt genomen hebben, voir den rade Ridderſcap eñ ſteden van Hollant, alſo ſy ſculdich waeren te doen ende geloofte hadden voiren eñ na up zeker dachvairt die in tyden voirleden up de voirſz nemyngen byden heer van Santes voirſz; als Gouverneur gehouden was, dair vergadert waeren, die meeſtendeel van al den Raden Eedelen Ridderſcip eñ goeden ſteden der Lande van Hollant Zelant en Vrieſlant voirn. zy geloofden wederkeringe te doen van den voirſz ſcepen eñ goeden up dat in tyden toecomende, bevonden worde, dat ſy die mit rechte nyet ſculdich en waeren te hebben noch te behouden die welke dair gecomen ſyn eñ een rekeninge overgegeven hebben, zeir miſſelyc ludende, eñ diemen nyet en heeft willen laten lyden, noch ſculdich en was te laten doergaen, om veel pointen die hun wael eñ beſceidelic on-

onderwyst ſyn, want ſy die gelden rekenen eensdeels hun ſelue betaelt, eensdeels haren luyden van wapeñ: ende eensdeels in der ſtede oirbair van Amſtelredame, ſonder bevel off concente van minen here. Ende want de ſtede van Amſtelredame aldus by gemene overdrachte hem ſelven beſculde gemaict hebben in der voirſz nemynge, ſo is hun by den Rade Ridderſcip en ſteden voirſz voir ogen geleyt, dat ſy een redelycke ſomme veel min dragende dan die helftẽ, die ſy ſelve rekene ontfaen hebbende, hoewael nochtans zy nochtans hoir ontfanc veel te cleyn makẽ hadden willen lenen eñ verleggen om dair mede inden eerſten te vervallen, die gelden diemen upter voirſz dachvairt tot Coppenhaven gelooft heeft te betalen, dair die dagen van betalinge alrede off verſchenen en gevallen ſyn eñ dairom men ſal moeten leyſten mit veel Perſonen eñ Paerden, tot Utrecht eñ tot Hairlem tot myns Heren eñ ſinne Landen groter ongenuechten, ſcaempten eñ ſchanden, mar ſy en hebben niet willen dair voir geven noch betalen, nyet jegenſtaende die geloffte die ſy gedaen hadden als voirſz ſtaet. Ende dat meer is, boven dat ſy mitten andren Lande, van al dat den oirloge ende nemynge anroeren mach, gebleven ſyn an minen heren Ende bliven aldus mine voirſz hẽr ende allen ſinen rade Ridderſcip ende ſteden voirſz rebel eñ ouerhoorch eñ en willen van all dat ſy tegen goe recht ende redenen genomen hebben nyet wederkeren noch berechten, dat in geenrewys langer en ſtaet te gehengẽ mynen voirſz heren hy en wilre terſtont inne voirſien als dat behoren zal, ofte anderſins de voirſz overdrachte eñ traictaet tot Coppenhaven gemaeckt waren geſchepen dair by verbroken te ſyn, 't welke wair in groter veraſteringe van de coopmanſcap eñ die gemein waelvaert, daer in dat myn voirſz heer eñ wy immer inne vorſien willen, tot-

Bylaagen Lt. D.

BYLAAGEN L^r. D.

totter waelvaert van hun eñ syn voirsz. landen waerom wy dese saecken aensiende, ende oick in vordernissen vander matroijen, hebben wy groten eñ rypen raede dair up gehadt, mitten raden myns voirsz heren by ons wesende, Ende naby deliberacien eñ goedancken oick dair up gehadt eñ ons beteykent by den raden eñ staten der voirsz landen van Hollant Zelant eñ Vrieslant gewillekoert eñ geoirdineert, willen eñ oirdineren by desen onsen brieven, dat van nu voirtan alle die Poortren ende Inwoenren van Amstelredam voirñ:, ende desgelcx haer leenen erven renten vervallen coopmanscappen eñ andre goeden hoedanich die wesen mogen hun toebehorende, waer die zyn leggen of bevonde mogen worden, in alle myns voirsz hẽr landen van hairwaerden over, gearresteert en upgehouden worden, beyde te water ende te lande hoir lyven gehouden in goeden eñ vasten vangnissen, eñ hoir goeden alsso gearresteert, vercocht eñ gepenyngt up dat des noot sy, by ordinancie eñ goetduncken vanden rade van hollant voirsz ten tyt toe dat sy onderdanich wesen eñ hun voegen sullen ter ordinancie vanden rade eñ staten der Landen voirsz, willen ontbieden eñ bevelen erenstelic van wegen ons voirsz heren en elken van u bezonder, in hun selven en alsso hun toebehoirt, dat ghy de voirsz Poirtren en Inwoneren van Amstelredam, ende alsso wael hair voirsz leenen erven renten vervallen coopmanscippen eñ ander goede wair ghy die vinden off gecrigen sult connen in uwen bedwinc te water of te lande, in myns voirsz heren landen van hairwairden antast eñ vanget eñ set in myns voirsz heren handen, Ende die voirsz Lenen Erven renten vervallen coopmanscippen eñ ander goeden vercoipt ende pennyngen ten oirbairlycsten dat ghy moicht om die pennyngen dair off commende beleit eñ gegeven te wesen in de voirsz composicie eñ resti-

tu-

tucie Ende de Liven eñ Personen van den voirsz van Amstelredam sult ghy myns heren gevangenen houden, sonder die te delivereren of te slaken in enigerwys ten tyt toe dat sy hun in onderdanicheyt eñ genoegen geset sullen hebben als voirsz staet. Van welken Exploiten eñ execucie te doen ghy eñ elc van u vernucht eñ betaelt sult wesen, wael ende redenlyke, te weten, van de pennynge die daer of commen sullen ter ordinancie van den rade voirs. En voirt so sullen wy die ghene die de voirsz Lenen Erven renten of vervallen copen sullen sulke wairnynge eñ brieven van hueren cope geven als behoren sal, by goetduncken van den rade voirsz. Voirt so doet beveel ende verbodt van wegen myns voirsz. heren, dat nyemant wie, of van wat staet hy sy ondersate van minen voirsz heren van sinen Landen van hairwairden alse brabant vlaendren heneg. hollant zelant en vrieslant, en trecke tot Amstelredam noch dairwairt voere noch van daer en hale enige Lyftocht goeden noch coopmanscippen te water noch te lande noch mit hun en verkere coopmansgewyse noch andersins in wat maniere het sy, ter tyt toe dat sy hun gesubmitt: sullen hebben als voirsz staet, up dair off gecorrigeert te syn by minen heren voirsz of by zynen rade van hollant, ende te verliesen ende te verbueren sulke goeden of coopmanscippen als sy dair voren of van danen brengen sullen, Ende van dese Execucie te doen en syt in genen gebreken up al ghy en elc van u meynt te misdoen en te brueccken tegen minen voirsz heren die hun des an u houden ende verhalen soude alst behoirde. Ende up dat nyemant reden of onsculde hebben en mach, wt causen van versuymenissen dese onse voirsz ordinancie ende bevel te houden, ende oick up dat een yegelic voerhoedt ende bescermt moge wesen voir scade, wy willen eñ bevelen u als boven, dat ghy en elc van u dit

Bylaagen Lt. D.

BYLAAGEN Lr. E.

onse mandement doet kondigen eñ wtroepen in uwen bedrieve ter steden eñ plaetzen dair men sulke en gelycke saicken plecht te kundigen ende wt te roepen, ende oick om dat men van desen brieve tot veel en diverschen platzen te doen mach hebben so ontbieden wy u eñ beveelen voirder dat ghy an 't vydmus van desen sulke gelove draecht en gheeft, als totten Originale brieven. Gegeven sinte Quyntins in Vermandois IX dach in maerte In 't Jaer ons heren CIↃ CCCC een en veertich.

Lr. E.

Extract *uit het Buerspraek-boek der Stad Utrecht van 1452, des Manendages nae Magdalene, zynde den vier en twintigsten July, waar by die van Amsterdam, door den brand veel geleeden hebbende, vry verblyf en handel te Utrecht wordt toegestaan.*

WAnt die stede van Amsterdam, Got betert, grote scade van brande gehat ende geleden heeft, soo will die Raet van onser Stad, aenziende armoije ende onverwinlicke scaije der poirteren ende stede voirscreve, gunnen ende believen allen den poirteren ende inwoenres der stede voirscreve, binnen onzer stat ende stat vryheit te comen, te marren ende te verkeren, ende hoir goede binnen onser stat te brengen, te gebruken, ende weder van her te halen, des hem tot hoire tymmeringe ende anders behoeft is.

Lr. F.

Brief, waarby Hertog Karel *van* Bourgondie *het inkomen van zyn Schoutambagt van Amsterdam en eenige andere Domeinen verpagt aan de Stad, die veertienduizend vier honderd Filips Klinkaarts aan Renten voor hem verkogt hadt.* Gegeven voor Beauvais, den zestienden July 1472.

Karel by der gracien Goids Hertoge van Bourgoengnen van Lothr. van Brabant van Lymburch ende van Lutsemburch Grave van Vlaendren van Artois van bourgoengnen palatyn van Henegouwen van Hollant van Zeelant ende van Namen Marcgrave des heiligen rycx here van Vrieslant van Salins ende van Mechelen, Doen condt allen luyden alsoe onse wel geminde ende getruwe Stede van Aemstelredamme tot onsen zeer ernstiger begeerten ende versoecke nu tegenwoerdtlicken op ter selver onser Stede ende tot haeren groten laste vercoft ende versekert heeft alrehande personen zekere groite jairlicxe renten in sulker voegen als onser voirsz: Stede van aemstelredamme dat alrebest gelegen ende doenlic is geweest omme tot hoeren minste quetse zonder enich vertreck gerede penningen dair off gecregen te hebben ende heeft die selve onse Stede by hoeren openen brieven in der jairlixer betalinge van van den selven renten alsoe by hair vercoft verbonden hair selven ende voirt die lyve ende goeden van allen hoeren poirteren ende inwooners ende van welker vercopynge der renten voirsz: ende den pennyngen dair aff gecomen onse voirsz: Stede van Aemstelredamme ons nu terstont goetwillichlicken ende sonder eenich wedersеggen gelevert ende overgegeven heeft in gereden pennyngen die somme van veerthien duy-

Bylaagen Lr. F.

duysent ende vier hondert goede Philippus bourgoensche Schilden geheiten clinckairts tot vyftien witte stuvers die voir desen tyt loip gehadt hebben elken clinckairt gerekent ende die welke somme van den pennyngen voirsz: wy geheelicken hebben doen opbueren ende ontfaen by onsen getruwen raidt ende rentmeester generael van allen onsen financien Pieter lanchals ende die onser voirsz: Stede behoirlic acquyt dair af gegeven heeft om die selve pennyngen terstont voirt behiert ende vuytgegeven te wesen in onsen treflicken nootsaken ende noodoirbaer van deser onser tegenwoirdiger wapenynge die wy van rechten noodswegen zeer groot ende costelic hebben moeten opstellen ende dair wy selve in onsen persoon mede syn in den velde om by der hulpe Goids almechtich te wederstaen ende tot bekennisse te brengen na onsen ganssen vermogen die gene die onse ende onser landen ende ondersaten vianden ende quaet willende syne ende overmits welker groter gunste liefte ende onderdanige getruwicheyt die ons onse voirsz: Stede van Aemstelredamme hier inne goedtwillichliken gedaen ende bewyst heeft mit der daet wy wederomme geloeft ende toegeseyt hebben geloven ende toeseggen mit desen onsen brieve in goeder trouwen ende in Princhelicken woirden voir ons ende onsen oyren ende nacommelingen Graven ende Gravynnen van Hollant der selver onser stede ende hoeren poirteren ende inwoonres wel ende duechdelic weder te verwissen te versekeren ende te vestigen in ende an onsen properen vryen goeden ende demeynen tot der somme toe van negenhondert philippus bourgoensche Schilden geheiten clinckairts elc stuc ten pryse voirsz: goede vrye erflicke ende ewige renten die onse voirsz: Stede van Aemstelredamme jairlicx opbueren ende ontfaen sall van den selven onsen goeden ende demeynen omme

hair

hair selven ende hoeren poirteren ende inwoonres in soe verre als die selve renten strecken sullen jairliex dair mede te mogen ontlasten vryen ende quyten tot ewigen dagen van den jairlixen renten die zy duer onse begeerte tot hoeren lasten vercoft heeft gelyc voirsz: staet behoudelic ende mit sulken voirwairden dat wy off onse oiren ende nacommelyngen graven ende gravynnen van Hollant onse voirsz: goeden ende demeynen ende die renten van den negenhondert philippus Schilden jairlix dair aff commende sullen mogen an ons lossenen afcopen ende bevrien mits dair voir eens betalende ende vuytreyckende onser voirsz: Stede van Aemstelredamme die somme van viertien duysent ende vier hondert phillips bourgoensche Schilden 't stuc ten prise gelyc voirsz. staet off ander payment dat dair voir goedt ende gancbair wesen sal in den tyt der betalinge ende dat wy oic als dan der selver onser Stede betalen sullen alle verschenen onbetaelde renten na den beloope des tyts ende is te weten dat die voirsz: negen hondert Philippus Scilden sjaers alsoe geextimeert ter lossynge elken pennynck sjaers mit zestyn der selver pennyngen eens belopen juyst die principale somme van den viertien duysent ende vier hondert Schilden voirsz: ende want wy ymmer in deser sake useren ende voirtvaeren willen mit onser voirsz: Stede van Aemstelredamme tot goeder trouwen ende ter volcominge van onser geloften voirsz: Soe ist dat wy dair omme vut onser rechter wetentheyt ende by goeder voirsienicheyt ende rype deliberacie van onsen raide bewyst ende in handen gestelt hebben bewysen ende in handen stellen mit dezen zelven onsen brieven der selver onser stede van Aemstelredamme die parceelen van onsen goeden ende demeynen hier na verclaert dats te weten der pacht ende incomyngen van onsen Schoutambochte van Aem-

BYLAAGEN Lr. F.

BYLAAGEN L. F.

ftelredamme voirfz: belopende op defe tyt vierhondert ende vyfftich ponden sjaers tot veertich groiten 't pondt item een ftucke lants geheyten wairderbroek ons jairlicx waerdich wefende hondert zeffendetachtich ponden payments voirfz: ende onfe fluyfe tot yppefloot ende gelt op defe tyt in pachte elcx jairs zeven ende tachtich ponden tot veertich groit 't pondt gelyc voirfz: ftaet om van den felven onfen goeden ende demeynen ende van den renten ende pennyngen jairlicx dair aff comende toe der fomme toe van den negenhondert philips Schilden voirfz: elcx jairs ende die onfe voirfz: ftede jairlicx in hoeren proffyte opbueren ende ontfangen fal, in zoe verre als die ftrecken fullen te mogen betalen die voirfz. renten die by hair alfoe vercoft fyn geweeft tot fulken dagen ende termynen als die felve onfe ftede dair in verbonden is ende die geloeft heeft te betalen die welke bewyfingen van onfen demeynen ende renten voirfz. ingain ende begynnen fal op ten eerften dach van augufto nu naiftcomende in die tegenwoirdige jair ende dair aff dat eerfte Jair van der betalinge verfcheynen fal op ten eerften dach van Augufto in den jaere 1400 dry ende tzeventich naiftcomende ende alfoe voirt van jaere te jaere ende van termyne tot termyne geduerende den tyt in der maniere gelyc hier boven ende oic hier na verclairt ftaet ende wy geloven in goeder trouwen ende in princelicken woorden onfen voirn: ftede van onfen voirfz: goeden ende demeynen te doen ende laten hebben ende genyeten die volcomen adminiftracie handelinge ende bewindt fonder yemant anders onfer wegen hun dair af yet te bewinden in eniger wys, mer fal onfe voirfz: ftede felve die voirgen: onfe goeden ende demeynen voortan mogen verhuyren ende verpachten tot onfen meeften oirbaer ende proffyt mit kercgeboden ende anders

ders gelyc dat gewoenlic is tot allen tyden als dat gebueren ende behoeren ſal om van jaere te jaere ende van termyne tot termyne dair af op te bueren ende tontfaen die voirſz: negenhondert Philippus ſchilden payments voirſz: gedurende alſoe lange ende ter tyt toe dat wy off onſe nacomelingen voirſz: die ſelve onſe demeynen ende renten an ons geloſſent gevryet ende afgecoft ſullen hebben elken pennynck zeſtien belopende ter ſomme van viertien duyſent ende vierhondert philips ſchilden voirn: ende dat wy voirt alle die afterſtallige onbetaelde renten na den belope des tyts volcomelicken betaelt ende onſe voirn: ſtede ende alle hoeren poirteren ende inwoonres wel ende duechdelick dair af genuet ende gequyt ſullen hebben behoudelicken dat onſe voirſz: Stede van onſen goeden ende demeynen voirſz: jairlicx goede rekenynge doen ende dat overſchot boven den negenhondert ſchilden sjaers indien dair eenich is leveren ſal in handen van onſen rentmeeſter van Kennemerlant in der tyt weſende mits van hun jairlicx nemende ſyne behoirlike quitancien ende die welke onſe rentmeeſter voort gehouden weſen ſal ons dair aff jairlicx goede rekenynge ende bewys te doen als dat behoeren ſal ende wairt ſake dat onſe goeden ende demeynen voirſz: hier naemaels tot eniger tyt alſoe vermindert ofte verarcht worden zoe dat ze jairlicx niet en ſouden mogen ſtrecken tot der ſomme toe van negenhondert philips ſchilden voirſz: ſoe hebben wy geloeft ende geloven als boven onſer voirſz: ſtede dair aff wel ende duechdelic te verwiſſen te veſtigen ende te verſekeren in anderen onſen properen vryen goeden ende demeynen tot ſulker ſomme toe als onſe voirſz. goeden ende demeynen verarcht ende vermindert ſullen weſen off daer en boven ende dat tot allen tyden als dat gebueren ſal, ende wairt dat by ons eenich ge-

BYLAAGEN Lr. F.

gebreck off vertreck geschiede in der bewysinge voirsz: soe bevelen wy onsen rentmeester van Kenmerlant in der tyt wesende dat hy derselver onsen stede jairlicx van anderen onsen renten ende incommingen binnen zynen bedrive vuytreycke ende betale alle 't gene datter jairlicx gebreken sal an onsen voirsz: goeden ende demeynen tot der volre betalynge toe van den negen hondert philippus Schilden sjairs voirsz: off dat by gebreck van dien onse voirsz: stede die gebreken ende vermyndertheyden van onsen demeynen voirsz: jairlicx• sal mogen selve inhouden ende ons afcorten van onsen anderen incomyngen die ons die selve onse stede jairlicx schuldich wesen sal sonder enich verbueren off sonder meer beveels van ons dair aff te verwachten ontbieden dair om ende bevelen onsen lieven ende getruwen Stedehouder ende luyden van onsen raide in hollant onsen luyden van onsen fynancien ende rekenyngen onsen rentmeesteren van hollant onsen Schout van Aemstelredamme voirsz: ende voort allen onsen anderen dienaeren officieren ende ondersaten in der tyt wesende ende elken van hun bysonder dien dese saken aengaen mogen dat sy onser voirn: stede van Aemstelredam van den inhouden van desen onsen brieve rustelic vredelic ende volcomelyc doen gedogen ende laten gebruycken ende genieten sonder hun luyden dair in te doen off te laten geschien heymelic off openbair enigen hinder off letsel ter contrary want ons belieft ende willen dat alsoe gedaen te wesen niettiegenstaende enigen brieven van restrictien off ordinancien hier voirtyts gemaict of namaels te maken op 't stuc van onsen demeynen ende financien ter contrary van des voirsz: staet hoedanich dat se wesen mogen dewelke wy in deser sake niet en willen enige stad te hebben off effect te sortieren in eniger wys ende om dat wy in princheliken woirden ende vuyt onsen vryen

wille

wille ende rechter wetentheyt geloeft hebben ende noch geloven voir ons ende voir onſen oiren ende nacomelyngen Graven ende Gravynnen van Hollant onſer voirſz: ſtede van Aemſtelredamme alle punten ende voirwairden hier boven geſcreven te ſamen ende elk van dien byzonder wel ende volcomelic te houden ende doen houden onverbroken ende ſonder enich gebreck dair in te laten geſchien ſoe hebben wy in kenniſſe der wairheyt onſen Zegel aen deſen brieff doen hangen gegeven in onſe parck voir der Stede van Beauvais in 't jaer ons Heeren duyſent vierhondert twee ende tzeventich op ten zeſtienden dach in Julio . Bylaagen Lr. F.

(In de plye ſtond)

By mynen Heer den Hertoge ghy die proeſt van ſinte donaes te brugge die prothonotaris van Eligny meeſtre Thomaes Malet ende andere tegenwoirdich

(was get:)

Grus.

(In dorſo ſtond)

Des commis ſur le fait des demeines et finan. de monſr: le duc de bourgne: et de brabant conſentent et accordent en tancque en eulx eſt le conteinue au blanc decet effect interine furny et acomply ſelon et per la forme et maniere que mon dit Sr le duc la veutz et mande eſtre fait per icelles ſon ſcript par le Seing manuel. . . . . .

(Hyr aen hingh)

Je Pierre lanchals Conſeillier et receueur general de toutes les finances de monſr. le Duc de Bourgne confeſſe avoir receu des bourgmaiſtres eſcheuins et conſeil de la ville daemſtredamme la ſomme de dix mille hult cens livres du prix de XL gros monnoye de flandren la livre

BYLAAGEN Lr. F.

pour la vendicion de neuf cens clincars de trente gros du dit monnoye piece de rente par an nagaires vendue par la ditte ville Daemstredamme a la requeste et charge de mon dit Sr au deniers payez pour convertir au fait de mon office de laquelle somme de 10800 ₤. du dit pris je suys content tesmoing mon saing manuel cy mis le 9 Jour d'Aoust l'an mil 1472.

(get:)

P. Lanchals.

(nog hing er aen)

Copie getranslateert uten waelsche in duutsche.

Ic Pieter Lanchals raet ende ontfangher generael van alle de financien myns ghenadichs Heeren shertogs van bourgoingnen kennis ontfaen hebbende van Buerchmeistren Scepenen ende raet der stede van aemstredam de somme van thien duust acht hondert ponden van viertich groten vlaems 't pont voor die vercopinghe van 900 Clincars te dertig groten der selver munten 't stuc rente sjaers onlancx vercoft by der voorsz: stede van aemstredam ten versoecke ende laste myns voorsz: heeren in penninghen betaelt om te bekeeren in 't stuc van mynder office van welker somme van 10800 ₤ ten pryse voorsz: ic ben content des toorconden myn hanteykin hier onder gestelt den 9 dach in augusto in tjaer duust vierhondert twee ende tseventich allens gheteyket P. Lanchals

(onderst:)

Dese tegenwoirdige Copie getranslateert is in substancie gecollationeert ende concordeert tegens die oroginale des thalue by my (get:)

Podyc.

TWEE-

TWEEDE DEEL.

GESCHIEDENISSEN VAN AMSTERDAM.

VIERDE BOEK.

Amsterdams Geschiedenissen, *van 't jaar* 1477, *tot het jaar* 1506.

De Regeering der twee Vorsten uit den Huize van Bourgondie, Filips en Karel, die in magt en aanzien verre boven de voorige Graaven uitstaken, was, in meer dan één opzigt, nadeelig geweest voor de vryheid des Lands, der Steden, en der Stad Amsterdam in 't byzonder. In 't Groot-Privilegie van Vrouwe Maria, waarvan wy, terstond, nader gewaagen zullen, wordt uitdrukkelyk toegestaan, dat de *Steden grootelycx afgenomen ende inghebroken* waren, *in diversche manieren, de Rechten, Privilegien, Costumen ende Usagien van denselven* (a). En Hertog Filips hadt, reeds in 't jaar 1452, erkend, dat hy, *by inadvertentie of anders, tot begeeren ende vervolgen van partyen, hier voortydts*, wel *gegeven ende verleent* hadt *Brieven ende Mandamenten, contrarie ende tegen den Rechten, Privilegien ende Vryheden* der *goede Steden*,

Aanwyzing dat de Hertogen, Filips en Karel, het Land, de Steden en Amsterdam in 't byzonder in derzelver Privilegien verkort hadden.

1477.

(a) Handv. bl. 78. [32.]

1477. *den, tot haeren grooten hinder, ende achterdeel, ende verkortinghe* (*b*). Het voorige gedeelte deezer geschiedenisse heeft ook doen zien, dat de Privilegien der Steden in 't gemeen, en der Stad Amsterdam in 't byzonder dikwils gekrenkt geworden waren. Vrouw Margareet hadt beloofd, niet buiten de paalen van Holland, Zeeland en Westfriesland te zullen oorloogen, dan by goeddunken der Ridderen, Knaapen en goede Steden; of zo zy 't deedt, dan zou men niet gehouden zyn haar in den kryg te dienen, dan uit gunst en vrywilliglyk (*c*). De Hertogen Filips en Karel hadden, by eede, beloofd, de Privilegien der Graaven en Graavinnen, hunne Voorzaaten, en derhalven ook dit Privilegie, te zullen houden. En desniettegenstaande wikkelden zy, en de laatste inzonderheid, zig in uitheemsche oorlogen in, zonder bewilliging der goede Steden, die egter genoodzaakt werden, hen, met schepen, manschap en geld, te onderstеunen. Wy hebben gezien (*d*), dat Hertog Karel, in 't jaar 1472, Gemagtigden naar Amsterdam zondt, om de Poorters te noodzaaken, tot het koopen van renten, ten zynen behoeve, en ten laste van de Stad. Doch de woorden van de volmagt zelve, die aan *Schout ende Gerechte* der *Stede van Amsterdamme* gerigt is, zyn zeer opmerkelyk. Hertog Karel, of eigenlyk de Raad van Holland, Zeeland en Westfriesland,

(*b*) Handv. *bl.* 74. [28.]
(*c*) *Zie* hier voor, II. *Deel*, II. *Boek*, *bl.* 130.
(*d*) II. *Deel*, III. *Boek*, *bl.* 266.

land, uit zynen naam, aangehaald hebbende, dat de oorlog, in welken hy ingewikkeld was, hem in nood van geld gebragt hadt, vervolgt in deezer voege: *Soe ist dat wy u* [Schout en Geregt van Amsterdam] *daerom ontbieden, lasten ende bevelen, dat gy terstont, ende sonder eenige dissimulatie of vertreck, verstaet tot de voirsc. wapeningen; ende, omme die voirs. rente te coipen, van onsent wege, heerlicken bedwinget ende constringeert, by allen behoorlicken wegen van bedwange, die poirteren ende inwoonderen onser voirs. stede van aemsterdamme, des machtig wesende, elc na den staet van synen goede, sonder verdrach, faveur ofte dissimulatie* —— *Ende daer van en zyt in genen gebreke, op al dat ghy ons duchtende syt, ende op al soe lief als gy ons welvaert begeert, beveelende voirt allen den poirteren ende inwoenende onser voirs. stadt van Aemsterdamme dat zy u, dit doende, obedyeren, bystant, volle hulpe ende assistencie doen sonder des te laten, up te vervallen in onse indignacie, ende al dat zy teghens ons verbueren mogen* enz. (*e*). Men bespeurt, uit deeze woorden, dat men der Stad geene vryheid liet, om in den oorlog, en in de kosten des oorlogs, te bewilligen of niet. 't Verzwaaren der Beden, onder Filips en Karel van Bourgondie, hadt de Steden, en Amsterdam in 't byzonder ook genoodzaakt, tot het opstellen van nieuwe, en tot het verzwaaren der oude excynzen op de mondbehoeften, waardoor de ingezetenen niet weinig 1477.

(*e*) Oude Kerk, *Laade* XVII.

1477. nig gedrukt werden. Voorts, waren 'er, te Amſterdam en elders, meer dan eens, buitengewoone veranderingen gemaakt in de Wethouderſchap: 't welk niet zonder krenkinge der Privilegien kon toegaan: waarom de Graaven, in zulk eene gelegenheid, plagten te verklaaren, dat zulk eene ontydige verzetting der Wethouderſchap den Steden *geen hinder*, *prejuditie*, *ofte achterdeel* doen, *noch* den Vorſt *eenich nieuw recht* geeven zou (*f*). Doch zulk eene verklaaring bewees ten volle, dat, in de buitengewoone verandering der Stedelyke Regeeringe, de Privilegien gekrenkt geworden waren. 't Zal niet noodig zyn, in meer byzonderheden, te toonen, dat zulks ook in andere opzigten geſchied was. Men zal 't genoegzaam konnen afneemen, uit de punten van herſtellinge der inbreuken, van welker voornaamſten wy, terſtond, verſlag zullen doen.

De Steden verzoeken herſtelling der inbreuken van Vrouwe Maria.

Zo dra de tyding van het overlyden van Hertog Karel in Holland gekomen was, begonden de Hoekſchen, die nu, eenige jaaren agtereen, weinig deel gehad hadden aan de Regeeringe, alomme in de Steden het hoofd wederom op te ſteeken. Doch de Kabbeljaauwſchen verzoenden zig wel haaſt met hen. De Steden, te Haarlem, te Leiden en in den Haage, ter Dagvaart verſcheenen, beſlooten, dat de twee partyen elkanderen noch van noch op 't kuſſen zouden zoeken te helpen; maar de handen in

(*f*) Handv. van Oudewater, *bl.* 360.

in een ſlaan, om 's Lands oorbaar voor te ſtaan, en herſtelling der inbreuken op der Steden voorregten te verwerven van Vrouwe Maria, op de algemeene Dagvaart der Geweſten, die te Gend was aangelegd (*g*). Men hadt, ten dien einde, een ontwerp gemaakt van de punten, in welken men herſtelling begeeren zou. De byzondere Steden, en onder anderen Amſterdam, hadden ook vaſtgeſteld, byzondere Privilegien van Vrouwe Maria te verzoeken. Te Gend, werdt den Afgevaardigden van Holland en Zeeland voorgehouden, dat de Vorſtin hunne hulp noodig hadt, tegen Lodewyk den XI., die zig reeds van verſcheide Steden, digtſt aan Frankryk gelegen, hadt meeſter gemaakt. Men antwoordde „ dat de Landen, zwaar gedrukt door de geduurige „ oorlogen, die Hertog Karel gevoerd hadt, „ eerder verligt dan meer belaſt behoor„ den te worden." Men voegde 'er by, „ dat 'er, ſedert eenige jaaren, merkelyke „ inbreuken waren gedaan op der Steden „ voorregten, en dat dezelven behoorden „ herſteld te worden, in geval men eenige „ hulp van de Steden zou denken te wag„ ten te hebben." Kortom, men bragt, eerlang, te wege, dat Vrouw Maria den Landen, den veertienden Maart des jaars 1476 [1477], het Groot-Privilegie gaf, welks voornaamſte punten hierop uitkwamen: 1477.

Zy verwerven het Groot-Privilegie.

„ Zy zou *bylicken ende eenen Voogd ende* Inhoud

„ *man*

(*g*) Groote Chron. *Diviſ.* XXXI. *Cap.* 4.

1477. „ *man kiesen*, by raade ende goeddunken „ der *Heeren van* haaren *bloede* en *van den* „ *Staeten* der Landen. Zy onthefte Holland van de Bede, in 't jaar 1475, aan „ Hertoge Karel toegestaan, en voor welke Dordrecht, Delft, Leiden, *Amsterdam* „ en Gouda zig verbonden hadden. Den „ Steden en Landen werden, daarenboven, „ zekere ingewilligde vyfhonderd duizend „ Kroonen; en Dordrecht en Zuidholland „ in 't byzonder zesduizend Klinkaarts jaarlyks kwytgescholden. Geene Ampten „ van Raad, Hoofd van den Raad, Griffier, Rentmeester, Drossaard, Kastelein, „ Thesaurier, Dykgraaf, Baljuw of Schout, „ noch eenige andere ampten, klein of „ groot, zouden, door haar, anders dan „ aan inboorlingen, begeven worden. En „ niemant zou twee Ampten te gelyk mogen bekleeden. Zy zou, in haaren Raade van Holland, eenen Stedehouder, en „ agt gewoone en twee buitengewoone „ Raadsluiden aanstellen, voor welken egter geene zaaken, van welken de Gereggten der Steden en Dorpen kennis mogten „ neemen, ter eerster aanleg, maar alleen „ by *appél*, zouden mogen gebragt worden. „ Erfelyke zaaken zouden beregt worden, „ ter plaatse daar 't erf gelegen was; Leenzaaken, daar zulks, naar Leenregt en „ oude herkomen, behoorde, en geestelyke zaaken, voor den Provisoor en Dekens. De oude Privilegien *de non evocando*, of, van niet dan voor zynen gewoonlyken Regter, te konnen betrokken

van het zelve.

„ wor-

„ worden, zouden ſtand houden. De Wet- 1477.
„ ten en Geregten, in de Steden Haarlem,
„ Leiden, Delft, *Amſterdam*, Gouda, Rot-
„ terdam en Schiedam, zouden verzet wor-
„ den, gelyk ten tyde van Hertoge Filips,
„ en eenige jaaren daarna, gebruikelyk ge-
„ weeſt was. Die van Dordrecht, Briele,
„ Goereede en Middelburg zouden eene
„ ordonnantie ontwerpen, waarnaar de Wet
„ aldaar beſteld zou worden. De Steden
„ zouden, onderling, en met de andere Ne-
„ derlanden, Dagvaarten mogen houden
„ over Lands zaaken, als zy 't goedvonden,
„ zonder daartoe eenig Graaflyk verlof te
„ behoeven. Men zou geene Ampten meer
„ mogen verpagten of verhuuren, de Schout-
„ ampten uitgenomen, die aan, of ter be-
„ geerte van de Steden, zouden mogen ver-
„ pagt worden. Men zou geene nieuwe tol-
„ len of andere laſten opzetten, noch de
„ ouden verzwaaren, dan by goeddunken
„ van de Staaten. De Landen en ingezete-
„ nen zouden, by hunne Koopmanſchap,
„ Neering, oude couſtumen, vryheden en
„ hanteering, bewaard worden. Men zou
„ geenerlei oorlog aanvangen, dan by goed-
„ dunken der Staaten, en in zulk een geval
„ zelfs, zouden de Edelen en Leenmannen
„ niet verpligt zyn, buiten de paalen van
„ Holland, Zeeland en Weſtfriesland te
„ dienen, en dat nog op 's Graaven redely-
„ ke wedden en koſten. Zo de oorlog, bui-
„ ten goedvinden der Staaten, aangevan-
„ gen werdt, zouden noch Edelen noch
„ Steden gehouden zyn, den Graave te

„ die-

1477. „ dienen, onaangezien het tegendeel, ten
„ tyde van Hertoge Karel, bevolen, of in
„ gebruik geweest mogt zyn. De Graaven
„ zouden, in alle open en beslooten brie-
„ ven, de Duitsche taale alleen gebruiken.
„ Zy zouden geene bevelen uitgeeven, stry-
„ dig met der Landen of Steden Privile-
„ gien; of deeden zy 't, zo zouden dezel-
„ ven nietig en van onwaarde zyn. Elk
„ zou zyne zeedriftige goederen mogen
„ naar zig neemen, mids alleenlyk rede-
„ lyk bergloon betaalende. De Makelaar-
„ dyen en Excynzen, die de Steden, van
„ ouds, gehad, of naderhand opgezet had-
„ den, zouden aan dezelven blyven. De
„ Kosteryen, Klerkambagten, Scholaste-
„ ryen, Bodeambagten, Kamerbewaarders,
„ Maaten en *alle andere kleyne Officien, hoe-*
„ *danigh die wesen moghen*, welke, sedert
„ vyftig jaaren, door de Ridderschap of
„ Steden, begeven waren, zouden, voor-
„ taan, door dezelven begeven worden,
„ zonder in aanmerking te neemen, 't ge-
„ ne, hiermede strydig, door de Hertogen
„ Filips en Karel, gedaan mogt geweest
„ zyn. Men zou niet munten, noch de
„ munt op- of afzetten, dan by raade van
„ den Raad, en by goeddunken der Staaten.
„ De Graaven zouden geen zeggens hebben
„ over de rekeningen van de inkomsten en
„ uitgaaven der Steden, die, naar ouder
„ gewoonte, gedaan zouden worden. Die
„ in de Graaflyke beden niet bewilligd hadt,
„ zou 'er vry van blyven, al hadden schoon
„ de meeste Leden bewilligd. De Graaf
„ zou

„ zou zyne bede in perſoon moeten komen 1477.
„ doen, zonder de Afgevaardigden der Ste-
„ den buitens Lands te beſchryven. Men
„ zou, onder anderen by raade van de Stad
„ Amſterdam, eene Ordonnantie maaken
„ op de bewaaringe van den Frieſchen
„ dyk. Niemants goed zou, zonder ge-
„ regtelyk vonnis, ten behoeve van den
„ Graave, verbeurd verklaard worden. Elk
„ mogt zyn ontſtolen goed, met kennis van
„ den Heer, [Schout of Baljuw] der Plaat-
„ ſe, overal aantaſten. Geen der punten
„ van dit Privilegie zou geagt worden den
„ byzonderen Privilegien of Coſtumen der
„ Steden nadeelig te zyn. Verders, zou
„ het zelve onverbroken onderhouden, en
„ door de Graavinne, by haare inhuldigin-
„ ge, midsgaders door haaren Kanſelier en
„ grooten Raad, en door haaren Stede-
„ houder of Overſten Officier, bezwooren
„ worden (*h*)."

De korte inhoud deezer vermaarde Handveſte toont klaar genoeg, hoe veel belang de Stad Amſterdam moet geſteld hebben, in het verkrygen van dezelve. Ook heeft zy ze, altoos, onder haare geſchreeven en gedrukte Privilegien, plaats gegeven. Doch zy verwierf, in dezelfde maand van Maart, zonder dat de dag aangetekend wordt, een Privilegie van Vrouwe Maria, ten haaren byzonderen behoeve. Wy hebben, in 't voorgaande Boek (*i*), verhaald, dat Hertog Filips, in 't jaar 1449, de benoeming van

Amſterdam verkrygt een byzonder Privilegie van Vrouwe Maria op het benoemen der Schepenen.

(*h*) Handv. *bl.* 77. [31.]
(*i*) *Bladz.* 246.

van een dubbel getal tot Schepenenen, voor
1477. zeker getal van jaaren, gesteld hadt aan de Vroedschap, toen uit vierentwintig persoonen bestaande, aan de drie Burgemeesters, die alleen een jaar gediend hadden en aan de zeven Schepens. Doch deeze schikking was, ten tyde van Hertoge Karel, niet agtervolgd; en hieruit was veel misnoegen en tweedragt ontstaan in de Stad; staande sommigen naar de Regeering en't Schepenschap, die door anderen gedwarsboomd werden. Vrouw Maria beval nu „ dat de zesendertig „ Persoonen, die, ten deezen tyde, door den „ Rykdom en Gemeente tot Raaden gekoo- „ ren waren, voortaan, de benoeming van „ veertien Persoonen tot Schepenen zouden „ doen; en dat de verkiezing van zeven „ Schepens, uit die benoeming, door den „ Graaf, of deszelfs Stadhouder en Raa- „ den, geschieden zou; en zo één der ge- „ koorenen binnen 's jaars aflyvig werdt, „ zou deszelfs plaats, op gelyke wyze, uit „ de overige benoemden, vervuld worden. „ Zo één der zesendertigen stierf, of zig „ van zyn poorterschap *ontvryde*, zouden „ de overigen eenen anderen, in deszelfs „ plaatse, kiezen: alles zonder benadeeling „ van de Privilegien der Stede om Burge- „ meesters te mogen kiezen, die in volle „ kragt blyven zouden. Voorts, zou deeze „ schikking, niet slegts voor eenige jaaren, „ maar *tot eeuwighen dagben vast ende van* „ *waerde blyven* (k)."

Doch

(k) Handv. bl. 105 [30.]

Doch eer dit Privilegie en de groote Handvest nog verkreegen waren, was de Regeering van Amsterdam bedagt geweest op de beveiliging der Stede, die, na 't overlyden van Hertoge Karel, en onder de zwakke Regeering eener minderjaarige Vorstinne, zo wel als de overige Bourgondische Staaten, blootstondt voor vyandelyke onderneemingen. Men zogt zig, om 't gevaar hiervan af te wenden, onder anderen, te verzekeren van het Slot te Muiden, welk van groot aanbelang was voor de Stad. Dit Slot was, onlangs, nog bewaard geweest door *Jan van Nyenrode*. Doch de uitvoerders van zynen uitersten wil, *Dirk Uitertweer*, Deken van Oude Munster, *Jan van Renesse*, en *Gerrit van Ryn*, hadden 't, na zyn overlyden, op last en met bewilliging van *Lodewyk van Brugge*, *Graaf van Winchester*, *Heer van Gruithuizen*, en thans nog Stadhouder van Holland, ingenomen, en te bewaaren gegeven aan *Dirk*, *Bastaard van Nyenrode*, die 'er slegts vier of vyf man op gelegd hadt. De Wethouderschap van Amsterdam, weinig beholpen met zulk eene zwakke bescherming, kwam met de drie *Executeurs* overeen, dat zy, voortaan, het Slot, van wege de Stad, zou doen bewaaren, ten behoeve van Vrouwe Maria, en van 't gemeene Land, de verantwoording deezer schikkinge geheellyk op zig neemende, en de *Executeurs*, desaangaande, van alle zorg ontheffende (1). Op deeze

1477. De Stad verzekert zig van het Slot te Muiden.

(1) *Groot Memoriaal* N. I. f. 80 *verso en Bylaagen*

1477. ze wyze, verkreeg de Stad Amſterdam de bewaaring van het Slot te Muiden, zonder dat my gebleeken is, hoe lang zy dezelve behouden hebbe.

Te Amſterdam, geſchiedt geene buitengewoone verandering in de Regeering.

Vrouw Maria ſtelde, ondertuſſchen, op den zesentwintigſten Maart, *Wolferd van Borſelen*, *Heer van Veere*, tot Stadhouder van Holland en Zeeland aan. Ook werdt het Hof in den Haage vervuld met nieuwe Raaden, onder welken ook was Meeſter *Jakob Ruiſch* (*l*), van welken naam, in 't jaar 1445, een Schout, en in 't jaar 1452, een Schepen van Amſterdam gevonden wordt. In ſommige Steden, kwam, door opſchudding, verandering in de Regeering, raakende de Hoekſchen aldaar op 't kuſſen (*m*). Doch te Amſterdam, daar de gewoonlyke beſtelling der jaarlykſche Wethouderſchap, kort na dat men zekere tyding van de dood van Hertoge Karel gekreegen hadt, geſchied was, viel, ten deezen tyde, geene buitengewoone verandering voor in de Regeeringe:

(*l*) Groot-Plakaatb. III. *Deel*, *bl.* 644.
(*m*) Vaderl. Hiſt. IV. *Deel*, *bl.* 174 *enz.*

gen Lr. A. COMMELIN, die (bl. 917 *Aant.*) dit ſtuk ook te boek geſteld heeft, voegt 'er by, dat Vrouw Maria de bewaaring van 't Slot te Muiden aan de Regeering van Amſterdam aanbevolen hadt. Doch hiervan blykt niets, in het ſtuk zelf. Ook is 't onwaarſchynlyk, om dat dit ſtuk, in 't *Groot-Memoriaal*, tuſſchen 22 January en 11 February 1477 *geregiſtreerd* is, in welken tyd, Amſterdam nog niet met Vrouwe Maria gehandeld hadt. De Regeering zal zig dan, op eigen gezag, van het Slot verzekerd hebben, zig ſterk maakende, dat zy haar gedrag wel zou konnen verantwoorden, daar 't vereiſcht werdt.

ge: 't welk, veelligt, toe te schryven is aan een besluit der Stad, om het bewind te verdeelen onder luiden van beiderlei aanhang. 1477.

Keuren van deezen tyd tegen het dreigen en smaaden der Wethouderschap.

De Keuren van deezen tyd en andere stukken bewyzen egter, dat Amsterdam thans niet geheel vry was van de ongeregeldheden, van welken andere Steden zo veel te lyden hadden. In January en February, was het kwaadspreeken van de Regeeringe, en 't misdoen derzelve met woorden of werken, by herhaalde Keuren, verbooden; die nog in Juny vernieuwd werden (*n*). Zekere *Jan Bakker*, hier ter Stede gestraft en naar den Haage geweeken zynde, voer aldaar voort met de Burgemeesters te smaaden en te dreigen: waarover de Regeering aan Stadhouder en Raaden klaagde, in eenen Brief van den agttienden April deezes jaars (*o*). En twee dagen laater, werdt afgekondigd, dat hy, die *Albert Pieterszoon* gekwetst hadt, zulks moest aangeeven, of men zou 't regten als moord (*p*). *Henrik Splinterszoon*, *Jakob Gerbrandszoon*, anders *Jakob Brouwer*, en *Willem Jakobszoon*, anders *Schipper Willem*, verbonden zig, den dertigsten May, onder borgtogt van eenigen hunner vrienden, om, *op een weet van den Schout*, ter Vierschaar te verschynen, en, voor dien tyd, binnen de Stad, geen mes met een punt te draagen (*q*). En den zevenentwintigsten Juny werdt gekeurd, dat, bui-

(*n*) Handv. *bl.* 570.
(*o*) Groot-Memor. *N.* I. *fi* 17 *verso*.
(*p*) Keurb. A. *f.* 90.
(*q*) Keurb. A. *f.* 90 *verso*.

1477. buiten die van den Geregte, de zesendertigen, derzelver knegten en 's Heeren of Schouts Dienaars, niemant eenige *harnasch, bogen, lange messen*, of ander diergelyk verbooden geweer draagen mogt (*r*): al 't welke doet zien, dat 'er ongeregeldheden voorgevallen waren, en gevreesd werden, die de Wethouderschap voorkomen wilde.

Orde op 't waaken in de Stad.

De Koning van Frankryk, terstond na de dood van Hertoge Karel, de vyandlykheden tegen Vrouwe Maria hebbende aangevangen, begon zig ook sterk uit te rusten ter zee (*s*). Men werdt, derhalve, in Holland, bedugt voor uitheemschen oorlog, te water en te lande. Te Amsterdam, vondt men geraaden, de weerbaare manschap te doen wagt houden: en in Maart, werdt reeds afgekondigd, dat *een ygelyck die by huus, ende in der echtschap* was, *off huusraet* hieldt, *waken* zou *onder syn hooftmanscap, dair hy onder geseten* was, *alst hem geseyt ende die weet dair off gedaen wart* (*t*). Men vondt egter niet geraaden, voor eerst, eenige vyandlykheden te beginnen, en beval, ten zelfden tyde, niet op roof uit te gaan, dan met oorlof van den geheelen *Gerechte en de* XXXVI. (*u*); en zelfs niet oost- noch westwaards te zeilen, dan na dat de geheele Gemeente daarin wederom bewilligd zou hebben (*v*). Doch 't leedt niet lang, of de

Uitrus-

Ste-

(*r*) Keurb. A. *f.* 91.
(*s*) VELIUS Hoorn, *bl.* 64.
(*t*) Keurb. A. *f.* 88 *verso.*
(*u*) Id. ibid.
(*v*) Id. *f.* 90.

Steden van Holland, met naame Amfterdam, bragten wel vyfendertig Oorlogsfchepen in zee, die de Franfchen noodzaakten, naar hunne havens te rug te keeren. In July, troffen de onzen eene groote Kraak aan, die zy, den gantfchen nagt, vervolgden, en eindelyk overweldigden. Naderhand, veroverden zy nog wel agttien fchepen. Ook vertoonden zy zig voor de haven van Diepe, om de Franfche Vloot uit te lokken tot eenen zeeflag. Doch toen dit mislukte, ondernamen zy eene landing op de Franfche kuft, plonderden eenige Zeedorpen, en keerden, rykelyk met buit belaaden, tegen 't najaar, in de havens deezes Lands te rug (*w*). Ten zelfden tyde, werdt 'er een Beftand met Frankryk getroffen, welk, in 't volgende jaar, verlengd werdt (*x*). Doch, kort te vooren, hadden Amfterdam en andere Steden beflooten, tot eene uitrufting, ter beveiliging der Koop- en Haringvaart; waarin de Stadhouder en Raaden, uit naame der Graaflykheid, bewilligd hadden. De onkoften, op dezelve vallende, zouden wederom uit een Pondgeld op alle goederen gevonden worden (*y*) Maar 't fchynt dat het treffen der verlenginge van 't Beftand, welk kort hierop volgde, deeze uitrufting heeft doen agterwege blyven.

1477. ting ter zee.

Den Stadhouder, tegen den winter des jaars 1477, beflooten hebbende het Huis te

De Amfterdammers

(*w*) Groote Chron. *Divif.* XXXI. *Cap.* 11. Velius Hoorn, *bl.* 64.
(*x*) Vaderl. Hift. IV. *Deel*, *bl.* 110, 112.
(*y*) Keurb. A. *f.* 97.

1477. te Schagen te beleggen, ter oorzaake dat *Albrecht*, *Heer van Schagen*, weigerig bleef, om aan verscheide geregtelyke vonnissen, ten zynen nadeele geweezen, te voldoen; werden de Poorters van Amsterdam, onder anderen, opontbooden, om in dit beleg te dienen. 't Slot werdt terstond opgegeven, en Heer Albrecht eerst naar den Haage, en toen naar 't Huis te Medenblik gevoerd; daar hy, in Augustus des jaars 1480, overleedt (*z*).

helpen het Huis te Schagen winnen.

Maximiliaan en Maria worden ingehuldigd.

Vrouw Maria, in de egt getreden zynde met Maximiliaan, Hertog van Oostenryk, en naderhand Keizer, werdt, eerst in October, te Dordrecht, alwaar de andere Hollandsche Steden en ook Amsterdam beschreeven waren, als *Graavin* van Holland ingehuldigd (*a*). Doch 't liep aan tot in de Lente des volgenden jaars, eer Maximiliaan, hier te Lande, als *Kerkelyke Voogd en Momboir* van Vrouwe Maria, voor *Graave* inge-
1478. huldigd, en erkend werdt. Op den derden April, kwam hy te Amsterdam, daar die van Muiden, Weesp, Amstelland, Waterland en Zeevank ook beschreeven waren; en na dat men hem gezwooren en zynen eed ontvangen hadt, bevestigde hy, den volgenden dag, alle de Handvesten, door de Graaven en Graavinnen, zyne Voorzaaten, en door zyne Gemaalinne in 't byzonder, aan Amsterdam en aan de andere Steden en Landen verleend (*b*). In den eed van

Zy bevestigen de Privilegien van Amsterdam.

(*z*) Groote Chron. *Divis.* XXXI. *Cap.* 15.
(*a*) Klepb. van Dordr. *by* Balen, *bl.* 789.
(*b*) Handv. *bl.* 84. [39.]

van Hertoge Maximiliaan, die in de Stads *Regifters* is aangetekend (*c*), is byzonder opmerkelyk, dat hy niet flegts belooft, in 't algemeen, alle de Privilegien te zullen houden; maar ook *byfonder dat nywe priuilegye, gegunt ende verleendt den ghemenen landen van hollant, zeelant ende vryeslant, by onfe voirf. gefellinne:* met welke woorden, hy blykbaar ziet op het vermaarde Groot-Privilegie van Vrouwe Maria, waarvan wy den inhoud, hiervoor (*d*), te boek gefteld hebben. 1478.

De Stad verkoopt Lyfrenten, ten behoeve der Vorften.

De oorlog met Frankryk hadt Maximiliaan en Maria, kort hierna, in de noodzaakelykheid gebragt, om op de Steden van Holland te begeeren, dat zy Lyfrenten op twee lyven voor hen verkogten: 't welk Amfterdam deedt tot eene fomme van drieduizend driehonderd ponden van veertig grooten. De Hertogen beloofden, by eenen Brief van den twee en twintigften May, die in de *Oude Kerke*, *Laade* XVI. bewaard wordt, de Stad deswege fchadeloos te zullen houden; en weezen haar, om de renten, tegen den penning elf, en dus ter fomme van driehonderd ponden, te vinden, op de Graaflyke inkomften van Wieringen. *Gerrit, Heer van Affendelft*, en Raad der Hertogen in Holland, die de Domeinen van Wieringen gepagt hadt, verbondt zig, by een Handfchrift van den zeftienden July, deeze

(*c*) Keurb. A. *f.* 95 *verfo.* *Zie ook* COMMELIN *bl.* 918, *Aant.*

(*d*) *Bladz.* 331 *enz.*

1478. ze driehonderd ponden aan de Stad te zullen voldoen (*e*).

Bewilligt in eene buitengewoone Bede.

't Bleef niet by deeze geldligting, ten behoeve der Hertogen; zy deeden, eerlang, eene buitengewoone Bede van de Steden, die zestigduizend Filips schilden 's jaars, voor den tyd van drie jaaren, toestonden.

Vreemd gedrag van vier andere Steden.

Doch Dordrecht, Gouda, Schoonhoven en Hoorn, de gunst der Hertogen, voor anderen, zoekende, verhoogden daarna de somme tot op tagtigduizend schilden 's jaars, en betaalden, terstond, hun aandeel, voor drie jaaren, vooruit, zonder zelfs op de voorwaarden te staan, die de Steden in 't gemeen, ten oorber van 't Land, bedongen hadden. Zy gingen nog verder. Zy verklaarden, op eene algemeene Dagvaart te Brussel, dat zy in staat waren, om den Stadhouder, zo de Hertog hem van behoorlyken last voorzage, zulk eene hulp te verleenen, dat de Steden in 't gemeen wel gedwongen zouden worden, de bede te verhoogen. Amsterdam hadt hiervan kennis gekreegen, uit schryvens der Heeren *Jan van Egmond* en *Filips van Wassenaer*. En kort hierna, zag men de uitwerkingen reeds van den yver der vier Steden. Een Inwooner van Gouda, *Martyn Kaese* genaamd, verspreidde, te Haarlem, onder de Regenten en onder 't gemeen, dat Haarlem, Delft en Amsterdam in de groote bede van Hertoge Karel, die onlangs loop hadt, hadden bewilligd: 't welk

(*e*) Oude Kerk, *Laade* XVII.

welk vlak uit ſtreedt met de waarheid, en ondertuſſchen zo veel onluſt verwekte onder de burgerye, dat de Burgemeeſters aldaar veel moeite hadden, om zig van zulk een' blaam te zuiveren. Zy verpandden 'er zelfs lyf en goed onder, zo iemant zulk eene beſchuldiging waar maaken kon; en zy vorderden, dat die van Gouda hunnen Poorter naar Haarlem zonden, om zig te verantwoorden: 't welk egter niet blykt geſchied te zyn. De Burgemeeſters van Amſterdam, in aanmerking neemende, dat dit gerugt, niet ſlegts te Haarlem, maar ook te Rotterdam en elders, verſpreid was, vonden geraaden, by openbaare afkondiging, diergelyke betuiging te doen, als die van Haarlem gedaan hadden, den brief der Heeren van Egmond en van Waſſenaer te gelyk den volke doende voorleezen: al 't welke blykt, uit de afkondiging zelve, die nog nooit gedrukt geweeſt, en daarom van ons, onder de *Bylaagen* (*f*), geplaatſt is. Ondertuſſchen, hadt dit voorval merkelyk misnoegen verwekt tuſſchen Amſterdam en Gouda, welk gelegenheid gaf tot eene Keur der eerſtgemelde Stad, die in de maand November gemaakt, en waarby bevolen werdt „ dat niemant ter Goude vaaren zou, „ dan op zyns zelfs geleide (*g*)," dat is, op eigen ban en boete. Doch deeze onlusten werden door den tyd bygelegd.

1478.

Afkondiging te Amſterdam, desaangaande.

Maximiliaan en Maria raakten, kort hierna, tuſſchen

Onluſt tuſſchen

(*f*) Lr. B.
(*g*) Keurb. A. *f*. 105.

1478. na, ingewikkeld in eenen oorlog met de Gelderschen, die weigerden hen in te huldigen, onaangezien het regt, welk Hertog Karel op hun Land verkreegen hadt. Amsterdam hadt ook zyn deel in deezen oorlog. In 't begin des jaars 1479, deeden de Amsterdamsche en Harderwyksche visschers elkanderen eenige schade op de Zuiderzee. De Regeering van Amsterdam, verstaande, dat haare ingezetenen ongelyk geleeden hadden, gaven verlof tot schâverhaaling. En hierop namen de Amsterdammers een Harderwyker Koopvaardyschip weg, van voor de reede van Enkhuizen, en voerden 't naar Amsterdam. De Enkhuizers nogtans, euvel neemende, dat de vryheid haarer haven geschonden was, bragten hunne Baardsen te water, en roeiden de Amsterdammers agter na. Zy agterhaaldenze, op de hoogte van Edam, en vielenze, met hulp der Edammeren, zo vinnig aan, dat veele Amsterdammers omkwamen in den stryd, en veele anderen gevangkelyk naar Enkhuizen gevoerd werden (*b*). 't Harderwyker schip werdt ook heroverd. 't Geschil tusschen de twee Steden werdt, sedert, verbleeven aan Heeren Jan van Egmond en Filips van Wassenaer, en aan de Steden Haarlem en Delft, zonder dat my gebleeken is, hoe 't beslegt werdt. Doch 't Geregt van Amsterdam hadt, reeds op den vierentwintigsten April, gekeurd, dat men de Enkhui-

die van Amsterdam en Enkhuizen.

1479.

(*b*) Groote Chron. *Divis.* XXXI. *Cap.* 19.

huizers niet misdoen zou (*i*), en wat laater, dat zy, zo spraken die van den Gregte, die met *onse* Schip van *Oirloge* zullen vaaren, alleen op den vyand zouden mogen rooven (*k*). Ook zag, veelligt, op het bedryf der onzen, voor Enkhuizen, zekere laatere Keur tegen de *ruteren*, (welke naam, ten deezen tyde, aan alle gehuurde knegten gegeven werdt, 't zyze te voet dienden, of te paarde) die in Stads reize geweest waren, en van welken, op de straaten of binnen scheepsboord, oproerigheid ondervonden was, en gevreesd werdt (*l*). Weinige weeken te vooren, hadt men, hier ter Stede, vier schepen in beslag genomen, die in Gelderland t'huis hoorden (*m*). 1479.

Te Hoorn, hadden de Hoekschen zig, in 't jaar 1477, in eenen oproer, meester gemaakt van de Regeeringe. De Schout, *Maarten Velaar*, die, ter deezer gelegenheid, ter Stad uit geweeken en van zyn ampt verlaaten was, hadt, in 't volgende jaar, zyn regt tot het zelve verkogt aan den jongen Heere Jan van Egmond, die, in February deezes jaars 1479, twee vergeefsche aanslagen smeedde, om zig meester te maaken van de Stad (*n*). Die van Hoorn, waanende dat de Amsterdammers deel gehad hadden aan deeze aanslagen, klaagden 'er scherpelyk over, in eenen brief, die terstond her-

Amsterdammers te Hoorn in bezetting.

(*i*) Keurb. A. *f.* 106 *verso*.
(*k*) Keurb. A. *f.* 107 *verso*.
(*l*) Keurb. A. *f.* 108 *verso*.
(*m*) Groot-Memor. *N.* 1. *f.* 114 *verso*.
(*n*) Velius Hoorn, *bl.* 57-66.

1479. herwaards gezonden werdt. Doch de Wethouderſchap van Amſterdam, ontkende rondelyk, in haar antwoord van den zevenentwintigſten February, dat zy of haare Poorters de hand eenigszins in de voorgenomen verraſſingen van Hoorn gehad hadden (*o*). Wy konnen egter niet ontveinzen, dat wy, in een der Stads *Regiſters* (*p*), een bevel van 't jaar 1481 gevonden hebben, waarby de Poorters, die met *Meynert Willemsz* te Hoorn *voor ruter* gelegen hadden, op verbeurte van hunne regterhand, t'huis ontbooden worden. Doch veelligt waren deeze Amſterdamſche Poorters, eerſt na 't ſchryven van den voorgemelden brief, te Hoorn gekomen.

Beſtand, tuſſchen Amſterdam en elf andere Hollandſche Steden ter eener, en drie Gelderſche Steden ter andérer zyde.

Ondertuſſchen, vielen de Hollanders en Gelderſchen elkanderen zeer laſtig op de Zuiderzee; waar door de ſcheepvaart van Amſterdam, onder anderen, geweldiglyk belemmerd werdt. De andere Waterſteden leeden ook veel. 't Verveelde zelfs eenigen Gelderſchen Steden, dat de twiſt over 't Hertogdom haaren Koophandel zo veel nadeels toebragt. Zy neigden, derhalve, tot een Verdrag met eenige Hollandſche Koopſteden. Men tradt te Naarden in onderhandeling. En hier werdt, op 't behaagen der Heeren van wederzyde, den veertienden October, een Beſtand getroffen, tusſchen de Steden Haarlem, Amſterdam, Alkmaar, Hoorn, Enkhuizen, Medenblik, Edam,

(*o*) Groot-Memor. N. I. *f.* 111 *verſo*.
(*p*) Keurb. A. *f.* 126.

dam, Monikendam, Beverwyk, Naarden, Weesp en Muiden, ter eener, en Harderwyk, Hattum en Elburg, ter anderer zyde, welk tot den vyfentwintigsten November duuren zou (q). 't Liep nog aan tot het begin des jaars 1481, eer Maximiliaan en Maria een Bestand troffen met de Gelderschen, waarna zy, in de Steden van Gelder en Zutfen, werden ingehuldigd (r). 1479.

De Stad Utrecht lag thans zeer over hoop met Bisschop *David van Bourgondie*, wiens gezag, na de dood van Hertoge Karel, wiens natuurlyke Broeder hy was, merkelyk was afgenomen; tot zo verre zelfs, dat de Utrechtschen den Bisschop genoodzaakt had den, de Stad te ruimen, en zyn gewoon verblyf te Wyk te Duurstede te neemen, hebbende zy, ondertusschen, *Jan, Burggraaf van Montfoort*, die ook, by koop, Heer van Purmerende geworden was, tot hunnen Beschermer aangenomen (s). De Bisschop, verlegen om krygs- en mondbehoeften, vervoegde zig aan de Wethouderschap der Stad Amsterdam, die hem, den drie-entwintigsten Maart deezes jaars, antwoordde, dat zy, op zyn begeeren, aan *Henrik, Bastaard van Nyenrode*, op het Huis te Abkoude, behalven eenige mondbehoeften, gezonden hadt IIIJ *bossen*, IJ *scarpetyne*, *elk mit* IJ *camers*, *ende dair toe een ton bossecruyts*, *een achtendeel clovercruyts*, *een ton steene cloten*, *ende een deel loden cloten*, *een*

Amsterdam zendt eenige Krygs- en mondbehoeften naar 't Slot te Abkoude.

(q) *Zie* J. Schrassert Harderw. II. *Deel*, *bl.* 46.
(r) Vaderl. Hist. IV. *Deel*, *bl.* 184.
(s) Vaderl. Hist. IV. *Deel*, *bl.* 201.

1479. *een stucke loods, ende een vorm cloten mede de ghyeten.* Doch in den brief lag een *kalfgen* of klein briefje, waarin men den Bisschop kennis gaf, dat de Slotvoogd Henrik weinig moeds hadt, om 't Slot in te houden (*t*). Ook leedt het niet lang, of de Stad Amsterdam maakte zig meester van het Slot, en leide 'er sterker bezetting in. De bystand, dien Amsterdam den Bisschop bewees, was, midlerwyl, de voornaamste oorzaak van de vyandschap der Utrechtschen tegen deeze Stad; die jaaren lang geduurd heeft, en, by verscheide gelegenheden gedempt zynde, geduuriglyk wederom verrees: al 't welke, uit het vervolg deezer geschiedenisse, klaarlyk blyken zal.

Schade aan de Haringvloot. De kryg met Frankryk, die, voor 't uitgaan van 't Bestand, op nieuws, ontsteken was, hadt den Hollanderen en Zeeuwen groote schade toegebragt. De Fransche Admiraal *Coulon* hadt hunne gantsche Haringvloot bemagtigd, by Cherbourg. Doch de slag by Guinegate, in Artois, herstelde de zaaken der Nederlanden. Men sloot wederom een Bestand voor zeven maanden, welk sedert verlengd werdt (*u*). Of Amsterdam ook geleeden hebbe, by de schade, aan de Haringvloot toegebragt, vind ik nergens duidelyk aangetekend. 't Blykt ook niet zeer klaar, uit oude stukken, of men, al voor deezen tyd, van Amsterdam, ten Haring plagt te vaaren (*v*).

De

(*t*) Groot-Memor. *N.* I. *f.* 115 *verso.*
(*u*) Vaderl. Hist. IV. *Deel*, *bl.* 189 *enz.*
(*v*) *Zie* Handv. *bl.* 893.

De oorlog met Gelder, die nog duurde, 1479.
gaf Hertoge Maximiliaan gelegenheid, tot
het doen eener Bede van tagtigduizend Filips-Klinkaarts in 't jaar, voor den tyd van agt jaaren: en, behalven eenige Edelen, waren de Steden Haarlem, Leiden, Delft, Amsterdam en Rotterdam de eersten, die in deeze bede bewilligden; bedingende zy, daarentegen „ bevestiging der voorige Privilegien, byzonderlyk van het voorregt „ om niet dan voor zynen gewoonlyken „ Regter te regt te staan; vrye vaart door „ de Goudsche sluis; verzekering, dat aan „ niemant brieven van Schâverhaling tegen „ Holland of Zeeland verleend zouden worden, en dat niemant, uit oorzaake der „ Graaflyke beden, die altoos in gang hebbende munt betaald zouden worden, in „ beslooten gevangenis, maar alleen in eene „ goede herberge gegyzeld zou worden: „ ook dat groote ongevallen van brand, „ dykbreuk en inlandsche oorlog van het opbrengen van ingewilligde Beden ontslaan „ zou: en dat men geene Vierschaar zou „ spannen voor negen uuren, noch daar van „ scheiden voor dat het regt geëindigd „ was:" van al het welke brieven verleend
werden, die den zesentwintigsten May des jaars 1480, in den Haage, getekend waren. Doch by de gemelde punten was nog een punt gevoegd, om Haarlem, Leiden en Amsterdam in 't byzonder in te neemen, te weeten, de vryheid, om eene nieuwe vaart door Holland te maaken, waar zy 't goedvonden; aan welke vaart alle de voorregten ge-

Bede van Hertoge Maximiliaan, en voorregten daartegen toegestaan.

1480.

ge-

1480. geven zouden worden, die de Goudsche Vaart hadt (w).

De Kabbeljaauwschen raaken alomme op 't kussen.

De Edelen en Steden, die in deeze Bede bewilligd, en deeze voorregten verworven hadden, waren thans meest der Kabbeljaauwsche zyde toegedaan, welke Maximiliaan, misnoegd op de Hoekschen, die zig, zyns ondanks, in verscheide Steden, ter Regeeringe hadden ingedrongen, nu, meer dan voorheen, zogt te begunstigen. 't Bleek, terstond na zyne aankomst in Holland, aan 't afzetten van den Stadhouder Wolferd van Borselen, Heer van Veere, in wiens plaats, *Joost van Lalaing* gesteld werdt. De Raad in den Haage werdt ook geheellyk veranderd: waarop niet nalaaten kon te volgen, dat de Kabbeljaauwschen zig, eerlang, wederom op 't kussen hielpen, in de Steden, daar de Hoekschen zig, kort te vooren, van de Regeering hadden meester gemaakt.

Voorzorg te Amsterdam tegen de onderneemingen des Burggraafs van Montfoort.

De Hoekschen vonden, ten deezen tyde, hunnen voornaamsten steun aan de Stad Utrecht, en aan den Burggraave van Montfoort, die de verdreevenen of geweekenen, eerlang, ontving, met opene armen (x). Te Amsterdam, daar de Regeering nu goed Kabbeljaauwsch was, hadt men, reeds in de Lente deezes jaars, bekommering getoond voor eenige vyandelyke onderneeming des Burggraafs. Op den drie entwintigsten April, werdt de Gemeente, by openbaare afkondiging, gewaarschuwd, dat zy zig hoe-

(w) Handv. *bl.* 85. [40.]
(x) Vaderl. Hist. IV. *Deel*, *bl.* 191, 195.

hoeden moest, voor vyandlykheden van wege Jan van Montfoort, Heer tot Purmerende, en deszelfs Kastelein, *Jan van Alsen* (y). Men hadt, hier ter Stede, reeds te vooren, verstaan, dat de Steden Monikendam en Edam deezen Kastelein met krygsbehoeften ondersteunden (z). Hy werdt, omtrent deezen tyd, van wege Hertoge Maximiliaan, belegerd op 't Slot te Purmerende. En in May, kreeg men, te Amsterdam, tyding, dat de Heer van Montfoort, te Utrecht, gereedschap maakte tot ontzet van het Slot. Men was, derhalve, bedugt, voor eenen inval in Amstelland, en zelfs voor eene onderneeming op de Stad. Men besloot, *mitte clock* te *laten condigen, dat een ygelick syn barnasch reede hebben* moest, *ende dat een ygelick, die dair toe geboden wart, dair een burgermeyster off* IJ *andere van der gerechte van der stede wege voirvaeren, onder die baniere off wimpel van der Stede, op lyf ende guedt*, moest *volgen*, indien die van Montfoort en de Stigtschen hier in 't Land mogten komen (a). 't Slot te Purmerende werdt egter niet ontzet. Maximiliaan werdt 'er meester van, en verklaarde de gantsche Heerlykheid, en al de goederen, die de Heer van Montfoort in Holland hadt, eerlang, verbeurd, ten behoeve van de Graaflykheid (b). 1480.

De Poorters worden ver-

De bescherming, die Utrecht, ten deezen tyde, verleende aan de Hoekschen, gaf Her-

(y) Keurb. A. *f.* 111.
(z) Groot-Memor. *N.* I. *f.* 125.
(a) Groot-Memor. *N.* I. *f.* 137.
(b) Groote Chron. *Divis.* XXXI. *Cap.* 31.

1480. Hertoge Maximiliaan aanleiding om de Utrechtſchen, alomme in Holland, te doen vaſthouden (*c*). De Regeering van Amſterdam, met reden, bedugt, dat haare ingezetenen ook in Utrecht bekommerd mogten worden, waarſchuwde elk, by eene afkondiging van den agtentwintigſten November, van niet naar Utrecht te vaaren (*d*). Doch alzo men ligtelyk voorzien kon, dat de onluſten met de Utrechtſchen, eerlang, tot heviger daadelykheden zouden uitbarſten, in welk geval, de Stad Amſterdam, even als in voorige tyden, den eerſten aanſtoot zou te lyden hebben, was men, by tyds, verdagt, op verſcheide middelen, om zig te verzekeren tegen verraad en overrompeling, en om de Stad in behoorlyken ſtaat van tegenweer te ſtellen. De Stads *Regiſters* leveren hiervan overvloedige bewyzen uit, die wy der moeite waardig geagt hebben, hier, ſtukswyze, aan te tekenen.

Maand niet naar Utrecht te vaaren.

Men droeg, in de eerſte plaatſe, zorg, om de Stad zuiver te houden van geboefte, en te verzekeren tegen kwalykgezinden. Op den negenentwintigſten December, werdt bevolen, dat alle *gaſthuusboeven*, *truwanten*, *netteboeven*, *rabauten* en diergelyk ſoort van volk buiten der Stede Vryheid moeſten blyven (*e*). En toen, op het einde des volgenden jaars, zekere gevangen *gaſthuys-*
1481. *boeuen*, by Schepenen vonniſſe, gebannen geworden waren, werdt hun gelaſt, *uter ſtede*

De Stad wordt gezuiverd van geboefte, en verzekerd tegen kwalykgezinden.

(*c*) Vaderl. Hiſt. IV. *Deel*, *bl.* 202.
(*d*) Keurb. A. *f.* 113 *verſo.*
(*e*) Keurb. A. *f.* 113 *verſo.*

stede ende der Stede Vryheyt te blyven, *totter tydt toe dat men hem anders laet weeten, op beyde hoere ogen te verbueren* (*f*). Eenige ingezetenen, met naame *Vranc die Waele*, *Oude Jacob Florys zoen*, *Claes Gaef*, *Jan Braseman*, *Symon Willemszoen*, *Jonge Jacob Floryszoen*, *Willem Grebber*, *Dirck Jan*, *Ghysbert Bartszoen*, *Matthys Coen*, *Claes Cleyn*, *Jacob Roelofsz.*, *Jacob Meyster*, *Coman Claes Janszoen*, *Arent Jan beerenz. Meester Symon Dirczoen ende Jan zyn zoen*, verscheide van welken, of welker maagen, in 't Geregt geweest waren, zig verdagt hebbende gemaakt by de Wethouderschap, kreegen, op den negentienden January des jaars 1481, bevel, om hun geweer, voor zes uuren, *op ter Stede huus* te brengen (*g*). 1481.

Orde op het bewaaken der Stad.

Omtrent den zelfden tyd, werdt 'er, door *Scout*, *Burgemeesteren*, *Scepenen ende Rade*, ook orde gesteld op het bewaaken der Stad door de Poorters. De Stad werdt in zekere wyken verdeeld, en de Poorters en ingezetenen van elke wyk, die bekwaam waren om de wapenen te voeren, gebragt onder vier Kapiteinen (*h*): van al 't welke wy, hierna, in de verhandeling van het opregten der Burgervendelen, breeder verslag zullen doen. De zorg voor vyandelykheden was oorzaak der Keure van den vier en twintigsten January, inhoudende, dat elk, tegen den volgenden dag, ten een uur, op zyn' hoefslag [*rendevous*] komen moest, alzo *Scout*, *Bur-*

(*f*) Keurb. A. *f.* 128.
(*g*) Keurb. A. *f.* 115.
(*h*) Keurb. A. *f.* 116. Groot-Memor. *N.* I. *f.* 324 *verso*.

1481. *Burgermeesters ende Scepenen* wilden *gaen omme scouwen* (*i*), of, gelyk men nu spreekt, om te monsteren. Op de tyding, die men, wat laater, kreeg, dat 'er vier gewapende schepen, in de Zuiderzee, voor Marken, lagen, werdt, den agtentwintigsten April, gebooden, dat elk, die van 't Geregt belast werdt, met een Burgemeester of twee Schepens aan 't hoofd, uit te vaaren, op verbeurte van lyf en goed, uitvaaren moest (*k*).

en op het uitvaaren tegen den vyand.

Amsterdam wordt, aan drie zyden, voor 't eerst, met steenen muuren en tooren somringd.

Doch inzonderheid toonde de Wethouderschap van Amsterdam voor de veiligheid der Stede bezorgd te zyn, door het bemuuren en versterken der zelve, 't welk, omtrent deezen tyd, ondernomen werdt. Wy hebben, hier voor (*l*), verhaald, dat de Poort, de Toorens en de Bolwerken, naar den kant van Utrecht, in 't jaar 1452, door den brand vernield geworden waren: en ook, dat Hertog Filips, in aanmerking neemende, dat de Utrechtschen den Amsterdammeren niet gunstig plagten te zyn, belast hadt, dat de Stad, ten minsten aan twee zyden, met muuren beslooten werdt. Doch deeze bemuuring was, tot hiertoe, agtergebleeven, ter oorzaake, voornaamlyk, van de kosten, tot het opbouwen der Stad vereischt, en van de zwaare beden, welken men, ten tyde der Hertogen Filips en Karel, hadt moeten opbrengen. Maar nu de nood zo sterk begon te dringen, werdt de bemuuring der Stad, met ernst, by der hand ge-

(*i*) Keurb. A. *f.* 117 *verso*.
(*k*) Keurb. A. *f.* 119.
(*l*) II. *Deel*, III. *Boek*, *bl.* 250.

genomen. 't Gemeen gevoelen is, dat deeze bemuuring, eerst in 't jaar 1482, geschied zy. Ook leest men, op dat jaar, aan den rand van de gemeene Lysten der Wethouderen, die, voor de *Handvesten* en elders, gedrukt zyn, 1482. *Is dese Stad eerst met een steene muer en torens bemetselt geworden.* Doch wy hebben, hier voor (*m*), beweezen, dat de bemuuring, al veel vroeger, en ten minsten in den zomer des jaars 1481, aangevangen is; hoewel zy, naar alle waarschynlykheid, niet voor het jaar 1482, voltrokken zal zyn. Wy herhaalen hier niet, 't gene wy, te vooren, van de uitgestrektheid deezer bemuuringe te boek gesteld hebben. Wy merken alleenlyk aan, dat, door dezelve, voldaan werdt, aan 't gene Hertog Filips, in 't jaar 1452, bevolen hadt. De Stad werdt, aan twee zyden, met muuren omringd: de Y-kant alleen bleef onbemuurd. De Reguliers-Poort, nu de Munt en Reguliers-Tooren, sloot de Stad af, naar den kant van Utrecht. Ook werden de vesten aan deeze zyde, met verscheide toorens gesterkt, en rykelyk beplant met geschut (*n*). 1481.

Tweespalt tusschen Amsterdam en eenige andere Steden.

De binnenlandsche tweespalt vermeerderde, midlerwyl, hand over hand. De Hoekschen, met *Reyer van Broekhuizen*, eenen Gelderschman, aan 't hoofd, hadden zig, met Utrechtsche hulpe, in January, meester gemaakt van Leiden, uit welke Stad zy, in 't jaar 1479, verdreeven geweest waren (*o*).

De

(*m*) I. *Deel*, I. *Boek*, *bl.* 54.
(*n*) Keurb. A. *f.* 129 *verso*, 130 *verso*.
(*o*) Vaderl. Hist. IV. *Deel*, *bl.* 194.

1481. De Regeering van Amſterdam, hierop ziende, ſchreef, in April daarna, hoe, *leyder! hier in den lande, groot opſtal* was, *ende genoech open oorlooch, tuſſchen ons mit die Steden van Haerlem ende Delff op die eyn ſyde, ende die Steden van Leyden, van der Goude ende andere ouer dandere zyde* (*p*). Doch Leiden en Gouda onderwierpen zig, kort na dit ſchryven, aan Maximiliaan; die, bedugt dat de Utrechtſchen, aangemoedigd door 't gene zy op Leiden vermogt hadden, veelligt, iet op Amſterdam onderneemen zouden, de Regeering waarſchuwde, op haare hoede te zyn. En op 't ontvangen van zulk ſchryven, werdt, den vyfden May, afgekondigd „ dat, wanneer de wapenklok „ ſloeg, de oude Schutters, op de Plaats, „ by Schout en Geregte, komen moeſten, „ tot beſcherming van 't Stadhuis; dat de „ jonge Schutters de Nieuwendyker Poort, „ ſtaande voor de plaats daar nu de oude „ Haarlemmer ſluis legt, van binnen en van „ buiten, moeſten komen bezetten; en dat „ de Kerkzyde-Poort, ook de S. Olofs Poort „ genaamd, en ten einde van de Warmoes- „ ſtraat ſtaande, door de Handboogſchut- „ ters, bezet moeſt worden. Wyders, moes- „ ten de zesendertigen, die geene Schutters „ waren, en alle andere Poorters zig ver- „ voegen op hunnen hoefſlag (*q*)." Wat laater, kreeg men, te Amſterdam, kennis, dat de ballingen van Leiden en de Poorters van

Voorzorg in de Stad, in geval van onraad.

U.

(*p*) Groot Memor. *N*. I. *f*. 154.
(*q*) Keurb. A. *f*. 119 *verſo*.

Utrecht voorneemens waren, brand te ſtigten in de Stad. 't Geregt ſtelde terſtond orde, om zulk een ongeval te voorkomen, onder anderen, beveelende, dat elk, 't zy *poirter of gaſt*, die iet van den toeleg vernam, daarvan behoorlyk kennis geeven moeſt (*r*). Kortom, 't blykt, uit verſcheide Keuren, dat men, te Amſterdam, genoegzaam het gantſche jaar door, op zyne hoede was tegen de Utrechtſchen (*s*). 1481.

Met den aanvang van December, kwam het gevaar Amſterdam eerſt nader. Omtrent twee maanden te vooren, was der Stad, door Stadhouder en Raaden, aangeſchreeven, dat zy haare Poorters, die thans omtrent de Eem lagen, moeſt voegen by het Leger, welk toen het Utrechtſche Blokhuis op de Vaart zogt te bemagtigen. De Regeering antwoordde, op den elfden October „ dat zy haare Poorters gaarne naar 't „ Leger zenden wilde, zo de Eem maar „ wel bewaard bleeve, en zo de Stigtſchen „ uit Gooiland konden geweerd worden (*t*)." Veelligt, zyn de Amſterdamſche Poorters, ſedert, van de Eem af, en naar 't Leger getrokken; en zal dit dan den Stigtſchen gelegenheid gegeven hebben, om iet in Gooiland te onderneemen. Doch, wat hier van zy; des nagts na den negenden December, kwamen de Utrechtſchen en Amersfoorters, ten getale van zeshonderd man, voor Naarden, verraſten de Stad, en bedreeven 'er

De Amſterdammers helpen de Eem ſluiten.

De Utrechtſchen overvallen Naarden.

(*r*) Keurb. A. *f.* 123 *verſo.*
(*s*) Keurb. A. *f.* 126 *verſo*, 128 *verſo.*
(*t*) Groot-Memor. *N.* I. *f.* 165.

1481. Worden door de Amſterdammers te rug gejaagd.

'er veel moedwils. Doch zy bleeven 'er maar twee dagen. De aantogt der Amſterdammeren, die in merkelyken getale uitgetrokken waren, en by welken zig die van Muiden en Weesp, eerlang, voegden, noodzaakte de Stigtſchen, Naarden te ruimen. De buit, dien zy medevoerden, werdt hun egter, voor een gedeelte, ontjaagd, door de Amſterdammers en de anderen, die niet verzuimd hadden, den wykenden vyand agter na te zetten (v). En veelligt heeft men, hier ter Stede, ter gelegenheid van dit, of van eenig laater voordeel, op de Utrechtſchen behaald, de woorden SWYCHT UTRECHT, waar voor ik agt, dat men, niet *zwygt*, maar *zwigt Utrecht* leezen moet, geplaatſt in een der toorens, die, in dit of in het volgende jaar, langs den Stads muur, naar den kant van Utrecht, gemetſeld werden. De tooren, waaraan deeze woorden nog lang te leezen geweeſt zyn, maakt tegenwoordig een gedeelte uit van de Kloveniers Doele.

Keur, waarby verdagten buitenluiden de Stad ontzeid wordt.

't Geregt van Amſterdam, berigt ontvangen hebbende uit Naarden, inhoudende, dat *die ruiteren*, *die* deeze Stad *oueruallen hadden*, in 't openbaar ſpraken van Amſterdam ook te willen overrompelen, keurde, den dertienden December „ dat alle ballingen uit Leiden en Dordrecht, die zig in „ de Stad bevinden mogten, dezelve, by „ zon-

(v) Chron. *van* 1481 - 1483. *in* MATTHÆI Anal. *Tom.* I. *p.* 425, 426. AMELGARDI Geſta Ludov. XI. *Libr.* VI. *Cap.* 25. *ap.* MARTENE & DURAND Veter. Monum. *Tom.* IV. *col.* 802.

„ zonneschyn, zouden hebben te ruimen: 1481.
„ ook zulke Utrechtschen en Amersfoorters, die hier, na Paaschen, omtrent welken tyd, zig de gerugten van het kwaad voorneemen der Stigtschen meest hadden begonnen te verspreiden, gekomen waren. Voorts, mogt niemant nieuwe *slaapers* inneemen, zonderze Schout of Burgemeesteren aan te geeven: 't welk zy, die Utrechtschen of Amersfoorters in huis, of huizen aan dezelven verhuurd hadden, ook verpligt werden te doen (*w*)." Nog werdt, tien dagen laater, by openbaare afkondiging, aan de *Capiteyne van der Wake* gelast, hunne *bossen met die camers, cloten, cruyt, proppen* enz. *op die vesten* te brengen; met belofte, aan de Schippers, die *bossen ofte serpentynen* wilden leenen, dat de Stad de schade, die 'er aan komen mogt, vergoeden zou (*x*): 't welk klaarlyk doet zien, dat men voor onraad van buiten bedugt was.

En om, zo veel mogelyk ware, de overblyfsels der partyschap uit te rooijen, werdt, op den zesentwintigsten, eene merkwaardige Keur gemaakt, welke wy, in haare eigen bewoordingen, hierby voegen: *Item, off dair yemant ware, die enighe personen, onse poirteren wesende, quade woerden gaue, die partye angaen, seggende* ghy syt een hoeck *off* een Cabbelljau, *dat salmen myt de clock alsoe corrigeren, dattet enen ygelyck exempel wesen sal* (*y*).

't Geregt verbiedt, elkanderen Hoeksch of Kabbeljauwsch te noemen.

De

(*w*) Keurb. A. *f.* 128 *verso*.
(*x*) Keurb. A. *f.* 129 *verso*.
(*y*) Keurb. A. *f.* 130 *verso*.

1481. De Utrechtschen, die, eenigen tyd te vooren, de Hollanders by de Vaart geslaagen hadden, werden, op deezen zelfden zesentwintigsten December, door hen, onder 't beleid van den Stadhouder Joost van Lalaing, overwonnen in Westbroek (z). De gevangenen, die omtrent honderd in getale waren, werden naar Amsterdam gevoerd. Ook stondt de Stadhouder den Amsterdammeren de veroverde bannier der Utrechtschen af, die, ter gedagtenisse deezer zege, in de Oude Kerke, werdt opgehangen (*a*).

Handeling over vrede in 't Reguliers-Klooster. De kryg werdt, in 't volgende jaar 1482, sterk voortgezet, schoon men, onder 't roeren der wapenen, op meer dan ééne plaats, en onder anderen in 't Reguliers-Klooster buiten Amsterdam (*b*), van vrede handelde. Doch deeze handelingen liepen vrugteloos af. De Regeering van Amsterdam voer, derhalve, voort, met zorg te draagen voor

1482. de veiligheid haarer Stad, en beval, op den elfden February „ dat de Schutters, by „ beurten, met hunne boogen en *clovers*, „ op de Poorten en boomen, moesten ko„ men waaken (*c*)."

Dood van Vrouwe Maria. Vrouw Maria, niet lang hierna, op den zevenentwintigsten Maart, overleeden zynde, liet haare Heerlykheden aan haaren vierjaarigen Zoon, FILIPS (*d*). Maximi-

Amsterdam er- liaan, zyn Vader, in Holland gekomen, werdt,

(*z*) Chron. *van* 1481 — 1483. *bl.* 430 *enz.*
(*a*) PONTANI Amst. *Libr.* I. *Cap.* VIII. *p.* 24.
(*b*) Id. ibid. *p.* 25.
(*c*) Keurb. A. *f.* 132.
(*d*) Vaderl. Hist. IV. *Deel*, *bl.* 207.

werdt, door de Steden, en ook door Amster- 1482.
dam, terstond, als *Voogd* of *Ruwaard* van zyne twee kinderen, Filips en *Margareta*, erkend. De eed, dien hy, en de Edelen en Steden, by deeze gelegenheid, afleiden, is, zo ver my bekend is, nergens gedrukt; waarom wy dien, uit het *eerste Stads Privilegieboek* f. 86. ontleend, en in de *Bylaagen* (*e*) geplaatst hebben. Behalve door deezen eed, weet ik niet, dat de Hertog, ten deezen tyde, eenige Privilegien bevestigd heeft.

Men kent Maximiliaan voor Voogd.

In Augustus en September, ondernamen de Amsterdammers eenen togt te water tegen de Utrechtschen, die, in dien tyd, het beleg geslaagen hadden voor het Slot te Ysselstein, welk zy egter, eerlang, verlaaten moesten. De Regeering hadt, den zesentwintigsten Juny, wederom orde gesteld op 't bewaaken der Stad, door allen, die boven de twintig, en onder de zestig jaaren oud waren. Men hadt toen vernomen, dat die van Utrecht *een' sprong* op Amsterdam waagen wilden (*f*): waarvan egter niet blykt iet gekomen te zyn. Doch nu beval zy, den tweeden Augustus „ dat alle zeesche-„ pen, van voor *de palyngen, ter baluer ye* zou-„ den gaan leggen (*g*)," vermoedelyk, om plaats te maaken voor de Vaartuigen, die, van Stads wege, stonden byeen gebragt te worden. Op den tweeden September, werdt belast „ dat de Rynschippers, zo vreem-„ den als Poorters, zouden hebben te vaa-„ ren

De Stad brengt eenige schepen te water, tegen de Utrechtschen.

(*e*) Lr. C.
(*f*) Keurb. A. *f.* 134.
(*g*) Keurb. A. *f.* 135 *verso*.

1482. „ ren naar Muiden, om daar het Krygs- „ volk van Heere *Salezar*, een Biskaaischen „ Overste in dienst van Maximiliaan, in te „ neemen, en naar Spaarnedam te voe- „ ren (*h*)." En drie dagen laater, kwam 'er eene Keur uit, beveelende aan alle Schutters, *die geboden* waren *wt te vaeren ten heervairt*, tegen 's anderendaags, *mit hoeren harnasch ende weer* [geweer], *op die plaetze* te komen, *als die stede clock geluyt is*, om scheep te gaan, *en die bannyer* te *volgen*, op verbeurte van *lyf en goedt* (*i*). Men weet niet, hoe veel schepen de Stad, ten deezen tyde, te water bragt; doch 't blykt, dat dezelven, de Zuiderzee zynde ingezeild, tot op de hoogte van de Eem, twee Utrechtsche Vaartuigen, die van Overyssel kwamen, en den stroom op wilden, bemagtigd hebben. Het eene was met kooren gelaaden: het ander met salpeter, buskruid, steenen busklooten, pylen en ander krygsgereedschap, ter waarde van omtrent tweeduizend Rynsguldens (*k*).

Twee Utrechtsche Vaartuigen bemagtigd.

De Atrechtsche Vrede wordt hier afgekondigd.

Op den drie-entwintigsten December, werdt, te Atrecht, de Vrede getekend met Frankryk, die, op last van den Raad van Holland, ook hier ter Stede, afgekondigd werdt (*l*). Doch de kryg met de Stigtschen duurde nog, tot in 't volgende jaar. De Stad Amsterdam hadt 'er, by aanhoudendheid, veel last van. Men moest hier niet slegts

1483. Last der Stad van

(*h*) Keurb. A. *f.* 137.
(*i*) Keurb. A. *f.* 137 *verso*.
(*k*) Chron. *van* 1481—1483. *bl.* 485.
(*l*) Groot-Memor. *N.* I. *f.* 181 *verso*.

1483.

den Utrechtschen kryg.

slegts zorgen voor de veiligheid der Stad, ten welken einde, het Geregt, den drie-en-twintigsten May, beval, met dubbele *wake* te waaken, en geene dekens of kussens mede ter wagt te brengen (*m*); maar de Poorters en ingezetenen, boven de twintig en beneden de zestig jaaren, werden, by lotinge, verpligt, ter Heirvaart te trekken, en den bannierdraager en Burgemeesters, die hun voorgingen, te volgen: waarom ook elk belast werdt, niet zonder verlof van Burgemeesteren of van het Geregt, van huis te gaan (*n*). Doch zulk eene verbindtenis moest den ingezetenen eener Koopstad, door den tyd, zeer lastig vallen: 't welk dan de reden was, waarom veele Amsterdammers verkooren, niet in persoon ter heirvaart te trekken, maar anderen in hunne plaats te zenden; in welk geval, zy zig op 't Stadhuis moesten aangeeven (*o*). Doch de Regeering hadt nog een ander middel gevonden, om haare Poorters van Krygsdienst te verschoonen. Zy hadt, nevens de andere Steden van Holland, besloten, eenige Ruiters of gehuurde knegten aan te neemen, die, in de plaats der Poorteren, te velde trokken. De kosten, die hierop liepen, werden gevonden uit een *Ruitergeld*, zynde een-honderdsten en tweehonderdsten penning, die, hier ter Stede, door zes Persoonen aan de oude, en zes Persoonen aan de nieuwe

Zy bezoldigt eenige knegten.

zy-

(*m*) Keurb. A. *f.* 141 *verso*.
(*n*) Keurb. A. *f.* 139, 142, 142 *verso*.
(*o*) Keurb. A. *f.* 142.

1483. zyde, werden ingevorderd (*p*). Doch deeze last, die Amsterdam egter minder dan sommige andere Steden drukte, begon ook te verveelen door den tyd.

Verdrag met Utrecht. Maximiliaan, nu van den Franschen kryg ontslaagen, besloot ook een einde te maaken van den Stigtschen, en sloeg het beleg voor Utrecht, in den Zomer deezes jaars. De Stadhouder Lalaing sneuvelde in dit beleg, welk, na twee maanden verloops, met het overgaan der Stad en met een Verdrag, eindigde (*q*).

Plegtige dankdag deswege te Amsterdam. Het was zo dra niet bekragtigd, of de Regeering van Amsterdam, te weeten Schout, Burgemeesters, Schepenen en Raad, beval, den elfden October, by openbaare afkondiging „ voortaan niemant der Stigt„ schen te misdoen." Ook werdt, met den Provisoor en Deken van Amstelland, die hier ter Stede over Kerkelyke zaaken opzigt hadt, beraamd „ des anderendaags, „ na 't eindigen der hooge misse, eenen „ plegtigen ommegang te houden." Elk werdt bevolen, *dat eerwairdighe heylige Sacrament* na te volgen, *om der stede, ende deuotelyck met alle aendacht* te *helpen bidden, voir alle gelouige zielen, die in dese voirs veede* [*veete*, tweedragt] *van den lychaem verscheyden zyn: ende dat God onse Here voirn. ons verlossen wille van de pestilencye, die God betert hier ende ouer all regneert* (*r*).

Ter-

(*p*) Keurb. A. *f.* 142, 143.
(*q*) Vaderl. Hist. IV. *Deel*, *bl.* 226 *enz.*
(*r*) Keurb. A. *f.* 143 *verso.*

Terwyl de oorlog nog duurde, hadt de Stad Amsterdam zig meester gemaakt van de Sloten te Abkoude (s) en te Vreêland, uit vrees dat de Utrechtschen zig daarvan verzekeren mogten; 't welk de vaart en handel haarer ingezetenen en den toevoer langs de Vegt, geweldiglyk, belemmerd zou hebben, Maximiliaan hadt, by Brieven van den veertienden September deezes jaars 1483, beide deeze Sloten aan Holland gehegt, en aan Amsterdam te bewaaren gegeven (t). En de Stad hieldtze nog tegenwoordig bezet. Bisschop David van Bourgondie, na 't overgaan van Utrecht, in zynen zetel hersteld zynde, begeerde, dat Amsterdam hem deeze Sloten wederom inruimde, en schreef 'er eenen ernstigen Brief over aan de Stad; die, in haar antwoord, welk, naar de rondigheid dier tyden, in hartige taale, was opgesteld, zig hiertoe ongezind verklaarde. „ Zy „ hadt, schreef zy, zwaare kosten moeten „ doen, tot bystand van den Bisschop, die „ haar nog niet vergoed waren. Om zig, „ voor deeze vergoeding, te verzekeren, „ hadt zy voor, de Sloten, welker bewaa„ring haar, door den Hertoge Maximi„liaan, was aanvertrouwd, in te houden. „ Nogtans, wilde zy, wegens het bezit „ derzelven, tot 's Bisschops meerder eere, „ wel met hem overeen komen." Het antwoord der Stad was, den negenden December-

1483. Bisschop David van Bourgondie houdt vergeefs aan by de Regeering van Amsterdam, op het ontruimen der Sloten te Abkoude en te Vreêland.

(s) *Zie* hier voor, *bl.* 350.
(t) *Uit* de Stukken *in* 't Vertrek der Thesaurie, *Oude Lade R.* Ln. *W. W. W.*

1483. cember, gedagtekend (*u*). Ik weet niet, of de onderhandeling met den Bisschop voortgang hadt; doch zy werdt, ten deezen tyde, zekerlyk, niet voltrokken, en de Sloten bleeven, nog eenige jaaren na deezen, in de bewaaring der Stad.

De Stad zoekt bezetting te krygen op het Slot te Kroonenburg.

De Regeering hadt zelfs, nog na het overgaan van Utrecht, gezogt bezetting te krygen op het Slot te Kroonenburg, insgelyks, aan de Vegt gelegen. Doch alzo zy niet toonen kon, dat zy, hiertoe, door Hertoge Maximiliaan, gemagtigd was, maakte *Anthonis van Amstel*, Heer van Mynden en Kroonenburg, zwaarigheid, om haar het Slot op te geeven. Alleenlyk verbondt hy zig, by plegtigen eede, die, den negenentwintigsten September, aan handen van den Burgemeester *Dirk Heimanszoon*, gestaafd werdt, dat hy zulks doen zou, zo dra men hem volmagt van den Hertoge toonde (*v*).

De opgezetenen van Abkoude zweeren Amsterdam getrouwheid.

De Wethouderschap, ondertusschen, zig willende verzekeren van de trouwe der onderhoorigen van het Slot te Abkoude, schreef den Kastelein en Baljuw, *Henrik Boetselaar*, den agtentwintigsten January des jaars 1484, aan „ dat hy de opgezetenen der Heerlyk-
„ heid van Abkoude, die boven de twin-
1484. „ tig en onder de zestig jaaren oud waren,
„ tegen den volgenden Zondag, zynde den
„ eersten February, voor 't Huis te Abkou-
„ de, moest doen byeen komen, om al-
„ daar,

(*u*) Groot-Memor. *N*. I. *f*. 187 *verso*.
(*v*) I. Privileg. Boek, *f*. 86 *verso* en *Bylaagen* Lt. D.

„ daar, als onderhoorigen van Amstelland, 1484
„ in handen van haare Gemagtigden, den „ eed aan den Hertoge te komen afleggen." Ook geschiedde zulks, op den tweeden der zelfde maand. Men zwoer beide den Hertoge Maximiliaan en der Stad Amsterdam getrouwheid. De brief aan den Kastelein en de beëediging der opgezetenen van Abkoude staan in de Stads *Registers* te boek gesteld: waaruit wyze ontleend hebben, als nog nimmer gedrukt geweest zynde, omze, hier agter, in de *Bylaagen* (w), te plaatsen.

Amsterdam en andere Steden klaagen over zekeren Oostfrieschen Edelman.

De Hollandsche Koopsteden, en Amsterdam in 't byzonder, leeden, omtrent deezen tyd, wederom merkelyken overlast van zekeren Oostfrieschen Edelman, *Ede Wymekyn* genaamd. De zes groote Steden raadpleegden, in Augustus deezes jaars, over de middelen om zig daar tegen te beveiligen, op eene Dagvaart te Alkmaar. Zy besloten, eenen brief af te vaardigen aan de Graavinne van Oostfriesland, of, gelyk zy dezelve noemden, aan de *Graavinne van Emden*, die zy den titel gaven van *onse herde* [dat is, *zeer*] *lieue*, *ende wel geminde Vrouwe* (x). En 't schynt, dat dit schryven niet vrugteloos is geweest. Immers, ik vind niet, dat 'er, sedert, over den overlast des Oostfrieschen Edelmans, geklaagd is.

De Bieréxcyns wordt verhoogd.

De lasten des jongsten oorlogs hadden, in den aanvang deezes jaars, gelegenheid gegeven, om het Geregt, de zesendertigen,

(w) *Lt.* E. N. 1, 2.
(x) Groot-Memor. *N.* I. *f.* 194 *verso*.

1484. gen, en *die heele ryckdom van der Stede* van Amsterdam byeen te roepen, en, met derzelver bewilliging, den Bier-excyns te verhoogen: waar van der Gemeente, den dertigsten January, op den naam van Schout, Schepenen en Raade, kennis gegeven was (y). De inkomsten der Stad namen, hierdoor, en door de andere gewoone middelen, zo zeer toe, dat men, eerlang, in staat geraakte, om de renten, welken de Stad, in de jaaren 1481, 1482, 1483 en 1484, ten haaren laste gekreegen hadt, wederom af te lossen: 't welk, in 't begin des volgenden jaars, openlyk bekend gemaakt werdt (z).

Eenige renten afgelost.

1485.

Ommegang in de Stad, om rust en vrede te verwerven.

In Vlaanderen, daar men Maximiliaan niet voor Voogd hadt willen aanneemen, waren, reeds in 't jaar 1483, beweegingen ontstaan, die eerlang uitliepen tot eenen volslaagen binnenlandschen oorlog; waarin *Karel de VIII.*, Koning van Frankryk, zig ook mengde: 't welk gelegenheid gaf tot het verbreeken der Atrechtsche Vrede (a). Men hadt, te Amsterdam, een zwaar hoofd over de eerste beginsels der tweedragt, en derhalve, in den aanvang des jaars 1485, eenen plegtigen ommegang bevolen, om rust en vrede en goed weder te verwerven (b). Doch de onlusten buiten 's Lands namen, hand over hand, toe. Die van Sluis, reeds te vooren verscheide invallen in Zeeland gedaan hebbende, namen Vlissingen in, by

(y) Keurb. A. *f.* 147 *verso.*
(z) Keurb. A. *f.* 156 *verso*, 157.
(a) Vaderl. Hist. IV. *Deel*, *bl.* 231, 236.
(b) Keurb. A. *f.* 155.

by verrassing, in May deezes jaars (c). 1485.

Maximiliaan, in February des jaars 1486, te Frankfort, tot Roomsch-Koning verheeven zynde, kwam, kort daarna, in Holland, en werdt, in de voornaamste Steden, staatelyk ingehaald: ook te Amsterdam, alwaar, den twintigsten Maart, afgekondigd was „ dat alle de Gilden," die, ten deezen tyde, reeds twee-entwintig in getal waren „ en alle de Schutters der drie Schut- „ teryen hunne *torchen* [toortsen] gereed „ moesten maaken, en dat elk zyn huis ver- „ sieren moest, ter inhaalinge van Koning „ Maximiliaan en deszelfs Vader, Keizer „ Fredrik den III (d)."

Maximiliaan wordt te Amsterdam ingehaald. 1486.

De Vorst, eenen oorlog te water tegen de Vlaamingen en derzelver aanhang in den zin hebbende, raadpleegde, ten deezen tyde, op het instellen eener nieuwe Ordonnantie op de zaaken der Admiraliteit. Wy hebben, hier voor, by meer dan eene gelegenheid (e), aangemerkt en getoond, dat de oorlog te water, van ouds, in Holland, heel anders gevoerd werdt, dan in laatere tyden en tegenwoordig; dat byzondere Steden, dikwils op eigen gezag en kosten, oorlogsschepen in zee bragten, over welken zy zelven Admiraals en Kapiteinen aanstelden, en dat Amsterdam, voor deezen tyd, in het regelen der zeezaaken, zeer veel, zo niet het voornaamste bewind hadt. Maximiliaan, oordeelende, dat hem het opperbeleid

Hy maakt eene nieuwe Ordonnantie op den oorlog te water.

(c) Vaderl. Hist. IV. *Deel*, *bl.* 232, 255.
(d) Keurb. A. *f.* 158.
(e) *Zie* II. *Deel*, III. *Boek*, *bl.* 208, 212, 225, 270 *enz.*

1487. beleid over den oorlog te water toekwam, vondt dan geraaden, by Plakaat van den agtsten January des jaars 1487, op de naamen van hem en van Filips, zynen Zoon, te Brugge, getekend, te beveelen „ dat „ zyn Admiraal, voortaan, alleen kennis „ neemen zou van de gemaakte pryzen, en „ oordeelen, of dezelven te regt gemaakt „ waren; dat niemant, op eigen gezag, „ eenige schepen van oorloge zou uitrus„ ten; maar daartoe vooraf verlof verzoe„ ken van den Admiraal; dat de Admiraal „ een tiende van alle de pryzen genieten „ zou; dat hy een Luitenant en andere Of„ ficieren zou aanstellen, om nevens hem „ te regt te zitten enz." De Stadhouder en Raaden in Holland kreegen, onder anderen, last, om de hand te houden aan de uitvoeringe van dit Plakaat, in welk nogtans verklaard was „ dat niemant zou ge„ agt worden, by het zelve, verkort te zyn „ in zyne regten; in welker vol bezit, elk „ begreepen werdt te zullen blyven onbena„ deeld(*f*)." 't Is ondertusschen twyfelagtig, of de zeezaaken, ten deezen tyde en sedert, in Holland, wel naar den inhoud van dit Plakaat geschikt geweest zyn: alzo Keizer Karel de V., meer dan vyftig jaaren laater, eene nieuwe Ordonnantie op de Zeevaart, op diergelyken voet geschikt, heeft goedgevonden uit te geeven (*g*).

Zorg te De onlusten in Vlaanderen namen vast toe,

(*f*) Groot-Plakaatb. IV. *Deel*, *bl.* 1201.
(*g*) *Zie* Groot-Plakaatb. IV. *Deel*, *bl.* 1215.

toe, van dag tot dag. De Hoekſchen, die 1487.
nu alomme in Holland ontzet waren van de Amſter-
Regeeringe, zogten zig van deeze onluſten dam te-
te bedienen, om, terwyl Maximiliaan zyne gen op-
meeſte zorg aan 't bevredigen van Vlaande- loop.
ren ſpillen moeſt, zig, hier te Lande, te herſtellen in 't verlooren bewind. Te Amſterdam, kreeg men, in October, tyding van eenig vyandlyk voorneemen, 't welk gelegenheid gaf tot een beſluit van den zevenentwintigſten, om de Stad, in geval van oploop, te verdeelen in zes wyken, en even zo veele zamelplaatſen der gewapende burgerye. De laatſten waren S. Olofs Kapel, de huizen van *Bartholomeus Jakobszoon* en *Aris Boelenszoon*, S. Pieters Kerk, de Heilige Stede, de Plaats en S. Jakobs Kapel (*h*). Ook werdt, den agtſten November, belaſt, dat de ſchepen, *winterlaghe* leggende binnen de paalen van de oude zyds Waal by *die Laſtaige*, van daar, voor S. Maarten, zynde den elfden November, zouden moeten weghaalen (*i*). 't Gevaar verminderde Omme-
niet, na dat die van Brugge, in February gang al-
des volgenden jaars, Maximiliaan in heg- daar, ter
tenis genomen hadden. Te Amſterdam, gelegen-
werdt een plegtige ommegang gehouden, heid der
om zyne verloſſing van den Hemel te ver- gevange-
werven (*k*). Doch 't liep aan tot in May, nis en
eer hy op vrye voeten werdt geſteld, in ge- ſlaaking
volge van een Verdrag, waarby beraamd van Ma-
werdt, dat Vlaanderen, op den naam van ximi-
liaan. 1488.

Filips,

(*h*) Keurb. A. *f.* 163.
(*i*) Keurb. A. *f.* 166.
(*k*) Keurb. A. *f.* 167.

1488. Filips, door de Heeren van zynen bloede en van den Raade, en de overige Nederlanden, door Maximiliaan, geregeerd zouden worden (*l*). Terstond hierna, hieldt men, te Amsterdam, wederom eenen ommegang, tot dankzegging voor 's Vorsten verlossing (*m*). Doch de komst van Hertoge *Albrecht van Saxen*, die Keizer Fredrik de III., met een Leger, herwaards gezonden hadt, bragt Maximiliaan tot het besluit, om zig niet langer te houden aan het gesloten nadeelig Verdrag. Gend werdt, sedert, vergeefs, belegerd door de Keizerschen, en Sluis verklaarde zig, openlyk, tegen Maximiliaan (*n*).

De Stad verkoopt erfelyke renten, ten behoeve van Maximiliaan. Zy verkrygt het Baljuwschap van Amstelland, Waterland en Zeevank.

In deezen staat der zaaken, vervoegde de Vorst zig aan de Stad Amsterdam, om onderstand in geld: en de Regeering liet zig overhaalen, om, ten zynen behoeve, zeshonderd en veertig ponden van veertig grooten vlaamsche munt erfelyke renten op de Stad te verkoopen. Zy ontving hiervoor, van verscheide persoonen, tienduizend tweehonderd en veertig gelyke ponden, die Maximiliaan werden ter hand gesteld: waaruit blykt, dat de renten tegen den penning zestien, dat is, tegen zes en een vierde ten honderd verkogt waren. De Vorst ontving zelf negenduizend zeshonderd ponden. De overige zeshonderd en veertig ponden werden, op zynen last, uitgekeerd aan *Meester Henrik Wolfertszoon*, die hem

(*l*) Vaderl. Hist. IV. *Deel*, *bl.* 240 *enz.*
(*m*) Keurb. A *f.* 161.
(*n*) Vaderl. Hist. IV. *Deel*, *bl.* 243 *enz.*

hem zulk eene somme op het Baljuwschap 1488.
van Amstelland, Waterland en Zeevank verstrekt hadt. Aan de Stad werden, wyders, om de jaarlyksche renten te vinden, in handen gesteld het Baljuwschap van Amstelland, Waterland en Zeevank, voor tweehonderd; de sluis van Grootebroek voor driehonderd en vyftig ponden, en de sluis van Medenblik voor negentig ponden: van al 't welke brieven verleend werden, die den vyfden February getekend waren. De Stad zou schadeloos gesteld geweest zyn, zo zy deeze inkomsten hadt mogen ontvangen: doch men heeft haar nimmer willen toestaan, dat zy het sluisgeld te Grootebroek en te Medenblik vorderde (*o*). Wy zullen wat laager zien, wat haar daar tegen, eindelyk, werdt afgestaan.

Eenige Engelsche zeeschuimers, te Amsterdam gevangen zynde, door de ingezetenen verlost.

Omtrent deezen tyd, waren eenige Amsterdammers, onaangezien de Nederlanden thans vrede, en zelfs een Verdrag van Koophandel met Engeland hadden, door de Engelschen, op zee, genomen en mishandeld. De schuldigen aan dit wanbedryf waren, sedert, te Amsterdam, in hegtenis geraakt, en zouden, waarschynlyk, naar verdiensten, gestraft geworden zyn, zo niet eenige ingezetenen de gevangenis geweldiglyk opgebroken, en de gevangenen op vrye voeten gesteld hadden (*p*): 't welk gelegenheid gaf tot eene Keure van den zestienden Juny, waarby het *open-breken* van *eenige Sloten van den*

(*o*) I. Privilegieboek *f.* 94.
(*p*) Keurb. A. *f.* 169.

1488. *den Heer of der Stede*, *omme gevangen daer uyt te gekrygen*, *ofte* het *brengen* van *eenige inftrumenten*, *daer fy mede uyt fouden komen mogen*, op lyfftraffe, verbooden werdt (*q*).

Rotterdam en Woerden ingenomen door de Hoekfchen.

De Hoekfchen, Jonker *Frans van Brederode* tot hun hoofd verkooren hebbende, fchuimden, midlerwyl, langs de Zeeuwfche ftroomen op de Hollandfche en Zeeuwfche Koopvaardyfchepen; liepen eerlang de Maaze in, en bemagtigden Rotterdam, des nagts na den negentienden November, de nabuurige Steden en het platte Land, geduurende den Winter, in ongerustheid houdende, wegens hunne aanflagen. Zelfs was het Slot te Woerden, welk men, ten deezen tyde, voor den fleutel van Holland hieldt, door Jan, Burggraaf van Montfoort, bemagtigd. Maximiliaan hadt hiervan zo dra geene tyding gekreegen, of hy fpoedde zig naar Holland, en befchreef de Steden, die zyne zyde hielden, en daaronder ook Am-
1489. fterdam, te Leiden ter Dagvaart, in January des volgenden jaars. Hier werdt beflooten, de Poorters der goede Steden te doen uittrekken, om Rotterdam te belegeren. Die van Dordrecht, Gouda, Briele en Vlaardingen zouden de ftroomen fluiten, en daardoor den toevoer naar Rotterdam bekommeren.

De Amfterdammers helpen Rotterdam herneemen.

Die van Haarlem, Delft, Leiden, Amfterdam, en eenige anderen werden te Schiedam gelegd, op welke Stad, de Hoekfchen, wat laater, eenen vergeeffchen aanflag ondernamen. Doch 't liep aan tot in Ju-

(*q*) Handv. bl. 569.

Juny, eer Rotterdam, by verdrag, opgegeven werdt (r). 1489.

De yver, dien Amsterdam toonde, om den Roomsch-Koning by te staan, in het beleg van Rotterdam, verwierf der Stad, al terstond na den uittogt haarer Poorteren, twee merkwaardige Privilegien. Het eerste werdt, te Delft, alwaar het Leger verzameld geweest was, den zesden February des jaars 1488 [1489], op de naamen van Maximiliaan en Filips, gegeven. By het zelve, werdt het regt der Stede, om te mogen bannen en vangen, welk, te vooren, binnen de Vryheid bepaald geweest was, tot op duizend roeden buiten de Vryheid, uitgebreid. En dit voorregt werdt der Stad verleend, *overmits die menichvoudige en getrouwe diensten*, die zy den Vorst *gedaen* hadt, *in diversche manieren dagelyks* deedt, en, zo men hoopte, *voortaen noch doen* zou. Ook was het der *Coopstede*, *waer veel en diverse Coopluyden* verkeerden, en waar zig *menighte van volck* onthieldt, veel waardig, hebbende men meermaalen ondervonden, dat de ballingen zig maar even buiten de Vryheid, dat is, maar ruim honderd roeden buiten de vesten, plagten te onthouden, daar zy dikwils veel moedwils bedreeven (s), zonder dat menze, van Stads wege, vangen mogt: 't welk men, nu het vangen banregt zelf, nog duizend roeden verder, en dus in alles elf honderd roeden buiten

Het ban- en vangregt der Stad wordt uitgebreid.

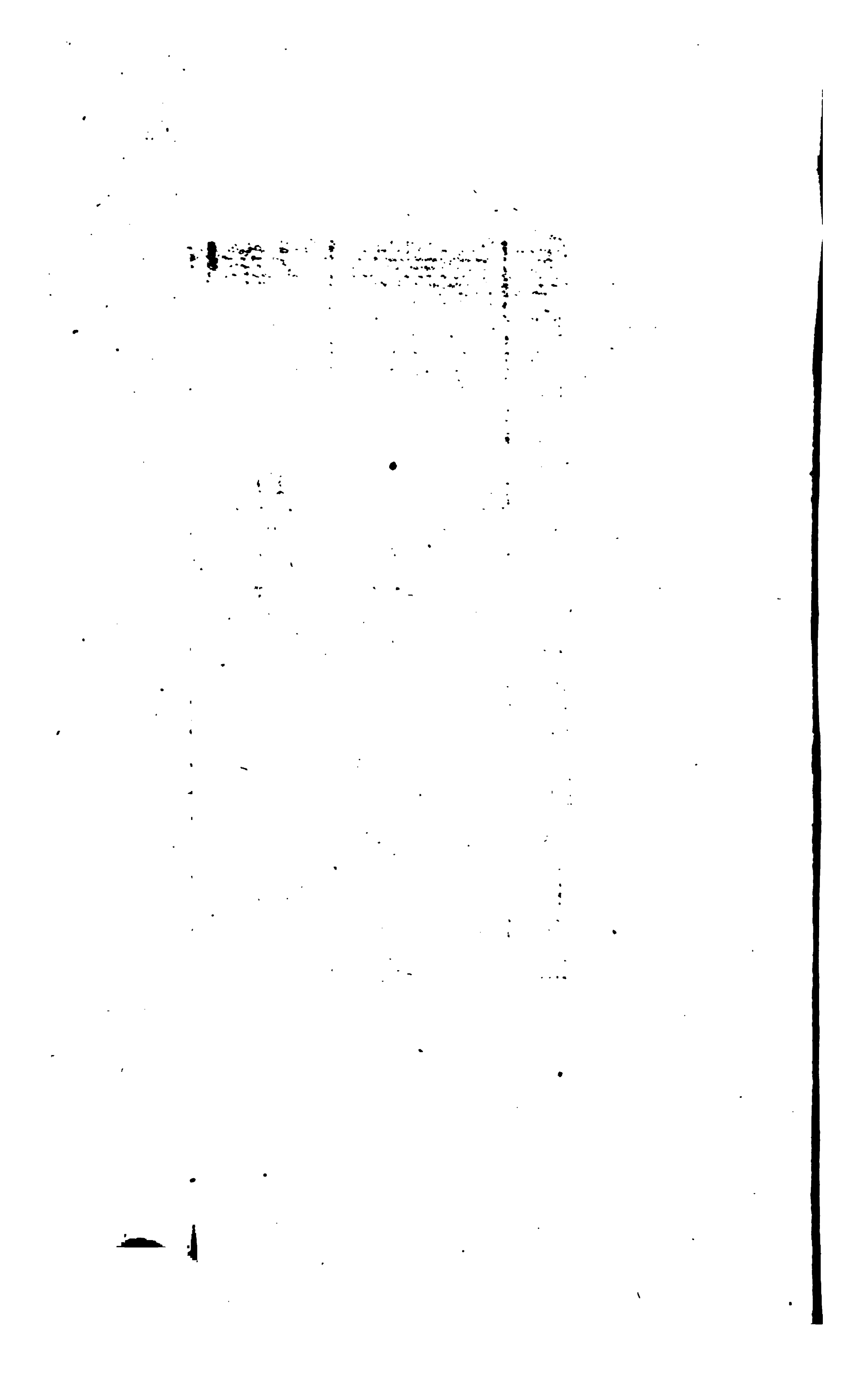
(r) Vaderl. Hist. IV. *Deel*, *bl.* 245-258.
(s) Handv. *bl.* 14. [42.]

1489. ten de veften werdt uitgebreid, ligter voorkomen kon. Het ander Privilegie, welk, insgelyks, op de naamen van Maximiliaan en Filips, den elfden February, te Schiedam, daar de Amfterdamfche Poorters, ten deezen tyde, in bezetting lagen, gegeven werdt, beftondt in de vergunning, om, *van nu voortaen, tot eeuwighen daghen*, de Roomfch-Koningklyke Kroon te mogen voeren boven het wapen der Stede; eene eer, die, onzes weetens, nooit aan eenige Stad hier te Lande vergund geweeft is. De reden van deeze byzondere gunft was, niet alleen de voorige dienften, door de Stad, *tot haren fwaren koften*, ten behoeve der Vorften, gedaan; maar ook de dienften, die zy *daghelycx* deedt, *in* de *tegenwoordighe wapeninge, dien* de Vorften verklaarden, *van noots wegen*, te *moeten doen*, *omme* de *Stede van Rotterdam*, *'t Slot ende Stede van Woerden tot reductie ende gehoorfaemheyt te brengen.* Doch deeze reden hadt ook by andere Steden plaats. Maximiliaan befloot Amfterdam, op deeze wyze, te vereeren, om dat de Stad nog met geen behoorlyk wapen *gheciert* was: en dat haare *Poorteren ende ingefetenen*, ondertusfchen, *daghelycks, met haren fchepen ende goeden, te water ende te lande, in veele verre ende vreemde Rycken ende Landen converferende waren in Coopmanfchappen* (*t*): 't welk, veelligt, ten deezen tyde, van geene andere Stad in Holland, in zulk een' uitgebreiden zin, gezeid kon worden. Om den Amfterdam-

Zy verkrygt regt om de Roomfch Koningklyke Kroon boven haar wapen te mogen voeren.

(*t*) Handv. *bl.* 2. [42.]

dammeren dan, buitenslands, eer aan te doen, heeft de Vorst het wapen der Stad, welk op alle zee- en vrygeleide-brieven gedrukt werdt, op zulk eene ongemeene wyze, willen versieren. 1489.

In July, werdt de Vrede met Frankryk getroffen, en in September, met Vlaanderen. Sluis alleen bleef nog wederspannig, en de voornaame verblyfplaats der Hoekschen, die, in Holland, nog meester van Woerden waren. Maximiliaan begaf zig dan, in de Lente des jaars 1490, naar Holland, daar hy de Steden, of de Edelen en Steden hem bewoogen, om het beleg te slaan voor het Huis te Montfoort; van 't bemagtigen van welk ook het bemagtigen van het Slot te Woerden afhing. 't Besluit tot dit beleg gaf die van den Geregte te Amsterdam gelegenheid tot een bevel aan alle Poorters, om, ontbooden zynde, by Burgemeesteren en Thesauriers te verschynen. De afkondiging, die dit bevel bevatte, was den negenentwintigsten April gedagtekend, en begon op deeze wyze: *Alsoe geaccordeert ende geslooten es by alle die Staten deser Landen, ridderscip, groete ende cleynne Steden, dat men, van stonde an, te velde trecken sal, omme die here van Montfoort ende zyn adherenten — te straffen, soe ist* enz. (*u*). Ook blykt dat de Poorters van Amsterdam, ten deezen tyde, in 't beleg van 't Huis te Montfoort, gediend, en dat de zesendertigen, den zesentwintigsten Juny, besllooten heb-

De Amsterdammers helpen Montfoort en Woerden winnen. 1490.

(*u*) Keurb. A. *f.* 172 *verso*.

1490. hebben, tot dit beleg, en tot het uitruſten van ſchepen van oorloge, twaalfduizend Andriesguldens op te neemen (v). Zelfs hadt de Stad thans reeds haare Afgevaardigden te velde, omtrent welken, den twee en twintigſten May, beraamd werdt „ dat zy, „ in kleine zaaken, beſluiten mogten, zon„ der dat zy verpligt waren verſlag te „ doen (w)."

De nederlaag der Hoekſchen, in den ſcheepsſtryd by Brouwershaven, en het overgaan der Huizen van Montfoort en Woerden, by verdrag, bragt de zaaken deezer partye in zulk een verval, dat zy, geene vaſte plaats buiten Sluis in Vlaanderen meer inhebbende, zig voortaan meeſt met zeeſchuimen geneeren moeſt (x).

De Regeering geeft de Sloten te Abkoude en te Vreêland wederom over aan den Bisſchop van Utrecht.

Terwyl het beleg van 't Huis te Montfoort nog duurde, verwierf Biſſchop David van Bourgondie, dat de Stad Amſterdam hem de Sloten te Abkoude en te Vreêland, die zy, ſedert eenige jaaren, hadt ingehad, wederom overgaf, onder voorwaarde, zo ſommigen willen, dat hy den Burggraave van Montfoort geen' onderſtand toeſchikken zou; hoewel anderen van deeze voorwaarde geen gewag maaken (y). Ook is my nergens gebleeken, of Biſſchop David der Stad, ter deezer gelegenheid, eenige vergoeding gedaan hebbe van de zwaare koſten, die zy, ten zynen behoeve, in den jong-

(v) Groot-Memor. *N.* I. *f.* 198 *verſo*.
(w) Keurb. A. *f.* 174 *verſo*.
(x) Vaderl. Hiſt. IV. *Deel*, *bl.* 263 *enz.*
(y) HEDA *in Davide p.* 304.

jongsten Utrechtschen oorlog, gemaakt hadt; 1490.
't welk egter niet onwaarschynlyk is.

Maximiliaan schynt, ondertusschen, geduurende dien oorlog, het bewind over nog andere Sloten aan sommige Steden te hebben opgedraagen. Men vindt ten minste (z), dat de Steden Delft, Leiden, Amsterdam en Gouda, in September des jaars 1491, *Romert Jacobs* tot Kastelein van het Slot te Gouda hebben aangesteld, den Slotvoogd *Jacob van Cralingen Florys soen*, ten zelfden tyde, beveelende, hem het Slot in te ruimen (2).

Amsterdam en drie andere Steden stellen eenen Slotvoogd te Gouda aan.

1491.

Het scherp invorderen van het Ruitergeld hadt, eenige maanden te vooren, eenen opstand verwekt, onder de Kennemers en Westfriezen, die, in 's Lands Kronyken, onder den naam van het *Kaas en Broods Spel*, of den *Kaas- en Broods-Oorlog*, bekend is. De zwervende Hoekschen ondersteunden deezen opstand, en schuimden, 't Marsdiep zynde ingezeild, langs de Zuiderzee; waardoor de Vaart naar Amsterdam meer of min belemmerd werdt. 't Kaas- en Broodsvolk bemagtigde Alkmaar, Hoorn, en, in 't jaar 1492, ook Haarlem: doch de Hertog van Saxen, met Duitsch Krygsvolk, in Holland gekomen, beteugelde de woeste me-

Kaas- en Broods Spel. Einde van den tweespalt der Hoekschen en Kabbeljaauwschen.

(z) Groot-Memor. *N.* I. *f.* 206.

(2) Commelin, die (bl. 924.) aantekent, dat de vier Steden het Kasteleinschap, ten deezen tyde, aan Jacob van Kralingen Floris Zoon opdroegen, heeft het stuk, waarop wy ons beroepen, en welk hy ook aanhaalt, niet wel gelezen.

1491. menigte geheellyk. Sluis, de eenige verblyfplaats der Hoekſchen, werdt, ſedert, ook ingenomen: en hiermede een einde gemaakt van den langduurigen tweeſpalt der Hoekſchen en Kabbeljaauwſchen (*a*).

Groot getal van armen te Amſterdam.

Te Amſterdam, hadt het gemeen, ſchoon zo zwaar gedrukt door de laſten des oorlogs, dat 'er, ten deezen tyde, weekelyks, meer dan tienduizend armen bedeeld werden (*b*), geen deel genomen in den opſtand van 't Kaas- en Broods-volk. Ook was hier, tot verligting der ingezetenen, de Bier-Excyns, die voor eenige jaaren verhoogd geworden was, in September des jaars 1491, wederom verminderd (*c*). Maar, na dat het Kaas- en Broods-volk, den derden May des jaars 1492, Haarlem ingenomen hadt, begon men, ook te Amſterdam, voor overrompeling te dugten. Op den zesden, kreegen de agt oude Kapiteinen, die voor deezen aan de Veſten plagten te waaken, bevel tot lootinge, om op nieuws wagt te houden (*d*): en alzo men beſpeurde, dat 'er veele vreemde *ruiteren* en anderen, waarſchynlyk van het Krygsvolk des Hertogs van Saxen, in de Stad gekomen waren, werdt den Schutteren der drie Schutteryen, den zeſtienden, gelaſt, dagelyks, met een *lang mes* of degen op zyde te gaan (*e*). Zelfs ſchynt de vrees voor eenige vyandelyke onder-

Zorg voor overrompeling aldaar.

1492.

(*a*) Vaderl. Hiſt. IV. *Deel*, *bl.* 271-292.
(*b*) Velius Hoorn, *bl.* 84.
(*c*) Keurb. A. *f.* 177.
(*d*) Keurb. A. *f.* 182 verg. *f.* 184.
(*e*) Keurb. A. *f.* 183.

derneemingen ook, tot lang na het beteugelen van 't Kaas- en Broods-volk, geduurd te hebben. Men vindt, ten minste, dat nog den twintigsten December deezes jaars eene nieuwe Ordonnantie op het waaken uitgekomen is, om reden dat men ook toen voor verraad of overrompeling der Stad bedugt was (f). 1492.

Twee ingezetenen, Burgemeesteren onbehoorlyk gedreigd en gesmaad hebbende, waren, eenigen tyd te vooren, veroordeeld, de een om honderduizend Vegtschen steen of honderd ponden Hollandsch te voldoen, en Burgemeesters, *die*, zegt het vonnis, *als ouerste, naest God ende die Prince, deser Stede* zyn, op de Raadkamer, om vergiffenis te bidden: de ander, om in bedevaart naar de H. Drie Koningen te Keulen te trekken, en ook honderdduizend Vegtschen steen te verbeuren (g). Het verwyzen tot diergelyke straffe was, ten deezen tyde, niet ongemeen, hier te Lande, noch te Amsterdam. De oude *Registers* der Stad leveren 'er verscheide voorbeelden van uit. Men vindt, dat sommigen, nog in dit zelfde jaar, veroordeeld geworden zyn, tot eene bedevaart naar onze Lieve Vrouwe *ter Tensell* [te Ryssel] of naar de H. Drie Koningen (h). Ook was, inzonderheid sedert de jongste bemuuring der Stad, het opbrengen van eene zekere hoeveelheid Leidschen of anderen steen, die tot de vesten en andere Stads wer-

Straf van twee Persoonen, die Burgemeesteren gedreigd en gesmaad hadden.

(f) Keurb. A. *f.* 194.
(g) Keurb. A. *f.* 191 *verso.*
(h) Keurb. A. *f.* 182 *verso* 183.

1492. werken gebruikt werdt, eene zeer gemeene boete geworden (*i*).

Nieuwe belastingen in de Stad.

Den oorlog tusschen Maximiliaan en Karel den VIII., Koning van Frankryk, in den Zomer deezes jaars, wederom ontsteken zynde, gaf zulks der Regeeringe van Amsterdam gelegenheid, om den tienden Augustus eene nieuwe belasting te leggen op Wyn, Zeep, Olie en andere waaren (*k*). De schulden, waarin de Stad zig, ter voldoeninge der Graaflyke beden, hadt moeten steeken, hadden ook, omtrent deezen tyd, gelyk meermaalen te vooren, aanleiding gegeven, dat haare Poorters buiten de Stad bekommerd werden. 't Geregt keurde hierom, op den derden September, dat men zulke Poorters, voortaan, op Stads kosten, zou moeten bevryden (*l*).

Orde op 't waaken aldaar.

1493. De kryg met Frankryk, die tot in 't volgende jaar werdt voortgezet, gaf het Geregt van Amsterdam ook aanleiding om, by herhaalde Keuren, te beveelen, dat de Stad wederom, gelyk in tyden van oorlog en onraad, bewaakt werdt (*m*). Doch deeze voorzorg werdt minder noodig, na dat men, hier ter Stede, kennis kreeg, dat de Vrede, den drie-entwintigsten May, te Senlis, getekend was.

Vreugdevuur over de Vrede van Senlis.

De Regeering van Amsterdam beval zelfs, den elfden July, ter gelegenheid van het treffen deezer Vrede, eenen openbaaren ommegang te houden, en *op*

die

(*i*) Keurb. A. *f.* 133 *verso*, 138 *verso*, 147, 162 enz.
(*k*) Keurb. A. *f.* 186. Handv. *bl.* 210.
(*l*) Handv. *bl.* 139.
(*m*) Keurb. A. *f.* 192 *verso* 193.

die Plaets of Dam, een vreugdevuur aan te steeken (*n*). 1493.

De Friesche dyk by Medenblik was, eenige jaaren herwaards, zo zeer verwaarloosd, dat hy groot gevaar liep van, met den minsten hoogen vloed, door te breeken; 't welk ten uiterste nadeelig geweest zou zyn voor 't gemeene Land. Koning Maximiliaan hadt hierom geraaden gevonden, eene nieuwe Ordonnantie uit te geeven op het onderhoud van deezen dyk, die den veertienden February des jaars 1492 [1493] getekend was. By dezelve, werdt, onder anderen, beraamd, dat de Steden Haarlem, Amsterdam, Alkmaar, Hoorn, Enkhuizen en Medenblik ieder twee Afgevaardigden, op kosten van elke Stad, zouden aanstellen, om de jaarlyksche rekening deezer Dykaadje op te neemen (*o*). By het Groot-Privilegie van Vrouw Maria (*p*), was reeds beloofd, onder anderen by raade van Amsterdam, op het onderhoud van den Frieschen dyk, orde te stellen.

Amsterdam wordt benoemd, om de rekening der kosten op het onderhoud van den Frieschen dyk te helpen opneemen.

De Vrede met Frankryk, met Engeland en met het nabuurig Gelderland was nu wel hersteld, doch de Koopsteden, en Amsterdam in 't byzonder waren, niet zonder reden, bedugt, dat dezelve van geen' langen beduur zou zyn. De Gelderschen hadden zelfs de vyandelykheden reeds wederom begonnen, en Buuren bemagtigd. De zesendertig

Amsterdam en andere Steden doen eene bezending naar Frankryk, En-

(*n*) Keurb. A. *f.* 194 *verso.*
(*o*) Handv. *bl.* 419. [43.]
(*p*) *Zie* hier voor, *bl.* 331 *enz.*

1493. tig Raaden van Amsterdam besloten hieromme, den vyfentwintigsten October deezes jaars, de Watersteden *van desen Quartiere* ter Dagvaart te beschryven, op het zenden van *ene notable ambassaderie — in engelant, in vranckryck ende in gelrelant*, tot onderhoudinge der Vrede met die Landen (*q*). Ook werdt dit besluit ter uitvoeringe gebragt; doch wat 'er 't gevolg van geweest zy, is my nergens klaarlyk gebleeken. Alleenlyk weet men, dat 'er, tegen 't einde des jaars, een Bestand met de Gelderschen gesloten werdt (*r*): en dat de Vaart op Engeland, in 't begin des volgenden jaars, wederom open raakte (*s*). Ondertusschen, verdient het gewisselyk onze opmerking, dat de Steden van Holland, reeds ten deezen tyde, verstonden, regt te hebben, tot het doen van bezendingen buitens Lands, om te handelen over zaaken van vrede.

geland en Gelderland.

Keuren tot verzekering der Stad.

In den aanvang des volgenden jaars, kreeg men te Amsterdam tyding, dat eenige *Capiteinen ende Ruteren*, met een kwaad voorneemen tegen sommige Steden, byeen trokken: 't welk die van den Geregte be-
1494. sluiten deedt tot eene Keure, welke, den drie-entwintigsten January, gedagtekend was, en waarby, aan alle Poorteren, bevolen werdt, op klok- of bekkenslag, onder hunnen Hoofdman, op hunnen aangeweezen hoefslag te verschynen (*t*). De tegenwoor-

(*q*) Groot-Memor. *N.* I. *f.* 298 *verso.*
(*r*) Vaderl. Hist. IV. *Deel, bl.* 308.
(*s*) Keurb. B. *f.* 3 *verso.*
(*t*) Keurb. A. *f.* 197.

woordige zorgelyke tyd hadt ook, naar 't schynt, den zesendertigen, drie dagen te vooren, aanleiding gegeven, om vast te stellen, dat een Oud-Burgemeester, dat is, een, die in het tweede jaar zyner Regeeringe was, niet meer dan zes weeken in 't jaar, uit de Stad zou mogen zyn (*u*). 't Bevel om op zyne hoede te zyn tegen vyandlyke onderneemingen, werdt, voor 't einde deezes en in 't begin des volgenden jaars, nog meer dan eens vernieuwd (*v*). 1494.

De Aartshertog Filips aanvaardt de Regeering.

Maximiliaan, onlangs, in de plaatse van Fredrik den III., zynen Vader, tot Keizer verheeven zynde, vondt, eerlang, geraaden, de Regeering der Nederlanden op te draagen aan zynen Zoon Filips, die nog maar ruim zestien jaaren bereikte. De jonge Vorst, in September, in Brabant zynde ingehuldigd, begaf zig, vervolgens, naar Geertruidenberg; alwaar de Edelen en Steden van Holland, ook Amsterdam, ten zelfden einde, beschreeven waren. Filips, steunende, naar 't schynt, op het aanzien zyns Vaders, en op het vreemd Krygsvolk, welk hy, ten deezen tyde, onder Hertoge Albrecht van Saxen, in zynen dienst hadt, was niet gezind, de inhuldiging te ontvangen, op gelyke voorwaarden, als waarop zyn Vader en Moeder waren ingehuldigd geweest; veel min, alle de Privilegien te bezweeren, die, door Maximiliaan en Maria, gegeven of bezwooren waren. Hy deedt den Staaten

Hy wil niet alle de Privilegien bezweeren.

(*u*) Groot-Memor. *N.* I. *f.* 299.
(*v*) Keurb. B. *f.* 7 *verso.* 9.

1494 ten rondelyk verklaaren „ dat hy kwam om „ ingehuldigd te worden als *erfachtigh ende* „ *natuurlyck Prince en Heere*, *Grave van Holland ende Heere van Vriesland*; dat hy de „ Privilegien bezweeren wilde, die de Hertogen Filips en Karel en derzelver Voorzaaten, Graaven en Graavinnen van Holland, en Heeren en Vrouwen van Friesland, gegeven hadden; doch dat hy de „ Privilegien, na de dood van Hertoge Karel verkreegen, wilde te niet doen, en „ met der daad, by deezen, te niet deedt.

Wat hy Amsterdam toestaat.

„ Dat hy egter, om zekere redenen, toestondt, dat de Wethouderschap in eenige Steden, en onder anderen te Amsterdam, zou vernieuwd worden, en dat deeze Steden haare Vroedschappen zouden „ hebben, gelyk by deeze laatere Privilegien bepaald was; doch alleen tot dat hy „ vyfentwintig jaaren bereikt zou hebben. „ Dat hy hen ontsloeg van den eed, aan zynen Vader gedaan, en hun de penningen „ kwytscholdt, die zy Hertoge Karel, by „ deszelfs overlyden, schuldig geweest waren. Dat, zo zy; na dat zy hem, op deezen voet, hadden ingehuldigd, eenige „ nieuwe Privilegien van hem begeerden, „ hy toonen zou, dat hy de diensten, die „ zy zynen Vader gedaan hadden, niet vergeten hadt (w)."

De Staaten doen hem hulde.

De Staaten hebben zulk een' voorslag, waardoor verscheide Privilegien, en vooral het *Groot-Privilegie van Vrouwe Maria*, op eens,

(w) *Zie* Groot-Plakaatb. IV. *Deel*, bl. 8.

eens, den bodem in geslaagen werden, ongetwyfeld, met ongenoegen gehoord. Doch zy waren genoodzaakt, te voldoen aan de begeerte van hunnen Vorst, die thans eene aanzienlyke magt op de been hadt, en op 't punt stondt, om het Bestand te vernieuwen, welk, voor eenigen tyd, met Gelderland gesloten was (x). Ook hebben sommige Steden, en daar onder ook Amsterdam, zig hiertoe te ligter laaten beweegen, om dat zy haare Vroedschappen en de gewoonlyke bestelling der Wethouderschap behielden, ten minste tot dat de Vorst vyfentwintig jaaren bereikt zou hebben, dat is, nog omtrent negen jaaren; in welken tusschentyd, 'er ligtelyk iet voorvallen kon, welk haar gelegenheid zou konnen geeven, om nieuwe Privilegien, of bevestiging der voorigen te verwerven. De inhuldiging geschiedde dan, overeenkomstig met 's Vorsten voorslag, den twaalfden December, in eene benedenkamer van de herberg *de Wildeman*, te Geertruidenberg (y); ook door de Afgevaardigden der Stad Amsterdam; waarom de eeden, die, by deeze gelegenheid, gedaan werden, in de *Registers* deezer Stede (z), te boek gesteld zyn: uit welken wyze, hier agter, in de *Bylaagen* (a), geplaatst hebben. 1494.

Kort na de inhuldiging van den Aartshertoge, kreeg Amsterdam aanschryvens van den Te Amsterdam wordt

(x) Vaderl. Hist. IV. *Deel*, *bl.* 309.
(y) Groot-Plakaatb. IV. *Deel*, *bl.* 8.
(z) I. Privilegieboek *f.* 87.
(a) Lr. F.

1494. den Stadhouder en Raaden, onder bedreiging van ftraffe aan lyf en goed, dat men de Poorters moeft doen waaken, en de vereifchte zorg draagen voor de zekerheid der Stad, zo men zig 's Vorften *eeuwige indignacie en toorn* niet op den hals haalen wilde. De Winter, in welken der Stede graften dikwils met ys bezet raakten, vorderde ook, naar ouder gewoonte, dubbele wagt.

wederom orde gefteld op 't waaken en byten.

1495. 't Geregt beval zulks, derhalve, op den vierentwintigften January des jaars 1495, te gelyk orde ftellende, op het openbyten van 't ys, in de graften om de Stad (*b*).

Nieuwe belaftingen aldaar.

De fchulden, waarin Amfterdam zig, na de dood van Hertoge Karel, hadt moeten fteeken, maakte aldaar, omtrent deezen tyd, het opftellen van nieuwe belaftingen noodzaakelyk. 't Geregt, de zesendertig Raaden, en de *notable ende ryckdom van der Stede*, hierop vergaderd zynde, kwam men overeen „ dat, om te vervallen de koften, die „ de Stad gehad hadt *van den oirloghe van* „ *Utrecht*, *Montfoert*, *Woerden*, *Rotterdam*, „ *de rebellicheit van Vlaenderen* enz., geheeven zouden worden een honderdfte penning van elks goed, zulken uitgenomen, „ die geene honderd rynsguldens bezaten, „ ten ware zy groote hanteering van neering hadden; zeftien ftuivers van 't vat „ buiten-, en tien ftuivers van 't vat binnenbier; de helft meer molengeld; breuken van die tegen de Keuren getimmerd „ hadden, en de vyftiende penning exue- „ geld

(*b*) Keurb. B. *f.* 9.

„ geld van vertrekkende poorters, en van 1495.
„ erfenissen buiten de Stad gaande, ten wa-
„ re de Plaatsen, werwaards dezelven gin-
„ gen, zulks niet of anders vorderden."
Het besluit hiertoe werdt den agtentwintigsten April genomen: en de Stad werdt met meer lasten bezwaard, dan zy, ooit te vooren, hadt behoeven te draagen. Alle haare inkomsten bestonden, ten deezen tyde, in het gene van de bovengemelde belastingen, van de Waage, van den Wyn-Excyns, en van de Paalkiste kwam; uit welk laatste, zy egter de zeetonnen en kaapen of bakens onderhouden moest (*c*).

De Stad bekomt herstelling in eenige Voorregten.

De Steden, en Amsterdam in 't byzonder kreegen, nog voor 't einde deezes jaars, eenigen der Voorregten, welken de Aartshertog haar, by zyne inhulding, beloofd hadt. De Steden hadden altoos aanblyvende Vroedschappen begeerd, nevens het regt om een dubbel getal te mogen noemen, waaruit Stadhouder en Raaden de verkiezing der jaarlyksche Wethouderschap doen zouden. Doch 't een en 't ander werdt slegts aan eenige Steden, en ook aan Amsterdam toegestaan, alleen tot dat Filips vyfentwintig jaaren bereikt zou hebben. Tot dien tyd toe, zouden de ampten ook alleen door inboorlingen bekleed, en geene Brieven van *Marken* en *Represaille* verleend worden, dan by raade van Stadhouder en Raaden van Holland. Voor 't overige, werdt het Groot-Privilegie van Vrouw Maria, in eenige andere

(*c*) Groot-Memor. *N.* I. *f.* 100 *verso*.

1495. dere punten, bevestigd, en in eenige anderen, besnoeid: van al 't welke Brieven verleend werden, die den veertienden December, te Brussel, getekend waren (*d*). De Stad Amsterdam stelde zo veel gewigts in deeze brieven, dat menze den vyfentwintigsten May des jaars 1498, *bouen in de oude Kerck*, *by de hantuesten* der Stede, deedt brengen (*e*), alwaar zy nog berusten.

Zy verkrygt het Baljuwschap van Amstelland in pandschap.

Op den agtsten te vooren, hadt Amsterdam in 't byzonder brieven verworven, waar by der Stad eenige inkomsten uit de Vorstelyke Domeinen verpand werden. Wy hebben, hier voor (*f*), gezien, dat zy, in 't jaar 1488, om zekere renten, ten behoeve van Maximiliaan verkogt, te vinden, geweezen was op het Baljuwschap van Amstelland, Waterland en Zeevank, en op het Sluisgeld te Grootebroek en te Medenblik. 't Blykt, dat zy, sedert, de toegeweezen somme uit het Baljuwschap ontvangen hadt; doch 't gene haar, uit de twee Sluisgelden, toegelegd was, hadt men haar nimmer voldaan; en zy hadt 'er, den eersten October deezes jaars, reeds negenhonderd zevenenzestig ponden vyftien schellingen van te goede gehad. De Rentmeester van Holland, zig grondende op eene Ordonnantie van den Aartshertoge, waarby belast werdt, dat alle zodanige vervreemde partyen wederom aan de Vorstelyke Domeinen gehegt zou-

(*d*) Oude Kerk, *Laade* I. *en* XXXV. *Zie ook* Groot-Plakaatb. IV. *Deel*, *bl.* 3.

(*e*) Groot Memor. *N.* L. *f.* 303 *verso*.

(*f*) *Blads.* 375.

zouden worden, wilde de Stad, daarenboven, bedwingen, om hem rekening te doen van 't gene zy, sedert het jaar 1488, uit het Baljuwschap ontvangen hadt: 't welk haar belast zou laaten met de gantsche rente, zonder 'er eenige vergoeding voor te hoopen te hebben. Om deeze zwaarigheid te voorkomen, vervoegde zy zig aan den Aartshertoge, dien zy ook voorhieldt, dat zy haare penningen, in 't jaar 1488, opgebragt hadt in ligten gelde, te weeten den gouden Andries gulden tegen agt schellingen grooten Vlaamsch het stuk; daar de munt, sedert, merkelyk verzwaard geworden was: waarop zy verzogt, dat behoorlyk agt geslaagen mogt worden. En Filips, overtuigd van den dienst, dien de Stad zynen Vader, in het opbrengen van zulk eene aanzienlyke somme, gedaan hadt, stondt haar toe „ driehonderd en zestig ponden 's „ jaars gangbaare munt, dat is, den gouden Andries gulden tegen vier schellingen agt penningen grooten Vlaamsch gerekend. Van deeze somme zou zy driehonderd ponden trekken uit het Baljuwschap van Amstelland, Waterland en Zeevank, welk Baljuwschap zelf haar, tegen deeze somme, in handen gesteld zou worden: zullende de overige zestig ponden haar, door 's Vorsten Rentmeesters, uit de inkomsten zyner Domeinen van Kennemerland, worden uitgekeerd. En hier tegen zouden de Vorst en zyne opvolgers vry zyn van de renten van zeshonderd en 1495.

1495. „ veertig ponden, ten behoeve van zynen „ Vader verkogt, en van alle de agterſtal- „ len, die de Stad daarop te goede hadt, „ behoudende de Graaflykheid egter het „ regt, om de driehonderd en zeſtig pon- „ den 's jaars, ten allen tyde, in dezelfde „ munte, tegen den penning zeſtien, af te „ loſſen; in welk geval, de Stad het Bal- „ juwſchap wederom zou moeten afſtaan, „ en de Graaflykheid ook van de overige „ zeſtig ponden 's jaars zou ontlaſt bly- „ ven (g)."

Welk, ſedert, door Burgemeesteren begeven wordt.

Op deeze wyze, kwam het Baljuwſchap van Amſtelland, Waterland en Zeevank in handen der Stad. Burgemeeſteren begaven, ſedert, dit ampt, met *advis* der zesendertig Raaden, voor den tyd van zes jaaren, aan *Meynaert Willems ſoen van Bretten* (h), die egter, volgens de ſchikking des Aartshertogs, zynen Laſtbrief van hem kreeg, volgens welken, hy het ampt zou bewaaren by forme van pagt, voor driehonderd ponden in 't jaar (i). Doch Burgemeeſteren kwamen met hem overeen, dat hy hun alleenlyk tweehonderd vyfenzeventig ponden van veertig grooten zou uitkeeren, wanneer zy de pagt aan de Graaflykheid voldoen zou-
1496. den: 't welk klaarlyk blykt uit zynen brief van den twee-entwintigſten January des jaars 1496, in de Stads *Regiſters* (k) te vinden.

De rang

Ter gelegenheid, dat eenige Steden van Hol-

(g) I. Privilegieboek, *f.* 94.
(h) Groot Memor. *N.* I. *f.* 208 *verſo*, 209.
(i) I. Privilegieboek, *f.* 94.
(k) Groot Memor. *N.* I. *f.* 208 *verſo*.

Holland, agterlyk zynde in het opbrengen der Graaflyke beden, door 's Graaven Amptenaars moesten worden *geëxecuteerd* of uitgewonnen, werdt, eenige maanden hierna, de rang bepaald, tusschen de zes groote Steden. De Stad Delft hadt, naamlyk, geklaagd, dat zy, voor Dordrecht en Haarlem, uitgewonnen werdt, om dat zy, nader dan deeze twee Steden, aan den Haage gelegen was. De Aartshertog beval, hierom, den twintigsten September, dat men, de groote Steden moetende uitwinnen, zou hebben te beginnen met Dordrecht, en daarna in orde voortgaan tot Haarlem, Delft, Leiden, Amsterdam en Gouda (*l*). Of Amsterdam, omtrent deezen tyd, ook, door 's Graaven Amptenaars, uitgewonnen zy, is my nergens gebleeken.

1496. tusschen de zes groote Steden van Holland wordt bepaald.

De Geldersche vyandelykheden duurden nog. Men kreeg, te Amsterdam, in den Herfst deezes jaars, wederom kennis, dat 'er verzameling van Krygsvolk was omtrent de grenzen. De Aartshertog hadt een scherp Plakaat laaten afkondigen, waarby belast werdt „ dat men geen volk van oorloge „ zou laaten trekken door Holland (*m*)." Doch de Stadhouder en Raaden schreeven, aan Amsterdam in 't byzonder, dat men aldaar scherpe toezigt houden moest, om niet overrompeld te worden. En hierop werdt, in September, herhaald bevel gegeven tot het zorgvuldig bewaaren der Stede (*n*).

Amsterdam krygt aanschryvens om scherpe wagt te houden.

De

(*l*) *Zie* Groot-Plakaatb. III. *Deel*, *bl.* 19.
(*m*) Groot-Memor. *N.* I. *f.* 213.
(*n*) Keurb. B. *f.* 20, *in verso*.

1496. De Aartshertog, onlangs in de egt getreden zynde met *Joanna*, Dogter des Konings van Arragon en der Koninginne van Kastilie, en voorhebbende, de Gelderschen, door de wapenen, tot reden te brengen, vondt geraaden, in den Zomer des jaars 1497, eene reis te doen naar Holland, zig in de voornaamste Steden, van nieuws, te laaten inhuldigen, en, by deeze gelegenheid, naar alle waarschynlykheid, wederom eene buitengewoone Bede te doen (*o*).

De Aartshertog Filips wordt aldaar plegtiglyk ingehaald.

1497. Te Amsterdam, kreeg men, in 't laatst van Juny, vermoedelyk uit Haarlem, berigt, dat de Aartshertog, den volgenden dag, in de Stad dagt te komen. 't Geregt, hierop vergaderd zynde, en in aanmerking neemende, *dat sijn genade Prince ende souvereyn Here* van der *Stede* was, en waarschynlyk de voorige Privilegien kwam bevestigen, en veelligt ook eenige nieuwen verleenen, besloot terstond, den Vorst staatelyk in te haalen. Men voorzag ieder Schutter der drie Schutteryen, de oude, de jonge en de Handboogschuttery, van eene toortse, op Stads kosten. Geen schutter mogt, buiten verlof van Burgemeesteren, ter Stad uit gaan, voor dat de Vorst ingehuldigd ware. Geen Poorter of ingezeten mogt aan *den Forieren ende maerschalck van den logysen* van den Vorst huisvesting voor den Hofstoet weigeren, op straffe aan lyf en goed. Elk moest de straat voor zyne deur doen schoon maaken. De inhaaling zou door geestelyken en wee-

(*o*) Vaderl. Hist. IV. *Deel*, *bl.* 303, 305.

weereldlyken geschieden, en niemant mogt 1497.
de orde, die men, in 't gaan, stondt te houden, eenigszins belemmeren of stooren. En naardemaal de Stad *een stede van frontieren* was, *palende an diversche landen ende heerlicheden*, zo werdt den Schutteren en allen anderen Poorteren en ingezetenen belast, hun geweer, wel schoon gemaakt en gescherpt, voor hunne wooningen te hangen, op dat de Vorst zien mogt, wat wapenen de burgerye hier, ten haaren koste, en tot bescherminge der Stede, onderhieldt. Zo dra, op den dag der inhaalinge, de Stadhuisklok na den middag geluid werdt, moesten alle handwerken en neeringen stilstaan, en de Schutters, in hunne *Pelluere* of wapenrok, elk met eene toortse in de hand, *an die Plaetse*, by de Heeren van 't Geregt, komen; die hen in orde schaaren zouden, om de inhaaling te doen (*p*). 't Is waarschynlyk, dat alles, omtrent op deeze wyze, uitgevoerd geweest zal zyn, hoewel ik niet weet, dat zulks ergens aangetekend is. Alleenlyk vind ik, dat de Vorst, ingehaald zynde, den zevenentwintigsten Juny, den eed op het Stadhuis heeft afgelegd, wordende den zelven, door den Burgemeester *Andries Boelen Dirkszoon*, uitgesproken. De eed der Stede en der Poorteren geschiedde, daarna, by monde van Meester *Jakob van Almonde*, Raad in den Hove van Holland, die denzelven boven van het Stadhuis uitsprak. Beide deeze eeden zyn in de Stads *Registers* (*q*) te boek gesteld: uit

Eed door hem en door de Burgerye gedaan.

(*p*) Keurb. B. *f.* 27.
(*q*) I. Privilegieboek, *f.* 89 *verso*.

1497. uit welken wyze, hier agter, in de *Bylaagen* (*r*), geplaatst hebben. Sommigen hebben aangetekend, dat de Aartshertog niet verder Noordwaards trok dan Amsterdam: waarom de Steden van 't Noorderkwartier verpligt werden, haare Gemagtigden derwaards te zenden, om de inhuldiging te verrigten (*s*).

De Steden van 't Noorderkwartier doen hem te Amsterdam hulde.

De Aartshertog hadt, gelyk uit de woorden van den eed af te neemen is, ook tegenwoordig, geene andere Privilegien willen bezweeren, dan die, door de Hertogen Filips en Karel, gegeven of bevestigd waren. Maar hieruit volgde, dat de laatere Privilegien, door Vrouwe Maria alleen, of met haaren Egtgenoot, gegeven, hunne kragt verlooren hadden. Amsterdam, die van beide verscheide Privilegien ontvangen hadt, leedt hier vry wat by. Doch de Regeering der Stad verwierf op den Aartshertoge, dat hy, nog in den Haage zynde, op den agttienden July, de Handvest bekragtigde, waarby aan Amsterdam het regt gegeven was, om de Roomsch-Koningklyke Kroon boven 't Stads wapen te voeren (*t*), welke Handvest, eerst in 't jaar 1489, en dus lang na de dood van Hertoge Karel, op de naamen van Maximiliaan en Filips, gegeven was (*u*).

Hy bevestigt een Privilegie, welk de Stad, na de dood van Hertoge Karel, verkreegen hadt.

Eenige weeken laater, werdt Leerdam door de Gelderschen ingenomen. Doch de Stad

Men waakt aldaar op

(*r*) Lt. G. N. 1, 2.
(*s*) VELIUS Hoorn, *bl.* 91.
(*t*) Oude Kerk, *Laade* XXXIX.
(*u*) *Zie* hier voor, *bl.* 378.

Stad werdt hun haast wederom ontweldigd door den Hertoge van Saxen. Het aanhouden deezer vyandelykheden gaf der Regeeringe van Amsterdam gelegenheid, om, zelfs nog in de maand December, op een gerugt van vergadering van Krygsvolk, wederom orde te stellen op het bewaaken der Stad (v). Doch den eenentwintigsten werdt 'er Bestand getroffen voor een' onbepaalden tyd (w), waardoor de bekommering, welke men hier ter Stede gehad hadt, een weinig verdween. 1497. nieuwe tegen de Gelderschen.

Ondertusschen, wies de Amsterdamsche Koophandel en Scheepvaart aan, midden in den oorlog. In den Herfst, kwam 'er, onder anderen, een groot getal van Koopvaardyschepen, met veelerlei waaren belaaden, voor de Stad. De Regeering, bedugt dat de Koopluiden van buiten mogten afgeschrikt worden van herwaards te komen, om de nieuwlings aangebragte waaren te bezien en te koopen, indien zy uit Steden kwamen, op welken men hier, uit hoofde van agterstallige renten, eenigen eisch hadt, vondt geraaden, op den agttienden October, aftekondigen, dat geen vreemd Koopman, uit zulk eene oorzaak, eenige bekommering te vreezen hadt; maar dat elk zig van een vast en volkomen geleide verzekerd kon houden (x). Voorts, blykt de aanwas van den Koophandel der Stad in 't Noorden uit een Privilegie van *Jan den II.*, Koning Aankomst van een groot getal van Koopvaardyschepen voor Amsterdam.

(v) Keurb. B. *f.* 34.
(w) Vaderl. Hist. IV. *Deel*, *bl.* 309, 310.
(x) Keurb. B. *f.* 32 *verso*.

1498. ning van Zweeden, Deenemarke en Noorwegen, den zesentwintigsten December des jaars 1498 gegeven, waarby hy *aan de Stad van Amsterdam en aan de gemeene Hollandsche Steden*, die hem Gemagtigden hadden toegezonden, vergunt, twee derde van hunne gestranddde goederen te mogen naar zig neemen, mids bergloon en kosten betaalende (y). Zeker, dat Amsterdam, in dit Privilegie, alleen met naame genoemd wordt, toont wel, dat de handel, dien deeze Stad thans in 't Noorden dreef, dien van de andere Steden van Holland ten deezen tyde verre overtrof. Den volgenden dag, gaf dezelfde Vorst nog een ander Privilegie aan de Stad Amsterdam in 't byzonder, haar den vryen handel op Noorwegen, met naame op de Stad Bergen, toestaande (z). 's Daags na S. Thomas-dag, zynde den tweeentwintigsten der zelfde maand, waren 't Geregt, de zesendertigen en *de geheele buyck ende Poorterye deser Stede* op 't Gasthuis byeen geroepen geweest; daar hun, door Burgemeesteren, voorgehouden werdt het Privilegie van Hertoge Willem van den jaare 1405, wegens de vrye Vaart naar en van de Stad, waarvan wy, ter zyner plaatse (a), gewaagd hebben; en gevraagd, hoe zy 't verstonden? Men antwoordde, eenpaariglyk „ dat elk, door 't Marsdiep of 't Vlie, „ vryelyk, met schepen en goederen, herwaards komen mogt, en wederom van „ hier

De Koning van Zweeden en Deenemarke verleent nieuwe Privilegien aan de Stad.

Vrye Vaart naar en van de Stad toegestaan.

(y) Oude Kerk, *Laade* XLI. Handv. *bl.* 56. [86.]
(z) Id. ibid.
(a) *Zie* II. *Deel*, III. *Boek*, *bl.* 197.

„ hier te rug keeren, zonder aan lyf of 1498.
„ goed te mogen bekommerd worden (*b*)."

Op den dertienden July te vooren, was te Amſterdam een plegtige ommegang gehouden, om den Hemel te bidden voor de gelukkige verloſſinge van de Vrouwe van Ooſtenryk, Graavinne van Holland (*c*), van welker zwangerheid het Gemeen, kort te vooren, kennis gekreegen hadt.

Ommegang aldaar, ter gelegenheid van de zwangerheid der Graavinne.

't Beſtand met de Gelderſchen, ſlegts tot wederopzeggens toe geſlooten zynde, werdt, in dit jaar, wederom verbroken: 't welk hier ter Stede gelegenheid gaf tot vernieuwing der voorige Keuren op het waaken, en tot een bevel om, niet dan met behoorlyk verlof, uit de Stad te gaan (*d*). De vyandelykheden duurden, tot in het volgende jaar, 1499. en eindigden toen, met een diergelyk Beſtand, welk in Juny geſlooten werdt (*e*).

Vernieuwing der Keuren op het waaken.

De oorlog hadt, midlerwyl, den Aartshertoge aanleiding gegeven, om zyne inkomſten te vermeerderen, door het opregten van eenen nieuwen tol, die van de ſchepen, welken Texel in- en uitkwamen, geheeven zou worden. De Koophandel van Amſterdam en van de Waterſteden in 't Noorderkwartier ſtondt hierby veel te lyden, waarom de gemelde Steden eenpaariglyk een Vertoog inleverden aan de Rekenkamer der Graaflyke Domeinen in den Haa-

Tol in Texel opgeregt. Vertoog daartegen van Amſterdam en de Waterſteden.

(*b*) Groot Memor. *N.* I. *f.* 304. *en* hier agter *in de Bylaagen Lt.* H.
(*c*) Keurb. B. *f.* 37.
(*d*) Keurb. B. *f.* 39.
(*e*) Vaderl. Hiſt. IV. *Deel*, *bl.* 316.

1499. Haage, waarby aangeweezen werdt, dat het opregten van zulk eenen tol den handel geweldiglyk drukken zou, en met de oude Privilegien van tolvryheid ſtreedt (*f*): 't welk van zulk eenen uitſlag ſchynt geweeſt te zyn, dat de nieuwe tol, ten deezen tyde, nog niet opgeregt werdt. Eenigen tyd te vooren, hadt Amſterdam ook verworven, dat de ingezetenen van Utrecht, Harderwyk en andere Steden op de grenzen, die, uit hoofde van den oorlog, hier niet vryelyk hadden mogen verkeeren, onbeſchroomdelyk in de Stad komen, en hunnen handel dryven mogten, zo lang die van Amſterdam, in deeze Steden, wegens agterſtallige renten, niet bekommerd werden. De brieven, hiervan verleend, waren, den vierden January des jaars 1498 [1499], te Bruſſel getekend (*g*).

Vrye handel te Amſterdam aan de Steden op de grenzen toegeſtaan.

De Stad beſluit eenige renten af te loſſen.

De Regeering van Amſterdam vondt zig, ten deezen tyde, in ſtaat, om eenige renten, geduurende den oorlog verkogt, door middel der inkomſten, uit de voor eenige jaaren verhoogde Excynzen, af te loſſen: waarop, eerlang, eene ſchikking beraamd werdt (*h*).

Waakgeld aldaar ingevoerd.

Ondertuſſchen, bleef men, in de Stad, nog al bezorgd voor vyandelyke ondernemingen. De orde op het waaken werdt, in dit en in het volgende jaar, dikwils vernieuwd (*i*). Zelfs werdt, om de koſten, op het

(*f*) Groot Memor. *N.* I. *f.* 229.
(*g*) Oude Kerk, *Laade* XXXV. Handv. *bl.* 134. [44.]
(*h*) Groot Memor. *N.* I. *f.* 232.
(*i*) Keurb. B. *f.* 42, 42 *verſo*, 49.

het waaken vallende, te vinden; voor 't 1500.
eerst, zo ver my bekend is, den derden July des jaars 1500, een Waakgeld ingevoerd, 't welk van elk, naar zekere gemaakte schatting, werdt opgebragt, en waaruit de bezoldigde waakers der Stad betaald werden (*k*).

In de S. Nikolaas- of Oude Kerke, was, op den agttienden February deezes jaars, vry wat beweeging ontstaan, van welke eenig gewag gemaakt wordt, in de Stads *Registers*. Een Priester, *Dirck Roosgen* genaamd, hadt eenige Burgemeesters, die zig in de Kerke bevonden, gedreigd te kwetsen. De oorzaak van deeze baldaadigheid vind ik nergens gemeld; maar wel, dat de vergaderde menigte terstond in rep en roere raakte, en dat de Burgemeesters onbeschadigd bleeven. De Priester werdt, kort hierop, in hegtenis genomen, met kennis van den Provisoor van Amstelland, die hem, na drie dagen verloops, uit handen van den Schout overnam, hem plaatsende ten huize van *Peter Vries*, *dienaer van myn heere den Schout*, *woonachtich up ten Middeldamme* (*l*). Doch hoe lang hy hier zat, en wat 'er eindelyk van hem geworden zy, heb ik nergens aangetekend gevonden.

Opschudding in de Oude Kerke.

De aflossing der renten, die in 't voorleeden jaar voorgenomen was, schynt niet zo gereedelyk te hebben konnen geschieden, als men gehoopt hadt; 't zy dat

Het aflossen der renten wordt uitgesteld.

(*k*) Keurb. B. *f.* 46 *verg. f.* 48 *verso.*
(*l*) Groot Memor. *N.* I. *f.* 304 *verso.*

1501. dat 'er wederom buitengewoone beden gedaan waren, 't zy dat men haast nieuwen oorlog te gemoet zag. Immers de *Rentiers*, Poorters zynde, werden, in 't begin van February des jaars 1501, op 't Stadhuis byeen geroepen. Hier werdt hun uitstel van de aflossing der Renten, die zy ten laste der Stad hadden, afgevergd; waarin zy bewilligden (*m*).

Oorsprong van het bezoeken der Kapelle van de Heilige Stede te Amsterdam.

Het einde der vyftiende eeuwe hadt, volgens gewoonte, den Paus, *Alexander den VI.*, gelegenheid gegeven om aflaaten toe te staan aan alle zulken, die de Heilige Kerken te Rome, in het voorleeden jaar 1500, Godsdienstiglyk waren komen bezoeken. Doch zulke Aflaaten werden, door de Pausen, ook dikwils gehegt aan het bezoeken van Kerken in andere Steden, die, *uit hoofde* van eenig wonderwerk, welk men hieldt aldaar gebeurd te zyn, of uit eenigen anderen hoofde, vermaard geworden waren. En zulk eene Kerk was de Kapel der Heilige Stede te Amsterdam. Men geloofde, dat zy gestigt was op eene plaats, alwaar, in 't jaar 1345, eene hostie, die door een' krank mensch was uitgebraakt, midden in een groot vuur, ongeschonden gebleeven was. Ook werdt voor zeker gehouden, dat, door de kragt van het Sakrament des Altaars, in de gemelde Kapelle, nog veele wonderdaadige geneezingen geschiedden (*n*). Men hieldt, hier ter Stede, sedert vee-

(*m*) Groot-Memor. *N.* I. *f.* 233 *verso*.

(*n*) Amsterdams eer en opkomst *enz.* LE LONG, *bl.* 196 *enz.*

veele jaaren, ter gedagtenisse van het vermaarde wonderwerk, waarnaar de Kapel der Heilige Stede den naam hadt, eenen plegtigen Feestdag, omtrent het midden der Vasten; op welken, eene menigte van menschen, van alle oorden, herwaards kwamen. De Regeering deedt, vooraf, om volk naar de Stad te trekken, vrygeleide afkondigen voor den tyd van veertien dagen (*o*). En uit dit Feest, op welk men ook veelerlei waaren te koop bragt, heeft, op dat wy dit hier, in 't voorbygaan, aantekenen, de Halfvastens Jaarmarkt haaren oorsprong gekreegen; gelyk de Pinkster-Jaarmarkt haaren oorsprong aan den Sakramentsdag, die altoos op Donderdag na den eersten Zondag na Pinksteren invalt, verschuldigd is; op welken Feestdag, hier ook een plegtige ommegang gehouden werdt (*p*). 1501.

In deeze Ommegangen, vervoegden zig de Parochiaanen of Buuren en Schoolieren van de nieuwe, by de Parochiaanen en Schoolieren van de oude Kerke. De drie Schutteryen plaatsten zig, onder hunne *Kaerse*, hierby. Men trok, gelykerhand, aan paaren, van de oude Kerke naar de Heilige Stede: van waar het Sakrament, door den Priester, vooruit gedraagen werdt, de Plaats of Dam over, naar de Haarlemmer-Poort, en voorts, den Singel buiten om, tot aan de Reguliers-Poort, door welke men wederom in de Stad, en tot aan de Heilige Stede

Plegtige Ommegang op de Sakramentsdagen.

(*o*) Keurb. B. *f.* 12 *verso*, 71.
(*p*) Keurb. B. *f.* 25.

1501. de kwam, alwaar het Sakrament bleef, terwyl de schaare, die het gevolgd was, voorttrok tot op de Plaats of Dam, van waar elk zyns weegs ging (q). Ter gelegenheid nu van den Feestdag, die in de Vasten kwam, hadt de Paus, ten deezen tyde, menigte van *gracien*, *pardoenen ende aflaten* herwaards gezonden, die, van den zestienden Maart, tot belooken Paaschen toe, zouden konnen verdiend worden. De Regeering der Stad beloofde, uit kragte van een byzonder Octroi des Aartshertogs, het gewoonlyk vrygeleide in lyf en goed, aan allen zonder onderscheid, al warenze zelfs schuldig aan dievery, gemeenen doodslag en andere diergelyke misdaaden, zo zy maar geene vyanden van den Vorst waren, of *Crimen læsæ Majestatis*, dat is, Misdaad van gekwetste Hoogheid, waaronder, ten deezen tyde, *vrouwekracht*, *moirt*, *brant*, *merct- en straetroef*, *conspiracie* en diergelyke zaaken gerekend werden, begaan hadden. 't Geleide zou zelfs duuren tot zes dagen na belooken Paaschen. Men droeg zorg, dat het geleide niet slegts, maar ook de Lyst der byzondere stukken, waarvoor aflaat en vergiffenis te bekomen was, hier, en in de nabuurige Steden, aan de Kerkdeuren en elders, werdt aangeplakt: en 't is ten hoogste waarschynlyk, dat, van alle kanten, veel volks naar Amsterdam zal samengevloeid zyn. Het afschrift van den Brief, waarby de Regeering

De Regeering maakt bekend, dat hier Aflaaten te bekomen zyn.

(q) Groot-Memor. *N.* I. *f.* 216 *verso*. Keurb. R. *f.* 25. W. SYVAERTS Roomsche Myst. ontd. *Voorr.*

ring van 't bekomen van aflaaten en van het 1501.
toeſtaan van vrygeleide kennis geeft aan die
van Haarlem, is in de Stads *Regiſters* (*r*)
te boek geſteld, en ook elders (*s*) te leezen.

De Aartshertog hadt, in January des jaars 1500, een Plakaat laaten uitgaan, waarby belaſt werdt, dat geene goederen voorby de Vlaamſche kuſt herwaards zouden gevoerd worden, ten ware dezelven, te Brugge, verſtapeld waren (*t*). By dit Plakaat, werden de Hollandſche en Zeeuwſche Steden geweldiglyk benadeeld. De Stad Amſterdam in 't byzonder, die, ten deezen tyde, veel wolle van Calais haalde, ten behoeve der Lakenneeringe alhier, leedt 'er veel by. Men beſloot, derhalve, ter gelegenheid van de eerſte Graaflyke bede, te dringen op het afſchaffen deezer nieuwigheid. En 't leedt niet lang, of deeze gelegenheid deedt zig op.

De Aartshertog verbindt elk om te Brugge te verſtapelen.

De Aartshertog, voorhebbende eene reis te doen naar Spanje, deedt, om de kosten daartoe te vinden, eene aanzienlyke Bede van de Landen. De Steden kwamen ter Dagvaart, te Leiden en in den Haage, om hierop te raadpleegen. En de Burgemeester en de andere Afgevaardigden van Amſterdam, die deeze Dagvaart hadden bygewoond, deeden, den negentienden January 1502.
des jaars 1502, aan de zesendertigen, die op de Raadkamer byeen gekomen waren, verſlag „ dat men, op geene andere voor„ waarde, bewilligd hadt in de Bede, dan „ dat

Amſterdam en andere Steden brengen te wege, dat dit ingetrokken worde.

(*r*) Groot-Memor. *N.* I. *f.* 235 *verſo*.
(*s*) DAPPER *bl.* 139. COMMELIN *bl.* 923.
(*t*) Groot-Memor. *N.* I. *f.* 243.

1502. „ dat de ſtapel te Brugge eerſt moeſt te „ niet gedaan zyn (*u*):" gelyk, niet lang hierna, geſchiedde.

Amſterdam beſluit den Koning van Deenemarke met een ſchip te dienen.

Jan de II., Koning van Deenemarke, voor eenige jaaren, ook tot Koning van Zweeden verkooren zynde, hadt veel moeite om dit Ryk tot onderdaanigheid te brengen. Hy bevondt zig, in de Lente deezes jaars, in Deenemarke, en beſloot aldaar, tot eene reis naar Zweeden, om Stokholm te ontzetten, binnen welke Stad, zyne Gemaalin, door de Zweeden, belegerd werdt (*v*). Wy maaken hiervan alleenlyk gewag, om dat de Regeering der Stad Amſterdam, die verſcheide Privilegien van deezen Vorſt ontvangen hadt (*w*), de gemeene reeders, den eerſten April, *up die raetcamer* ontbooden hebbende, met derzelver overleg, vaſtſtelde „ den Koning van Deenemarke, op des- „ zelfs reize naar Zweeden, met een ſchip „ te dienen (*x*)." Doch eer hy voor Stokholm kwam, was de Stad overgegaan.

Ommegang aldaar, over de terugkomſt van Filips uit Spanje.

Terwyl de Aartshertog uitlandig was, hadden de Gelderſchen de vyandelykheden wederom begonnen. Doch toen hy, in November des jaars 1503, in de Nederlanden was wedergekeerd, waarover, te Amſterdam, een plegtige Ommegang gehouden werdt (*y*), beſloot hy den oorlog tegen de
1503. Gelderſchen, met meer ernſt dan voorheen, voort

(*u*) Groot-Memor. *N.* I. *f.* 241.
(*v*) S. Pufendorf Zweedſche Hiſtorie, *bl.* 239.
(*w*) *Zie* hier voor, *bl.* 399.
(*x*) Groot-Memor. *N.* I. *f.* 305.
(*y*) Keurb. B. *f.* 75.

voort te zetten. Gelderland werdt thans van veele behoeften voorzien uit Holland, met naame uit Amsterdam. 1503.

Verbod van handel met de Gelderschen.

De Aartshertog vondt, derhalve, geraaden, allen handel op Gelderland in Holland te verbieden. En dit verbod werdt, in 't begin des jaars 1504, onder anderen te Amsterdam, afgekondigd. 1504. De Gelderschen werden hierdoor niet weinig benaauwd. Doch de Aartshertog verzamelde, daarenboven, een Leger by 's Hertogenbosch, met welk eenige Sloten veroverd werden op den vyand. De bezetting van Naarden liep de Veluwe af, terwyl het Land van Heusden en de Zuidhollandsche Waard, door de Gelderschen, geplonderd of gebrandschat werden (z).

Scheepsstryd op de Zuiderzee.

Doch op de Zuiderzee, viel iet voor van meer gewigt. Amsterdam en de andere Waersteden hadden eene Vloot te water gebragt, die, onder bevel van den Admiraal *Pieter van Leeuwaarden*, op de Zuiderzee kruiste; en omtrent de Eem lag, toen de Gelderschen, met eenige groote en een groot getal Visschers schepen, van Harderwyk afgesteken, den steven wendden naar den mond des Eemstrooms, om de Hollanders aan te tasten. De Hollandsche Vloot, niet behoorlyk voorzien van krygsbehoeften, ontweek den vyand, en zakte af tot voor de Vegt, by 't Slot te Muiden; vanwaar zy een vaartuig naar Amsterdam zondt om buskruid. Doch eer dit vaartuig nog wedergekeerd was, hadden de onzen het an-

Amsterdam voorziet

ker

(z) Vaderl. Hist. IV. *Deel*, *bl.* 322, 323.

1504. ker geligt, en waren naar Waterland gezeild, op welk geweſt de Gelderſchen 't gemunt hadden. Het vaartuig met buskruid ontmoette de Vloot, en kreeg bevel om haar te volgen. De zee krielde van viſſchers ſchuiten, die, den vyand ontdekt hebbende, haar beſt deeden om 't land te bereiken, zonder dat men de viſſchers, met roepen en wuiven, beweegen kon, om zig te begeeven op de Vloot die maar maatiglyk bemand was; en om den gemeenen vyand te helpen bevegten. Op de hoogte van 't Eiland Marken, zag men het eerſte vyandelyk ſchip, welk, door den Hollandſchen Admiraal, werdt aangetaſt. De Gelderſchen ſchooten met handboogen; de onzen met ſteenen klooten uit grof geſchut. Op de Gelderſche Vloot, bevondt zig een Prieſter, wien de vyand de Paſtoory van Monikendam beloofd hadt, zo dra de Stad bemagtigd zou zyn, en die hierom yverde in den ſchutteren de geſpannen boogen aan te reiken. Midlerwyl, ſtaken de Monikendammers, in kleine ſchuiten, van land, en roeiden der Hollandſche Vloote aan boord, daar zy 't getal der ſtryderen vermeerderden. Een geruimen tyd werdt 'er gevogten, eer de overwinning zig voor de eene of de andere zyde verklaarde. Eindelyk, behielden de onzen de overhand, ter gelegenheid dat twee of drie van de beſt bemande Gelderſche ſchepen zig van de overigen afzonderden, om jagt te maaken op een Frieſch Koopvaardyſchip. 't Leedt toen niet lang, of de anderen gaven zig over. Men kreeg een goed getal van gevangenen, die

de Vloot van buskruid.

die groot gevaar liepen van, naar het woeſt gebruik deezer tyden, in zee geworpen te worden. Men voerdeze eerſt naar Monikendam; van daar naar Muiden, en toen naar Ypeſloot. Van hier zondt men iemant naar Amſterdam, om te onderſtaan, of de Wethouderſchap de gevangenen zou willen bewaaren. Doch zy ſchrikte, naar 't ſchynt, tegen de koſten. Ook dreeven ſommigen, dat menze, veeleer, behoorde verdronken te hebben. Doch de Schout, *Jan Benning Janszoon* (3), bragt te wege, dat zy genoegzaam allen, na 't afleggen van den gewoonlyken eed, waarby zy zig verbonden, om het ontvangen leed op niemant der Hollanderen te zullen wreeken, op vrye voeten geſteld werden. Sommigen betaalden eenig losgeld. De Prieſter, van welken wy boven ſpraken, verpandde, om zig vry te koopen, de Altaarkelk voor vyftig goudguldens. De Schryver, uit wien wy 't verhaal van deezen ſcheepsſtryd, welk hy, uit den mond van ooggetuigen en bevelhebbers zelven, te boek geſteld hadt, ontleend hebben, bevondt zig, ten deezen tyde, te Amſterdam, daar hy de verpandde kelk zelf gezien en behandeld heeft (*a*). 1504.

De Schout der Stad brengt te wege, dat de gevangen Gelderſchen geſlaakt worden.

De

(*a*) Guill. Hermanni Holl. Gelr. Bellum *in* Matthæi Analect. *Tom.* I. *p.* 323 *& ſeqq. Zie ook* Velius Hoorn, *bl.* 93.

(3) Willem Hermanszoon *van der Goude*, Kanonik van S. Auguſtyn, te Stein by Gouda, de Schryver, dien wy hier volgen, noemt (in Matthæi *Analect.* Tom. I. p. 325) den Schout *Prætor Joannes benignus*. Doch ik agt, dat men, voor *benignus*, *Benningus* leezen moet Immers, de Schout van Amſterdam heette, ten deezen tyde, *Jan Benning Janszoon*.

De oude Schutters hier ter Stede lieten zig, kort na deezen ſcheepsſtryd, door eenige Spaanſche Koopluiden, overhaalen, tot het timmeren van eene *Galeote* of groote galei, die beide riemen en zeilen voerde, en van welke men zig ongemeene dienſten beloofde tegen den vyand. Hoedanig dit vaartuig geſteld ware, en wat verwagting 't gemeen 'er van hadt, zal beſt begreepen worden uit de woorden des zo even aangehaalden Schryvers, die wy, uit het Latyn vertaald, hier invoegen: *De* Galeote *zeilt*, zegt hy, *wonderlyk ſnel, en is van zonderlingen dienſt in eenen ſcheepsſtryd. Zy kan ſpoedig op den vyand aan, en even ſpoedig te rug gevoerd worden. Zo men met dezelve roeit, gebruikt men 'er twee en dertig riemen op. De zeilen zyn zo geſchikt, dat geen ſchip ſneller vaart maakt. Zy voert vier en twintig ſtukken, ieder met zes welgepaſte kamers; hiertoe uitgevonden, op dat men, ſchoon onder 't beweegen van 't ſchip en als in 't wilde ſchietende, egter doel treffen zou. Voorts hadt zy ook twee overdekte tenten* [ollarum capita] *op. Die den zeekryg beſt verſtonden zeiden, dat, door eene Galeote, eene gantſche vloot kon vernield worden. Doch met deeze is niets verrigt, waardoor aan zulk eene verwagting beantwoord werdt. Zy heeft de ſoldy voor 't Krygsvolk, en eenige voornaame luiden, nu en dan, over zee gevoerd. Men heeft haar verhuurd om Koopvaardyſchepen te geleiden. Doch, voor 't overige, diende zy meeſt om den vyand, en ook ons vrees aan te jaagen. De vyand durfde de plaats, daar de Galeote lag, niet naderen.*

1504. De oude Schutters te Amſterdam timmeren eene *Galeote.* Willem Hermans-zoons beſchryving van dit Vaartuig.

ren. Wy waren bedugt, dat de Gelderschen haar bemagtigen zouden, als zy zig te veel bloot gaf. Want, hadden zyze in hun geweld gekreegen; zy waren meester van de zee geweest. Wy hebben haar, hierom, voorzigtiglyk, niet te stout gebruikt. Haar naam en roem alleen is in staat geweest, om den vyand te doen zwigten (*b*). Zo ver gaat deeze Schryver, aan wien men, gewisselyk, iet toegeeven moet, om dat hy, een Kerkelyke zynde, de grootste kennis van den oorlog te water niet gehad zal hebben; maar uit wiens woorden, ten minsten, af te neemen is, dat de scheepsstryden thans nog veel verschillen moesten van die van laatere tyden, als luiden, die niet geheel van verstand ontbloot waren, verwagten konden, dat een schip van vierentwintig stukken eene gantsche Vloot vernielen zou. Wy konnen niet nalaaten, hier by te voegen, dat van deeze vermaarde Galeote, ook in onze Stads *Registers*, gewag gemaakt wordt. De Stad hadt, naamlyk, de penningen opgeschopten, die de oude Schutters aan het timmeren der Galeote te kost gelegd hadden. En op den agttienden Juny des jaars 1505, bewilligden de *Ouerluyden van de ouden Scutteren*, dat de Stad, jaarlyks, op S. Maarten, de Excynzen ontvangen zou, die de Schutters nu, waarschynlyk uit den vryen Wyntap, hun, tweemaal tien, en eens negen dagen in 't jaar, toegestaan, en misschien ook uit de Vis-

1504.

De Stad hadt 'er der Schutterye geld toe geschooten.

(*b*) Guill. Hermanni Holl. Gelr. Bellum p. 326.

1504. Visschery in de Stads graften (*c*), in te komen hadden, tot dat zy voldaan zou zyn van 't gene zy, *voir den voirs. Scutterie aen den galeyote verleyt* hadt (*d*). Wat, eindelyk, van deeze Galeote geworden zy, is my niet duidelyk gebleeken. DOMSELAAR tekent aan (*e*), dat hy, voor 't jaar 1631, in den Amstel, omtrent de plaats der Halve-maans brugge, het wrak eener groote Galeije heeft zien leggen, waarvan het agterste bind van 't Paviljoen en eenige ribben boven 't water uitstaken. Hy houdt dit wrak voor een overblyffel van eene der Spaansche galeijen, die Prins Maurits, in 't jaar 1604, te Sluis in Vlaanderen veroverd hadt. Doch hoe zulk eene Galei, in omtrent vyfentwintig jaaren, zo geheel vergaan, en vooral, hoe zy, in of na 't jaar 1604, daar ter plaatse in den Amstel, gekomen zou konnen zyn, beken ik niet te konnen begrypen. Indien ik gissen mogt, zou ik eerder vermoeden, dat DOMSELAAR een overblyffel van onze oude Galeote gezien heeft, die men, toen de oude Schuttery te niet gedaan was, of veelligt al eerder, by gebrek van lust of middel om dezelve te onderhouden, in den Amstel, niet verre van de Stads *Schaffery*, de plaats, waar zy, naar alle waarschynlykheid, getimmerd was, heeft laaten leggen vergaan.

De

(*c*) Handv. *bl.* 140. [150.]
(*d*) Groot-Memor. *N.* I. *f.* 252.
(*e*) III. *Boek*, *bl.* 253. *Zie ook* COMMELIN, *bl.* 224.

De Gelderſchen maakten zig, tegen 't einde des jaars 1504, wederom gereed tot eenen togt op de Zuiderzee. Men was, derhalve, te Amſterdam, ook wederom bezorgd voor overrompeling. Op de Laſtaadje buiten de Stad, ſtonden veele Houtwaaren, die ligtelyk zouden hebben konnen geroofd, of in den brand geſteken worden door den vyand; waarom het Geregt, op den drie-entwintigſten November, beval, alle houtwaaren van daar in de Stad te brengen, binnen veertien dagen (*f*). En deeze tyd was naauwlyks verſtreeken, of men vernam, hier ter Stede, dat de Gelderſchen wederom op de Zuiderzee waren; waarom, op den elfden December, werdt afgekondigd „ dat alle Waterſchepen zig zeilree„ de maaken moeſten (*g*):" en wat laater, te weeten, op den vyfden January des volgenden jaars „ dat alle Ruiters, in der Ste„ de ſoldye ſtaande, zig gereed houden „ moeſten om ſcheep te gaan (*h*)." Om te beter tegen verraad van binnen beveiligd te zyn, werdt ook, den vierentwintigſten, gekeurd „ dat zig niemant, na 't luiden der „ *boeueclock*, die ten negen uuren des a„ vonds begint, zonder lantaarn, op de „ ſtraat zou hebben te vertoonen (*i*)."

1504. 't Geregt beveelt, dat de houtwaaren van de Laſtaadje in de Stad gebragt worden.

Verdere voorzorg tegen de Gelderſchen.

1505.

De ſlappe Winter deedt dugten voor eene vyandelyke onderneeming te water; doch omtrent den dag van S. Paulus Bekeering, die

Onderneeming der Gelderſchen op Weesp:

(*f*) Keurb. B. *f.* 79.
(*g*) Keurb. B. *f.* 81 *verſo.*
(*h*) Keurb. B. *f.* 82.
(*i*) Keurb. B. *f.* 82 *verſo.*

1505. die op den vyfentwintigsten January valt, begon het zo fel te vriezen, dat men, in Holland, en te Amsterdam in 't byzonder, voor eenen togt over 't ys bekommerd werdt (*k*). Op den zevenentwintigsten, werdt reeds bevolen, om de strenge vorst, sterker te waaken dan te vooren (*l*). En agt dagen laater, verstondt men, dat de Gelderschen, die, kort te vooren, Hilversom in Gooiland geplonderd hadden, in aantogt waren naar Weesp. In deeze Stad lag thans bezetting, die onder bevel stondt van *Reinier Mosterd*, een' Amsterdammer en wakker krygsman. De vyand was reeds genaderd tot aan het Slot *Uitermeer*, niet verre van Weesp staande, toen hy, verneemende, dat de Poorters uit de Hollandsche Steden, in grooten getale, op hem afkwamen, hals over hoofd, naar den Stigtschen bodem terug trok. Sommigen willen, dat de bekende dapperheid van den Overste Mosterd hem ook aan 't bemagtigen van Weesp heeft doen wanhoopen (*m*). Vast gaat, dat het, 's daags na zynen aftogt, zo sterk begon te dooijen, dat alle vrees voor eenen inval over 't ys in Holland verdween (*n*).

daar Reinier Mosterd, een Amsterdammer, bevel voert.

De Koningin van Kastilie, in November des jaars 1504, overleeden zynde; zo hadt de Aartshertog Filips, haar Schoonzoon, niet alleen den titel van *Koning van Kastilie* aangenomen, maar ook besslooten tot eene twee-

Ommegang te Amsterdam tot bede om, en dank.

(*k*) Groote Chron. *Divis.* XXXII. *Cap.* 30.
(*l*) Keurb. B. *f.* 83.
(*m*) GUILL. HERMANNI Holl. Gelr. Bellum, *p.* 328.
(*n*) Groote Chron. *Divis.* XXXII. *Cap.* 30.

tweede reis naar Spanje; zo dra hy een einde gemaakt zou hebben van den Gelderschen oorlog, die hierom, den gantschen Zomer, ernstelyk werdt voortgezet. De meeste Steden van de Veluwe en het Graafschap Zutfen vielen Filips in handen (o). Kortom, het krygsgeluk liep hem zo zeer mede, dat men, onder anderen te Amsterdam, alwaar, in 't laatst van May, een plegtige ommegang gehouden was, om 's Hemels zegen over den togt naar Gelder te verwerven (p), eenen diergelyken ommegang hieldt, om den Hemel voor den voorspoed van 's Konings wapenen te danken (q). Op den zevenentwintigsten July, werdt 'er een Bestand voor twee jaaren geslooten met de Gelderschen.

1505. Zegging voor den voorspoedigen kryg tegen de Gelderschen.

Omtrent den aanvang deezes jaars, was, te Amsterdam, by een Plakaat van Koning Filips, de uitvoer van alle Graanen, zonder 't betaalen van zeker Verlofgeld, strengelyk verbooden. Doch uit dit verbod werdt, met reden, voorzien, dat 'er ook weinig of geen aanvoer van Graanen te wagten was in de Stad, die egter thans de voornaamste Koopstad was, waaruit zig de nabuurige Gewesten van Kooren voorzagen. Men vertoonde dit den Vorst, en te gelyk „ dat men bedugt was, dat de „ Koorenhandel t'eenemaal vervallen, en „ naar buitens Lands verleid worden zou; „ wan-

Verbod van uitvoer van Graanen, op aanhouden der Stad, wederom ingetrokken.

(o) Vaderl. Hist. IV. *Deel*, *bl.* 327-329.
(p) Regist. der Correct. *agt.* 't Keurb. B. *f.* 77.
(q) Keurb. B. *f.* 88 *verso*.

1505. „ wanneer de Stad, omtrent welke weinig „ kooren groeide, ligtelyk zelve gebrek „ zou konnen krygen." Al 't welk zo veel invloed hadt, dat het verbod van uitvoer, by een Plakaat op 's Vorsten naam, den tweeden April des jaars 1505, te Mechelen, getekend, wederom ingetrokken werdt (r).

Amsterdam beweert zyne tolvryheid.

Wat laater, den negenden July, kwam 'er bevel van Stadhouder en Raaden, om elk, vry en onvry, te noodzaaken tot betaalinge der Graaflykheids tollen, van alles wat van Keulen, Wezel en Venlo herwaards gevoerd werdt (s). Doch de Regeering van Amsterdam bewees zo klaar, dat zulks met de Privilegien van tolvryheid streedt (t), dat de ingezetenen der Stede, zo ik meen, ten deezen tyde, van de onderwerping aan deeze nieuwigheid ontslaagen bleeven.

De Stad verkrygt verscheide voorregten.

De Stad verzuimde geene gelegenheid, om zig te doen herstellen in de voorheen verworven Privilegien, die Filips, by zyne inhuldiging, niet hadt willen bezweeren; en om eenige nieuwe Voorregten te verkrygen. Zy verwierf, op den agtsten December, „ bevestiging van het voorregt, om, tot op „ duizend roeden buiten der Stede vryheid, „ te mogen bannen en vangen. Ook mogt „ zy, voortaan, omtrent onmagtige schul„ denaars, het *Steenregt*, dat is, het regt „ om dezelven elders dan in de gemeene „ ge-

(r) Handv. *bl.* 69. verg. *bl.* 89.
(s) I. Privileg. Boek, *f.* 199 *verso*.
(t) I. Privileg. Boek, *f.* 202.

„ gevangenis vast te zetten, gebruiken. 1505.
„ Rondsom de Stad, mogt, op den afstand
„ van eene myl, geene turf gedolven wor-
„ den, dan met byzonder verlof van Stad-
„ houder en Raaden, na dat partyen daar-
„ op gehoord zouden zyn. Ingezetenen,
„ met der woon naar elders willende ver-
„ trekken, zouden, vooraf, hun agterwe-
„ zen van 't gene waarop zy gesteld waren
„ moeten in bewaaringe brengen. En nie-
„ mant mogt, in tien jaaren, binnen de drie-
„ honderd roeden buiten de eerste Vryheid
„ der Stad, bier noch wyn tappen. Doch
„ het laatste punt werdt verleend, behou-
„ dens elk zyn regt, na dat de tien jaaren
„ verloopen zouden zyn, en de overige pun-
„ ten tot wederzeggens toe (*u*)."

De Geldersche oorlog en 's Konings aanstaande reize naar Spanje hadden hem, al sedert eenigen tyd, in de noodzaakelykheid gebragt, om wederom buitengewoone Beden te doen van de Landen. Amsterdam, in eene deezer Beden bewilligd hebbende, was verpligt, in November deezes jaars, eene leening te doen van de ingezetenen, om het aandeel der Stad in 's Vorsten bede daaruit te vinden (*v*). Doch na dat Koning Filips, in January des jaars 1506, naar Spanje vertrokken was, toonden de Steden in 't gemeen zig zo gereed niet, om te bewilligen in de Beden, die, in 's Vorsten afzyn, vernieuwd werden. De Raad te Am-

De Steden en Amsterdam in 't byzonder bewilligen traaglyk in 's Graaven bede.

1506.

(*u*) Handv. *bl.* 14. [45].
(*v*) Keurb. B. *f.* 90.

1506. Amſterdam beſloot, 't is waar, op den twee-entwintigſten Juny, tot bewilliging (*w*); doch op den twaalfden September, na dat de Steden en ook Amſterdam te Leiden ter Dagvaart geweeſt waren (*x*), oordeelde men, hier, regt anders. 't Beſluit der Vroedſchap viel „ dat niet doenlyk „ was, in 's Konings bede te *conſenteeren*, „ om de zwaare laſten der Stede." Ook was de Bede, door 's Vorſten Gemagtigden, en te Mechelen, gedaan (*y*); en veelen verſtonden hier nog, dat de Vorſt, in perſoon, en in Holland, zyne beden doen moeſt. Men draalde, derhalve, lang met bewilligen. Filips hadt, midlerwyl, veel tegenſpoeds gehad op de reize. Hy was door ſtorm genoodzaakt geweeſt in Engeland in te loopen, alwaar Koning *Henrik de VII.* hem lang ophieldt. Eindelyk, in Spanje aangekomen zynde en de Regeering van Kaſtilie aanvaard hebbende, werdt hy, te Burgos, van eene heete Koorts aangetaſt, die hem, den vyfentwintigſten September, uit het leeven rukte (*z*). Zyne Uitvaart werdt, hier te Lande, plegtiglyk gehouden, met naame te Amſterdam, daar 't, in de S. Nikolaas- of Oude Kerke, des Maandags den agtentwintigſten December na de Veſper, en des Dingsdags den negenentwintigſten na den Noen geſchiedde (*a*).

Filips ſterft.

Zyne uitvaart wordt te Amſterdam gehouden.

KA-

(*w*) Groot-Memor. *N.* I. *f.* 254 *verſo.*
(*x*) GUILL. HERMANNI Holl. Gelr. Bellum, *p.* 334.
(*y*) Groot-Memor. *N.* I. *f.* 255.
(*z*) Vaderl. Hiſt. IV. *Deel*, *bl.* 336.
(*a*) Keurb. B. *f.* 92 *verſo.*

Karel, zyn oudste Zoon, die naderhand Keizer Karel de V. werdt, volgde hem op in de Regeeringe deezer Landen, onder de Voogdyschap van zynen Grootvader Maximiliaan, die zyne Dogter *Margareet van Oostenryk*, laatst Weduwe van den Hertoge van Savoje, eerlang, tot algemeene Landvoogdesse aanstelde. 1506.

Bylaagen Lr. A.

BYLAAGEN

op het II. Deel, IV. Boek.

Lr. A.

Bekendmaaking der Regeeringe van Amsterdam, dat zy de bewaaring van 't Huis te Muiden op zig genomen badt. Gedaan in 't begin des jaars 1477.

Van dat buys tot muyen.

Allen den genen geestelyck ende wairlick, die desen onzen jegenwoirdighe brieff zullen syen off horen lesen doen wy scout burgermeesters scepenen ende rade van den stede van aemstelredamme condt ende te weten, wt dien dat die eerwairdige wyse heren ende geboirtige vrome mannen meester dirck wter weer deken van oude munster Jan van renesse ende gerrit van ryn, als executores van wylen jan van nienrode saliger gedachten, dat slot tot muyen ingenomen hebben, by beuele ende consente van mynen heere den graue van wyncestere, heere vanden gruythusen etc. dair aff zy dirck die baestaert van nyewerode tot casteleyn gemaect, ende noch vier of vyff gesellen tot hem tot mynre genadige joncfrouwe behoeff van bourgondie, ende tot 's lants behoeff van hollant, omme tvoirs. slot wel ende truwelyc te bewaren, dair op gestelt hebben; van welke laste ende sorge, dat die voirs. heeren ende executores hier aff angenomen hebben, zy, als wy verstaen hebben, geerne ontlast waren. Dat wy daeromme ende omme te verhueden dat voirs. slot ijmmer wel bewairt worde, ende in nyemants handen

en

en come, dairt niet wel bewairt wesen en soude, ansiende tbelanc dat dese stede ende desen hoeck lants dair an lecht, hebben gelooft ende gelouen, mit desen onsen brieue, van wege ende wter name van den stede van aemstelredamme voirn., den voirs. heren ende executores, alse meester dirc wter weer, Jan van reneff ende gerrit van ryn voirn., ende allen anderen, die dit angaan mach, van den laste, sorge ende bewairnisse van den voirs slote, dat zy angenomen hebben als voirs. is daer aff te vryen, te quyten ende geheelic ende all tontlasten, Indien zy ons off den genen, die wy des mit onzen brieuen machtich maken, dat op leueren, nemende voirt op ons tlast ende die sorge van den seluen slote, omme dat wel ende truweliken te bewaren ende doen bewaren tot mynre genadige joncfrouwe ende tot slants behoeff als voirs. es. Ende belouen dat te verantwoirden voir mynre genadige joncfrouwe, ende alle anderen dair dat behoirt. Alle ding sonder argelist.

Bylaagen Lr. B.

Lr. B.

Afkondiging der Regeeringe van Amsterdam, gedaan in of omtrent November des jaars 1478, tegen een uitstrooisel dat zy in zekere Graaflyke Bede bewilligd hadt.

'T Is wairachtich dat bouen dien dat die van Dordrecht van der Goude van Schoonhoven ende van hoirn die bede die mynen genadigen heere van oostenryck in den hage wesende geconsenteert was, tot LXm philips scilden siairs drie jairen lang gedurende, ende dat vp sekere condicyen ende vorwairden *nb* onlanx die selue gehoocht hebben tot LXXXm philips schilden siairs ende alreede van te voren hoer aendeel dair off betaelt hebben dat zy in drien jairen sculdich

BYLAAGEN LI. B.

worden souden, ouerslaende oick alle die condicien punten ende articulen die van slants wegen ende tot profyte van den lande weder van mynen genadigen heere begheert waren ende dat noch meer is hebben die voirs. IIIJ steden *nb* onlanx op die dachuairt tot bruesel voir alle die staten van myns genadigen heeren Landen van ghinswertouer openbairlick geseyt ende hem vermeten indien myn genadige heere mynen heere van der Veere commissie gaue omme die bede te gecrygen ende tontfangen, dat sy hem sulke hulpe ende bystant doen wouden die landen te bedwingen, dat zy oick die bede souden moeten geuen ende betalen gelyckerwys die brieue die myn heere, heere jan van egmont ende myn heere van wassenair dair off an deser stede gescreuen hebben dat breder verclairt ende begrepen heeft diemen v. lesen sal. alle twelk noch niet genoech wesende heeft *nb* onlanx een geweest van der goude geheten martyn kaese bynnen der stede van hairlem ende heeft die maere aldair doen gaen mit valscheit mit bouerye ende logentale ende dat gebreet ende ondersteken alsoewel onder veel van der vroetscap ende ryckom van der stede van hairlem als onder die gemeente omme mede aldair twydrachtigheit ende onvrede te maken ende goede mannen te doen verjagen ende in verdriete te bringen alst in den voirs. IIIJ steden gebuert is ende noch is, als dat die steden van hairlem van delff ende van amstelredamme mynen genadigen heere gelooft souden hebben die grote bede van hertoge Kaerll die lest lope hadde dair aff grote twydrachticheyt vpstal ende beroerte was binnen der stede van hairlem eer die burgemeisters tot hoeren onsculde comen mochten ende hoere onsculde dair off deden, dair toe sy seyde dat dat in der wairheyt alsoe niet en was noch nimmermeer mitter wairheyt beuonden en sal worden, mer dat ouer hem dat mit logentale ver-

verſiert ende geſeyt was, want zy dat niet gedaen en hadden noch gedocht te doen, ende dat hem dat van mynen genadigen heere noch van nyemant van myns genadigen sheeren wege gevercht noch voirgeleyt en was, ende die burgermeiſters van hairlem wouden dat verantwoirden mit hoer lyff ende mit hoer goet, want wairt ſoe dat ment tot enyger tydt conde wairmaken dat zy die groote bede angelooft hadden, als men nymmermeer en ſal, zy wouden hoeren lyuen verbuert hebben tegen mynen genadigen heere ende hoer goet tot profyte van der ſtede van hairlem, dair op by gemeene ouerdrachte van der vroetſcap ende rycdom van der ſtede van hairlem doe geſcreuen was van der ſtede van hairlem an der ſtede van der goude dat ſy martyn kaeſc hoeren poirter alſoe goet hebben wouden, dat hy quame tot hairlem ende verantwoirde zyn ſaken, ende die maere die hy aldus verbreet ende geſpreyt hadde wair maecte ende wairt ſoe dat hem beliefde mit martyn hoeren poirter enyge gedeputeerden te ſcicken, die ſtede van hairlem gaue hoeren gedeputeerden ende den ſeluen martyn een vry vaſt geleyde ingaen ende incomen; niettemyn die voirſ. martyn en heeft dair niet willen comen noch zyn ſaken verandwoirden als hy doch van rechts ende van eren wegen ſculdich wair te doen, welke anbringen ende verſpreydinge van de voirſ. onwairachtige ſaken niet alleen geſciet en is in der ſtede van hairlem, mer oick op die ſelue tydt in der ſtede van rotterdamme ende meer andere. Dairomme die burgermeeſters van deſer ſtede te kennen geuen enen ygelycken out ende jong, ryc ende arm dat zy dair aff int lichte willen weſen ende willen dat mede verandwoirden mit hoeren luden lyuen ende goeden dat zys niet gedaen nocht gedocht en hebben te doen tgeent dat men dus mit onwairachtigheit ende mit logentale over hem geſeyt ende after

Bylaagen Lt. B.

Bylaagen Lr. C. hoeren rugge verspreyt heeft, ende men sal U nb lesen den brieff tot deser materie dienende die myn heere van Egmont ende myn heere van wassenair an deser stede gescreuen hebben.

Lr. C.

Inhuldiging van Maximiliaan, *Hertog van Oostenryk, als Voogd van zyne twee Kinderen* Filips *en* Margareta, *tot Graave van Holland* enz. Gedaan in den Haage, den eenentwintigsten May 1482.

Vpten 21 dach in Meye anno MCCCCLxxxii. wordt hertoge Maximiliaan als ruwaert van zynen twe kinderen wegen gehult in den hage van den Edelen ende van den gemeene steden van Henegouwen van Hollant van Zeelant ende van Vrieslant ende dede dese nabescreven Eedt.

Wy Maximiliaen hertoge van Oostenryck van bourgonjen &c. Zweren ende beloven alle privilegien hantvesten ende costumen van onzen landen van Hollant Zeelant ende Vryeslant te onderhouden ende die landen voirn: ende die ondersaten van dien te beschermen na alle onse machte ende voirt alle te doen dat een vader ende prince zynen kinderen ende ondersaten sculdig is van doen behouden ons ende onzen kinderen alles rechts.

Die Eedt die de Edelen ende ghemeene Steden gedaen hebben.

Wy zweren ende beloven V genadige heere

re heren Maximiliaen Hertoge van Oistenryk van bourgoingen van brabant van Limburch van Lucenburch ende van Gelre Grave van Vlaenderen van Artois van bourgoingen van Henegouwen van Hollandt van Zeeland van Namen van Zutphen uwer genaden ende uwer genaden tween kinderen hertoge ende grave Phelips ende Margareten onsen erfachtige prince ende princesse als onzen heeren graven ende gravinnen gehout ende getrou te wesen ende alle te doene dat goede getruwe ondersaten hoeren heren van rechts wegen sculdich zyn van doene behouden uwer genaden ende onzen voirsz: erfachtigen prince ende princesse alles rechts.

Lt. D.

Belofte van Antoni van Amstel, Heer van Mynden en Kroonenburg, om het Slot van Kroonenburg aan de Stad Amsterdam te leveren, zo dra zy daartoe Graaflyke volmagt toonen zal. Gedaan den negenentwintigsten September des jaars 1483.

Die Eedt die Anthonys van Mynden der stede van Aemstelredamme gedaen heeft.

Vpten negen ende twyntichsten dach in Septembri anno MCDLxxxiii. Anthonys van der Aemstell heere van Mynden ende Croonenburch heeft der stede van Aemstelredamme een Eedt gedaen die Dirck Heymans Zoon der zelver stede burghermeyster volcomelick van hem genomen heeft tot wilker tydt dat die van Aemstelredamme een brieff van mynen genadighen heere die nv is off hier naemaels weezen sall off van zynen Stedehouder thoonen dat hy als dan hem luuden 't slot van Croonenburch

BYLAAGEN Lr. E.

burch vpleveren sall in handen van hem tot beschermenysse des gemeene landts van hollant zonder enich wedersеggen ofte doen scepenen.

Lr. E.

Brief aan den Kastelein, en Eeden der Huisluiden en Schepenen van Abkoude, waarby zy MAXIMILIAAN, *Hertoge van Oostenryk, en der Stad* AMSTERDAM *trouwe belooven.* Gedaan den tweeden February des jaars 1484.

N. 1.

An heynrick boetselaer Casteleyn ende bailliu van apcoude.

Eerbaare goede vrient. Alzoe myn genadige heere die hertoge van oestenryck etc. in onsen handen ende tot onser bewaernisse gestelt heeft tslot van apcoude met alle zyne heerlicheyt, toebehoren ende appendencyen, by sine opene brieue bezegelt met synre genaden vuythangende segel, ende die ondersaten van dien berecht wil hebben na den rechten ende priuilegien van den lande van aemsterlandt, soe ist dat wy v achteruolgende dien tegenwoordelick ontbieden ende beuelen, van wegen mynen voirsch. genadigen Heere, vuyt crachte van den voirsch. commissie, die wy daer off hebben, dat ghy ouer all in den dorpen onder der heerlicheyt van apcoude gelegen, die clocken doet slaen ende allen den ondersaten van dien, beneden tsestig jaren ende bouen xx jaren oudt weesende, gebiet van wegen myns voirsch. genadichs heeren, op zekere groete peynen, tegen synre genade te verbueren, dat zy, vp een sonnendage naestcomende, na den middage tot eenre vre comen ende vergaderen an den huyse van apcoude, om den geenen, die wy daer schicken sul-

ſullen, alzulcke eede ende huldinge te doen als die onderſaten van den lande van aemſtelandt, wiens rechten ende priuilegien zy voortan gebruycken ſullen, mynen voirſch. genadigen heere off zynen gecommitteerden gedaen hebben, hemluyden aduerterende, indien zy hiervan in gebreke zyn, dat wy dat an hemluyden alzoo corrigeren willen, dat zy anderen ten exempelen weſen ſullen. Ende hier van en wilt in geene gebreke weeſen, anders ſoe ſoude wy dat an v lyff ende goedt verhalen willen, hierinne eerbaere guede vrient, doende als voirſch. is, vp dat myns genadigen heren gebot by V onvermindert bliue. geſchr. metter haeſte vpten xxviijen dach in Januario, anno xivc lxxxiiij.

N. 2.

Die Eedt die de buyrluyde van Apcoude mynen genadighen heere van Ooſtenryk &c: ende der ſtede van Aemſtelredamme vpten anderden dach in februario anno lxxxiiii. gedaen hebben.

Dat zwer ghy dat ghy van nv voirtan mynen genadighen heere van Ooſtenryck ende der ſtede van Aemſtelredamme houde ende trouwe weezen zult ende hair alle byſtandt ende hulpe doen ſult die ghy ſult connen ende moghen doen wanneer ghy des verzocht wordt ende den Caſtelleyn die de ſtede van aemſtelredamme vpten huyze van Apcoude ſtellen zall ende zult recht nemen ende gheven na die handtveſten privilegyen ende oude cuſtumen van den landen van Aemſterlandt ende malcanderen dair inne ſtyven ende ſtercken tegen enen ygelycken die enich van den buyrluyden van Apcoude daren boven zoude willen vercorten ende moyeniſſe andoen ende dat niet te laten in gheenrehande manyeren noch

BYLAAGEN Lr. E.

noch omme ghiene zaicken soe helpe v God ende zynen heyligen. Des sall v die stede van Aemstelredamme voirsz: in der name van mynen genadighen here ende van hair selve wederomme alle die hulpe ende bystandt doen die hair mogelick sal wesen van doen ende nair alle haere machte tot allen tyden als dat van noode wardt.

N. 3.

Die Eedt die de scepenen van Apcoude in handen van den burgermeyster der stede van Aemstelredamme alle jaren doen sullen.

Dat zweer ghy dat ghy guede scepenen weezen zult dit toecomende jare lang ende zult mitten bayliu ende mitten scout elk in 't zyn een guet rechtvaerdich vonnysse wyzen na die handtvesten privilegyen ende oude custumen van Aemsterlandt twysschen den heer ende den huysman ende den eenen huysman ofte partye ende den anderen tot allen gebuerlycke tyden als ghy des verzocht zult worden zonder myede ofte ghifte dair aff te nemen Zoe helpe v God ende zynen heyligen.

L. F.

Lr. F.

Bylaagen Lr. F.

Eeden gedaan by de inhuldiging van Filips, *Aartshertog van Oostenryk, tot Graave van Holland enz. op den twaalfden December* 1494.

N. 1.

Eedt gedaen by den Eertshertoge Philips van Oostenryck van bourgoingen den gedeputeerden van den Staten der landen van hollant ende vrieslant binnen der stede van sinte Geertruden berghe upten 12sten dach van Decembre anno vier ende tnegentich in tegenwoerdicheyt van den marcgrave van baden den heeren van berghen molenbaisen ende bersselen Ridders van der oerdre, de proest van tricht heer Ladron hofmeester Phillebert de vitre geseit la mouche eerste stalmeester Meesteren Jacob van Almonde Jan boudins Zoen ende meer anderen in groten getale.

Dat zweren wy als Grave van hollant ende heere van vrieslant mit horen toebehoren die heilighe kerck voer te staen ende in horen rechten ende vriheden te onderhoudene weduen ende wesen te beschermene ende in rechten ende redene te houdene ende te doen onderhouden die rechten hantvesten ende privilegien onsen Ridderscap goeden steden ende ghemenen landen van hollant ende vrieslant voertyts verleent ende gegeven by wylen den hertoghe Philips Kaerle ende hoer voervaderen graven ende gravinnen van Hollant ende heeren van Vrieslant saliger memorien te houden ende doen onderhouden ende confirmeren ende ves-

BYLAAGEN Lr. F.

vestighen die voer ons ende onsen erven ende nacomelingen mit desen onsen eedt ende desgeliken onsen voirsz: landen in rechten ende justicien te houdene ende te doen onderhoudene ende die oude goede coustumen gewoenten ende haercommen te observeren ende te bewaren ende voert onse voersz: Ridderschip steden ende ondersaten van dien te doen al des een goet heer ende prince schuldich wesen sal van doene alzo moet ons God helpen ende al zyn heilighen.

N. 2.

Eedt gedaen by der stede regierders.

Dat zweren wy dat wy onsen genadighen heere Eertshertoghe Philips hier tegenwoerdich synde hulden ende ontfanghen tot onsen gerechter geboren lantsheere ende Grave den landen van hollant ende heerlicheit van vrieslant mit horen toebehoerten zyn hoecheit heerlicheit ende graeflike rechten getrouwelic te bewaren ende onderhoudene ende zynre genaden zynen stedehoudere ende raide van hollant ende voirt alle zyne dienaren ende officieren elcken naer zynen toebehoren hueren diensten doende ende excercerende te obedieren ende assisteren ende voert hout getrouwe ende gedienstich te wesen tot beschermenisse van zynen Edelen persone ende state als wy van rechts ende redene weghen schuldich zyn van doene ende voert alle te doene des goede ende getrouwe ondersaten hueren gerechten lantsheeren schuldich zyn van doene alzo moet ons God helpen ende al zyn heilighen.

Lr. G.

Lr. G.

Bylagen Lr. G.

Eeden, te Amsterdam gedaan, by de plegtige inbuldiging van Filips, *Aartshertoge van Oostenryk, op den zevenentwintigsten Juny* 1497.

N. 1.

Gedaen vpten 27 dach van Junio anno XCVII. ende worde gepronunchiert by andries boelen zoen burgermeester.

Dat zweren wy goet ende rechtverdich heere ende prince te zyne onser stede van Aemsterdam ende onse ondersaten van dien ende te onderhoudene ende doen onderhoudene alle die rechten previlegien handvesten ende haercommen hemluyden verleent ende geconfirmeert by saliger gedachte Hertogen Philips ende Karel laest overleden ende hueren voerders Graven ende Gravinnen van hollant ende al te doene dat een goet ende natuerlick heere ende prince behoert te doene voer zynen ondersaten alsoe moet ons God helpen ende zyn heiligen.

N. 2.

Gedaen als voren ende gepronunciert by meester Jacob van Almonde raet van hollant boven van den stadthuys.

Dat zweer wy dat wy ontfangen ende hulden tot onsen natuerlycke ende erfaftich heere ende prince onse harde geduchtige Heere Hertoge Philips hier tegenwoerdich als grave van Hollant ende beloven hem zynen raedt van

BYLAAGEN Lr. H.

hollant ende den hoghen raide ende allen zyn officiers horen officie doende onderdanich te zyn ende obedierne ende zynen edelen persoen te beschuddene ende te helpen tegen alle alsoe wy van rechts wegen schuldich zyn van doene ende al te doene dat goede ende getrouwe ondersaten schuldich zyn te doene horen natuerliken heere ende prince alsoe moet ons God helpen ende zyn heiligen.

Lr. H.

Resolutie van 't Geregt, de zesendertigen en de Poorterye van Amsterdam, tot handhaavinge der vrye Vaart door 't Marsdiep en 't Vlie, genomen den 22 December des jaars 1498.

S'daechs na Sinte Thomas dach, s'agternoens, ziin omme de suspensie off twiuel van der zaecke hier voren geroert, ende geregistreert, vergadert geweest de zessendertich int meerder getael, daer by ende toe geroepen waren de gehele buyck en de poorterye deser Stede, zoe men die naesten crygen conde, ende dat op 't Gasthuys, daer hunluyden voirgelezen ende gerepeteert was, dickwyl ende menighwerve de naeste text ende lettre van de privilegie Hertogh willems zaliger gedacht. op t'zelve stuck enz. Ende wart elken byzonder gevraecht by monde van Dirck Heymansz als Burgermeester, hoe zii dien text, ende lettre verstonden, en hoe zyze gehouden ende gebruyct wouden hebben. Ende is heur aller stemme ende slot geweest soo wel vanden geregte van den gene dier waren van de xxxvj, als van de poorterye, dat men vry ende veyligh zal laten varen ende keeren allen den geenen die met heure scepen ende goeden dat Marsdiep off dat vlye verzoecken, ende alhier komen tot deser stede Haven van Aemstelredam-

damme, zoewel an haer Lyff als an haer goeden, zoe dat zii weder vry ende veylich fceyden zullen uyter Maersdiep off uyt et vlye zonder eenich becommeringhe, letfel, off hinder, hunluyden te doen, off te laten gefcien, naer inhouden den fpreken ende verclaringe van den zeluen priuilegie, daer by namen an ende ouer zyn geweeft, Eerft

Bylaagen Lr. H.

Van die van den Gerecht.

Dirck Heymensz, *Willem Boem*, *Bruyningh Claesz* Burgermeefteren, *Jan Claesz*, *Jan Clements*.

Van de xxxvj.

Bruyn de Brouwer, *Vegter Baerntsz*, *Pieter Colyn*, *Jacob van Bergen*, *Dirck Bardesz*, *Pieter Haringh*, *Jonge Jacob Jacobsz*, *Andries Boelensz*, *Claes Heyn*, *Jacob Willemsz*, *Gysbert Jacobsz*, *Melys Paeuw*, *Boel Bicker*, *Clement Wolffers*, *Simon Avezoen*, *Claes Moyert*, *Ruyfch Jansz*, *Geryt Benning*, *Geryt Theusz ende Egbert Jansz*.

Ende van de Poirterye.

Pieter Reyersz, *Jacob van Campen*, *Sciphеer Schaek*, *Claes Gaeff*, *Claes Hermesz*, *Cornelis de Vlamingh*, *Claes Heinrixz van der Scellingh*, *Gerrit Symon Bardezoen*, *Coert Janszoen*, *Jan Matthyszoen*, *Goert Gerritsz*, *Claes Bueyck*, *Jan Dircxsz*, *Aelbert Bofch*, *Daem Meusz*, *Symon Boenacker*, *Heinrick Stuverzoen vander Scellingh*, *Michiel inde Starre*, *Claes Jacobsz Bicker*, *Henrik Symonsz*, *Cornelis Cuyper*, *Dirck Symonsz Poel*, *Waligh Jacobszoen*, *Jan Wybrantsz*, *Dirck Smit*, *Pouwels Zachtleuen*, *Frans Claes Heynen*,

BYLAAGEN Lr. H.

Claes Kueytingh, Claes Gerytsz, Willem Binnenzoen, Wigbout Wigger, Jacob van Amerongen, Pieter Codde, Pieter Weyn, Volkert de Goyer, Claes Jacobsz, Hillebrant Avezoon, Roel Gouwenbergh, Jan van Gelre, Geryt Geye, Claes Gaeff, Ysbrand inde Baerdze, Meynaert Willemsz, Jan Lambertsz, Jan Pietersz Zylmaker, Claes Jan Matthysz, Ysbrand Holesloot, Jonge Dirck Claesz, Willem Cantert, Frans Heinsgeman, Michiel Jansz, Dirck Pietersz, Willem Backer, Jan van Marcken, Willem Splintersz., Pieter Codde, Pieter van Aeken, Jan Ryck, Jacob Heinricksz, Cornelis Symonsz, Gerrit de Goyer, Pieter Coppertsz, Gerrit Messemaker, Jan Wolbregtsz, Adaem Hesseltsz, Dirck Hem, Claes Tymonsz, Wouter Dobbesz, Zwarte Dirck, Jan Symonsz, Scipheer Gaeff, Jan Pietersz, Pieter Jacobsz Graeff, Zybr. Bueyck, Lou Lambregtsz, Claes de Goyer, Mertyn Valck: Willem en Hillebr. Modder, Coman Lambr: Jacob Verkerck, Jan Bet de brouwer, Claes Symonsz, Thomas Woutersz, Jacob Monick, Heyn Jacob Baertsz, Heyn Wou, Jan Verwael, Huygen Wolbrantsz, Gerbrant Mertz, Jan Euertsz, Philips Gerritszoen, Claes Jacobsz, Jan inde Smack, Geryt Symons, Thonys de Goutsmit, Coman Jacob, Baernt Baerntsz, Jan Lambertsz., Jan van Nuys, Dirck Pietersz, Heyn Schout, Jacob van Marcken, Jan Pietersz, Roel Jansz, Dirck Wybrantsz, Jan Koenensz, Olfert Pietersz, Tymen Henricx, Cropel Geryt, Claes Vrericxz, Jan Meliis Arnsz, Rem Symonsz, Claes Kan, Dirck Hetsz, Dirck Liftingh, Heyn Rode, Symon Heyns, Luytgen Garbrantsz, qua Jan, Oude Jan, en kleyne Heinrick Stuuer.

TWEE-

TWEEDE DEEL.

GESCHIEDENISSEN VAN AMSTERDAM.

VYFDE BOEK.

AMSTERDAMS GESCHIEDENISSEN, *van 't jaar* 1506, *tot het jaar* 1534.

Het Bestand met de Gelderschen was, terstond na het vertrek van wylen Koning Filips, van hunne zyde, verbroken. Hertog Karel van Gelder, met Fransche hulp gesterkt, bemagtigde veele Steden in Gelderland, die, by het jongste Verdrag, Filips waren toegeweezen. Wageningen, eene deezer Steden, werdt, sedert, belegerd door de Oostenrykschen. Doch op de tyding van 's Konings dood, werdt het beleg opgebroken. Ook gaf Lodewyk de XII., Koning van Frankryk, zynen Legerhoofden toen bevel, om de begonnen vyandelykheden in Gelderland, vooreerst, te staaken (*a*).

Gelder-sche vyande-lykhe-den. 1506.

In den Zomer des jaars 1507, begaf de Landvoogdes Margareet zig naar Holland, om in haare nieuwe waardigheid erkend te worden. De inhuldiging geschiedde te Dordrecht

Amster-dam en de andere Steden erkennen Keizer

(*a*) Vaderl. Hist. IV. *Deel*, *bl.* 340, 341, 347, 348.

1507.

Maximiliaan voor Voogd, en Vrouw Margareet voor Landvoogdesse.

drecht, werwaards de Steden, ook Amsterdam, haare Afgevaardigden gezonden hadden, op den zeventienden Juny. Doch de Landvoogdes begeerde geene Privilegien te bezweeren, dan die, ten tyde van Koning Filips, bezwooren geweest waren. Alleenlyk, stondt zy toe, dat men geene brieven van Schâverhaaling ter uitvoeringe leggen zou, dan by goedvinden, niet alleen van Stadhouder en Raaden; maar ook van 's Lands Staaten (*b*). Voorts, werdt Keizer Maximiliaan, ten zelfden tyde en plaatse, ook voor Voogd van zynen Kleinzoon Karel erkend, in de persoonen van twee zyner Gemagtigden (*c*). De eed, dien Burgemeesters, Schepenen, Raaden en Gemeente van Amsterdam, ter deezer gelegenheid, deeden, staat, in de Stads *Registers* (*d*), aangetekend. De plegtigheid der inhuldiginge geschiedde, in 't huis van wylen *Zares van Slingeland Zareszoon*, in zyn leeven Schout van Dordrecht (*e*) van de Kabbeljaauwsche zyde (*f*). De Steden zyn, vermoedelyk, te ligter gekomen tot de inhuldiging, om dat Keizer Maximiliaan haar, op den veertienden April te vooren, by eene Handvest, te Gend getekend, den vryen uitvoer van Graanen hadt toegestaan, zonder dat zy verpligt zouden zyn, daarvan eenig verlofgeld te betaalen (*g*). Voorts, ver-

(*b*) Groot-Plakaatb. IV. *Deel*, *bl.* 9, 10.
(*c*) I. Privileg. Boek, *f.* 99 *verso*, 100 *verso*.
(*d*) I Privileg. Boek, *f.* 101.
(*e*) I. Privileg. Boek, *f.* 99 *verso*.
(*f*) Beverw. Dordr. *bl.* 175, 179.
(*g*) Oude Keuk, *Laade* XII. Handv. *bl.* 29.

verwierf Amsterdam in 't byzonder, van *Christiaan*, Zoon van Jan den II., Koning van Deenemarke en Zweeden, op den dertienden September, bevestiging in de voorregten van Koophandel op Noorwegen, die der Stad voorheen waren toegestaan (*h*).

1507. De Stad wordt bevestigd in den vryen handel op Noorwegen.

Midlerwyl, was men, in Holland, reeds in 't voorleeden jaar, bekommerd geweest voor eenen inval der Gelderschen (*i*). En deeze bekommering nam toe, na dat men kennis gekreegen hadt, dat eenig vyandelyk Krygsvolk, by gebrek van betaalinge (*k*), in 't begin van July, op Stigtschen bodem hadt begonnen te stroopen. Terstond hierop, werdt te Amsterdam afgekondigd „ dat „ niemant der ingezetenen, op de verbeurte van zyn poorterregt, naar Utrecht zou „ hebben te reizen, uit hoofde van de rooveryen der Gelderschen (*l*)." Ook werdt, wat laater, bevolen „ dat niemant in de „ Stad komen, en daar weder uitgaan mogt, „ *by en zou moeten hebben een teyken van eenen, by der Stede daertoe gedeputeert, sittende ten huyse van aechte Jacob Willemsz. saliger gedachten Weduwe in de Kerckstraete* (*m*)," dat is, in de Warmoesstraat, tusschen de Oude Kerk en den Dam. 't Gevaar, welk de Stad ten deezen tyde liep, nam toe, na dat de Gelderschen, op den zevenentwintigsten Augustus, het Dorp Bode-

Zy zorgt tegen de aanslagen der Gelderschen.

(*h*) Oude Kerk, *Laade* XLI. Handv. *bl.* 57 [87].
(*i*) Lettr. de Louis XII. *Tom.* I. *p.* 70, 72.
(*k*) Lettr. de Louis XII. *Tom.* I. *p.* 97.
(*l*) Keurb. B. *f.* 97 *verso*.
(*m*) Keurb. B. *f.* 98.

1507. degrave verbrand hadden (*n*). Men beval, op den agtſten September „ dat alle inge-„ zetenen, bekwaam om de wapenen te „ voeren, zig gereed houden moeſten, om, „ op de eerſte aankondiging, uit te trekken „ tegen den vyand; waarvoor, aan alle am-„ bagt- en neeringdoende luiden, een ſtui-„ ver, en, als zy daadelyk uittrokken, vyf „ ſtuivers 's daags werden toegelegd (*o*)." PONTANUS tekent aan (*p*), dat de Gelderſchen, in dit jaar 1507, het roode Blokhuis, welk tuſſchen het Damrak en de Haarlemmer Poort, omtrent de plaats, waar nu de Y-brug legt, op paalen, gebouwd was, hebbende aangetaſt, door de Amſterdammers, manmoediglyk, afgeſlaagen zyn. Doch alzo hy 'er byvoegt, dat zulks, op den S. Jansdag, en even na het bemagtigen van Muiden en Weesp, geſchiedde, heeft men reden om te twyfelen, of hy den aanval op de Schans te Ypeſloot, die wy, beneden, op het jaar 1508, verhaalen zullen, niet voor eenen aanval op het roode Blokhuis gehouden hebbe.

Het Hout aan den Buitenkant worde belaſt weg te doen.

Vaſt gaat het, ondertuſſchen, dat men, te Amſterdam, nog tot in den Winter des jaars 1507, voor eene vyandelyke onderneeming der Gelderſchen bedugt was: waarom, den vyftienden December, bevolen werdt „ al het hout uit de houttuinen, tus-„ ſchen *Screyeboeck en de Sint Oloffs poirte*, „ weg

(*n*) Groote Chron. *Diviſ.* XXXII. *Cap.* 31.
(*o*) Keurb. B. *f.* 91.
(*p*) *Libr.* I. *Cap.* VIII. *p.* 26.

„ weg te doen (*q*).” Ook werdt besloöten, 1507.
„ een rooilyn te scheeren, van den hoek
„ der huizinge van de Paulus broeders, nu
„ oude Waalen Kerk en het S. Joris Hof,
„ tot aan den hoek der huizen van 't Pro-
„ venhuis van Bethanie, welk toen was daar
„ nu de Bethanie-straat is; en al wat daar
„ buiten stondt, af te breeken (*r*).” De
Scheepvaart werdt ook niet veilig geoordeeld: waarom het Geregt der Stad, den 1508.
twee-entwintigsten January des jaars 1508, in gevolge van een besluit der Steden van Holland langs de Zuiderzee gelegen, deedt afkondigen „ dat niemant uit die zee oost-
„ waards of westwaards zou hebben te zei-
„ len, voor nader openlyk verlof (*s*).” De zorg voor den vyand was zelfs zo groot te Amsterdam, dat de Regeering, in May, besloot, de Lastaadje, tusschen de S. Antonis-poort en 't Y, te doen afbreeken: waartoe alle Draagers, Houtzaagers en Timmerluiden verpligt waren de hand te leenen (*t*).

Bevel om de Lastaadje af te breeken.

't Is, uit de Stads *Registers* (*u*), klaar, dat het inneemen van de Stad en 't Slot te Muiden, en van de Stad Weesp, door Hertoge Karel van Gelder (*v*), waardoor 't gevaar der Geldersche vyandelykheden Amsterdam veel nader gekomen was dan te vooren, gelegenheid gegeven hebbe tot deeze voor-

De Gelderschen neemen Muiden en Weesp in.

(*q*) Keurb. B. *f.* 98 *verso*.
(*r*) Keurb. B. *f.* 99.
(*s*) Keurb. B. *f.* 101.
(*t*) Keurb. B. *f.* 104 *verso*.
(*u*) Groot-Memor. *N.* I. *f.* 270.
(*v*) GUILL. HERMANNUS *p.* 335, 336, 337.

1508. voorzorg. De meeste Schryvers verschillen zeer, over den tyd, waarin men het bemagtigen deezer Plaatsen moet agten gebeurd te zyn. Pontanus, die door de laatere Schryvers gevolgd is, stelt het, in zyne *Beschryving van Amsterdam* (w), op 't jaar 1507. Doch in zyne *Geldersche Historie* (x), plaatst hy 't, op 't jaar 1508, met byvoeging nogtans, dat 'er reden is, om het op het jaar 1507 te plaatsen. Willem Hermanszoon, de oudste bekende Schryver, die van dit voorval gewaagt, bemoeit zig niet met het aantekenen van het jaar, waarin de dingen, die hy te boek stelt, gebeurd zyn. Doch hy bedient zig, in 't verhaalen der gevolgen van het inneemen van Muiden en Weesp, van uitdrukkingen, die zouden doen denken, dat dit inneemen, al in 't jaar 1506, geschied ware, gelyk wy, wat laager, zullen toonen. Ook zou ik geene zwaarigheid gemaakt hebben, om het geval op het jaar 1506 te plaatsen, tegen 't gevoelen van Pontanus, en die hem gevolgd zyn. Doch eene Akte onzer Stad van den jaare 1512, waarin het *overvallen van Weesp*, met duidelyke woorden, op *'t jaar xv^{c}. ende acht* gesteld wordt (y), deedt my veranderen van gedagten, en dit geval, met het gene 'er op gevolgd was, en Amsterdam van naby betrof, op het jaar 1508 te boek stellen. Van de Akte zelve, die ons

Onderzoek naar den tyd deezer gebeurtenisse.

(w) *Libr.* I. *Cap.* VIII. *p.* 26. *Zie ook* Vaderl. Hist. IV. *Deel*, *bl.* 354.
(x) *Libr.* XI. *p.* 637.
(y) Keurb. C, *f.* 59.

ons in deeze duisterheid voorgelicht heeft, 1508.
zullen wy beneden nader spreken.

Hertog Karel dan, in de Lente (1) deezes jaars, zig meester hebbende gemaakt van de twee Steden, zondt, van Weesp, daar hy zig ophieldt, eenen Priester naar Amsterdam, om de Stad op te eischen, en om de Regeering te vergen, dat zy hem voor Heere aannam. Doch zy antwoordde „ dat zy Koning Filips trouwe gezwoo- „ ren hadt (2), die zy zynen kinderen hou- „ den

Zy eischen Amsterdam op.

(1) Dat Weesp, in May, ingenomen werdt, wordt uitdrukkelyk gezeid in de Stads *Registers*, op het jaar 1514, waar men leest „ dat *Claes Heyn*, „ Burgemeester der Stede, zes ponden grooten „ vlaams beloofd werden, voor zyn timmerhuis op „ de Lastaadje, welk afgebrand werdt, toen de „ Gelderschen, *in May*, Weesp ingenomen hadden." *Groot Memoriaal*, N. I. f. 270.

(2) In 't Latynsch verhaal van Willem Hermanszoon, staat *Sacramentum diximus Regi Philippo quod servare nos oportet.* dat is, „ Wy hebben „ Koning Filips eed gedaan; dien eed moeten wy „ houden." En uit deeze woorden, schynt te volgen, dat dit geval, en 't bemagtigen van Muiden en Weesp, 't welk 'er voorgegaan was, nog by 't leeven van Koning Filips, en dus in 't jaar 1506, gebeurd is. Doch ik stel vast, dat de plaats, die wy onderzoeken, verminkt is, of dat de Schryver zig hier niet naauwkeuriglyk uitgedrukt heeft. En ik neig tot de eerste gedagten, om dat hy zelf netter spreekt, in een Gedigt, agter zyn Werkje gevoegd, waarin hy, dezelfde geschiedenis verhaalende, de Regeering van Amsterdam (p. 353) dus doet spreeken:

„ *Nos sacramentum devota mente Philippo*
„ *Diximus, & notis id violare nefas.*

dat

1508. „ den wilde, en dat haare burgery nogniet „ in zulk eene engte gebragt was, dat het „ haar lusten kon, van Heere te wisselen." Men weigerde egter, dit antwoord schriftelyk te geeven, om dat de Priester ook maar mondeling geboodschapt hadt (z).

De Doele der Handboogschutteren wordt geslegt.

Midlerwyl, verzuimde men niet, de Stad in staat van tegenweer te stellen. Buiten de S. Antonis Poort, thans de Waag op de nieuwe Markt, die naar Weesp leidde, werden, in gevolge der aangehaalde bevelen van de Wethouderschap, alle de huizen, winkels en hutten afgebroken; de tuinen en 't geboomte uitgerooid. Zelfs werdt de schoone Doele der Handboogschutteren, die toen buiten de gemelde Poort stondt, geslegt: en alle de boomen, daartoe behoorende, omverre gehouwen, op dat 'er de vyand niet in nestelen zou. 't Geboomte, welk, hier en elders, omver gehouwen lag, moest, op bevel der Wethouderschap van den vierentwintigsten May, door het Schoenmaakers Gilde, in de Stad gebragt worden (a). Voorts werdt, by openbaare afkondiging, bevolen, dat niemant eenig goud of zilver uit de Stad zou voeren; en dat alle de Amster-

(z) Guill. Hermannus p. 338, 352, 353.
(a) Keurb. B. f. 105 verso.

dat is:

„ Wy hebben Filips eed gedaan: schande ware
„ het, dat wy dien, omtrent zyne kinderen, schenden zouden."

Uit welke woorden, blykt, dat Filips reeds overleeden was. Waarom wy verkooren hebben, dit Gedigt hier, in ons verhaal, te volgen.

ſterdamſche Koopluiden, die naar de markt 1508.
te Antwerpen getrokken waren, ten ſpoedigſte te rug keeren zouden (*b*). Tuſſchen Amſterdam en Weesp, aan den Muiderdyk, lag een gehugt, *Ypeſloot* genaamd, omtrent een half uur gaans van de eerſtgemelde Stad. Hier werdt, op 't ſmalſt van den dyk, tuſſchen 't Y en de Diemermeer, eene Schans opgeworpen, en met manſchap bezet. In de Meer, lag een gewapend vaartuig: in 't Y, verſcheide anderen, om de Schans te dekken. De Gelderſchen, met Hertoge Karel aan 't hoofd, trokken, over 't *Paapenveld*, aan op Ypeſloot, met oogmerk om eerſt het ſchip, welk in de Diemermeer lag, en daarna de onvoltrokken Schans te verooveren. Tot het laatſte, meende men naauwlyks honderd man noodig te hebben. De Gelderſchen riepen, van den dyk, ons Bootsvolk toe, *Waterhonden! waterhonden! u zal 't gelden*. Daar de onzen op antwoordden, *Eerſt hebben, en dan hangen*. Ook ſchooten de ſchepen, die in 't Y lagen, zo fel op den vyand, dat hy 't, op den dyk, niet langer houden kon; maar zig in de laagte begeeven moeſt. Doch hier deedt het grof geſchut, welk Reinier Moſterd afſtak, de Gelderſchen verſtuiven. Hertog Karel zelf, die langſt ſtand hieldt, liep groot gevaar van 't leeven. De hut, waarin hy zig bevondt, werdt door en door geſchooten, hebbende den Schryver, uit wien wy dit Verhaal ontleenen, zelv', naderhand, de gaten

De Amſterdammers werpen eene Schans op, by Ypeſloot. Zy wordt, vergeefs, aangevallen door de Gelderſchen.

(*b*) GUILL. HERMANNUS *p.* 332.

1508. ten gezien, die de steenen of looden kogels, in deeze hut, gemaakt hadden. Men schoot niet slegts van de schepen; maar ook uit de onvolmaakte Schanse. Eindelyk, trokken de Gelderschen te rug naar Weesp. Zy lieten maar weinige dooden agter. Van de Hollandsche zyde, was niemant gesneuveld (c).

Tweede aanval op dezelve.

De Schans te Ypesloot werdt, sedert, voltooid, en tot aan de S. Antonis-poort toe getrokken (d). Doch 't leedt niet lang, of zy werdt andermaal aangetast van de Gelderschen. Zy bedienden zig, hiertoe, van den nagt voor den S. Jansdag, zynde den vierentwintigsten Juny, die zeer donker was. Een Friesch Krygsknegt, die in de Schans gelegen hadt, en sedert uit zynen dienst ontslaagen was, hadt zig vervoegd by den vyand, en hem de gelegenheid der Plaatse zo wel beschreeven, dat men ondernam, te gelyk het schip in de Diemermeer en de Schans te bemagtigen. Dertig man omtrent begaf zig in kleine schuitjes, en roeide in stilte naar de Meer, om de Schans van binnen te beklimmen; terwyl een grooter hoop, langs den dyk, zou aantrekken op de Schanse, die, naar de Stad toe, minst voorzien was. Men was gewoon, eenige paarden aan den dyk te laaten weiden, die, somtyds, zelfs tot in de schanse, hun voeder zogten. Het eerste gerugt, welk de naderende vyand maakte, werdt gehouden voor de beweeging, die men

van

(c) Guill. Hermannus p. 339, 340.
(d) Id. p. 341.

van deeze paarden gewoon was. Doch de 1508.
Wagt werdt haast al te onzagt gered uit haare dooling. De looze Gelderschen overvielen de Schans, eer 'er iemant op verdagt was. Een of twee bezettelingen werden, met pieken, doorstooten. Doch de overigen op de been gekomen zynde, werdt het gevegt voortgezet, van middernagt af, tot dat het volkomen licht was. Ondertusschen, wist men, op de schepen, door de donkerheid, niet te onderscheiden, wat in de schanse omging; en men vermoedde, toen het dag werdt, of de Schans niet wel verlooren mogt zyn, tot dat de Overste, *Gerard van Mierop*, 't hoofd heen en weêr uitsteekende boven de borstweering, *Bourgondie! Bourgondie!* riep. Toen werdt het geschut uit de schepen gelykelyk gelost op den vyand, die, hals over hoofd, aan 't vlugten sloeg, den weg op naar Amsterdam, alzo hem de weg naar Weesp door de schanse afgesneeden was, en de kleine schuitjes in de Meer ook, in 't gezigt van 't Hollandsche Vaartuig, niet te bereiken waren. Doch een bende Amsterdamsche Poorters, geleid door Reinier Mosterd, met den dag, ter S. Antonis-Poorte uitgetrokken, onderschepte de vlugtende Gelderschen, daar zy zig, in de slooten en in 't gras, versteken hadden. Zy gaven zig terstond krygsgevangen over. Een enkele, die eenen der onzen, uit het riet, waarin hy zig verborgen hieldt, met de piek dagt te grieven, werdt gedood. De gevangenen werden op de S. Olofs Poort gelegd, eerst te water en te brood,

De Gelderschen worden met verlies afgeslaagen.

1508. brood, waarby, naderhand, ook boter en kaas, en eindelyk zelfs bier gevoegd werdt. Zy zaten een rond jaar in hegtenis (*e*). Hertog Karel hieldt zig, na 't mislukken deezer onderneeminge, nog eenigen tyd te Weesp op, en keerde toen, de Stad bezet laatende, naar Gelderland te rug (*f*).

De Amsterdammers vervolgen eene Geldersche Vloot, die 't op Enkhuizen gemunt hadt.

Eene Vloot van vierentwintig Geldersche schepen zogt, omtrent deezen tyd, Enkhuizen, by mistig weder, te verrassen. Een deezer schepen hadt zyn volk reeds begonnen aan land te zetten. De anderen, minder bezeild, bleeven wat agter, en werden gelukkiglyk ontdekt van een' Enkhuizer visscher, die maar even uitgeloopen was; doch straks te rug keerde, en de Stad in rep en roere bragt. De Gelderschen, ziende dat men op zyne hoede was, hielden af, en keerden te rug. De Enkhuizers vervolgden hen, tot aan het Eiland Ens (3). De Amsterdammers zelven, verneemende, in welk een gevaar hunne nabuuren geweest waren, bragten hunne Galeote in zee, die, gevolgd van eenige Vaartuigen, van Muiden naar Enkhuizen, en voorts naar 't Eiland Ens stevende. Doch men ontmoette geenen vyand. Hy was, by tyds, naar de Gelsche havens geweeken (*g*).

Ma-

(*e*) GUILL. HERMANNUS *p.* 341, 342, 353, 354.
(*f*) Id. *p.* 346.
(*g*) Id. *p.* 341.

(3) BRANDT plaatst, in zyne *Historie van Enkhuizen* (bl. 40), dit geval op het jaar 1506. Doch alzo WILLEM HERMANSZOON het, na 't gebeurde aan den Muiderdyk, verhaalt, schynt men het, in het jaar 1508, te moeten plaatsen.

Maximiliaan hadt, midlerwyl, een Leger byeen getrokken te Naarden, welk onder den Graave van Buuren ſtondt, en onder anderen uit Amſterdam van leevensmiddelen voorzien werdt (b). Met dit Leger, werdt het beleg geſlaagen voor Weesp; doch het werdt traaglyk voortgezet (i). Tegen den Winter, werdt de Stad, van drie kanten, naauw beſlooten, onder anderen door eene Schans, die de Amſterdammers op den dyk, tegen over 't Paapenveld, hadden opgeworpen. Ook kwam 'er toen groot gebrek aan leevensmiddelen in Weesp, zo dat ſommigen, in vyf dagen, geen brood proefden, en ſomtyds geen' anderen drank dan water wiſten te bekomen. Geduurende den Winter, verſpreidde zig, te Amſterdam, een gerugt, dat de Gelderſchen wederom eene onderneeming op Waterland in den zin, en, ten dien einde, een groot getal van ysſpooren en ſchaatſen gereed gemaakt hadden. Doch men bevondt wel haaſt, dat dit gerugt ydel geweeſt was (k). 1508.

Weesp wordt belegerd.

Amſterdammers in 't beleg.

De Keizer, die zig, in Auguſtus, in Holland ophieldt, hadt geraaden gevonden, een' keer te doen naar Amſterdam, en zig daar, in perſoon, als Voogd van zynen Kleinzoon, te laaten inhuldigen. Hy begaf zig dan, zo 't ſchynt uit het Leger om Weesp, derwaards, en deedt eene wandedeling te paarde door de Stad, na dat hy den Kloosteren, die hy voorby dagt te ryden;

Keizer Maximiliaan doet een' keer naar Amſterdam.

(b) Keurb. B. f. 106.
(i) Guill. Hermannus p. 347.
(k) Id. p. 343.

1508. den, hadt doen aanzeggen, dat de Nonnen zig allen in de vensters vervoegen moesten, om hem te zien. Ook bezogt hy, naderhand, twee Nonnen-Kloosters, en onder anderen, dat van Bethanie; den zusteren van beide een geschenk doende van geld en wyn, op dat zy om den voorspoed zyns Ryks bidden zouden (*l*). Doch 't voornaamste, welk hy, ten deezen tyde, te Amsterdam verrigtte, was het doen en ontvangen van den eed van inhuldiging. In den eed, dien de Keizer deedt, was merkwaardig, „ dat hy niet alleen de Handvesten be„ zwoer, die by wylen zynen Zoon Fi„ lips; maar ook die by de Graaven en „ Graavinnen van Holland, deszelfs voor„ zaaten, gegeven waren," zonder eenig onderscheid te maaken, of zulks, voor of na de tyden der Hertogen Filips en Karel van Bourgondie, geschied ware. De eed werdt afgelegd op den twintigsten Augustus (*m*).

Hy wordt aldaar ingehuldigd. Aanmerking over zynen eed.

Een hevige storm, op den vyftienden October ontstaan, hadt het zeewater zo hoog opgezet tegen de dyken, dat dezelven, op verscheide plaatsen in Holland, en onder anderen tusschen Amsterdam en Muiden, bezweeken (*n*). In Amsterdam, rees het water zo zeer, en veroorzaakte zo groot eene verwoesting, dat veele huizen daardoor onbekwaam gemaakt werden om bewoond te wor-

Hooge Watervloed.

Schade te Amsterdam.

(*l*) Guill. Hermannus *p.* 347, 348.
(*m*) Oude Kerk, *Laade* XI. Handv. *bl.* 90.
(*n*) Groote Chron. *Divis.* XXXII. *Cap.* 39.

worden (o). De Zuiderzee was zo hoog gezwollen, dat het water alomme over de dyken liep, en de weiden met fchuiten bevaaren werden. Die van Waterland meenden, dat men, ter deezer gelegenheid, Weesp met fchepen zou hebben konnen inneemen, en booden 'er zig toe aan. Doch hun ontwerp werdt van de hand geweezen, voornaamlyk, naar 't fchynt, om dat de Vredehandeling, die, voor eenigen tyd, te Kameryk, aangevangen was, thans op eenen goeden voet ftondt (p). 1508.

Ondertusfchen, hadt een Hoofdman der bezettinge van Weesp aan die van Amfterdam gefchreeven, dat hy hun de Stad wilde leveren. Zy zonden hem twee Minderbroeders toe, om nader met hem te handelen. Doch hy lag krank te bedde, toen deezen voor de Stad kwamen. Men vraagde hun naar hunne boodfchap. Zy antwoordden, dat zy brieven hadden aan zulk een' Overfte. Men bragt, om 't geheim te ontdekken, eenen anderen by hen, die veinsde de perfoon te zyn, aan wien de brieven gerigt waren. En men hadtze zo dra niet gelezen, of de Moniken werden vaftgehouden, en, tot tweemaal toe, in een fchuitje gezet, om in de Vegt verdronken te worden. Zy ontkwamen egter dit gevaar gelukkiglyk, fchoon zy lang in hegtenis zaten. Doch de Overfte, die aan zyne ziekte overleeden was, werdt onder de galge be-

De Stad handelt heimelyk over 't opgeeven van Weesp.

(o) Keurb. B. *f.* 108 *verfo.*
(p) GUILL. HERMANN. *p.* 348.

1508. begraaven (*q*). *Herman Erkelens*, die over de bezetting van Weesp geboodt, kwam, wat laater, onder vrygeleide, te Amſterdam, daar hem de wyt gegeven werdt van het verbranden van Muiden, onaangezien de Plaats de brandſchatting voldaan hadt. Hy verſchoonde zig, ten beſte mogelyk. Voorts, liet hy zig, door een geſchenk van zyden ſtoffe, beweegen om te belooven, dat hy de Kerkſieraaden van Weesp ongeſchonden laaten zou (*r*): waarna hy naar de beſlooten' Stad wederkeerde.

Ommegang te Amſterdam tot bede om, en dankzegging voor de Vrede.

Drie dagen voor het ſluiten der Kamerykſche Vrede, te weeten op den zevenden December, werdt, te Amſterdam, nog bevolen, eenen plegtigen ommegang te houden, om tot *pays ende vrede* te komen (*s*). By 't Verdrag van Vrede, welk den tienden getekend werdt, was, onder anderen beraamd „ dat Karel van Gelder Weesp „ en het Slot te Muiden, binnen veertien „ dagen, ruimen zou," gelyk hy, niet zonder weêrzin, op 't ſterk aanhouden des Ko-
1509. nings van Frankryk, deedt, in den aanvang des jaars 1509 (*t*). Op den vierentwintigſten January, werdt, te Amſterdam, bevolen, eenen plegtigen ommegang te houden, tot dankzegging voor de geſlooten Vrede (*u*).

Borſtweering

De Regeering hadt, niet lang voor het tref-

(*q*) GUILL. HERMANN. *p.* 348, 349.
(*r*) GUILL. HERMANN. *p.* 349.
(*s*) Keurb. B. *f.* 111 *verſo*.
(*t*) Vaderl. Hiſt. IV. *Deel*, *bl.* 359, 360.
(*u*) Keurb. B. *f.* 112.

treffen der zelve, in de Houttuinen, *tusschen 't hooft ende S. Olofs poirte*, nu de oude Teertuinen genaamd, eene borstweering van balken doen leggen, om de Stad aan dien kant, daar zy niet bemuurd was (4), te beter, tegen vyandelyke aanvallen te dekken. Doch deeze borstweering was nu noodeloos, na 't sluiten der Vrede, en belemmerde, ondertusschen, den bewooneren der Houttuinen zeer, in het op- en afscheepen hunner hout- en andere waaren. Men stondt hun, derhalve, in Maymaand, toe, de leggende balken weg te neemen, mids zy de staande staan lieten, en zig verbonden, om, ten allen tyde, ter begeerte van Burgemeesteren, den wal, met wageschot van vier ponden grooten vlaamsch het honderd, te beschoeijen (v).

1509. van balken uit de Houttuinen weggenomen.

Het doorbreeken van den Muiderdyk, in den jongsten watervloed, waarby Amsterdam zo veel geleeden hadt, was oorzaak geweest, dat de Wethouderschap zig de zorg voor het beter onderhouden van den zelven, byzonderlyk, hadt aangetrokken. Zy verwierf, derhalve, in Juny deezes jaars, op de naamen van Maximiliaan en Karel, twee Octrojen. By het eerste, werdt een vermist Oc-

De Stad verkrygt de schouw over den Muiderdyk.

(v) Groot Memor. *N.* I. *f.* 257 *verso.*

(4) Onlangs, te weeten, den negenden November des jaars 1508, was by de Regeering besslooten, het Y, van het hoofd, nu het Kamperhoofd, af, tot aan den Kruistooren, nu den Haringpakkerstooren, toe, met eenen muur te sluiten. *Keurboek* B. f. 108 verso. Doch dit voorneemen is nimmer ter uitvoeringe gebragt.

1509. Octroi van Maximiliaan en zynen Zoon Filips, van den jaare 1485, vernieuwd en bevestigd, volgens welk, de jongste Burgemeester van Amsterdam altoos den dyk mede schouwen zou (w). By het andere, werdt aan Burgemeesteren en drie Schepenen van Amsterdam nog eene naschouw over de werken van den gemelden dyk toegestaan, agt dagen na dat dezelven, door Schout en Schepenen van Diemen, geschouwd zouden zyn geweest (x). De Stad verkreeg, omtrent deezen tyd, nog een ander Privilegie van Keizer Maximiliaan, te weeten, het regt om, in de plaats van eenen gestorven regeerenden Burgemeester, eenen anderen te kiezen, om het jaar uit te dienen (y). Gelegenheid tot het verkrygen van dit Privilegie gaf, naar alle waarschynlykheid, het overlyden van twee regeerende Burgemeesters, na elkanderen, in dit zelfde jaar 1509, te weeten *Gerrit Gerrit Mattheuszoon* en *Dirk Ruysch Heymanszoon* (z).

Zy bekomt Privilegie, om een' Burgemeester te kiezen, in de plaats van een' afgestorven.

Het Schoutampt wordt aan de

Maar de Stad hadt, ten deezen tyde, ook het Schoutampt, welk, tot hiertoe, aan de begeeving des Graaven gestaan hadt, voor eene somme van twintigduizend guldens (5), in

(w) Oude Kerk, *Laade* XXXVI. Handv. *bl.* 364. [47].
(x) Oude Kerk, *Laade* XXVI. Handv. *bl.* 366 [49.]
(y) Oude Kerk, *Laade* II. Handv. *bl.* 102 [47.]
(z) *Zie* de Lyst der Regeeringe *voor de* Handvesten.

(5) Zo schryft HOOFT: en 't is ook, uit den *Afstand van de Satisfactie* van 't jaar 1581, te vinden in de *Handv.* bl. 47. [146] zeker, dat de pandpenningen, in laater' tyd, op twintigduizend guldens gerekend zyn. Doch ik bezit een net afschrift van eene *Lyst der Graaflyke Amptenaaren*, niet lang na dee-

in pandſchap weeten te verkrygen. Sommigen ſchryven, dat zulks, reeds in 't voorleeden jaar 1508, gebeurd was (*a*). Doch, in de *Lyſt der Regeeringe* voor de *Handveſten*, ſtaat, op het jaar 1509, aangetekend: *In dit jaer, den 15 Juny, hebben de Magiſtraten deſer Stede magt gekregen* Schout *te mogen maken.* Ook blykt, uit deeze Lyſt, dat de Schout Jan Benning Janszoon, die dit ampt, al van 't jaar 1496, bekleed hadt, ten zelfden dage, van het zelve verlaaten; en dat *Gerard Willemszoon van Alkmaar*, in zyne ſtede, aangeſteld werdt. Doch deeze overleedt, niet lang hierna. En toen werdt, op den negenden October, *Gerrit Mattheuszoon*, voor twee jaaren, aangenomen (*b*). Maar hy ſtierf ook, op den zesentwintigſten December. En in zyne ſtede, werdt, op den vyfden January des volgenden jaars, *Symen Claeszoen*, die, in de *Regeerings-Lyſt voor de Handveſten*, *Symon Sillemoer Klaesz.*

1509. Stad verpand.

1510.

Schol

(*a*) Hooft Nederl. Hiſt. *bl.* 57.
(*b*) Groot-Memor. *N.* I. *f.* 257 *verſo.*

deezen tyd, in de Franſche taale, opgeſteld; waarin ik deeze woorden vinde: *L'Escoutete d'Amſterdam tient* Mre Jean Hubreſſz. IIIJ *ans rendant par an* IIJ.^{c} £; *neantmoins la ville d'Amſterdam tient les deniers, a cauſe d'vng preſt de* IIIJ.^{m} VIIJ.^{c} £ *par forme de gages, qu'ils ont du dit Office.* dat is, *Het Schoutſchap van Amſterdam wordt bekleed door Mr. Jan Huibrechtsz.*, [die in 't jaar 1518 Schout werdt], *voor vier jaaren. Het brengt 's jaars driehonderd ponden* [aan de Graaflykheid] *op. Doch de Stad Amſterdam behoudt deeze penningen, uit hoofde eener leeninge van vierduizend agthonderd ponden, waarvoor zy dit Ampt in pandſchap heeft.*

1510. *Schol* heet, tot Schout aangefteld (*c*); welk ampt hy verfcheide jaaren bekleed heeft. Aanmerkelyk is, ondertusfchen, dat 'er, ten deezen tyde, niet alleen, gelyk wy zo even zagen, twee regeerende Burgemeesters; maar ook twee Schouten, binnen 's jaars, overleeden waren.

Oorlog tusfchen Deenemarke en die van Lubek. Nadeel van Amfterdam hierby.

Christiaan de II., die 't Ryk van Deenemarke, in zyns Vaders plaatfe, regeerde, was, ten deezen tyde, in oorlog geraakt met Lubek, Wismar en andere Steden langs de Oostzee. De handel der Hollanderen derwaards werdt, hierdoor, geweldiglyk belemmerd. Zy hadden, nog in 't voorleeden jaar, een Verdrag met Deenemarke getroffen, waarby, onder anderen, de Zontfche tollen geregeld waren (*d*). Ook hadden zy toen, naar 't fchynt, den Vorft eenigen onderftand toegezeid tegen zyne vyanden. Vast gaat het ten minfte, dat die van Lubek, eerlang, alomme in Holland, bekend maakten, dat zy geene Schepen door de Zont of naar Deenemarke zouden laaten zeilen. Ook werden, kort hierna, veele Amfterdamfche en andere Hollandfche fchepen, door de Lubekkers, genomen (*e*). Amfterdam en de Waterfteden befllooten hierop, vier groote Oorlogsfchepen in zee te brengen, en met dezelven de Scheepvaart naar de Oostzee te beveiligen. Doch naauwlyks was dit Esquader door de Zont geraakt, of het werdt hevig aangevallen door de Lubekkers, en,

(*c*) Groot-Memor. *N.* I. *f.* 258.
(*d*) Velius Hoorn, *bl.* 98.
(*e*) Keurb. B. *f.* 143. Velius Hoorn, *bl.* 99.

en, eerlang, genoodzaakt te wyken. De Koopvaardyvloot, die door dit Esquader geleid werdt, viel, voor een groot gedeelte, den Lubekkeren in handen. Doch niet lang hierna, werdt 'er een Bestand getroffen tusschen hen en de Deenen (*f*), waardoor de Vaart op de Oostzee wederom open raakte. 1510.

Maar eer dit nog gebeurde, was, te Amsterdam, op den veertienden Maart des jaars 1511, uit den naam van de Stad en de Watersteden in 't gemeen, afgekondigd, „ dat niemant westwaards, of naar Noorwegen zou hebben te zeilen, voor Palmzondag, en niet oostwaards voor belooken Paaschen (*g*)." Ook was, hier ter Stede, kort te vooren, nog een plegtige Ommegang gehouden om vrede en welvaart van den Hemel te verwerven (*h*). Maar na 't sluiten van 't Bestand, kwamen die van Lubek, met eenigen der veroverde schepen, hier te Lande handelen; en werden toen geregtelyk aangesproken om schadebetering: 't welk van dit gevolg was, dat veelen van onze Koopluiden, voor een groot gedeelte, vergoeding bekwamen van 't geleeden verlies (*i*). Te Amsterdam, schynt men egter den Lubekkeren voor eerst nog niet veel vertrouwd te hebben. Immers, op den negentienden December, werdt, uit aanmerking der schade, die zy den ingezetenen, in 't voorleeden jaar, hadden toegebragt, door

Vaart naar 't Westen en Oosten opgeschort. 1511.

Mistrouwen op die van Lubek.

(*f*) Velius Hoorn, *bl.* 99.
(*g*) Keurb. B. *f.* 134.
(*h*) Keurb. B. *f.* 136.
(*i*) Velius Hoorn, *bl.* 99.

1511. door het Geregt, bevolen „ dat niemant „ geld vertrouwen moest aan Schippers, die „ naar Dantzig stonden te reizen, om sche- „ pen van daar te haalen, voor dat de Dag- „ vaart der Staaten van Holland, Zeeland „ en Friesland, in den Haage, gehouden „ zou zyn (*k*).” Het wantrouwen op die van Lubek verdween egter door den tyd. Doch terwyl de vyandelykheden nog duurden, hadden de Amsterdammers vierenvyftig metaalen *Haakbussen* veroverd op de Hamburgers, die 't met de Lubekkers hielden; welke haakbussen, in den Zomer des jaars 1512, tegen twee guldens het stuk, aan even zo veele schutters werden overgedaan (*l*).

Haakbussen op de Hamburgers veroverd.

De Gelderschen breeken de Vrede.

Hertog Karel van Gelder hieldt de Kamerykſche Vrede niet lang. In 't voorleeden jaar, hadt hy de vyandelykheden begonnen tegen den Bisschop van Utrecht, en by deeze gelegenheid ook aan de ingezetenen van Amsterdam eenige schade toegebragt: 't welk, naar 't schynt, gelegenheid gaf tot eene afkondiging, die, den vierden October deezes jaars, geschiedde, en inhieldt „ dat elk, die, sedert de Vrede met „ Utrecht, op Stigtschen bodem beschadigd geworden was, zyne schade, binnen „ agt dagen, *op ten scryfcamer*, dat is, op „ de Secretarye *der Stede*, moest komen op- „ geeven (*m*).” Doch de Gelderschen hadden den kryg tegen de Oostenrykschen ook her-

(*k*) Keurb. B. *f.* 143.
(*l*) Groot-Memor. *N.* I. *f.* 260 *verso*.
(*m*) Keurb. B. *f.* 142.

hervat, en, van den aanvang deezes jaars af, ſterk voortgezet. Harderwyk viel hun onder anderen in handen: 't welk hen in ſtaat ſtelde, om de Vaart der Amſterdammeren langs de Zuiderzee te bekommeren. Men bragt dan wederom eenige Baardſen te water, en behaalde, omtrent den aanvang van November en ſedert, eenige voordeelen op de Gelderſchen; waartoe die van Enkhuizen, meer dan anderen, de hand ſchynen geleend te hebben (*n*). 1511.

De oorlog maakt de Vaart voor de Amſterdammers onveilig.

De Gelderſche kryg hadt de Landvoogdes, Vrouw Margareet, gelegenheid gegeven om de Staaten van Brabant en Holland te beſchryven te Breda, en hen te dringen tot bewilliging in eene buitengewoone Bede, ter goedmaakinge van de koſten des oorlogs: en die van Holland hadden, op zekere voorwaarden, in eene driejaarige Bede bewilligd (*o*). Ook kwam het gevaar dit Geweſt hoe langer hoe nader. De Gelderſchen namen Woudrichem in by verrasſing, in den aanvang des jaars 1512. Ook kruiſten zy, meer dan in 't voorleeden jaar, langs de Zuiderzee. De Vaart naar 't westen werdt, insgelyks, onveiliger, ter oorzaake van den oorlog tuſſchen Frankryk en Engeland: 't welk het Geregt van Amſterdam gelegenheid ſchynt gegeven te hebben, om op den zesden May de vaart buitens duins, tot op nader verlof, te verbieden (*p*). 1512.

De Stad

Doch men ruſtte, ten deezen tyde, hier ook

(*n*) BRANDT Enkh. *bl.* 43.
(*o*) Lettr. de Louis XII. *Tom.* III. *p.* 20.
(*p*) Keurb. B. *f.* 147 *verſo*.

1512. ook een of meer Oorlogsschepen uit, waarschynlyk tot beveiliging van de Vaart langs de Zuiderzee. Men vindt, dat de Stad, de manschap, die op dit schip of deeze schepen diende, in soldye genomen hadt. *Jan Speck* geboodt over een Amsterdamsch schip van oorloge. En op den vierden May, was openlyk uitgeroepen „ dat elk, die onder „ hem ingeschreeven was, zig gereed maa- „ ken moest, om binnen zekeren bepaalden „ tyd scheep te gaan, onder bedreiging van „ straffe aan lyf en goed." Te gelyk werdt bekend gemaakt „ dat allen, die met Jan „ Speck, of met eenig diergelyk schip, uit- „ vaaren, en in een gevegt met den vyand „ gekwetst of verminkt worden zouden, *tot* „ *coste van der Stede*, genezen zouden wor- „ den (q)."

rust een of meer Oorlogsschepen uit.

Wy hebben, hiervoor (r), gezien, dat de Doele der Handboogschutteren, onder andere gebouwen buiten de S. Antonis-Poort, in 't jaar 1508, toen de Gelderschen Weesp hadden ingenomen, op bevel van 't Geregt, afgebroken was. De Regeering, den Schutteren de schade, hierby geleeden, eenigszins willende vergoeden, hadt hun, op den zeventienden February deezes jaars, eene plaats binnen de Stad toegestaan, te weeten, de twee noordelykste vyfde deelen van het *Schaapenveld*, en dezelfde breedte van de tuinen, leggende nevens de Voetboog-Schutters Doele, van welke zy, door eene

De Handboogschutters bekomen een gedeelte van het Schaapenveld, tot eene Doele.

(q) Keurb. B. f. 147.
(r) *Bladz.* 444.

eene sloot, gescheiden waren. De voorwaarden, waarop deeze gifte geschiedde, zyn te zien uit de Akte van Vergunninge zelve (*s*), ingesteld op den naam van *Burgermeesteren ende Beraders der Stede*; welke wy, om dat zy nergens gedrukt is, hier agter, in de *Bylaagen* (*t*), geplaatst hebben. 't Is deeze Akte, uit welke wy, hier voor (*u*), beweezen hebben, dat het inneemen van Weesp, eerst in 't jaar 1508, is voorgevallen. De Handboogschutters, zulk eene aanzienlyke Plaats binnen de Stad bekomen hebbende, maakten dezelve, eerlang, bekwaam tot eene Doele, en stigtten 'er een deftig huis op; gelyk uit de Kaart van Cornelis Anthoniszoon te zien is. In laater' tyd, zyn, dwars door beide deeze Doelen, twee straaten geschooten, die nog de Handboogs- en Voetboogsstraaten genaamd worden. 1512.

In December deezes jaars, ondernamen de Gelderschen wederom eenen aanslag op Amsterdam: 't zy dat zy voorhadden, de Stad zelve in te neemen by verrassing, 't zy dat zy 't alleen op de Voorstad en op de Schepen, die in de Waale lagen, gemunt hadden. Men was, in de Stad, niet buiten zorg geweest: en op den negentienden der gemelde maand, was nog belast „ de „ toorens rondsom de Stad wel van kruid te „ voorzien, en de *Stakettingen* voor de S. „ Antonis-, de Reguliers-, en de Haarlem- „ mer

De Gelderschen verbranden de schepen in de Oudezyds-Waale, te Amsterdam.

(*s*) Keurb. C. *f.* 59.
(*t*) Lr. A.
(*u*) *Bladz.* 441.

1512. „ mer Poorten, op zulk eene wyze, te doen „ bekleeden, dat men 'er met Klovers en „ Haakbussen door schieten kon: ook kram„ men te slaan, van binnen tegen den muur, „ waarop men een dwarshout leggen kon, „ om 'er de haakbussen op te plaatsen (*v*)." Doch maar vyf dagen laater, vertoonden de Gelderschen zig voor Amsterdam. Zy waren, den twintigsten, ten getale van elf honderd man (*w*), in 't Vrouwen-Klooster onder Utrecht gekomen, en trokken, van daar, den volgenden dag, des morgens ten agt uuren, naar Amsterdam (*x*). Doch 't zy dat zy zig lang onder weg ophielden, 't zy dat zy eenigen tyd omtrent de Stad lagen, zonder iet te onderneemen, 't liep aan tot den vierentwintigsten des morgens, eer zy den toeleg in 't werk stelden, waarvan de oude *Chronyken* niet slegts, maar ook de Stads *Registers* gewaagen. Sommigen tekenen aan, dat de Voorstad, waardoor zy, waarschynlyk, de Voorstad buiten de S. Antonis-Poort verstaan, door de Gelderschen, in den brand gesteken werdt (*y*). Ook heeft men nog eenen brief, den zevenentwintigsten, en dus maar drie dagen na 't gebeurde, uit de Stad Gelder, door den Bastaard van Gelder, aan den Secretaris *Charles le Breton* te Luik geschreeven, waarin dit zelfde gemeld wordt, met deeze woorden: *Monsr. le Secretaire, de bon cueur a vous me re-*

(*v*) Keurb. D. *f.* 3 *verso.*
(*w*) Groote Chron. *Divis.* XXXII. *Cap.* 41.
(*x*) Henrica van Erp Chron. *in* Matthæi Analect. *Tom.* I. *p.* 96.
(*y*) Pontanus Hist. Gelr. *Libr.* XI. *p.* 646.

recommande, & vous adverty, que la veille 1512.
de Noel les gens de Monsr. sont arrivez en Hollande devant Amsterdam, & ont brulé plus de trois cent batteaux & le faulxbourg de la ditte Ville. dat is „ Myn Heer de Secretaris, ik „ beveel my aan U van geheeler herte, en „ maak u bekend, dat de knegten van Myn' „ Heer, 's daags voor Kerstyd, in Holland „ voor Amsterdam gekomen zyn, daar zy „ meer dan driehonderd vaartuigen en de „ Voorstad verbrand hebben (*z*)." Doch in de Stads *Registers* wordt niet gerept van het verbranden der Voorstad. Men leest aldaar, by wyze van aantekening, alleenlyk, *In den jaare* XV.^c XIJ *op Kersmis avont, wordden de schepen in de oude zyds Wael verbrant van de Geldersſen* (*a*). Veelligt, heeft dan de Bastaard van Gelder alleenlyk uit losse gerugten geschreeven, dat de Voorstad verbrand werdt; gelyk diergelyke gerugten hem ook het getal der verbrande schepen hebben doen vergrooten, boven de waarheid. Immers, de Gelderſche Historieschryver zelf tekent aan, dat 'er maar twee-entwintig schepen verbrand werden(*b*): onder welken, eenige Fransche, Engelsche en Oosterſche schepen waren (*c*); doch ook eene *Baerdsche* of Oorlogsschip der Stad, van welk men, den dertienden Augustus des jaars 1513, het wrak besloot te verkoopen (*d*). De Gelderschen kwamen, na dat zy dit

(*z*) Lettr. de Louis XII. *Tom.* IV. *p.* 12.
(*a*) Groot-Memor. *N.* I. *f.* 328 *verso.*
(*b*) Pontanus Hist. Gelr. *Libr.* XI. *p.* 646.
(*c*) Pontanus Amst. *Lib.* I. *Cap.* VIII. *p.* 26.
(*d*) Groot-Memor. *N.* I. *f.* 261.

1512. dit werk voor Amsterdam verrigt hadden; nog op den zelfden vierentwintigsten December, in 't Vrouwen-Klooster by Utrecht te rug (e).

De Stad wordt zorgvuldiger bewaakt. Twee dagen na deezen ramp, beval het Geregt, dat de Poorters, voortaan, des avonds ten zes uuren, ter wagt zouden moeten komen. Ook benoemde men, langs de Vesten, rondsom de Stad, zestien *Hoefslagen* of Wagtplaatsen, op ieder van welken, *een generael Capiteyn ofte Weyfel* [Serjant] tegenwoordig zyn moest, die ook door 't Geregt werden gesteld. Ten zelfden tyde, werdt belast, een plegtige ommegang te houden om *rust, vrede ende welvaert* van den Hemel te verwerven (f).

Ontwerp om vier Oldermans der Koopluiden aan te stellen. In 't volgende jaar, werdt 'er een vierjaarig Bestand getroffen met de Gelderschen, welk, met den tienden Augustus, zou aanvangen (g). Het gaf gelegenheid, dat men zig, in Holland, met naame te Amsterdam, met nieuwen yver, toeleide op

1513. het voortzetten van den Koophandel. In December, werdt, by den Raad deezer Stad, een Ontwerp op de Scheepvaart en Reedery overwoogen, volgens welk, dezelven zouden staan onder het opzigt van vier *Oldermans* of Overluiden, die door den Raad gekooren zouden worden (h): doch dit Ontwerp werdt niet in 't werk gesteld.

Groninger en Hertog Karel van Gelder hadt nu bestand ge-

(e) Henrica van Erp, Chron. p. 96.
(f) Keurb. D. f. 1 enz.
(g) Vaderl. Hist. IV. Deel, bl. 377.
(h) Groot-Memor. N. I. f. 266.

geslooten met de Oostenrykschen: 't welk hem gelegenheid liet, om zig, in 't volgende jaar, te steeken in den twist, die tusschen die van Groningen en den Vorst van Oostfriesland, en tusschen de Friezen en Hertog *Joris van Saxen* ontstaan was. Hy werdt, eerlang, tot Heere van Groningen ingehuldigd. Ook maakte hy zig van verscheide Friesche Steden meester. De Saxischen kwamen in Holland om onderstand, en voorzagen zig, in den aanvang des jaars 1515, te Amsterdam van voorraad Doch de schepen, waarin dezelve gelaaden was, werden voor Hoorn overmeesterd van de Friezen, die de zyde des Hertogs van Gelder hielden, en daarom *Geldersche Friezen* genaamd werden. De Hertog van Saxen droeg, sedert, zyn regt op Friesland op aan Prinse Karel, Graave van Holland. Hierdoor raakte Holland wederom ingewikkeld in eenen oorlog met de Gelderschen, en met de Friezen, die hunne zyde hielden. De Zuiderzee werdt zo onveilig, als immer te vooren (*i*): 't welk niet kon nalaaten ten hoogste nadeelig te zyn voor den Koophandel en Scheepvaart van Amsterdam.

1514. Friesche zaaken.

De Saxischen voorzien zig te Amsterdam van voorraad.

1515.

Ook begon men, hier ter Stede, in Maart deezes jaars, reeds wederom te zorgen voor de gemeene veiligheid der ingezetenen. De orde op het naauwkeuriglyk waaken werdt vernieuwd, en den zestien of zeventien Kapiteinen, overeenkomstig met de beslooten brieven, die der Wethouderschap, van 's Prin-

De Stad doet op nieuws sterk waaken, en neemt eenige knegten aan.

(*i*) Velius Hoorn, *bl.* 102 *enz.*

1515. Prinsen wege, waren toegezonden, gelast, hunne onderhoorige Poorters, op de byzondere Hoefslagen, die nu zeventien in getal waren, te doen verschynen. Ook besloot de Regeering, om te beter tegen vyandlyken overval gedekt te zyn, eenige manschap in Stads soldye aan te neemen, waartoe elk, die 't begeerde, vermaand werdt, zig te laaten inschryven (*k*).

Prins Karel wordt alomme in de Nederlanden en ook te Amsterdam tot Graave ingehuldigd.

De jonge Prins Karel, in February deezes jaars, in zyn zestiende jaar getreden zynde, hadt de Regeering der Nederlanden, sedert, in persoon aanvaard, en zig reeds, in Brabant, in Vlaanderen en in Zeeland, doen inhuldigen, toen hy, te Dordrecht gekomen, op den derden Juny, door de Edelen en Steden van Holland, als Graave aangenomen werdt, op den zelfden voet, als de Hertogen Filips en Karel van Bourgondie, en Koning Filips, zyn Vader, waren ingehuldigd geweest. Uit de Acte deezer inhuldiginge, blykt klaarlyk, dat Prins Karel eerst, en de Staaten daarna gezwooren hebben (*l*). Kort hierop, deedt Prins Karel ook eenen byzonderen eed, aan de voornaamste Steden in 't byzonder. En op den vyftienden Juny, aan de Stad Amsterdam (*m*), die hem, op dien dag, als Graaf schynt ontvangen te hebben, alzo van elders (*n*) blykt, dat hy, ten deezen tyde, in persoon

(*k*) Keurb. D. *f.* 25.
(*l*) I. Privilegieboek, *f.* 166, 103 *verso*. Groot-Plakaatb. III. *Deel*, *bl.* 20.
(*m*) Handv. *bl.* 90.
(*n*) Handv. van Rynl. *bl.* 121.

ſoon in de Stad geweeſt is. Wat laater, ſtelde hy *Karel van Poitiers*, *Heer van Dormans*, aan tot Opper-Opzigter over de Hollandſche Dykaadjen, nevens hem, onder anderen, ook *Ruiſch Janszoon*, Burgemeester van Amſterdam, magtigende, tot het doen der ſchouwe, het maaken van Keuren, en het aanſtellen van Dykgraave en Heemraaden van Rynland (*o*). Dezelfde Ruiſch Janszoon werdt, kort hierna, tot Heemraad van Rynland verkooren (*p*). 1515. Een Burgemeester der Stad wordt Heemraad van Rynland.

De Stad bevlytigde zig, ten deezen tyde, zeer, om de gunſt te winnen van den jongen Vorſt. Zy hadt, op den dertienden July, beſlooten, hem tweeduizend gouden guldens op te ſchieten, tegen den penning zeſtien (*q*). Ook bewilligde zy in een Haardſtedegeld, welk, in dit jaar, over Holland geheeven werdt. 't Getal der Haardſteden werdt, by deeze gelegenheid, alomme, en ook in Amſterdam, opgenomen. Wy voegen 'er eene Lyſt van hier by (*r*), op dat men 'er de grootte deezer Stad, in vergelyking der voornaamſte andere Steden, uit zou konnen opmaaken. Amſterdam ſchiet den Keizer tweeduizend gouden guldens op, en bewilligt in een Haardſtedegeld.

Lyſt der Haardſteden in Holland.

Dordrecht. . . .	1500.
Haarlem. . . .	2714.
Delft met Delftshaven. . .	2733.
Leiden. . . .	3017.
Amſterdam. . . .	2531.

Gou-

(*o*) Handv. van Rynl. *bl.* 120.
(*p*) Handv. van Rynl. *bl.* 127.
(*q*) Groot-Memor. *N.* 1. *f.* 270.
(*r*) *Zie* Orlers Leyden, *bl.* 53.

1515. Gouda.	1694.
Rotterdam.	1137.
Gorinchem.	700.
Schiedam.	470.
Schoonhoven.	460.
Alkmaar.	889.
Hoorn.	1118.
Enkhuizen.	720.
Edam, met drie Dorpen.	692.
Monikendam.	241.
Medenblik.	321.
Purmerende.	210.
Oudewater.	335.
Woerden.	267.
Heusden.	247.
Geertruidenberg.	280.
Naarden.	500.
Muiden.	100.
Weesp.	205.
Haage.	1118.

Amfterdam zoekt zig te doen handhaaven by de Privilegien op het beftellen der Wethouderfchap.

1516.

Ondertusfchen, kon het niet nalaaten der Regeeringe van Amfterdam onaangenaam te zyn, dat Prins Karel haar niet hadt bevestigd in het Privilegie van Vrouwe Maria, om het getal der zesendertigen zelve vol te maaken, en om veertien Perfoonen te benoemen, uit welken de Graaf of deszelfs Stadhouder en Raaden zeven Schepens kiezen zouden. Men vondt dan geraaden, de Vroedfchap hierop te vergaderen, in 't begin des jaars 1516. De Leden waren niet eenpaarig. Doch *by dmeerdeel van de ftemmen* werdt *gefloeten ende geaccordeert, dat men de nuwe* XXXVI. *ende* XIV. *zal kyefen ende feynden in den haghe,*

nae

nae ouder gewoonten, ende indien daer obstakel coempt, dat men, tot coste van der Stede, an onse genadichste heere zal vervolgen continuatie van den privilegien, die de Stede daer aff heeft, ewich off ad tempus (*s*). Men vervoegde zig, sedert, met een Verzoekschrift aan Prinse Karel, waarby bevestiging van het gemelde Privilegie verzogt werdt. Doch de Vorst kon hiertoe niet verstaan, voor hy 'er den Stadhouder, thans *Henrik van Nassau*, Heere van Breda, en deszelfs Raaden over geraadpleegd hadt, waartoe de tyd, die tot dien der gewoonlyke verandering van de Wethouderschap verloopen moest, te kort geoordeeld werdt. Hy liet zig egter beweegen om, op den zeventientienden January „ by voorraad, voor dee„ ze reize, uit zonderlinge gunste, toe te „ staan, dat het getal der zesendertigen, „ ten gewoonlyken tyde, volgemaakt werdt, „ en dat, door dezelven, de benoeming tot „ Schepenen geschiedde." De Acte, die hiervan verleend werdt, en te Brussel getekend was, wordt in de *Oude Kerke Laade* II. bewaard, en is, in de jongste Uitgaave der *Handvesten* (*t*), te leezen. Doch 't liep nog aan, tot den agtsten November des gemelden jaars, eer de Vorst, den raad van Stadhouder, President en Raaden hebbende ingenomen, de Stad bevestigde in het gemelde Privilegie, voor zo ver zy daarvan deugdelyk genot en gebruik gehadt hadt, en tot zyn

1516.

Koning Karel bevestigt dezelven.

(*s*) Groot-Memor. *N.* I. *f.* 272.
(*t*) *Bladz.* 106.

1516. zyn wederroepen of wederzeggen toe (*u*).

Hy ontheft Amsterdam van 't betaalen van 't verlofgeld op de Graanen.

Karel, die, in February deezes jaars, op de tyding van het afsterven van zynen Grootvader, Ferdinand, Koning van Arragon, den titel van Koning der Spaansche Heerschappyen aangenomen hadt, verleende Amsterdam nog eene andere gunst, op den veertienden April; der Stad veroorloovende het uitvoeren van Graanen, zonder dat zy daarvan Verlofgeld zou behoeven te betaalen: 't welk anders, tegenwoordig, in alle andere Steden van Holland, geschieden moest (*v*).

Voorzorg in de Stad tegen vyandelyke onderneemingen van buiten en van binnen.

De Gelderschen zig, in Augustus, bereidende tot eenen togt naar Holland, gaf zulks wederom gelegenheid, om aldaar, zorgvuldiger dan voorheen, op zyne hoede te zyn. Tegen 't einde der maand, namen zy Nieuwpoort in, by verrassing; doch de Stad werdt hun, binnen veertien dagen, wederom ontweldigd (*w*), alzo de Stadhouder, Graaf van Nassau, den vierden man uit alle de Steden hadt doen uitlooten, om den vyand het hoofd te bieden. Ook was, reeds te vooren, belast, geene *Stilzaat* te sluiten met de Gelderschen (*x*). Te Amsterdam in 't byzonder, was men bedugt geweest voor overrompeling; 't zy dat hiertoe de tyding, dat eenige vyandelyke knegten te Spaarnedam lagen (*y*), of iet anders gele-

(*u*) Handv. *bl.* 106. [50.]
(*v*) Handv. *bl.* 69.
(*w*) Groote Chron. *Divis.* XXXII. *Cap.* 46.
(*x*) Repert. der Plak. van Holl. *bl.* 1, 2.
(*y*) Repert. *bl.* 2.

legenheid gegeven hebbe. Op den zevenentwintigsten Augustus, was bevolen „ dat „ alle schepen, die in de Oude Waale lagen, met den voorsteven naar de paalen „ moesten gaan leggen; dat dezelven, op „ kosten van de schepen, zouden bewaakt „ worden, en dat zulke schepen, die deeze kosten niet draagen wilden, terstond „ uit de Waale zouden moeten haalen." Op deeze wyze, zogt men de schepen te hoeden voor gelyken ramp, als hun, in 't jaar 1512, overgekomen was. Voorts, werdt belast „ al 't Hout van de Lastaadje „ in de Stad te brengen (z)." En om dat men ook voor verraad van binnen bekommerd was, werdt, op den twaalfden September, afgekondigd „ dat alle Gelderschen „ en Friezen, beide vrouwen en mannen, „ die geene Poorters waren, de Stad, voor „ S. Lamberts-dag, zynde den zeventienden der zelfde maand, zouden hebben „ te ruimen (a)." De orde op het stipt waaken werdt ook vernieuwd. Doch zulks geschiedde, van tyd tot tyd, zo lang de Gelderschche oorlog duurde; waarom wy te minder noodig agten, zulks voortaan byzonderlyk aan te tekenen. 1516.

De Gelderschen veroveren de Schans der Amsterdammers.

In de Lente des volgenden jaars, schonden de Gelderschen een kort Bestand, welk in April geslooten was, en begaven zig, eerlang, in de Kuinder scheep, den steven wendende naar Medenblik, welke Stad stormen-

(z) Keurb. D. f. 30.
(a) Keurb. D. f. 31 verso.

1517. menderhand veroverd, en geplonderd werdt. Van daar ſtreefden zy voorby Hoorn naar Alkmaar, welk hunner woede, agt dagen agtereen, ten doel ſtondt. De Regeering van Amſterdam hadt, midlerwyl, om den naderenden vyand te ſtuiten, tuſſchen Haarlem en haare Stad, niet verre van 't *Huis ter Hart*, op 't ſmalſt van den dyk, eene Schans opgeworpen, die egter maar maatiglyk bezet was. De Gelderſchen, hunnen moed aan Alkmaar gekoeld hebbende, trokken 'er, over Beverwyk en Spaarnedam, op aan, en vermeeſterdenze, na den tweeden aanval; by welke gelegenheid, omtrent zeſtig Amſterdamſche knegten omkwamen (*b*). De Gelderſchen togen toen, voorby Amſterdam, door de Amſtellandſche Veenen, naar 't Stigt van Utrecht, van waar de Graaf van Naſſau hen, eerlang, naar Gelderland deedt wyken (*c*). Het uitruſten eener Vloote en de afkondiging van vrye roovery op de Gelderſchen bragt, wat laater, te wege, dat zy de Zuiderzee ook ruimen moeſten, en in zulk eene engte geraakten, dat Hertog Karel neigde tot handeling, en op den zeventienden September, Friesland, by verdrag, aan Koning Karel afſtondt, tegen eene ſomme van honderdduizend Kroonen; voor welker voldoening, zig verbonden de Steden Amſterdam, Dordrecht, Gorinchem en 's Hertogenboſch (*d*). Pontanus

Margin notes: meren by 't Huis ter Hart. — De Stad ſtaat, nevens andere Steden, borg voor Koning Karel.

(*b*) Pontanus Amſt. *Libr.* I. *Cap.* VIII. *p.* 27.
(*c*) Vaderl. Hiſt. IV. *Deel*, *bl.* 402 enz.
(*d*) Goudhoeven Chron. *bl.* 575.

nus, die dit (*e*) verhaalt, merkt te regt, als iet byzonders, aan, dat Amſterdam, in dit Verdrag, in de eerſte plaatſe, en voor Dordrecht genoemd werdt. 1517.

De graften der Stad worden verwyd.

By dit Verdrag, was ook een Beſtand voor zes maanden getroffen. Doch men maakte zo weinig ſtaat op het houden van het zelve, dat men, te Amſterdam, al terſtond bedagt was, om de Stad in ſtaat van tegenweer te ſtellen, wordende alhier, op den derden October, beſlooten, de graften om de Stad agt roeden wyd, en 'er eene Staketting van paalen in te maaken; dezelven ook met de vereiſchte boomen afſluitende (*f*). Om de ruſt van binnen te bewaaren, was, reeds eenige maanden te vooren, bevolen „ dat niemant van eenige Heeren, edelen of onedelen, kwalyk zou hebben te „ ſpreeken, of van eenige *partyelycke zaecken, ofte quade tydingen te ſtroyen.* Doch „ vernam iemant iet kwaads, die moeſt het „ Burgemeeſteren te kennen geeven, of hy „ zou met een' gloeijenden priem door de „ tong geſteken, of anderszins goeddunkelyk geſtraft worden (*g*)."

Verbod aldaar tegen 't zaaijen van onruſt.

Redery-kers-Kamer te Amſterdam opgeregt.

Omtrent deezen tyd, werdt, te Amſterdam, eene Rederykers-Kamer opgeregt, alwaar zig eenige Liefhebbers op het beſchaaven der Taal- en Digtkunde, en op het verbeteren der zeden, door het vertoonen van Zinneſpelen, toeleiden. Zy ſchynen de opregting deezer Kamer, hier ter Stede, on-

(*e*) Amſt. *Libr.* I. *Cap.* VIII. *p.* 28.
(*f*) Groot-Memor. *N.* I. *f.* 273.
(*g*) Handv. *bl.* 570.

1518. ondernomen te hebben, zonder uitdrukkelyk verlof der Regeeringe. Doch in 't jaar 1518, vervoegden zy zig aan Burgemeesteren, met verzoek, dat hun de kosten, die zy tot opregting hunner Kamer gedaan hadden, en die negentwintig guldens en vier stuivers beliepen, van Stads wege mogten vergoed worden. Burgemeesters, begeerende, gelyk de Stads *Registers* luiden „ dat „ de *Retboryken* voortgang hadden," bewilligden, den vierentwintigsten October, voor deeze reize, in dit verzoek, en namen zelfs de voldoening der Kamerhuur, die vyf grooten vlaams in 't jaar beliep, op zig (*h*). Men vindt, dat de Rederykers te Amsterdam, in 't jaar 1535, hunne Kamer hadden boven de Waage (*i*), die, tegen over 't Stadhuis, aan of in de *Waagsteeg*, stondt: en deeze zal vermoedelyk de plaats geweest zyn, alwaar dit Genootschap, ook in 't jaar 1518, zyne Vergaderingen hieldt.

Zeeschuimeryen van Grooten Pier. De vyandelykheden der Gelderschen waren, ondertusschen, wederom begonnen, zelfs voor 't uitgaan van 't Bestand. De Friezen, die hunne zyde hielden, stroopten, onder *Grooten Pier*, sterk langs de Zuiderzee, en hielden de Vaart naar en van Amsterdam onveilig. In Holland, was besloten, alleenlyk verweerenderwyze te oorloogen, 't welk den vyand gelegenheid gaf, om den handeldryvenden Steden, en Amsterdam in

(*h*) Groot-Memor. *N.* I. *f.* 276.

(*i*) L. HORTENSIUS de Anabapt. *apud* SCHARDIUM *Tom.* II. *p.* 311.

in 't byzonder vry wat nadeels toe te brengen (*k*). 1518.

Ook werdt Holland, tegen den Herfst, nog met eenen anderen slag gedreigd, die Amsterdam nog zwaarder getroffen zou hebben. Christiaan de II., Koning van Deenemarke, van wien Amsterdam, voor eenige jaaren, verscheide voorregten ontvangen hadt, was, in 't jaar 1515, in de egt getreden met *Izabelle van Oostenryk*, Zuster van Koning Karel, en hadt eene bruidschat van vyftigduizend guldens met haar bedongen (*l*), die nog niet voldaan was. Om zig te verzekeren van deeze voldoening, hieldt hy wel tweehonderd schepen, waaronder veele Amsterdamschen waren, aan in de Zont, te gelyk dreigende, dat hy de hand leggen zou op al wat van Oosten of Westen kwam. Doch hy bedagt zig, eerlang, en ontsloeg, de aangehouden' schepen, *na sommige dagen* verloops (*m*).

Eene groote Vloot Schepen in de Zont aangehouden.

Onze Schryvers hebben niet aangetekend, wat hem bewoogen hebbe, tot deeze schielyke verandering van gedagten. Doch uit egte stukken is af te neemen, dat Koning Karel, terstond, beloofd heeft, zorg te draagen voor de voldoening der Bruidschat; en dat Koning Christiaan, zig hierop verlaatende, de schepen heeft vry gegeven. Ondertusschen, vondt Karel het vervullen zyner beloften ten hoogste moeijelyk. De Steden van Holland, die 't meeste belang hadden by

Amsterdam brengt veel toe tot derzelver ontslag.

(*k*) VELIUS Hoorn, *bl.* 112 *enz.*
(*l*) Groot Memor. *N.* I, *f.* 277 *verso.*
(*m*) VELIUS Hoorn, *bl.* 115.

1518. by den handel op de Oostzee, en hierom ligtst scheenen te moeten bewôogen worden om Koning Christiaan te helpen vergenoegen, hadden, nog onlangs, bewilligd in eene vierjaarige Bede van tagtigduizend ponden van veertig grooten vlaams jaarlyks: waarom niet redelyk scheen, dat haar, tegenwoordig, nieuwe last gevergd werdt. Ook zouden de meesten thans niet in staat geweest zyn, om meerderen last te draagen. Amsterdam alleen voer tegenwoordig zo wel by den Koophandel op de Oostzee, vooral, na dat de Stad de Graanen uitscheepen mogt, zonder verlofgeld schuldig te zyn, dat men zig, eerlang, by haar vervoegde om onderstand, tot voldoeninge des Konings van Deenemarke. En zy liet zig overhaalen „ tot het doen eener belofte, om vier- of „ vyfduizend gouden guldens op te schie- „ ten, mids zy dezelven korten mogt op „ de ingewilligde Bede van tagtigduizend
1519. „ ponden." Koning Karel stondt haar zulks toe, by eene Akte van den negentienden January des jaars 1518 [1519], die in de *Oude Kerke*, *Laade* XI. bewaard wordt, en om datze nog nooit gedrukt is geweest, van ons, hier agter, onder de *Bylaagen* (*n*), geplaatst is.

'tLiep egter nog tot in Augustus aan, eer de Stad eene overeenkomst sloot met Koning Christiaan, in gevolge van welke, zy verbonden werdt, hem jaarlyks, zes jaaren agtereen, zesduizend Rynsguldens te betaalen,

(*n*) Lr. B.

len, in mindering der vyftigduizend guldens, 1519.
die hem, met zyne Gemaalinne, ten Huwelyk beloofd waren (*o*).

Ondertusschen, hadt de Stad deezen last niet op zig genomen, zonder daarvoor eenig voordeel te bedingen. Koning Karel hadt haar „ uit aanmerking van den dienst, „ hem voor lang gedaan, zo in 't bewilli„ gen in de Graaflyke bede in 't gemeen, „ als in 't bewilligen in de jongste van tag„ tigduizend ponden in 't byzonder, by de „ Akte, van welke wy zo even spraken, be„ loofd, niet te zullen gedoogen, dat, van „ zynentwege of anderszins, eenige nieu„ wigheden zouden ondernomen worden te„ gen de oude Privilegien en Handvesten, „ haar, door hem of door zyne Voorvaders, „ vergund; maar haar dezelven, in tegen„ deel, naar derzelver inhoud, rustelyk en „ vredelyk, te zullen laaten gebruiken (*p*)." En deeze belofte kon als eene nadere bevestiging, onder anderen van de Privilegien van tolvryheid, in gevolge van welken, men hier geoordeeld hadt, geen verlofgeld van de uitgaande Graanen schuldig te zyn; en van de Privilegien op het bestellen der Wethouderschap, worden aangemerkt.

Koning Karel belooft geene nieuwigheden te zullen gedoogen tegen de Privilegien der Stad.

't Bestand met Gelder, hoe kwalyk het ook gehouden ware, was, in February deezes jaars, wederom verlengd (*q*). Doch men hadt 'er zulke geringe verwagting van, dat de Edelen en Steden van Holland, ten zelf-

Toerusting ter Zee, te Amsterdam en elders.

(*o*) Groot Memor. *N.* I. *f.* 277 *verso.*
(*p*) *Zie* Bylaagen L[r]. B.
(*q*) Repert. *bl.* 5.

1519. zelfden tyde, in den Haage beschreeven werden, om middelen te beraamen tot bescherminge van 't Land. De Edelen sloegen voor, eenige Oorlogsschepen in zee te brengen, en twaalfhonderd Bootsgezellen aan te neemen, om dezelven te bemannen. Haarlem, Amsterdam, Alkmaar, Hoorn, Enkhuizen, Edam, Purmerende en Grootebroek bewilligden in deezen voorslag. Doch Dordrecht, Delft, Leiden en Gouda, minder belang hebbende by de Scheepvaart naar 't Oosten dan Amsterdam en de andere Steden, verklaarden zig ongelast (*r*). Nogtans werdt, sedert, besloten tot eene uitrusting (*s*). 't Bootsvolk werdt, te Amsterdam, in Waterland en elders, gehuurd, door *Jan*, *Heere van Wassenaer*, wien 't Hof van Holland den Raadsheer *François Coebel* hadt toegevoegd (*t*). De Scheepvaart langs de Zuiderzee en naar 't Oosten werdt, meer of min, beveiligd door deeze uitrusting.

Koning Karel wordt Keizer.

Keizer Maximiliaan, in January te vooren, overleeden zynde, werdt, in Juny daarna, opgevolgd door zynen Kleinzoon Koning Karel (*u*), die zig, sedert, onder den naam van Keizer Karel den V., vermaard gemaakt heeft. Over zyne verheffing, werdt, alomme in Holland, met naame te Amsterdam, veel vreugde bedreeven (*v*). De Keizer toonde egter, dat hy, met de vermeer-

de-

(*r*) I. Memoriaalb. *van* A. Sandelyn *f.* 253.
(*s*) Velius Hoorn, *bl.* 117.
(*t*) I. Memoriaalb. Sandelyn. *f.* 253.
(*u*) Vaderl. Hist. IV. *Deel*, *bl.* 421.
(*v*) Velius Hoorn, *bl.* 118.

dering van zyn aanzien buiten 's Lands, ook 1519.
zyn gezag zogt uit te breiden in de Nederlanden. Toen hy in 't volgende jaar, door 1520.
dezelven naar Duitschland trok, om zig te doen kroonen, en Vrouw Margareet bevestigd hadt in de Landvoogdye, liet hy een Plakaat uitgaan, waarby hy de Hoven der byzondere Provincien, en met naame het Hof van Holland aan de Landvoogdesse en haaren geheimen Raad onderwierp, hun ook verbiedende, voortaan, eenige Brieven van *Gratie*, *Remissie*, Vrygeleide of diergelyken te verleenen. De Staaten kreegen bevel, om zig, zo wel wegens byzondere als algemeene zaaken, te vervoegen aan de Landvoogdesse. Ook werdt den Landzaaten in 't gemeen belast, geene vyandelykheden te beginnen dan met goedvinden der Landvoogdesse en der Staaten (*w*). Keizer Karel bewees ook, niet lang hierna, dat hy zelfs 's Lands Privilegien niet wilde laaten gelden, wanneer zy streeden met zyne Ordonnantien; den Hove van Holland, op den eersten April des jaars 1522, belastende „ de „ Privilegien, op welken men zig, tegen „ zyne Ordonnantien, beriep, weg te nee- „ men, of geheellyk te vernietigen (*x*):" 't welk vierkant streedt met het Privilegie van Hertoge Filips van den jaare 1452 (*y*). De opkomst der Hervorminge, en 's Vorsten yver om dezelve te stuiten, gaf de voornaamste aanleiding tot deeze strengheid.

Hy besnoeit der Steden Privilegien.

Het

(*w*) Groot Plakaatb. IV. *Deel*, *bl.* 13.
(*x*) Groot-Plakaatb. II. *Deel*, *kol.* 2055.
(*y*) *Zie* II. *Deel*, III. *Boek*, *bl.* 248.

1520. Het nieuwe licht drong egter, al vroeg, door, ook tot in Amſterdam, gelyk wy, in den aanvang des volgenden Boeks, nader toonen zullen. Ondertuſſchen hadt Keizer Karel, op den derden July des jaars 1520, de Stad beveſtigd in het Octroi, haar, in 't jaar 1516, verleend, om Graanen te mogen uitvoeren, zonder tot betaalinge van eenig verlofgeld gehouden te zyn (z). Zy beriep zig op dit Octroi, toen, kort hierna, de uitvoer van Graanen, wederom, by Plakaate, verbooden werdt (a): en ik meen, dat men het, ten haaren behoeve, liet gelden.

Amſterdam verkrygt op nieuws Octroi tot den vryen uitvoer van Graanen.

De vyf landrykſten tot Dykgraaf en Heemraaden van Amſterveen verklaard.

Op verzoek van Heere *Simon*, Prioor der Regulieren buiten Amſterdam, de Gaſthuismeeſteren van S. Pieters-Gaſthuis in de Stad, *Jan Bannink*, Raad in Holland, en *Klaas Gerritszoon* met de hunnen, alle landrykſten binnen den Dorpe van Amſterveen, vergunde Keizer Karel ook, den eenendertigſten December deezes jaars, dat de vyf Landrykſten altoos Heemraaden, en de oudſte onder hen altoos Dykgraaf over den gemelden Dorpe zyn zouden (b): 't welk nog tegenwoordig onderhouden wordt.

Oorlog met Frankryk.

By den Gelderſchen, kwam, in 't begin des jaars 1521, de oorlog met Frankryk, die, door François den I., wien 't aanwasſend vermogen van Keizer Karel in de oogen ſtak, werdt aangevangen. Holland en de Hollandſche Steden hadden ook hunnen laſt
1521. van deezen oorlog. Keizer Karel deedt een Le-

(z) Oude Kerk, *Laade* XII.
(a) Repert. *bl.* 11.
(b) Handv. *bl.* 317. [51.]

Leger verzamelen by Mechelen. De Leenmannen des Keizers, als Graave van Holland, werden beſchreeven, om zig by het zelve te voegen (*c*). De Steden moeſten ieder ook zeker getal van manſchap leveren. Ik vind niet, op hoe veel man Amſterdam geſchat was. Doch Hoorn moeſt honderd en zeventien man verſchaffen tot den Franſchen oorlog (*d*). Te Amſterdam, werdt, op den eenendertigſten October, afgekondigd „ dat ieder Poorter of ingezeten, bo„ ven de twintig en beneden de zeſtig jaaren „ oud, uit hoofde van den zorgelyken tyd, „ zig van geweer zou hebben te voorzien, „ naar gelang van zyne middelen, te wee„ ten die honderd guldens en daarboven, „ tot vierhonderd guldens toe, bezat, zou „ een Spiets, een Hellebaard of ander kort „ geweer moeten hebben; en die boven de „ vierhonderd guldens gegoed was, zou „ zig van eene Handbus of Booge moeten „ voorzien (*e*)." Vier dagen daarna, verdeelden Burgemeeſteren, Schepenen en Raaden zig, by lootinge, aan vier partyen, om, in geval van nood, op bevel der Keizerlyke Majeſteit, aan 't hoofd der Poorteren, te konnen uittrekken (*f*). Doch deeze voorzorg ſchynt niet zo zeer door den Franſchen oorlog veroorzaakt geweeſt te zyn, als door de beweegingen, die Hertog Karel van Gelder, ten deezen tyde, in Overyſſel maakte;

1521.

Te Amſterdam moet elk zig van geweer voorzien.

De Wethouderſchap bereidt zig om aan 't hoofd der Poorteren uit te trekken.

(*c*) Repert. *bl.* 10.
(*d*) VELIUS Hoorn, *bl.* 121.
(*e*) Keurb. D. *f.* 73.
(*f*) Keurb. D. *f.* 74 *verſo.*

1521. te; alwaar hy, in July, tot Beschermer van Zwolle zynde aangenomen, sedert, de meeste Steden bemagtigde. Hierop was, van wege Stadhouder en Raaden van Holland, by Plakaate, bevolen, dat elk zig in staat van tegenweer stellen moest „ alfo Heer Karel van Gelre Zwol ingenomen hadt (*g*)." Ook werdt, wat laater „ het vervoeren van „ leevensmiddelen naar Friesland, Zwolle „ en elders," door 't Hof van Holland, verbooden (*h*). Amsterdam, zo digt aan de Zuiderzee gelegen, liep gevaar van door de Gelderschen uit Overyssel bestookt te worden; waarom wel noodig was, dat men zig aldaar gereed hieldt tot tegenweer, en om zelfs, des noods, uit te trekken tegen den vyand.

Keizer Karel stelt orde op het weeren van huizen met houten wanden te Amsterdam.

Ten deezen tyde, waren de meeste huizen in Amsterdam nog, rondsom, van houten wanden voorzien. Zy stonden ook niet onmiddelyk tegen elkanderen, noch zo ver van een, dat men 'er, by ongeval van brand, bekwaamlyk tusschen komen kon, om 't vuur weg te neemen. Zulk eene gelegenheid van 't grootste getal der huizen was ten hoogste gevaarlyk, in eene Stad, waar verscheide Straaten, Burgwallen en Plaatsen vol lagen van brandbaare koopmanschappen, als Vlas, Wasch, Pek, Teer, Wageschot, Sparren, Klaphout, Zwavel en diergelyken. De Regeering hadt hierom, al dikwils, Keuren gemaakt op het afbreeken der houten, en het maaken van steenen

(*g*) Repert. *bl.* 10.
(*h*) Repert. *bl.* 12.

nen wanden, in sommige straaten. Doch 1521.
't schynt, dat deeze Keuren niet agtervolgd waren naar behooren(*i*). Men vervoegde zig, derhalve, omtrent deezen tyd; met een smeekschrift aan Keizer Karel, die, op den vyfden October deezes jaars, beval „ dat „ niemant voortaan een huis zou mogen „ bouwen anders dan met steenen wanden; „ dat het Geregt ook magt hebben zou, „ om de Poorters, die ryk en gegoed ge- „ noeg waren, te bedwingen; om hunne „ houten huizen, vooral op plaatsen, daar „ 't meest van nooden ware, af te breeken, „ en steenen in de plaatse te stigten; en dat „ men de onmagtigen daartoe, uit Stads „ Kasse, zou mogen in staat stellen (*k*)." En van deezen tyd af, zyn de houten wanden en huizen, allengskens, verdweenen uit de Stad, zo dat 'er tegenwoordig nog maar zeer weinigen overig zyn.

De oude Schutterÿ wordt te niet gedaan, en eene nieuwe van Kloveniers opgeregt.

Men hadt, nog in den aanvang deezer eeuwe, drie Schutteryen in Amsterdam gehad, de oude Schuttery, de jonge of Voetboogschuttery; en de Handboogschuttery. De oude Schuttery, zig, gelyk wy in 't voorgaande Boek (*l*) gezien hebben, door het timmeren eener Galeote, in schulden hebbende gesteken, welker voldoening de Stad op zig nam, hadt, daartegen, in 't jaar 1505, haare excynzen moeten afstaan aan de Stad, tot dat dezelve van haar verschot voldaan zou

(*i*) *Zie* I. *Deel*, I. *Boek*, *bl.* 136.
(*k*) Handv. *bl.* 978 [53.]
(*l*) *Bladz.* 413.

1521. zou zyn (*m*). De oude Schutters hadden middlerwyl, tot onderhoud van hun Gilde, eenige penningen noodig, die hun ook door de Stad verschaft werden: doch zo spaarzaam, dat zy 'er zeer kwalyk mede te vrede waren. Hierop besloot de Raad, in 't jaar 1516, by meerderheid van stemmen, de oude Schuttery *te verlaaten*, of te niet te doen, in geval zy langer te onvrede was, met het gene haar, van Stads wege, werdt toegelegd (*n*). Het afschaffen deezer Schutterye volgde, niet lang hier na. En op den derden November des jaars 1517, werdt beslooten, de Doele der oude Schutteren te verkoopen, en 't gene 'er van komen zou, nevens 't gene zy van de excynzen en van 't water plagten te hebben, onder anderen, te besteeden, tot het opmaaken eener Doele voor Kloveniers (*o*). Zulks geschiedde sedert, ten einde der veste naar den Amstel, aan de oude zyde, ter plaatse waar nu de nieu-
1522. we Doele-straat is: en in den aanvang des jaars 1522, besllooten myne Heeren van den Geregte, met goeddunken der zesendertig Raaden, tweehonderd Kloveniers te kiezen uit de andere Schutteryen, en *uitten buyck van der Stede*, aan welken zy eene Ordonnantie gaven, waarby hun de nieuwe Doele, met den tooren *Swycht Utrecht*, by dezelve staande, en het Altaar in de S. Nikolaas- of Oude Kerke, welk de oude Schutters

(*m*) Groot-Memor. *N.* I. *f.* 252.
(*n*) Groot-Memor. *N.* I. *f.* 272.
(*o*) Groot-Memor. *N.* I. *f.* 273 *verso*.

ters plagten te hebben, afgeſtaan werdt. 1522.
De Kloveniers deeden, den twee-entwintigſten February, den eed op deeze Ordonnantie (p). Kort hierna, op den zeſtienden Maart, verwierven Burgemeeſteren en Schepenen Octroi van Keizer Karel, volgens welk, de nieuwlings opgeregte Schuttery van Kloveniers, noch de twee andere Schutteryen van de Voet- en Handbooge, niet aanſpraakelyk zouden zyn, in geval een der Schutteren, onder 't ſchieten naar 't wit of naar de papegaai, by ongeluk, iemant kwetſen of dooden mogt, mids zy zorg droegen, om, eer zy naar 't wit ſchooten, op de gewoone wyze, te roepen (q).

Octroi van Keizer Karel, ten behoeve der drie Schutteryen.

De Gelderſchen, den kryg te water ſterk voortzettende, maakten zig, in July deezes jaars, meeſter van eene Vloot Koopvaardyſchepen, die uit de Ooſtzee kwam. De ſchade, die Amſterdam hierby leedt, zal egter niet groot geweeſt zyn, alzo de meeste ſchepen aan Ooſterlingen toebehoorden (r). Om diergelyk ongeval te voorkomen, en den Gelderſchen zelfs het uitloopen te beletten hielden Amſterdam vier, Hoorn 1523.
twee en de andere Waterſteden een evenredig getal van ſchepen op de Zuiderzee; waardoor de vaart, in 't volgende jaar, merkelyk beveiligd werdt (s).

De Gelderſchen bemagtigen eene Ooſterſche Vloot.

Chriſtiaan de II., Koning van Deenemarke, aan wien Amſterdam groote verplig-

Christiaan de II., Ko-

(p) Keurb. C. f. 127.
(q) Handv. bl. 141. [52.]
(r) VELIUS Hoorn, bl. 122.
(s) VELIUS Hoorn, bl. 123.

1523. pligting hadt, en die van zyne zyde ook verpligt was aan de Stad (t), was, omtrent deezen tyd, zo zeer in den haat geraakt van zyne Onderdaanen, dat hy genoodzaakt werdt, het Ryk te ruimen. Hy was, in July des jaars 1521, slegts van drie of vier persoonen verzeld, heimelyk te Amsterdam aangekomen. Van hier begaf hy zig naar Brussel, daar hy een mondgesprek hieldt met Keizer Karel; waarin, naar 't schynt, de wyze geregeld werdt, op welke men hem van 't Ryk zou tragten te verzekeren, en veelligt ook de voet, waarop men hem, hier te Lande, ontvangen zou, indien de nood hem dringen mogt, om herwaards zyne toevlugt te neemen. Toen alles geregeld was, keerde hy te rug naar zyn Land (u). Doch hy hieldt het 'er naauwlyks twee jaaren. De Deenen hadden *Fredrik, Hertog van Holstein*, in 't Ryk gehaald, die Christiaan den II. noodzaakte het zelve te ruimen. Hy kwam, met veertien schepen, te Veere in Zeeland aan, in May deezes jaars (v); stak van daar over naar Engeland, en zogt zig, sedert, door onderhandeling, te herstellen in 't verlooren gebied; 't welk egter niet gelukken wilde. De Hertog van Holstein was, onder den naam van *Fredrik den I.*, tot Koning verklaard: en Koning Christiaan zag zig in de noodzaakelykheid gebragt, om zyn verblyf te houden in de Nederlanden.

ning van Deenemarke, wordt uit zyn Ryk verdreeven.

Amsterdam Amsterdam, welk zo veel belang hadt by

(t) *Zie bl.* 439, 456, 476.
(u) Reigersb. Chron. van Zeeland II. *Deel*, *bl.* 406.
(v) Reigersb. *als boven*, *bl.* 408.

by de Vaart naar 't Noorden en de Ooſt- zee, zag de onluſten, die in Deenemarke ontſtaan waren, met veel bekommering, en helde zeer om zig te voegen naar den magtigſten, 't welk nogtans het belang van 's Keizers Zwaager niet ſcheen te gedoogen. Terwyl Koning Chriſtiaan nog handelde over een vergelyk, hielp de Stad te wege brengen, dat Fredrik de I. den Koopluiden van Holland, Brabant, Zeeland en Vlaanderen den vryen handel in zyne Landen toeſtondt; waarvan Brieven verleend werden, die den vyfentwintigſten January des jaars 1524, te Koppenhagen, getekend waren (w). Uit het begeeren en ontvangen van zulke brieven, bleek klaarlyk, dat de handeldryvende Steden deezer Landen, en Amſterdam in 't byzonder de gunſt des nieuwen Konings zogten. Men vreesde daarentegen, voor ongenoegen met de Lubekkers en andere Ooſterlingen, die naauw verbonden waren met Koning Fredrik, en, zo dra Koning Chriſtiaan zyn verblyf in de Nederlanden genomen hadt, reeds eenige vyandelykheden begonnen hadden tegen de Hollanders en Zeeuwen, neemende verſcheiden' van hunne ſchepen, die naar de Ooſtzee wilden. De Vaart derwaards, die onlangs, meer dan eens, verbooden geweeſt was (x), werdt dus geweldiglyk belemmerd, tot groote ſchade der Amſterdammeren, die zig, meer dan eenige ingezetenen van Hol-

1523. helpt te wege brengen, dat Koning Fredrik Holland vryen handel toeſtaat.

1524.

De Lubekkers belemmeren de Vaart naar de Ooſtzee.

(w) Handv. bl. 57. [88.]
(x) Repert. bl. 11, 13.

1524. Holland, geneerden met den handel op de Oostzee. De tyding, dat Koning Christiaan, die zig thans te Lier in Brabant ophieldt, Bestelbrieven gaf aan eenige schepen, die te Veere uitgerust werden, en op de Oosterlingen kruissen zouden, deedt de vrees voor openbaaren oorlog toeneemen, hier te Lande.

1525. Koning Christiaan geeft bestelbrieven, onder anderen aan een' Amsterdammer.

Meester *Aert van der Goes*, Advokaat van Holland, werdt, in February des jaars 1525, afgezonden naar Lier, om Koning Christiaan af te maanen van het uitrusten van schepen. Ook verbondt hy zig, om geene schepen, met zyne Bestelbrieven voorzien, te laaten vertrekken uit Zeeland. Doch desonaangezien verstondt men, kort hierna, dat 'er een Gallioen uitgeloopen was, onder bevel van Meester *Lambrecht* en *Klaas Kuiphoofd*, die zig Hoofd- en Bevelsluiden van den Koning van Deenemarke noemden (y), en welker laatste een Amsterdammer schynt geweest te zyn, *Roode Klaas*, in de wandeling, genaamd (z). Zy hielden zig op in 't Vlie, en namen eerlang eene Hulk, twee Barken en verscheide andere schepen, die uit de Oostzee kwamen. De laadingen deezer schepen dagten zy te Amsterdam te verkoopen; doch men merkte hen hier aan als zeeroovers, en weigerde hun vrygeleide. De Regeering van Amsterdam begeerde zelfs verlof van de Landvoogdesse, om hen als zeeroovers te mogen straffen. Doch Koning Christiaan wilde hiertoe zyne stem niet

(y) MR. AERT VAN DER GOES Regifter der Dagv. van Holland, *bl.* 8, 9.
(z) REIGERSB. Zeeland, II. *Deel*, *bl.* 415.

niet geeven, schoon hy styf en sterk bleef ontkennen, dat hy hun eenige Bestelbrieven gegeven hadt. Nogtans beval hy hun, 's Keizers gebied te verlaaten. Doch zy weigerden dit, zo men hun, vooraf, geene onbepaalde vergiffenis bezorgde van 't gene zy mogten misdreeven hebben. De Stad Amsterdam, die veel overlast van hun hadt, zondt aan de Landvoogdesse om deeze vergiffenis. Doch eer menze bekomen hadt, waren de vrybuiters in zee gestoken (*a*). Zy werden, wat laater, genomen door die van Hamburg, en aldaar als zeeroovers ter dood gebragt (*b*). Holland was, midlerwyl, in onderhandeling getreden met die van Lubek, en op Pinksteren deezes jaars, werdt 'er, door wederzydsche Gemagtigden, te Lubek, een Bestand voor twee jaaren geslooten, binnen welken tyd, elk zyne schade opmaaken zou (*c*): waarmede de vyandelykheden, voor eenen tyd, ophielden. Tot de handeling over dit Bestand, was, zo ik meen, de Pensionaris *Cornelis Bogaart*, van wege de Stad Amsterdam, gemagtigd geweest. Immers ik vind, dat Burgemeesteren, op den negenden Juny deezes jaars, beloofd hebben, hem schadeloos te zullen houden, zo hem, door de Gelderschen of iemant anders, eenig nadeel mogt worden toegebragt (*d*).

1525.

Bestand met die van Lubek.

Vrywaaring voor den Pensionaris van Amsterdam.

De Steden van Holland en de Stad Amsterdam in 't byzonder hadden, omtrent deezen

Amsterdam en andere

(*a*) MR. AERT VAN DER GOES Regist. *bl.* 9, 10.
(*b*) REIGERSB. II. *Deel*, *bl.* 415.
(*c*) Vaderl. Hist. IV. *Deel*, *bl.* 425.
(*d*) Groot-Memor. *N.* I. *f.* 284.

1525. zen tyd, eenige punten begeerd van de Landvoogdesse, waarop, den derden July, antwoord kwam. Amsterdam hadt verzogt „ dat de tollen in Holland en in Zeeland op „ eenen eenpaarigen voet geheeven mog„ ten worden; dat 'er orde mogt worden „ gesteld tegen den overlast, welken die „ van Genemuiden en anderen, langs de „ Zuiderzee gelegen, den Landzaaten aan„ deeden, onaangezien het Bestand, welk „ met Hertog Karel van Gelder en met de „ Overysselschen gesloten was, en dat de „ vonnissen, in Brabant tegen de Oosterlin„ gen geweezen, in Holland of Zeeland, „ niet mogten worden uitgevoerd," met nog eenige andere punten, die de andere Steden, zo wel als deeze Stad, begeerd hadden (*e*). Doch het bescheid, welk hierop kwam, was niet in allen deele voldoende. En even het zelfde gebeurde omtrent elf andere punten, die de Steden van Holland, een weinig laater, aan de Landvoogdesse voorhielden (*f*).

Steden begeeren eenige punten van de Landvoogdesse.

Het gesloten Bestand met de Oosterlingen en met Gelder gaf aan de Regeering van Amsterdam gelegenheid, om op de vermindering van de lasten der ingezetenen verdagt te zyn. Op den vierentwintigsten October deezes jaars, werdt by de zestig Raaden besloten, den Molen-excyns af te schaffen, behalve van 't graan, welk tot de brouweryen gebruikt werdt (*g*).

Den Molen-excyns te Amsterdam besloten af te schaffen.

De

(*e*) Groot-Plakaatb. IV. *Deel*, *bl.* 16.
(*f*) Groot-Plakaatb. IV. *Deel*, *bl.* 19.
(*g*) Groot-Memor. *N.* I. *f* 285.

De zeegaten, het Marsdiep, het Heersdiep en het Vlie, federt het midden der voorgaande eeuwe, allengskens grooter geworden zynde (*b*), hadden veel hooger vloeden gebragt voor Amſterdam. Hierdoor was, aan de eene zyde, de Scheepvaart der Stad merkelyk verbeterd geworden; alzo men nu niet alleen met belaaden ſchepen ligter over het Pampus geraaken, maar ook, door de wyder zeegaten, met meerderlei ſtreeken van den wind, in- en uitloopen kon; doch het hadt, aan de andere zyde, de wateren in en om de Stad ook zeer veranderd van natuure: waarvan niet ondienſtig zyn zal, hier een kort verſlag te geeven. In de oudſte tyden, toen de zeegaten kleiner waren, en de vloed zo hoog niet voor en in de Stad kwam, waren de graften, hier, zo wel als in Amſtelland, vervuld met zoet of byna zoet water. In dezelven werdt niet alleen zo veel riviervisch gevangen, dat de Viſſchery van der Stede wateren eerſt aan de Schutteryen tot eene inkomſt afgeſtaan (*i*), en naderhand van Stads wege verpagt werdt; maar, 't gene miſſchien tegenwoordig aan weinigen bekend is, de ingezetenen waren gewoon hunne ſpyze te kooken, en vermoedelyk ook bier te brouwen uit de Stads graften, welk laatſte, nog niet lang voor deezen tyd, ook door byzondere huisgezinnen, tot hun eigen gebruik, plagt te geſchieden (*k*). Hiervan kwa-

1525. Verandering in de gesteldheid van de graften en wateren der Stad.

(*b*) Handv. van Rynl. *bl.* 91.
(*i*) Handv. *bl.* 140, 141. [150, 151.]
(*k*) Keurb. A. *f.* 148.

1525. kwamen, onder anderen, zo veele Keuren, ſtrekkende om de Stads wateren, die, nog in eene Keur van den tienden May des jaars 1530, *zeer coſtelyck* genoemd worden (*l*), zuiver te houden: de overtreeders van welke Keuren meermaalen gebreukt werden door 't Geregt. Zo vindt men, om hiervan één voorbeeld by te brengen „ dat „ *Floertgen de Cleyvoerder ende Vriesgen zyn* „ *Compaen*, in October des jaars 1507, om „ het draagen van *priuate*, in de wateren „ en graften deezer Stede, *dair de poirte-* „ *ren ende ingeſetenen derſeluer heur ſpiſe* „ *vuytcoecken*, verweezen zyn in de boete „ van een pond ieder, en om, daarenbo- „ ven, met eene brandende waſchkaars, „ te gaan voor den weekelykſchen omme- „ gang, de kaarſen daarna offerende in de „ S. Nikolaas- of Oude Kerke (*m*)." Maar het verwyderen der zeegaten maakte het water in de Stad allengskens zo zout, dat het zeldzaam gebezigd werdt, om ſpyze in te kooken. Ook werdt 'er meer oogluiking gebruikt, omtrent de overtreeders der Keuren, op de reinigheid der wateren gemaakt. Eene der redenen van het inſtellen derzelven verdween. En men droeg, voortaan, voornaamlyk zorg, dat de wateren niet te ondiep werden. De Viſſchery in de Stad nam ook af, en werdt, eindelyk, weinig of niets waardig.

Bewys dat men de ſpys uit dezelven plagt te kooken.

De Stad

Het waſſen der vloeden in de Zuiderzee hadt,

(*l*) Keurb. D. *f.* 153 *verſo*.
(*m*) Regiſt. der Correctien *agt.* 't Keurb. B. *f.* 92.

hadt, in 't Land omtrent de Stad, nog een ander ongemak veroorzaakt, waarvan de Stad zelve ook vry wat overlaſt hebben kon. De Landen onder 't Stigt van Utrecht behoorende, die hun water, door de Vegt, in de Zuiderzee loozen moeſten, werden hierin belet door de hoogte van 't zeewater. Zy hadden, derhalve, om zig van 't binnenwater te ontlaſten, zekere dammen of wegen, leggende in den ring der Stigtſche Dorpen, doorgegraaven en opgenomen, en daardoor hun water gebragt op de Landen van de Byleveld, Agthoven, Reyerskoop en Maſtwyk, die, ſchoon onder 't Stigt behoorende, Privilegie hadden om door Amſterdam uit te wateren, mids zy geen vreemd, en vooral geen Heikooper water ontvingen. Om deeze zwaarigheid voor het toekomende te weeren, werdt, in deezen jaare, een voet beraamd. Keizer Karel beval, op den vyfentwintigſten September „ dat de Baljuw van Amſtelland, als Dykgraaf, nevens twee of „ drie van de zes Heemraaden, jaarlyks door „ hem te kiezen uit de Geregten van Amſterdam, Weesp, Ouderkerk, Amſterveen, Diemen en Waverveen, de ſchouw „ doen zou over den gantſchen ring der „ gemeene Waterſchap van Amſtelland, „ op gelyke boeten als in Rynland geſchiedde, zo dikwils als 't noodig zyn zou. Ook „ zouden zy den ring der Waterſchuttinge, „ die Amſtelland met het Stigt gemeen „ hadt, bezien, en van de gebreken den

1525. bekomt de ſchouw over den ring van Amſtelland.

„ Stigt-

1525. „ Stigtschen Dorpen kennis geeven, met „ verzoek, dat zy die zouden doen herstellen. En zo dit niet geschiedde, werdt „ hun gelast, den ring van Amstelland in „ de Holendrecht, in 't Gein, in de Waver, „ en daar 't meer noodig zyn mogt, digt „ te maaken. Wyders, zouden zy, zo ver „ het die van Byleveld, Reyerskoop, Mastwyk en Agthoven betrof, tweemaal 's „ jaars, schouwen, in Maart en in Augustus, en voorts zo dikwils als 't noodig „ zyn zou (n)." De Stad Amsterdam verkreeg, door deeze schikking, inzigt in de Amstellandsche Waterschuttinge, aan welker onderhoud haar altoos veel gelegen geweest was.

Het Geregt van Amsterdam maakt eene Keur tegen het heimelyk trouwen.

Te Amsterdam hadt, sedert eenen geruimen tyd, een gevaarlyk misbruik plaats gehad, in 't stuk van het trouwen. De Provisoor en Deken van Amstelland gaven dikwils, voor eenen steekpenning, die grooter of kleiner gemaakt werdt, naar het vermogen van het Paar, verlof tot heimelyke Huwelyken, die dan, by nagt en ontyde, door eenen Priester, werden ingezegend. Hieruit ontstondt, dat somtyds zulken aan elkanderen verbonden werden, die zig, beide of een van beide, met anderen verloofd hadden: ook somtyds verloopen Moniken: al 't welke aanliep beide tegen de Kerkelyke en burgerlyke Wetten. 't Geregt van Amsterdam, hiertegen willende voorzien, beval, by eene Keure, die, den derden Novem-

(n) Handv. bl. 345. [54.]

vember deezes jaars, afgekondigd werdt, 1525.
„ dat elke Poorter of ingezeten, die op ee-
„ nigerhande wyze trouwde, zonder dat
„ 'er drie *gerechte Proclamatien ofte Kerck-*
„ *geboden*, van den Predikstoel of andere
„ behoorlyke Plaatse, waren afgekondigd,
„ agttien Karels guldens verbeuren zou,
„ of anders een half uur op de kaak te
„ pronk staan (*o*)." De Provisoor en De- Het
ken, zig, door deeze Keure, benadeeld wordt
en verongelykt agtende, bragten wel haast daarover
te wege, dat *Henrik van Beyeren*, verkoo- te U-
ren Bisschop van Utrecht, brieven afzondt trecht
aan die van den Geregte, waarby hun, op gedag-
straffe van den Ban, belast werdt, de Keur vaard.
wederom in te trekken, en in de Stads Re-
gisters uit te schrappen, binnen den tyd
van negen dagen. Te gelyk werden zy
gedagvaard voor de Kerkelyke Vierschaar
des Bisschops te Utrecht, om zig aldaar te
verantwoorden. Doch 't was 'er wel ver
van af, dat de Regeering van Amsterdam
zo veel gezags, in den Bisschop van Utrecht,
erkend zou hebben. Men vervoegde zig,
terstond, aan 't Hof van Holland in den
Haage, en, door middel van het zelve, aan
de Landvoogdesse, begeerende gehandhaafd De dag-
te worden by de oude Privilegien, om niet vaarding
voor eene ongewoone Vierschaar in regten wordt
te mogen betrokken worden. En op den nietig
agttienden January des jaars 1525 [1526], ver-
werdt 'er, op 's Keizers naam, een scher- klaard.
pe brief afgezonden naar Utrecht, waarby 1526.
's

(*o*) Keurb. D. *f.* 106. *Zie ook* Repert. *bl.* 16.

1526. 's Bisschops dagvaarding en bedreiging van den Ban aan het Geregt van Amsterdam, als strydig met 's Keizers Hoogheid, nietig en van onwaarde verklaard, en hy, met zyne Raaden, zelf voor 't Hof in den Haage gedagvaard werdt (p). President en Raaden, midlerwyl, in aanmerking neemende, dat de Geestelyke Regters zig dikwils, ook tegen de gemaakte overeenkomsten, staken in zaaken, die tot de weereldlyke, of ten minste tot de eene en de andere Regtbank behoorden, vonden geraaden, de punten op te stellen, waarvan de weereldlyke Regter kennis neemen mogt, schoon zy mogten geoordeeld worden tot de Geestelyke Vierschaar te behooren; gelyk zy, den drie-en-twintigsten January, deeden. Zy bevalen 's Keizers Amptenaaren „ by voorkomin„ ge, kennis te neemen van alle misdaa„ den, binnen hun Regtsgebied vallende, „ met naame van Meineedigheid, Over„ spel, Heiligschennis, geweld aan Ker„ ken, Godshuizen of Geestelyke Persoo„ nen, Godslastering, Tovery en andere „ misdaaden, die men zou mogen agten te „ zyn *mixti fori*, of tot beiderlei Geregt be„ hoorende: voorts, van misdaaden, betref„ fende huis, erve of grond, evenveel of „ één der twee partyen geestelyk ware of „ niet. Zy moesten ook niet gehengen, „ dat weereldlyke persoonen, om pagt, ar„ beidsloon, verteerde kosten en andere wee-

't Geregt krygt aanschryvens van de punten, waarvan het kennis neemen mag.

(p) *Zie* VAN HEUSSEN *en* VAN RYN Kerkel. Oudh. I. *Deel*, *bl.* 126.

„ weereldlyke schuld, voor Geestelyke 1526.
„ Regters betrokken werden. Zy mogten
„ moedwillige doodslagers, en zulken, die,
„ om misdaad tegen den Graave of des-
„ zelfs Landdienaars begaan, gebannen wa-
„ ren, vryelyk uit de Kerk en van de Kerk-
„ hoven haalen, zo zy, daartoe, als tot
„ Vryplaatsen, hunne toevlugt mogten ge-
„ nomen hebben. Zy moesten niet gedoo-
„ gen, dat Luiden, die op de Heilige da-
„ gen eenig noodig werk gedaan hadden,
„ 't zy aan den dyk of de waterschap, of
„ in den Oogsttyd, door de Provisoors of
„ Dekens, gemoeid, of in boete beslaa-
„ gen werden: ook niet, dat gehuwde
„ Vrouwen beschaamd of gekweld wer-
„ den, ten ware zy in openbaar overspel
„ zaten, en daarvan in de Synode beklaagd
„ waren: noch ook, dat ouders gemoeid
„ werden, om dat zy hunne kinderen, by
„ ongeval of verzuim, in 't water, of in
„ 't vuur, verlooren hadden. Zo eenige
„ Paap of Klerk overdaad beging, in vrede-
„ breuk, vegten, dronkenschap of iets
„ diergelyks, moesten zy hem vangen, en
„ den Provisoor of Deken overleveren; die
„ hem niet ontslaan mogt, dan na dat de
„ breuken aan 's Keizers Amptenaars vol-
„ daan zouden zyn (q)." De Schout van
Amsterdam ontving ook een afschrift van
deeze punten, gelyk blykt uit den brief,
waarby dezelven werden overgezonden, en
die,

(q) *Zie* Groot-Plakaatb. III. *Deel*, *bl.* 391.

1526. die, in de nieuwe uitgaave der *Handvesten* (r), geplaatst is. 't Verdient, ondertusschen, eenige opmerking, dat, in deeze punten, niet van 't stuk des Huwelyks gewaagd wordt, waarby Amsterdam in 't byzonder thans zo veel belang hadt. Doch veelligt hieldt men 't geschil hierover genoeg beslegt, door 's Keizers brieven aan den Bisschop van Utrecht. Of mogelyk is het stuk, waarby zulks nader geschiedde, niet meer voorhanden, of niet tot myne kennisse gekomen.

De Raad besluit het Regt te laaten begaan met eenen moordenaar, die van 't S. Nikolaas Kerkhof gehaald was.

De Wethouderschap van Amsterdam hadt, weinige dagen voor het ontvangen van deeze punten, getoond, dat zy zig haare voorregten, door geene Geestelyke Regtbank, wilde laaten beneemen. Een Moordenaar, op S. Nikolaas-Kerkhof gevlugt zynde, was door 't Geregt van daar gehaald en vastgezet. Terwyl men zyn geding opmaakte, kwam 'er bevel van den Bisschop van Utrecht, om daarmede niet voort te gaan. Doch de zesendertig Raaden, zig luttel kreunende aan dit bevel, besflooten, den veertienden January, het regt zynen gang te laaten gaan (s).

Vrede met Frankryk.

Op deezen zelfden veertienden January, was de Vrede met Frankryk gesflooten: waarover, alomme in Holland, en dus ook te Amsterdam, met het branden van pektonnen, en het bedryven van allerlei vreugde, gevierd werdt (t).

In

(r) *Bladz.* 100.
(s) Groot-Memor. *N.* I. *f.* 285 *verso.*
(t) Velius Hoorn, *bl.* 126.

In May, deedt de Landvoogdes de gewoonlyke Bede van tagtigduizend guldens 's jaars aan de Staaten van Holland. Delft, Leiden en Amsterdam, verklaarende hunne *armoede*, toonden zig ongeneigd, om in deeze Bede te bewilligen, en 't liep aan tot in November, eer Amsterdam zig tot bewilliging beweegen liet (*u*). 1526. Amsterdam bewilligt met moeite in eene Keizerlyke Bede.

Met Zweeden werdt, ten deezen tyde, gehandeld over een Verdrag van Koophandel: en ter gelegenheid deezer handelinge, werdt, nevens 's Lands Advokaat, Meester *Andries Jakobszoon van Naarden*, die, in 't jaar 1535, Pensionaris van Amsterdam werdt (*v*), gezonden naar Gend aan de Landvoogdesse (*w*), zonder dat my gebleeken is, dat het Verdrag, ten deezen tyde, tot stand kwam. Handeling met Zweeden. 1527.

Ook was men, in Holland, sedert eenigen tyd, bezig geweest met het opmaaken der schade, die de Koopsteden, onlangs, van die van Lubek en de andere Oosterlingen geleeden hadden, en die men, volgens het jongste Bestand, wederzyds, aan elkanderen vergoeden moest. Amsterdam en eenige andere Steden, veelligt meer nadeels gedaan dan geleeden hebbende, waren zeer agterlyk in het begrooten haarer schade, en schynen hierom niet te hebben willen stemmen, tot eene Byeenkomst te Keulen, die, van wege de Landvoogdesse, voorgeslaagen werdt (*x*). On- Amsterdam is agterlyk in het begrooten der schade, van de Oosterlingen geleeden.

(*u*) Vaderl. Hist. IV. *Deel*, *bl.* 462, 463.
(*v*) Groot-Memor. *N.* I. *f.* 108 *verso*.
(*w*) Aert van der Goes Regist. *bl.* 41.
(*x*) Vaderl. Hist. IV. *Deel*, *bl.* 467.

1527. Ondertusschen, waren Burgemeesteren van Amsterdam, den agttienden January deezes jaars, *op de grote Camer* deezer Stede, met de afgevaardigden van Hoorn, Enkhuizen, Edam en Monikendam, vergaderd geweest, en hier was beslooten „ *vooreerst*, „ den nieuwen last, dien Dantzig vorderde, „ te doen afstellen; *ten tweede*, van alle „ schepen, by voorraad, een lastgeld te „ heffen, en *ten derde*, de schade te doen „ opgeeven, die elk, sedert het jaar 1510, „ van de Oosterlingen geleeden hadt (y)."

De Stad rust zig wederom toe ter zee. Leent geschut van Hoorn.

Met den aanvang deezes jaars 1527, was de oorlog op nieuws ontsteken met Frankryk, welk nu met Engeland verbonden was. En dit gaf ook den Gelderschen gelegenheid, om de vyandelykheden te hervatten tegen Holland. Men stelde zig dan wederom in staat van tegenweer. Amsterdam bragt een of meer Oorlogsschepen te water, om de zeegaten te beveiligen, en verzogt, naar 't schynt ter deezer gelegenheid, eenig geschut, met naame twaalf serpentynen, ter leen van die van Hoorn (z). 't Gevaar te lande nam toe, na dat Hertog Karel van Gelder, in Augustus, bezetting geworpen hadt in Utrecht. *Floris van Egmond*, *Graaf van Buuren*, en thans Kapitein - Generaal over Holland, schreef aan den Raad in den Haage, dat men die van Amsterdam verbieden moest, eenige mondbehoeften te voeren naar Utrecht,

(y) Groot-Memor. *N.* I. *f.* 286 *verso*.
(z) Velius Hoorn, *bl.* 126.

trecht, gelyk zy, omtrent deezen tyd, deeden, op dat men deeze Stad, door gebrek, zou mogen dwingen tot de overgaave. Ook zondt de Raad bevel herwaards, om eenige knegten te schikken naar Weesp, tot bewaaringe der Stede. De Regeering zondt zelve, omtrent deezen tyd, een' Burgemeester, aan 't hoofd van eenige knegten, naar 't Slot te Muiden, welk slegts, door eenen Onderkastelein en twee of drie man, bewaard werdt. Doch men weigerde aldaar, de Amsterdamsche bezetting te ontvangen (*a*). 1527.

't Slot te Muiden weigert Amsterdamsche bezetting.

Amsterdam hadt, sedert veele jaaren, een groot getal van Poorters aangenomen uit de naaste Dorpen, en 't hadt altoos aan de opgezetenen deezer Dorpen vrygestaan, met der woon te vertrekken naar de Stad, mids zy, vooraf, hun aandeel betaalden in de schulden, waarin het Dorp zig, tot op den tyd van hun vertrek, gesteken hadt, 't zy uit hoofde van verkogte renten, ingewilligde Beden, of anderszins. Doch nu bestonden de Dorpen Amsterveen, Ouderkerk en anderen, omtrent Amsterdam gelegen, verscheiden Poorteren deezer Stad, die te vooren in deeze Dorpen gewoond hadden, hun aandeel af te vorderen in de jongste Bede van tagtigduizend guldens, waarin, na hun vertrek van 't platte Land, bewilligd was. De Regeering van Amsterdam, niet konnende ge-

De Poorters van Amsterdam, die te vooren in de naaste Dorpen gewoond hadden, ontheeven van de schulden, na hun vertrek gemaakt.

(*a*) Aert van der Goes Regist. *bl.* 43.

1527. gedoogen, dat haare Poorters, die de excynzen en andere laften, waaruit de Beden betaald werden, binnen haare Stad, opbragten, door de Dorpen, tot dubbele betaaling werden genoodzaakt, klaagde hierover, ten Hove. En 't leedt niet lang, of de Schouten en Schepenen der Dorpen kreegen een fcherp bevel, uit 's Keizers naam, gedagtekend den negentienden January des jaars 1526 [1527], om zulke Poorters van Amfterdam, die te vooren in hunne Dorpen gewoond, en derzelver aandeel in de fchulden, die voor hun vertrek gemaakt waren, betaald hadden, om geene verdere betaaling te mocijen (*b*).

Overeenkomft met Kampen, wegens het onderhouden der zeetonnen.

De Stad Kampen in Overyffel plagt, van ouds, zo wel als Amfterdam, tonnen te leggen in het Marsdiep, het Vlie en andere zeegaten, en daarvoor een zeker Paalgeld te vorderen. Doch op den vierden Maart deezes jaars, kwamen de twee Steden overeen, dat Amfterdam alle de Kamper zeetonnen, met het gereedfchap daartoe behoorende, zou overneemen, en voortaan onderhouden, mids de goederen, te Kampen t'huis hoorende, in de Zuiderzee van paalgeld vry zyn, en ook te Amfterdam, met geene nieuwigheden bezwaard worden zouden (*c*).

Karel de V. wordt

De Biffchop van Utrecht, die, door Hertog Karel van Gelder, beide in 't Over- en in

(*b*) Oude Kerk, *Laade* XXXIV. Handv. *bl.* 122.
(*c*) Handv. *bl.* 29. [164, 165.]

in 't Nederstigt, geweldiglyk benaauwd 1527.
werdt, nam, in Slagtmaand, zyne toevlugt, tot Keizer Karel, wien hy het weereldlyk gebied over 't gantsche Stigt opdroeg. Ook werdt deeze Vorst, in de hoedanigheid van Hertoge van Brabant en Graave van Holland, niet lang hierna, als Heer van Overyssel ingehuldigd. Doch het Nederstigt, of het Land van Utrecht in zyne magt te krygen hadt nog meer werks in.

Heer van Utrecht en Overyssel.

Werving in Holland.

De Gelderschen waren nog meester van dit Gewest, en ondernamen zelfs, onder beleid van *Maarten van Rossem*, Heere van 1528.
Pouderoijen, in 't begin van Maart des jaars 1528, eenen togt van Utrecht naar den Haage, welk deerlyk geplonderd werdt. De Staaten van Holland, die te Delft vergaderd waren, beslooten hierop, terstond, te bewilligen in eene werving van driedulzend knegten en vyfhonderd paarden, die tegen de Gelderschen zouden gebruikt worden (*d*). Tot een der Kommissarissen over de monsteringe deezer knegten, werdt Meester *Pieter Kolyn*, Schepen van Amsterdam, aangesteld (*e*).

Amsterdam en de Waterlandsche Dorpen leg-

Maar te Amsterdam was men, na de plondering van den Haage, op zyne hoede geweest, om niet te water overvallen of beschadigd te worden. Na dat men, den vyfden Maart, verbooden hadt, Oostwaards of

(*d*) Vaderl. Hist. IV. *Deel*, *bl.* 479, 483, 485.
(*e*) Aert van der Goes Regist. *bl.* 74.

1528. of Westwaards te zeilen (f), werden de zes Waterlandsche Dorpen, Ransdorp, Broek, Schellingwoude, Sunderdorp, Zuiderwoude en Landsmeer, in de Stad beschreeven, en met dezelven, op den twaalfden, beslooten, twee Hulken en een Karviel, die ieder een dubbel seinschip zouden by zig hebben, tot onderlinge bescherminge, in 't Y te leggen (g), voor welken, allen in- en uitvaarende schepen belast werdt te stryken, of by te leggen (h). *Dirk Janszoon Bors*, Kapitein op een deezer schepen, veroverde, wat laater, in de Zuiderzee, veertien ossen op de Gelderschen, die hy te Amsterdam opbragt (i). Wyders, blykt niet, dat 'er, met deeze schepen, iet byzonders werdt uitgevoerd.

gen eenige Oorlogsschepen in 't Y.

Voorzorg te Amsterdam, tegen de Stigtschen.

Zo lang de Stad Utrecht nog niet in 's Keizers magt was, kon hy niet aangemerkt worden, als daadelyke Heer van 't Gewest, schoon hem de Heerlykheid van het zelve reeds opgedraagen was door den Bisschop. 't Was dan geen wonder, dat men de Utrechtschen nog verdagt hieldt in Holland, en zulken, die zig in Amsterdam bevonden, en nog geenen eed aan den Keizer gedaan hadden, den zestienden Maart, ontboodt in de S. Pieters-Kerke in *Gansoort*, nu de groote Vleeschhal in de Nes, om aldaar hunne naamen te laaten opschryven,

(f) Keurb. D. f. 129.
(g) Groot-Memor. N. I. f. 289.
(h) Keurb. D. f. 130.
(i) Groot-Memor. N. I. f. 290.

ven, of der Stad eed te doen. Ook mogten geene ingezetenen, die uit het Stigt gebooren waren, derwaards reizen, dan met byzonder verlof van Burgemeesteren (*k*). Doch na dat Utrecht, op den eersten July, by verrassing, ingenomen, en Keizer Karel, in October en November, als Heer van de Stad en 't Land ontvangen was, werdt deeze voorzorg noodeloos. Ook verdween hiermede de oude vyandschap, die, tusschen Utrecht en Amsterdam, geweest was, geheellyk. Met de Geldersche, werdt ook vrede gemaakt, op den vyfden October, waardoor Amsterdam van eene andere en zwaare zorg bevryd werdt (*l*). 1528.

Doch de oorlog met Frankryk, waarby de Amsterdamsche scheepvaart ook vry wat te lyden hadt, duurde nog. Men tradt egter, eerlang, in onderhandeling over eene Vrede, te Kameryk. Holland zondt twee Gemagtigden op deeze Vredehandeling, om vergoeding te vorderen van de schade, die Holland en Zeeland, geduurende het Bestand, van de Franschen geleeden hadden. Een deezer Gemagtigden was Andries Jakobszoon van Naarden, naderhand, Pensionaris van Amsterdam (*m*). De Vrede werdt niet voor den vyfden Augustus des jaars 1529 getekend. Doch de Hollanders en Zeeuwen hadden daarby gee-

De Stad heeft eenen Gemagtigde op de Vredehandeling te Kameryk.

(*k*) Keurb. D. *f*. 130.
(*l*) Vaderl. Hist: IV. *Deel*, *bl*. 494, 495, 499.
(*m*) Vaderl. Hist. IV. *Deel*, *bl*. 505.

1528. geene schadebetering konnen bekomen.

Amsterdam verkoopt renten, ten behoeve des Keizers.

De Stadhouder van Holland, *Anthonis van Lalaing, Graaf van Hoogstraaten*, hadt, kort voor 't sluiten der Vrede met Gelder, den Staaten van 't Gewest gevergd, een duizend guldens 's jaars aan renten te verkoopen voor den Keizer, en hem, daarenboven, zestienduizend guldens op te schieten. De Leden stemden meest allen tot het een en het ander. Doch Amsterdam verklaarde „ geen' raad te weeten, om „ meer koopers der renten te vinden dan „ tot het aandeel der Stad, en niet tot een „ zesde toe (*n*):" waaruit men, in 't voorbygaan, zien kan, dat, in geval van verkooping van renten, de zes groote Steden ieder een zesde plagten te verkoopen, en dat Amsterdams aandeel in de gemeene Lasten der zes groote Steden met het gene onder ieder der zelven behoorde, thans nog minder dan een zesde was; waarom de Stad liefst renten verkoopen wilde, volgens haar aandeel, dan dat zy de verkooping van een zesde van 't geheel op zig zou hebben willen neemen. Nogtans liet zy 'er zig, wat laater, nog toe overhaalen

1529. (*o*). Ook bewilligde zy, in July des jaars 1529, in eene Bede van honderd en dertigduizend Kroonen, tot 's Keizers Huwelyk, de geboorte van zynen eersten Zoon en zyne reize naar Italie (*p*): eene somme, die

(*n*) Vaderl. Hist. IV. *Deel*, *bl.* 499.
(*o*) Vaderl. Hist. IV. *Deel*, *bl.* 502.
(*p*) Vaderl. Hist. IV. *Deel*, *bl.* 506, 507.

die zeer verre te boven ging, 't gene men, volgens de oude Privilegien, tot deeze einden, opbrengen moest. 1529.

Tusschen de Stad en de naastgelegen Ambagtsheerlykheden, waren, van ouds, dikwils geschillen geweest over de grenzen van elks Regtsgebied: waarom de Regeering te raade werdt, de bekwaamste gelegenheden waar te neemen, om ten minsten eenigen deezer Ambagtsheerlykheden in eigendom te verkrygen, voor de Stad. *Reinoud*, *Heer van Brederode*, bezat thans de Ambagtsheerlykheid van Amsterveen, Slooten, Slooterdyk en Osdorp, die zyn Vader, *Walraven van Brederode*, met zyne Moeder, *Margareet van Borselen*, behuwelykt hadt. Hy verkogt, op den vyftienden Juny, deeze zyne Ambagtsheerlykheid aan de Stad Amsterdam, voor eene somme van drieduizend Karels guldens eens, en eene erfelyke onlosbaare rente van vyfhonderd en zestig ponden van veertig grooten 's jaars. De koop werdt, van wege de Stad, geslooten, door *Hillebrand Janszoon Otter* en *Heiman Jakobszoon*, of *Heiman Jakobszoon van Ouder-Amstel*, de eerste regeerend, de andere, op wien, sedert, de Heerlykheid verlyd werdt, Oud-Burgemeester; gelyk breeder te zien is uit de stukken, die in de nieuwe Uitgaave der *Handvesten* (q) geplaatst zyn.

De Stad koopt de Ambagtsheerlykheid van Amsterveen, Slooten, Slooterdyk en Osdorp.

De Regeering van Amsterdam, overtuigd

Keuren tegen het

(q) Bladz. 301, 302, 304, 307.

1529. tuigd dat de welvaart der Stede, grootendeels, afhing van de arbeidzaamheid en naarstigheid der ingezetenen, maakte, omtrent deezen tyd, meer dan ééne Keure, tegen het ledig gaan beide van vrouws- en mansperfoonen. Op den zesentwintigsten Maart des jaars 1527, was reeds bevolen „ dat niemant, die gezond was, „ zou hebben ledig te gaan; maar zig, „ des morgens, vervoegen moest aan de „ oude brugge; daar elk, die hen noodig „ hadt, hen zou konnen komen huuren (r)." En om ledigloopende jonge Meisjes van de straat te houden, werden dezelven, by eene Keure van den eersten September deezes jaars 1529, geweezen naar de Kapellen van S. Joris-Hof en S. Pieters Gasthuis, daar de Regeering eenige vrouwen, met wielen, haspels, kaarden en ander gereedschap, besteld hadt, om haar een handwerk te leeren (s).

ledig gaan.

Omtrent deezen tyd, ontstak, in Duitschland, eene hevige ziekte, die ook tot in de Nederlanden, en, zo 't schynt, tot in Amsterdam doordrong. Men noemdeze *Engelsche zweetziekte*, om dat menze, in vroeger' tyd, ook in Engeland, meende bespeurd te hebben. De lyders vielen, zo dra zy van dezelve werden aangetast, in eenen diepen slaap, en zo men geen middel wist, om hen te wekken en wakker te houden, verloorenze het leeven, binnen

En ter gelegenheid eener hevige ziekte, *Engelsche zweetziekte* genaamd.

(r) Keurb. D. *f.* 119 *verso.*
(s) Keurb. D. *f.* 147.

nen vierentwintig uuren. Die 't langer uithielden, kwamen gemeenlyk wederom op (*t*). Het Hof van Holland gaf een hulpmiddel in het licht, tegen deeze ziekte (*u*). Te Amsterdam werdt, op den zestienden September, een plegtige Ommegang bevolen, om den Hemel tot afwending deezer kwaale te beweegen (*v*). Ook vermaande het Geregt, ter deezer zelfder gelegenheid, op den agtentwintigsten en negenentwintigsten, de ingezetenen tot boete, tot vasten, en tot het geeven van aalmoessen (*w*). Men onderstelde, hier ter Stede, dat de ziekte te Deventer eerst bespeurd geworden was (*x*). Nogtans vind ik niet, dat Revius, in zyne *Historie van Deventer*, 'er eenig gewag van maakt. 1529.

Amsterdam helpt bewerken, dat het Verlofgeld op het uitgaande Kooren afgeschaft wordt.

Het Verlofgeld op 't uitgaande Kooren was, sedert eenigen tyd, wederom ingevoerd, en Amsterdam, schoon voorzien van verscheide Octrojen, waarby het van de voldoeninge van het zelve ontheeven werdt, schynt het, zo wel als de andere Steden van Holland, thans te hebben moeten betaalen. De Stad droeg egter deezen last zo ongaarne, dat zy, in February des jaars 1530, weigerde te bewilligen in eene Leening aan den Keizer, en in de voorbetaaling der helfte eener Bede van tagtig- 1530.
duizend guldens, zo lang het verlofgeld niet

(*t*) J. L. Gottfried Kronyk, *col.* 1409 1556.
(*u*) Repert. *bl.* 19.
(*v*) Keurb. D. *f.* 147 *verso*.
(*w*) Keurb. D. *f.* 148 *verso*. 149.
(*x*) Keurb. D. *f.* 147 *verso*.

1530. niet afgeschaft werdt. Ook drongen zy en de andere Steden van Holland hierop zo ernstelyk, dat Keizer Karel, in 't volgende jaar, toestondt „ dat het uitheemsch „ Kooren, wederom, gelyk van ouds, „ uit de Maaze en uit het Vlie, vervoerd „ mogt worden, zonder dat men 'er verlofgeld van zou behoeven te betaalen."

De Stad verkoopt wederom renten voor den Keizer.

Amsterdam hadt, te vooren reeds, gezogt, 's Keizers gunst te winnen, met wederom te bewilligen in het verkoopen van drieduizend ponden jaarlyksche renten, tegen den penning zestien, waarvan de Stad een zesde deel ten haaren laste nam (y). Ook hadden de Nederlanden in 't gemeen en Holland in 't byzonder in andere zwaare Keizerlyke Beden bewilligd.

Brand te Amsterdam.

Uit de Stads *Registers* (z), blykt, dat aldaar, den veertienden May deezes jaars 1530, *groote brant* geweest was op de Lastaadje, van welken egter geene byzonderheden tot myne kennisse gekomen zyn. Doch de hooge Watervloed, die op eenen zwaaren storm van den vyfden November volgde en veele Landeryen in Holland en Zeeland onder water zettede, veroorzaakte te Amsterdam, alwaar, sedert het heffen van het Verlofgeld, weinig Oostersch Kooren gekomen was, groote duurte in de Graanen, die eenen geruimen tyd

Duurte aldaar.

1531. aanhieldt. De Stad deedt, ter deezer gele-

(y) Vaderl. Hist. V. *Deel*, *bl.* 9, 10, 12.
(z) Groot-Memor. *N.* I. *f.* 290. Keurb. D. *f.* 150 *verso*.

legenheid, eenige Laſten Rogge koopen, waarvan, ten behoeve der ſchamele Gemeente, brood gebakken werdt; wordende den prys van een Roggebrood van twaalf pond op *een ſtooter* of twee en een halven ſtuiver geſteld, by eene Keure van den negenden November des jaars 1531 (*a*). 1531.

Dagvaart te Breemen.

Tot het afdoen der hangende geſchillen met die van Lubek en de andere Wendſche Steden, was wederom eene Dagvaart beſtemd te Breemen, tegen den eerſten July des jaars 1530, op welke, onder anderen, Meeſter Andries Jakobszoon van Naarden afgezonden werdt. Doch deeze Dagvaart liep vrugteloos af, en werdt, in September des volgenden jaars, eerſt wederom hervat, wanneer zy, door de onderneeming van Koning Chriſtiaan, t'eenemaal geſtremd werdt (*b*).

Chriſtiaan de II., Koning van Deenemarke, valt in Holland.

Die Vorſt hadt, in 't jaar 1529, wederom in ſtilte, eenige ſchepen doen uitruſten; doch de Hollandſche Steden, met naame Amſterdam, het misnoegen van Koning Fredrik dugtende, hadden, by de Landvoogdeſſe, te wege gebragt, dat deezen ſchepen het uitloopen belet was. Koning Chriſtiaan hadt zig, ſedert, begeven naar Ooſtfriesland, daar hy Graaf Enno zulks hadt weeten te beleezen, dat hem, in 't jaar 1531, vergund werdt, eenig afge-

(*a*) Keurb. D. *f.* 175.
(*b*) Vaderl. Hiſt. V. *Deel*, *bl.* 31.

1531. gedankt Krygsvolk aan te neemen, om daarmede eenen inval in zyne verlooren Ryken te doen. Koning Fredrik, kennis van deeze toerusting gekreegen hebbende, deedt de Zont sluiten voor alle Hollandsche schepen, die Koning Christiaan nogtans noodig hadt, tot overvoering van zyn Krygsvolk. De Wendsche Steden braken de onderhandelingen te Breemen af, en bragten eenige schepen in zee, om op de Hollandschen te kruissen. Maar in Holland, daar men den oorlog zogt te voorkomen, werdt de Vaart naar 't Oosten, by voorraad, verbooden, en ernstelyk belast, dat niemant Koning Christiaan, met schepen of anderszins, ondersteunen zou. Doch dit verbod bragt den Vorst tot het wanhoopig besluit, om met zyne benden, die omtrent vyfduizend man sterk waren, door Overyssel, Gelderland en 't Nedersticht, te vallen in het hert van Holland, welk thans onvoorzien van manschap, en op geene vyandelykheden verdagt was. De togt werdt, in September, ondernomen, en 't platte Land van Holland, tot aan Delft toe, afgeloopen. 's Graavenhaage zelf, waaruit de Leden van den Hove naar Haarlem en naar Amsterdam geweeken waren, liep niet vry. De Koning toog, aan 't hoofd van drieduizend man, naar Alkmaar, welk deerlyk geplonderd werdt. *Joris Schenk*, Stadhouder van Friesland, die zig, in October, te Amsterdam onthieldt, tradt, eerlang, op 's Keizers last, met hem in onder-

De Leden van 't Hof in den Haage wyken gedeeltelyk naar Amsterdam.

derhandeling. Doch hy liet zig niet bewegen om het Land te ruimen, voor dat men hem de vyftigduizend guldens van de bruidschat zyner Gemaalinne voldeede, en twaalf Oorlogsschepen leverde tot zynen Noordschen togt. De Stad Amsterdam droeg een groot gedeelte van deezen last: 't welk Koning Christiaan bewoog, aan de ingezetenen deezer Stad en aan die van gantsch Holland den vryen handel op zyne Ryken, en de vaart langs zyne stroomen, naar Oosten en Westen, op de gewoonlyke tollen, toe te staan; waarvan hy hun Brieven verleende, die den vyftienden October getekend waren (6). Hy ging, elf dagen daarna, te Medenblik scheep, landde, door storm, in Noorwegen, daar hy, in Anslo, belegerd werdt. Geduurende dit beleg, werdt die van Amsterdam, door den Stadhouder van Holland, aangeschreeven, dat zy zorg moesten draagen, dat hunne ingezetenen Koning Christiaan, op geenerlei wyze, eenige hulp toeschikten; waartegen zy beloofden te zullen waaken. In den Zomer des jaars 1532, gaf hy zig eerst over aan Koning Fredrik, en bleef gevangen tot aan zynen dood toe, die in 't jaar 1559 voorviel (t).

1531.

Koning Christiaan staat Amsterdam vryen handel toe, en vertrekt uit deeze Landen.

1532.

Mid-

(t) Vaderl. Hist. V. *Deel*, *bl.* 34—39.

(6) Zie *Handv.* bl. 58. [88]. hoewel deeze brieven, aldaar, ten onregte, aan Christiaan den III., die eerst in 't jaar 1533 aan de Regeeringe kwam, worden toegeschreeven.

1532. De Zont wordt gesloten. Midlerwyl, hadt de ondersteuning, aan Koning Christiaan, by deszelfs vertrek uit deeze Landen, beweezen, den Hollandschen Steden en Amsterdam in 't byzonder de ongunst van Koning Fredrik op den hals gehaald. De Zont werdt voor de Hollanders geslooten. Eenigen hunner schepen werden genomen. Amsterdam hadt, in February des jaars 1532, brieven laaten afgaan naar Dantzig, Riga en Revel, om te onderzoeken, of men den ingezetenen der Stad aldaar vryen handel wilde toestaan; in welk geval, men van zins was, Oorlogsschepen in zee te brengen, om de Zont open te houden. Doch 't schynt, dat 'er geen gunstig antwoord kwam van de drie Steden. Men besloot dan in onderhandeling te treeden met Koning Fredrik, eerst te Hamburg, alwaar de Zweeden en die van Lubek ook hunne Gemagtigden hadden; en daarna te Koppenhage. Terwyl deeze handeling duurde, en de Vaart op de Oostzee t'eenemaal gestremd was, 't welk groote duurte veroorzaakte in Holland, sloeg Amsterdam, in May, ter Dagvaart, voor „ dat men den Oosterlingen „ den handel door alle de Nederlanden behoorde te verbieden, en beslag te leggen op alle hunne goederen hier te Lande; dat men veertig Oorlogsschepen in „ zee moest brengen, en dezelven met „ vierduizend man bemannen, tot geleide „ eener Vloote van honderd Koopvaardy„ schepen, die de helft meer manschap

Amsterdams voorslagen, ter deezer gelegenheid.

„ moest

„ moest ophebben dan naar gewoonte; dat 1532.
„ de Keizer de helft van het onderhoud
„ der vierduizend man bekostigen moest,
„ en de overige helft gevonden worden uit
„ een inkomend regt van den vyftienden
„ of twintigsten penning op alle Oostersche
„ waaren (*d*).” Ook werdt 'er, sedert, beslag gelegd op de Oostersche goederen (*e*). Maar de overige punten van Amsterdams voorslag vonden geenen ingang. De Stad leverde, hierom, wat laater, een ander Ontwerp over, volgens welk „ eerst alle
„ vaart naar 't Westen en naar 't Oosten
„ verbooden, en daarna zestig Oorlogs-
„ schepen uitgerust, en met agtduizend
„ koppen bemand moesten worden; de
„ kosten van welke uitrusting, haars oor-
„ deels, voor de helft, door den Keizer,
„ voor een vierde, door 't gemeene Land,
„ en voor het overige vierde, door den
„ Koophandel, gedraagen behoorden te
„ worden (*f*).” En terwyl men raadpleegde over het laatste gedeelte van deezen voorslag, werdt de Vloot uitgerust en in zee gebragt. Men zondt ook *Kruipers* of Verspieders naar Noorwegen, Koppenhage, Lubek en elders, om 's vyands beweegingen gade te slaan. De Regeering van Amsterdam waarschuwde, in de Hoofden, de schepen, die van 't Westen kwamen, om zig

(*d*) Aert van der Goes Regist. *bl.* 180.
(*e*) Velius Hoorn, *bl.* 132.
(*f*) Aert van der Goes Regist. *bl.* 181.

1532. zig te wagten voor de aanslagen der Oosterlingen (*g*).

Vrede met Deenemarke. De uitrusting, van welke wy spreeken, bragt veel toe tot bevordering der Vrede met Deenemarke. De Hollandsche Gemagtigden, en onder deezen *Kornelis Bannink*, uit de Vroedschap van Amsterdam, in Juny naar Koppenhage verreisd, vonden Koning Fredrik gereed om te sluiten. De Vrede werdt gemaakt, onder voorwaarde, dat men, van hier, Koning Christiaan niet ondersteunen zou; waarin ligtelyk bewilligd werdt (*h*).

Nieuwe oorlog. Doch de Hollanders hadden hunne Vloot, aan welker uitrusting zy de Vrede te danken hadden, maar even onttakeld, toen Koning Fredrik, opgehitst door die van Lubek, nieuwen twist zogt, en vergoeding vorderde van de schade, die hem, door toedoen der Hollanderen, in 't bystaan van Koning Christiaan, was aangebragt. Doch de Landvoogdes, Vrouw *Maria*, *Koningin van Hongarye*, gaf zynen gezanten zulk bescheid, dat men zig van wederzyde op nieuws toerustte ten oorlog: 't welk den Hollanderen byzonder lastig viel, alzo zy, zo wel als de Zeeuwen, veel geleeden hadden by eenen zwaaren Watervloed, die, even als voor twee jaaren, in 't begin van Slagtmaand, voorgevallen was (*i*).

Water-vloed.

Op

(*g*) AERT VAN DER GOES Regist. *bl.* 182.
(*h*) Vaderl. Hist. V. *Deel*, *bl.* 45.
(*i*) Vaderl. Hist. V. *Deel*, *bl.* 46 *enz.*

Op den laatsten October te vooren, was 1532.
'er, in den vooravond, brand ontstaan in 't Reguliers-Klooster buiten Amsterdam, die, zo sommigen meenden, voorbedagtelyk gestigt was. Het gebouw werdt t'eenemaal verdelgd, en de Kloosterlingen, in den Zomer des volgenden jaars, overgebragt naar Heilo by Alkmaar; alzo de Regeering niet wilde toestaan, dat het Klooster wederom opgebouwd werdt (*k*). Men hadt, hier te Lande, al sedert lang, gewaakt tegen den aanwas der Kloosterlingen; en Keizer Karel de V. hadt hun, nog in 't voorleeden jaar, het aankoopen, erven of verkrygen van vaste goederen verbooden (*l*). 't Was dan geen wonder, dat de Regeering van Amsterdam den Regulieren verlof tot het herbouwen van 't verbrande Klooster weigerde.

Het Reguliers Klooster by Amsterdam brandt af.

In de Lente des volgenden jaars, kreeg men, hier te Lande, tyding, dat die van Lubek reeds negen Oorlogsschepen in zee hadden, en nog meer anderen uitrustten. Amsterdam en de Waersteden maakten hierop terstond een Ontwerp van uitrusting; doch zy konden 't den anderen Leden van Holland niet smaakelyk maaken. De Stadhouder vorderde, dat Amsterdam en de Watersteden vyftig schepen vooruit leveren zouden. Doch hiernaar hadden deeze Steden geene ooren. De Edelen begeerden, wat

De Leden van Holland verschillen met Amsterdam over de uitrusting.

1533.

(*k*) Groot-Memor. *N.* I. *f.* 328 *verso*.
(*l*) Handv. *bl.* 267.

1533. wat laater, dat Amſterdam en de Waterſteden dertig groote Oorlogsſchepen zouden leveren, en dezelven voorzien met het beſte geſchut van vierhonderd Koopvaardyſchepen, die zy toen nog wel hadden. Amſterdam bewilligde in deezen voorſlag. Doch de Waterſteden wilden geene ſchepen leenen, zonder 'er huur van te trekken, waartoe de andere Leden niet vèrſtaan konden. Men handelde, ſedert, ook met de Landvoogdeſſe, over het voortzetten des oorlogs tegen de Ooſterlingen, waarop Holland, en Amſterdam in 't byzonder ſterk gezet waren. Doch daar verliep een geruime tyd, eer men, elkanderen, ook hier, verſtaan kon (*m*).

De Stad verbiedt alle briefwisseling met die van Lubek.

Middlerwyl, was, te Amſterdam, op den twintigſten Juny, alle handel en briefwiſſeling met die van Lubek en derzelver aanhang, die *openbaere vyanden deſer Stede ende Landen* genoemd werden, by afkondiging, verbooden (*n*). De Stadhouder van Holland kreeg, eerlang, laſt van de Landvoogdeſſe, om, van 's Keizers wege, dertig duizend guldens te ſchieten tot den Ooſterſchen oorlog, en van de Staaten vyftigduizend guldens, ten zelfden einde, te vorderen. De Staaten werden, om hierop te beſluiten, tegen den tienden van Auguſtus, te Amſterdam beſchreeven. En de Stadhouder vondt middel, om alle de Leden, op

Dagvaart der Staaten van Holland, te

(*m*) Vaderl. Hiſt. V. *Deel*, *bl.* 54 *enz.*
(*n*) Keurb. D. *f.* 190 *verſo.*

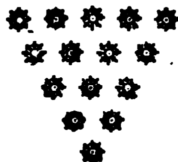
op den twintigsten, te doen bewilligen in zynen eisch. De Vloot raakte, in September, in zee, onder bevel van *Gerard van Merkere*, als Admiraal. Zy opende de Zont, voor de Nederlandsche schepen, en hieldtze, voor alle anderen, geslooten. Midlerwyl, handelde men met Koning *Christiaan den III.*, die zynen Vader, Fredrik den I., onlangs, opgevolgd was, en met die van Lubek. In de Lente des volgenden jaars, werdt, met de laatsten, een Bestand gesloten, en met den eersten een Verdrag van Koophandel, voor den tyd van dertig jaaren (*o*). De Hollandsche Koopsteden, en Amsterdam in 't byzonder vleiden zig, dat zy, hiermede, eindelyk eens, van den lastigen Oosterschen oorlog ontslaagen zouden zyn; doch daar verliep naauwlyks een jaar, of zy werden 'er, op nieuws, en zo sterk als te vooren in ingewikkeld; gelyk ons 't vervolg deezer geschiedenisse leeren zal.

1533. Amsterdam.

De Hollandsche Vloot opent de Zont.

Bestand. 1534.

(*o*) Vaderl. Hist. V. *Deel*, *bl.* 60 *enz.*

BYLAA-GEN L[I]. A.

B Y L A A G E N

op het II. DEEL, V. BOEK.

L[I]. A.

Brief van Burgermeesteren ende Beraders der Stede van Aemstelredamme, *waar by zy den Handboogschutteren een gedeelte van het Schaapenveld binnen de Stad schenken tot het maaken van eene Doele, in de plaats van de hunne buiten de S. Antonis-poorte, die afgebroken was.* Gegeven den zeventienden February des jaars 1512.

Alle den gheenen die dese letteren zullen sien of horen lesen saluyt Doen wy Burgermeesteren ende beraders der Stede van Aemstelredamme te weten certificerende voor de waarheyt dat wy van der Stede wegen by goetduncken ende consente van den sessendertich Raden deser Stede den hantboechschutteren binnen deser stede in recompensse van sekeren schaden by hen geleeden int Jaer xv[c] ende acht als Weesp by den gelderschen oeueruallen was int afbreken van heuren huys ende doelen die zy staende ende leggende hadden buyten sint antonis poirte ende ten eynde dat zy heuren doelen binnen der stede maken zoude gegunt ende gegeuen hebben gunnen ende geuen mits desen tot heuren vryen eygen de twee noordlicxte vyftendeelen van de Scapenuelde in den breet te rekenen ende daer toe van den thuynen oestwaert gelegen tot an de sloot toe zo breet als de voirs. twee vyftendeele zyn ende westwaert an de sloot streckende lynrecht van de jonge schutters doele tot an meester Willem andrieszoens boom-

boomghaert toe. Ende tot dien noch die noort- camer mitten erffue daer toe behorende belast mit twee Wilhelmus schilden daer op staende mit zulcken ghanck ende wateringe als totten thuynen daer aff zy een deell hebben mits dessen plagen te behoren Weluerstaende dat die oude schutters indien zy daer namaels heuren doelen maken ende de jonge schutters mitten anderen gemeenen bueren daer after gelegen zullen deur de voirs. doelen van de drie schutteryen heuren wateringe ende vaert houden recht vuyt ende de bueren voor an tstraet bezyden om tot heuren voorerffuen te comen als sy van outs gewoenlyck zyn te hebben, alle arch ende list vuytgesondert. In kennisse der waerheyt hebben wy Burgermeesteren ende beraders voirsi. by goetduncken ende consent als bouen der voirs. stede van Aemstelredamme zegell ten sake hier beneden an gehangen. Gegeuen op den seuentienden dach February Int Jaer ons heeren duysent vyffhondert ende twaelff.

Lr. B.

Koning Karel *belooft, niet te zullen gedoogen, dat, in de Stad Amsterdam, die zig verbonden hadt, om vier- of vyfduizend gouden guldens, ten behoeve van Christiaan den II., Koning van Deenemarke, op te zullen schieten, eenige nieuwigheden, tegen de Privilegien, worden ingevoerd.* Gegeven den negentienden January des jaars 1518. [1519.]

Also die Koningklyke Majesteit van Spanje dagelyks so langs so meer versogt ende vervolgt worde van weegen de Koningklyke weerde van Denemarke zyne Majesteyts broeder ende swaeger omme betaelinge ende assigna-

BYLAAGEN. Lt. B.

natie te hebben van der heyliikse voorwaerde hem beloeft ende toegeseyt met zynder suster Vrouwe Isabel Koninginne van Denemarke siende ende merkende dat hy geen raed en weet denzelve op dese tyd, overmits die groote lasten en menigvuldige affaires zyner Majesteyd, sou langs sou meer opkomende, te moogen vernoegen en te vrede te stellen. Sou heeft dezelve syne Koninglyke Majesteyt by advise myner genade Vrouwe die Aershertoginne douarriere van Savoye, en van de hoofden en luyden van zyn secreten Raeden ende finantien neffens haer weesende, geloeft ende toegeseydt, geloeft ende zydt toe mit dese den Burgermeesteren, Schepenen en Raedt zyner Majesteyts steede van Amsterdam die op den Zeekant der paelen van Deenemarken naestgelegen is, dat al het geene des by henlieden derzelve Koningl. weerde van Denemarke betaelt zal werden tot er somme toe van vier of vyfduysent gouden guldens in minderinge van zyne voorsz. heylicxe voorwaerde, en dat zy daer af goed bewys en bescheyd overbrengen, navolgende die minuten die hem daer van van Konings weegen gelevert zal werden dezelve zyne Koningklyke Majesteyt zal hen 't zelve doen korten ende afslaen van heure portie van der beede van tachtich duysend ponden van veertigh groote vlaems het pond die dezelve van Amsterdam met den anderer van den Staten en Steeden van Holl. en Westvriesland zyner Majesteyt jegenwoordigh geconsenteert hebben voor vier jaeren langh geduurende ende achtereenvolgende, daer en alsou het behooren zal, ende hen daeraf doen leveren ende expedieeren behoorlyk acquit ende decharges daermede sy reedenen hebben zullen des te vreedene te zyn, ende voors aensiende ende merkende den dienst die dezelve van Amsterdam zyner Koningklyke Majesteyt overlange tyd ge-

gedaen ende beweesen hebben so (in 't consenteeren van zyne beede ende andersins, sonderlinge in dit laeste consent van tachtighduysend ponden, heeft dezelve van Amsterdam ook glooft ende toegeseyt glooft ende seyt toe, als voren, dat zyne Koningklyke Majesteyt niet gehengen of gedoogen zal dat van zyner Majesteyt weegen ofte andersints eenige nieuwigheden geattenteert ofte gedaen zullen worden tegens en in contrarien van hunne oude privilegien ende handvesten henluyden gegonnen, geoctroyeert, ende gewillekeurt, so by zyner Koningklyke Majesteyt als by zyne Majesteyts Voorvaderen Zaliger gedagten, maer zal hen daer van doen en laeten gebruyken rustelyk en vreedelyk na haer forme en inhouden, actum te Mechelen den 19de dagh in Januario anno duyst vyfhondert en achtien.

Bylaagen Lt. B.

(was geteekent)

Haneton.